

фото Б. Гдаля

«Я ІДУ В ПРЕЗИДЕНТИ. Я ВИГРАЮ ВИБОРИ! МОЯ ПЕРЕМОГА — ЦЕ ПЕРЕМОГА ВСІХ!»

Виступ Віктора Ющенка на Співочому полі 4 липня 2004 року

Шановна громадо! Дорогі співвітчизники! Друзі мої!

Сьогодні доля всіх нас сплетена в єдиній долі України. Низький уклін вам за те, що стали поруч зі мною на цій висоті над Дніпром!

Нас об'єднала любов до України і тривога за її долю. Наша країна стоїть на межі між минулим і майбутнім. Ми зібралися тут, бо настав час вибору, який змінить наше життя.

Сьогодні вся Україна — від Луганська до Львова, від Чернігова до Криму — вимагає змін.

Прагнуть змін батьки й матері. Вони працювали весь свій вік, але сьогодні живуть у нестатках. Вони втратили свої заощадження, пенсії прирікають їх на бідність. На схилі літ наші батьки хочуть поваги та спокою. Вони їх заслужили!

Прагнемо змін усі ми. Нам, громадянам України, остогидло виживати за постійного росту цін, без шансів на нормальне житло, без надії на медичну допомогу. Ми хочемо мати роботу й чесно працювати. Наш розум і руки нас прогують!

Прагнуть змін наші діти. Ми готові все зробити заради них. Проте сьогодні вони беззахисні перед несправедливістю, бідністю, духовним розтлінням. Багатьом дітям доводиться роками чекати батьків і матерів, які по світах шукають заробітку. Як і всі ви (а я — батько п'яťох дітей), хочу, щоб молоде покоління мало майбутнє у своїй країні!

Вимагають змін усі громадяни. Мені, як і вам, болить серце бачити, як влада роз-

крадає багатства країни, як вона торгує національними інтересами. Наша держава заслуговує на гідне місце у світі, на повагу в усіх столицях.

Нас переконують, що в Україні відбувається економічне зростання, що досягнуто стабільності, що здійснюється євроінтеграція. Чому ж тоді ми за соціальними стандартами так відстаємо від сусідів? Невже ми не можемо заробити чесною працею заможне життя? Невже нам бракує чогось із того, що є в сусідів?

Давайте звідси, з київських гір, оглянем Україну. Ми побачимо щедрі землі й багаті надра. Ми побачимо, як мільйони українців щодня й щогодини працюють, добувають вугілля, плавлячи метал, вирощуючи хліб. Ми побачимо вчених, що розробляють найсучасніші технології, здатні конкурувати на світових ринках. У нас є все, щоб бути заможною, процвітаючою європейською державою!

Давайте згадаємо нашу історію. На її сторінках засвідчена незламність українського народу. Після найтяжчих випробувань — голодоморів, воєн, Освенцимів, ГУЛАГів — його сини й дочки піднімали Україну з руїн. Я вірю, що любов до своєї країни й любов до свободи живуть у кожному з нас. Наш народ, його завзяття, його історія та культура — це найцінніші скарби України!

Сьогодні національні багатства наповнюються тільки кишені олігархічних кланів. Доступ до соціальних благ став не правом для всіх, а привілеєм для обраних. Винна в цьому — кримінальна влада.

Сьогодні громадянин не вільний у своїй країні, він беззахисний від сваволі чиновників, податківців, міліції, прокуратури. Слідство стало фарсом, приниження — нормою. Людина не може знайти справедливості в суді. Винна в цьому — безвідповідальна корумпована влада.

Сьогодні єдиний український народ ділять на «східняків» і «західняків», ділять за національністю та мовою, ділять історією та вірою. Винна в цьому — цинічна влада.

Насправді конфлікт в Україні — тільки один: між владою і народом. Розбрат вноситься у суспільство влада. Вона хоче, щоб ми боролись один із одним, а не з нею.

Щоб вивести Україну на правильний шлях, нам потрібно одне: чесна, відповідальна й ефективна влада.

Влада, яка дбає не про чиновників та олігархів, а захищає інтереси простих людей. Влада, яка користується довірою та повагою громадян. Влада може й повинна бути такою.

Мені не раз доводилося показувати, як повинна діяти влада. Нацбанк, яким я керував, дав Україні гривню. Уряд, який я очолював, повернув людям борги, збільшив за рік мінімальну зарплату і пенсію у півтора разу. Був наведений порядок у бюджетній сфері, припинилися масові відключення електроенергії. Ми змусили економіку зростати, тримали ціни під контролем. Були створені нові робочі місця. І головне — ми досягли цього, не взявши жодної копійки в борг.

Закінчення на с. 2

Сьогодні в номері:

**Вибір
за вами!**

стор. 2—3

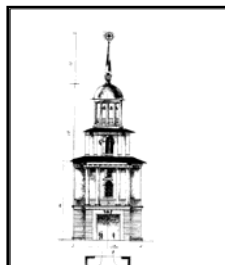
**Читацьке
віче**

стор. 4—5

**Головною
площею,
з оркестром**

стор. 6—7

**Тарасова
церква**

стор. 8—9

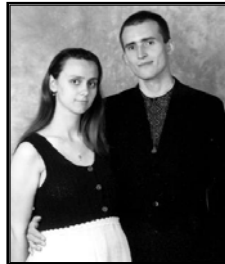
**Отаман
Тютюнник**

стор. 10

**Подзвін по
втрачених
ілюзіях**

стор. 11

**Плани
на дитину**

стор. 12—13

**Вогонь
спорту
і миру**

стор. 15

ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Танула, сивіла, горбилася моя старенька неня поступово. І висохла до своїх 85 років — самі кісточки. Забувала, що було півгодини тому, але дитинство пригадувала з такими подробицями, аж не вірилося, що з віком можна відтворити так чітко і ясно.

— Згадай що-небудь зі свого дитинства, — кажу мамі, знаючи наперед, що це їй приємно.

— Ось скоро піду від вас. Уже в сні приходять мати і кличе до себе. А це — кінець...

— Не говори дурниць. Тобі наворожили жити довго...

— А мої роки хіба малі? А пам'ятаю багато, навіть вісімнадцятий рік, хоча мала всього лише п'ять. Нічого не розуміла, що творилося, а ніби зараз усе бачу. На день тричі могла мінятися влада: якісь зелені, червоні чи білі... То тепер я вже знаю, що до чого.

Одного разу в село влетів загін червоних, постріляли трохи для годиться вгору, бо й стріляти ні в кого було. Їхній командир чомусь став на постій у нашій хаті. А надвечір звернувся до батька, Ліварія: “У нас є кобила жеребна із царських конюшень. Відгуляла з жеребцем арабської крові. Якщо народиться жеребчик і буде схожим на батька, то це буде казка! Якщо ж кобила, то ти ж бачиш, яка красуна у яблуках його мати. Нам теж важко з нею розлучатися, але їй скоро родити, і жаль гробити таку кобилицю. А за неї дай нам свиню побільшу — на харчі”.

Селянину такий обмін був на руку, бо кінь — то транспорт, робітник, годувальник і найкращий товариш. А тут — ще й з приплюдом... Мама Анастасія (твоя бабуся) годувала свиней сама. Догодовувала до того, що вони ходити не могли. Ото найбільшого кабана червоноармійці прямо в сажу й застрелили. Потім обсмажили під хатою, ледве її не спалили...

Через деякий час кобила Люська привела жеребчика. Весь чорний, як жук, біла зірочка на лобі, ніби хто намалював. А на точені ніжки неначе хтось одяг білі шкарпетки. Тендітне, струнке, пустотливе — улюблене дитятко в сім'ї. Мама Настунька годувала, купала, чесала й заплітала в гриву Васыці стріч-

Від РЕДАКЦІЇ. На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів із розповідями про наше минуле. Події, які відбувалися п'ятдесят, сімдесят років тому, приховують коріння теперішніх бід і негараздів, що не може не турбувати наших читачів. Своїми оповіданнями вони проводять паралелі між минулим і сучасним, примушують замислитися й робити певні висновки.

фото Т. Карпінської

доля її покоління

ки. Весь час із стригунцем розмовляла, пестила, ніби з лялькою бавилася. Він розумів її з півслова. Батька, коли підріс, до себе не підпускав...

Коли Васька змужнів, до нього господарі почали водити кобил, навіть із Тирасполя, Кишинєва, для поліпшення породи виїзних коней. Це нині “мерседеси”, “форди”, “лади” катають господарів, а тоді в селі найбільше цінувався добрий кінь.

Отже, гроші на харчі Васька заробляв сам, ще й господарям дещо лишалося. Одного разу до батька звернувся кум Максим:

— Куме Ліварію, дай Ваську відвезти твого хрещеника до церкви вінчатися.

— Ти ж знаєш, Максиме, що я цього зробити не можу. Звертайся до Настуньки. Як запряже, хай поїдуть молоді вінчатися. Ти ж знаєш, що його ще не запрягали. Краще не ризикувати молодими...

— Шкодуєш своєму похреснику жеребця до церкви? — обравився кум.

— Я тобі сказав, що — ні, але звертайся до куми, — і відійшов,

теж ображений несправедливим звинуваченням.

Не знаю, як мати вмовила Ваську, але запрягла в “бедку”. Десь через годину до двору підлетів розлючений жеребець лише з двома голоблями й почав бити у хвіртку передніми ногами. Нареченого й наречену він загубив ще по дорозі до церкви. Відтоді більше ніхто не просив його на виїзд.

У 1929 році в нашому селі почали примусово створювати колгоспи. І довелося віддати Ваську. Мати плакала, журився батько, а ми, троє дітей, голосили, як за покійником...

Ти ж знаєш, наше село Чорна було великим, заможним. Через навколишні величезні чорні ліси, які тоді переходили в Кодри, певно, й отримало назву Чорна. На все село було чотири бідняки — з таким чорноземом!.. Земля у них лежала перелогом і поросла бур'янами, лише дітей мали багато. Коли прийшла радянська влада, двоє стали головами сільрад, а двоє, згодом, — головами колгоспів. Отаким ледацюгам було довіре-

но зібрати людей для колективного господарювання.

За наказом голови колгоспу нашого Ваську вихолостили й примусили возити воду колгоспникам. Іду бувало, назустріч понівечений тварині, а він підніме опущену голову, погляне — і слюзи в очах. Жалісно заірже... Хіба міг кінь зрозуміти більшовицьку політику?..

На нашу голову ще й голод готувався зарані, бо в 1932 році ходили по хатах холої-активісти й шукали, чи не сховане де збіжжя. Зайшли й у нашу хату. Я лежала вагітна. Десь через місяць мала родити Марійку. Замість пір'я у наволочці була пшениця. Хотіли перевірити і її, та жінки заступилися. Коли ж вийшли, то й Марійку, бо молоко пропало. Та й звідкіля воно могло взятися у голодної?.. Батькові ще знайшлися дошки на труну, а інших припорпали, як собак. Нищилося величезне й гарне українське село...

Коли бачу, що діється нині в Україні, розумію: правлять нею нащадки й послідовники колишніх Васьчиних голів колгоспів...

Дуже мене мати просила, щоб не балотувався у мери міста, бо за правду ж уб'ють.

Мером мене не обрали, бо не було грошей, а матір утратив. Земля тобі пером, мамо, царство небесне! Катержною працює ти заробила його. Пам'ятала розруху чужої революції, голодувала у двадцятих, утратила ледківів і доньку в 1933-му. Тягла непосильну колгоспну лямку, пережила війну, потім знову голодувала в 1946—1947 роках, уже на Дніпропетровщині. І померла напівжива при розрусі. Така Доля всього її покоління.

Над усе в житті мама цінувала дітей, хліб і мир...

- Борис ДРАЙМ-ВОЗНЯК, член райради “Просвіти”, м. Ананів Одеської обл.

РЕФЛЕКСІЯ

А ЧИ КОЖНОМУ?

Чи це судилося? Чи це дарунок долі — такий, здавалося, непримітний зовні, але дуже споріднений з усім, що було навколо? І хто йому скаже, чи це була його доля? А він, постоявши, подумавши, пороздивлявшись, пішов далі. Доля ж лишилася там. А щось незнайоме, непомітне для зору, пішло вслід за ним. І тепер воно звалося його долею, його новою долею.

...Осінь закрутила листям. Сонце майже і не гріло. Хмарами закутане, мов дитя у ковдру, — небо далі стояло над землею, над будинками, містами і лісами, спорожнілими полями й чагарниками... Дощ лив ще з ночі, тарабанячи по підвіконню.

— Дощ, — тихо почулося з-під ковдри. У кімнаті ще було темно, лише за вікном з'являлися проблиски світла. Було чути каркання ворон, яким уже не спалося спозарання. Серед темної квартири почулися кроки. Було зрозуміло, що хтось швиденько одягався. Далі двері відчинилися і з гуркотом зачинилися. Він ішов пустими вуличками; усі ще спали; лише іноді де-не-де хтось мимо нього проходив.

Юнак усе йшов і йшов, не знаючи куди, — кудись би йти, аби далі від проблем, далі від життя, далі від світу. Він не знав, що його тягнуло, і куди саме, теж не знав. Просто була потреба втекти від буденності, забути своє ім'я, свої бажання, знайомих, рідних.

Вітер свистів, розгулявся так, що й дерева голі позосталися; все листя на землі лежало: де лежало, а де вгору знімалося.

Що це за сила, що змушує людину встати вранці та без ніякої на те причини піти в невідомому напрямку без відчуття страху?

Він відчув, що щось усередині, щось таке сильне його тягнуло туди... Куди саме? Чи він знав? Що він міг знати у свої двадцять років? Знав, звідки діти беруться, знав, що світ не стоїть на трьох китах, але те, що він тримається ні на чому, для нього теж було дивним. Уранці — університет, опісля — гуртожиток, увечері — веселощі. А далі що? Що ж далі? Невже це і є життя? Невже це те, заради чого варто жити? А може, десь там, за отим будинком, чекає його справжнє життя? Але коли він не знає його на вигляд, то чи зуміє його впізнати? Як його зустріне.

З неба почав іти сніг, — такий білий, такий ніжний... Такий, такий неймовірний, наче це не сніг ішов, а щось від Бога, якесь його звістка. Ні, це падала Божа любов, вона була кожному дана. А чи кожному?

- Євдокія КАСЮК, м. Калуш Івано-Франківської обл.

ОБУРЕННЯ

КРИТИКУВАТИ — НЕ РОБИТИ

У грудні на радіо “Культура” прозвучала передача, у якій брав участь Василь Васильович Яременко. На превеликий жаль у мене не працював телефон, тому я не зміг адекватно відреагувати на “закиди” п. Яременка в передачі про “Просвіту” та про роль Бориса Грінченка. Що мене до глибини душі обурило, — це такі собі “критичні зауваження” на адресу мого майже земляка Павла Михайловича Мовчана, що, мовляв, теперішня “Просвіта” в ніяке порівняння не йде з “Просвітою” часів Б. Грінченка, — заполітизована, працює на “особи” під вибори. Де ж ті, мовляв, хати-читальні, скільки їх відкрила по селах України нинішня “Просвіта” і т. д.

Критикувати завжди легше, аніж щось робити, знаю про це з власного досвіду. Ось наш просвітянський осередок у с. Ходосіївка (4 особи). Вони — що, працюють за якісь матеріальні блага? Ні. Але 70 грн. на Тарасову церкву перерахували, у місцевій школі про голодомор розповідали, про історію нашого села, про нашу Ходосіївську сотню в Київському полку...

У виступі п. Яременка прозвучало, що треба йти до школи... Товариство “Просвіта” не “ячейка “КПСС”, а творча організація, де кожен працює в міру своїх сил і здібностей.

Я вважаю, що п. В. Яременко свою справу зробив: своїм виступом на радіо кинув тінь на діяльність нинішньої “Просвіти”.

Шановний пане Яременко, коли Ви патріот України, — долучайтесь, впрягайтесь у “ярмо” і нумо плуга “перти” разом. Але якщо — так собі, — то тоді: “Знай шведь своє шевство, а в кравецтво не мішайся”.

- Микола МОТОРНИЙ, с. Ходосіївка Київської обл.

ОТАКЕ ЖИТТЯ

Це було на зіткненні двох половин двадцятого століття. Тоді жебраки часто ходили по хатах. Це був найрізніший люд, на кожному щось одягоподібне, а в холодний час і взувачка не до описання. На мотузку через плече висіла торба, у кожного свого розміру і форми, без примітних кольорів. Однак ці люди ніколи не викликали цікавості: при зустрічі хотілося понурити голову та безуважно пройти.

У селі тоді, та і тепер, роль захожої людини малоприємна, а надто — жебрака. На це були причини: ніхто із жителів не віддав, кого несе із незвістей доріг і на які вчинки хто здатний. Хоч то були особи переважно занепащених доль, але траплялись і такі, хто не хотів трудити рук.

Жебрали по-різному. Хтось, ступивши на поріг, заводив жалібної пісні, хтось казав слова релігійного змісту, інший без передмови благанно просив грошей або їства. А були й такі, що, увійшовши в хату, оглядали речі та дрібне начиння. Через таких прохачів і інших загідожрювали в недоброму.

Хоча по селах люди мешкали убого та годувалися погано, але майже всі давали відвідувачам: хто шматок коржа, хто кілька картоплин чи щось похватне під рукою. З прохачів ніхто не гребував ні дарами, ні почастунком. Та були й такі хазяї, що перед самим носом гостя спритно засували двері або твердили, що в них немає чого дати, інші ж раяли взятися до роботи.

ОРИГІНАЛ НЕПОВАЖНОГО ЧИНУ

Інтенсивність такого делікатного промислу була неоднакова: найбільше ходило жебраків навесні й під осінь.

Настав благодатний час. Сонце рано розтопило й випарило вологу. Почався “літній” період весни, коли скидали важкий одяг і ходили босими. Коло стін і на узбіччях вулиць уже стріміла коротка зелень, на деревах набрякала чорна брость.

У ці дні в селі замаячила неординарна постать жебрака. Він був одягнений у щось темне і всепогодне. У руці, як личило, мав дебелий костур од собак. Молодий, із вольовим обличчям і пронизливим поглядом. У ньому не помічали якихось вад чи дрібного каліцтва. Прибулець заявив про себе голосно й оригінально, показавши самобутній “стиль” роботи.

Зайшовши на подвір'я чи відчинивши двері в хату, він гучно виголошував слова — відомі й незнані, чергуючи їх зі звуками, ненаявними в жодній фонетиці. Потім кульмінував голосом, огненно електризував очима, різко уривав мову — і просив. Темпом і формою його вступна частина нагадувала лозунги на мітингах. Як і речники облуди, він обходив логіку та брутально тис на емоції. Від такої вистави малі діти плакали й ховалися під спідницю матері, а жінка злякана торопіла й давала гостю що завгодно, аби швидше йшов геть.

Про цього жебрака казали, що він “самошедший”, себто, божевільний, — у це слово вкладали чимало лиховісних значень. Для нас, хлопчаків, цей блукач таїв щось неохопне нашими знаннями й розумом, ми вчували в ньому небезпеку. Коли бачили його стрімке простування назустріч, заздалегідь звертали вбік, готові зробити пробіжку до безпечного місця. Правда, не чути було, щоб він когось ударив чи навіть погрожував, однак його боялися всі, крім чоловіків і дорослих хлопців. Хтось жартома назвав його Іваном Грозним.

...Лагідний вечір уходив у тиху ніч. Рясно визорилося небо, й чітко означилися знайомі сузір'я. У рахманній темені таївся спокій і тонке бриніння комарів. Це був відпочинковий час, коли і спати рано ще, і вже не видно працювати надворі. Ми вийшли на головну вулицю. Під тином на довгій лаві сиділи жінки й чоловіки, дехто з хлопців і дівчат, а з боків тулилася дівчора. Точилися розмови, жарти, десь дівочий голос притишено заводив пісню. Ми присіли на лівому фланзі навпочіпки й дослухалися, що говорять старші.

Уже затяглося допізна. Жінки й дядьки пішли додому. Зосталася молодь і дехто з хлопчаків. Ось іде дорогою якась людина. Не швидко й не повільно. Так, мовби тинається без ці-

лі. Постать наближалася. Усі примовкли, вгомонилися навіть безтурботні жартуні. У людини, що надходила, відчувалося щось незвичне. І тут ми впізнали — Іван Грозний.

Один із хлопців, гарний і кремезний, на ім'я Степан, якого ми любили, бо інколи нас захищав, владним голосом озвався:

— А йди сюди!

Жебрак мовчки підійшов. Ми принишкли, були готові встати й піти, та дуже хотілося почути, що буде виголошувати прибулець. Він мовчав.

— Чого ти придурюєшся? — суворо запитав його Степан.

— Дак хто ж мені дасть, — протяг таким жалібним тоном жебрак, що аж торкнуло нас. У цих словах вчувався відчай нещасної людини.

Степан запросив гостя сісти поруч. Той покірно сів. Між ними зав'язався діалог, нормальний і толковий. Нас ввічливо попросено йти додому.

Оце так Іван Грозний! Ми безмовно брели вузькою вуличкою. Мене сповняло непросте почуття — подив, тиха радість і... розчарування. Десь бринів візерунок знайомої пісні. Пісня то обривалася, то знов виписувала кольорові лінії у просторі.

Після того пам'ятного вечора ми Івана Грозного не бачили.

- Микола КЛОЧКО, м. Чернівці

Наприкінці XVII століття, в 1698 році, до Генеральної старшини українського козацтва звернувся володар Козацької держави — Ясненьовий і Високостойний Гетьман України Іван Мазепа:

*Гей, панове Генерали,
Чому ж есте так ослали!
І ви, панство Полковники,
Без жодної політики,
Озмітеся всі за руки,
Не допустіть горької муки
Маті своїй більш терпіння!
Нуте врагів, нуте бити!
Самонали набивайте,
Острих шабел добувайте,
А за віру хоч умірте,
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблї маєм права!*

Іван, син козака Степана, найбільш вірогідно народився 20 березня 1639 року в селі Мазепині поблизу Білої Церкви, що на Київщині (отже, у березні 2004 року виповнилося 365 років від дня його народження!), й походив із старовинного козацько-шляхетського роду Мазеп-Колединських. Завдяки своїм природним здібностям, здобутій освіті, військовому вишколу, він став великим державотворцем, полководцем, дипломатом і культурним діячем української історії. Вірш під назвою “Дума ілі пісня” з’явився тоді, коли споконвічна територія України була поділена між трьома імперсько-монархічними державами, а окремі представники козацької старшини орієнтувалися на Варшаву, Москву, або ж Стамбул. “Той на право, той наліво, а все браття, тото диво!” — писав Іван Мазепа.

Титанічними зусиллями, об’єднавши навколо себе справжню гвардію українського козацтва, гетьман Мазепа вже у 1704 році досяг здійснення мрії багатьох поколінь українців. Того року на решті злучилися в єдину національну державу правобережна й лівобережна частини України.

У травні 1704 року 40-тисячна козацька армія Лівобережної України вступила на Правобережжя. Невдовзі до полків Мазепи прилучилися підрозділи правобережно-

НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА

го наказного гетьмана Самуся і полковників Семена Палія та Захара Іскри. 15 червня в таборі поблизу Паволочі Самусь передав гетьману Мазепі свої клейноди — булаву, бунчук і Універсал польського короля на гетьманство. З цього часу Мазепа став титулуватися Ясненьовим Гетьманом України обох сторін Дніпра.

Гетьман України І. Мазепа залишив Самуся на посаді полковника Богуславського полку, а також наказав йому виділити дві сотні досвідчених вояків, які б увійшли до складу гарнізону Білоцерківської фортеці. У 1705 р. розпочалася нова бойова операція лівобережного козацького війська. Досягнувши кордонів Белзького воєводства, гетьманський уряд тим самим поширив свою владу на всю територію Правобережної та частини Західної України. І хоча польські урядовці виступали проти цього, до кінця липня 1708 р. тут, під захистом І. Мазепи, урядувала місцева козацька старшина. До існуючих Корсунського, Білоцерківського, Богуславського та

Брацлавського полків приєдналися відроджені Уманський, Чигиринський та Могилівський. Разом із лівобережними адміністративно-територіальними одиницями — Київським, Чернігівським, Полтавським, Переяславським, Ніжинським, Стародубським, Лубенським, Миргородським полками — вони утворювали єдину козацьку державу.

Хоча Україна стала об’єднаною, однак не була вирішена інша проблема. Московія-Росія все більше й більше обмежувала дер-

Пам’ятник славному гетьману у с. Мазепинці

жавні, національні, соціальні й культурні права українського народу. Невдоволення в середовищі козацького війська зарубіжними походами та будівничими роботами, виснаження людських і матеріальних ресурсів Українського гетьманату в Північній війні посилювалися накопиченням претензій козацької верхівки до російського царя Петра I за поступове обмеження владних повноважень не лише гетьмана, а й політичної та еконо-

мічної автономії козацької держави, спроби адміністративного реформування української армії. І не випадково гетьман І. Мазепа саме в 1704 році задумався над тим, що би радикально відійти від скіпетра російської монархії.

Сподвижник гетьмана Пилип Орлик, який був свідком тих подій, так описував причини, що спонукали володаря Українського гетьманату до цього: “...Коли та Московська держава численними винайденими способами намагалася надвередити і до решти зруйнувати військові права та вольності, які сама ж потвердила, і на нашу пам’ять не забула, а воно воно, як і тоді, і тепер, і до сьогодні, і до завтра, і до послідовних поколінь, і до потомства, і до всіх історичних пам’яток, коли вже оце тепер, за гетьмана, славної пам’яті небижчика, ясненьовного Іоанна Мазепи, згадана Московська держава, бажаючи довести свій лихий намір до завершення і віддаючи злом за добро, замість удячності й уваги за такі численні вірні служби і за гоніння на них до останнього знищення, кошти і утрати, за незчисленні відваги і воєнну криваву працю хотіло неодмінно перетворити козаків у регулярне військо, міста забрати в свою область, права і вольності поламати, Запорозьке Низове військо викоренити і ймення його навіки згладити, чого явні були і під сей час знаки, докази й печатки. Тоді вишезгаданий, славної пам’яті, гетьман, ясненьовний Іоан Мазепа, поставши правдою та ревністю за цілість Вітчизни, прав та вольностей військових, а бажаючи ширим жаданням бачити в дні свого гетьманського володіння і залишити квітучою і наповненою ту ж таки Вітчизну, милу матір нашу, та військо Запорозьке, городове й низове, після смерті своєї для вікопечної пам’яті імені свого не лише в непорушних, а й у розширених і розмножених вольностях”. Так

було написано у першій Конституції України 1710 року, окремі положення якої набагато десятиліття випередили демократичні конституції Європи та Америки.

У 1708 році гетьман оголосив війну могутній Російській імперії, а допомогу йому надав шведський король, з яким він уклав таку угоду: “Все, що воюється з колишньої території Московщини, належатиме на підставі воєнного права тому, хто цим заволодіє, але все те, що — як виявиться, належало колись українському народові, передається й задержиться при українському князівстві. Князь (Гетьман) і Стани України, згідно з правом, яким досі користувалися, будуть захищені і вдержані на всім просторі князівства і частин, прилучених до нього. Іван Мазепа, законний князь України, жодним способом не може бути порушений у володінні цим князівством, по його смерті, яка — треба сподіватися — не наступить ще довго, стани України заховають усі вольності згідно зі своїми правами за стародавніми законами”.

Через 50 років після Переяславської козацької ради, в 1704 році, українці, завдяки виваженій політиці Ясненьовного Гетьмана України Івана Мазепи, возз’єдналися в єдиній національній державі та підтримали його в задумі звільнитися від міцних обіймів підступного російського монарха. Можливо, саме ця подія спонукала знаменитого письменника Віктора Гюґо в XIX столітті, коли Росією вже повністю була знищена українська державність, висловити пророчі рядки у всевітнєвідомій поемі “Мазепа”:

*...Цей труп живий, що,
позаючи, гине,
Кольсь іще буде народом України...*

То що, сучасні українці, ми й до цього часу є “живим трупом”, чи все ж таки згадаємо, що ми є нащадками Гетьмана Івана Мазепи — гордим, волелюбним і воїновничим козацьким народом самостійної України?!

• **Тарас ЧУХЛІБ**,
кандидат історичних наук

ПРО-ЧИТАННЯ

До фонду Бібліотеки української літератури в Москві надійшла книга кандидата історичних наук, директора Науково-дослідного інституту Українського козацтва Тараса Чухліба “Переяслав 1954 року та проблема міжнародного утворення Українського гетьманату” (дослідження затверджено до друку вченою радою Інституту історії України Національної академії наук України; відповідальний редактор — академік НАН України Валерій Смолий).

У книзі розкривається проблема визнання Війська Запорозького як суб’єкта міжнародних відносин Центрально-Східної Європи ранньомодерного часу. У контексті українсько-російських міждержавних домовленостей 1654 року висвітлюється міжнародно-політичний статус Української козацької держави протягом другої половини XVII століття.

У передмові автор зазначає, що, “окрім українсько-російського договору 1954 р., гетьман Богдан Хмельницький під час свого правління уклав наступні міжнародні угоди: із кримським ханом Іслам-Гіреєм — у 1648 р.; з польським королем Яном Казимиром — у 1649 та 1651 рр.; з турецьким султаном Мегмедом IV — у 1650, 1653 і, очевидно, 1648 та 1655 рр.; з молдавським господарем Василем Лупулом — у 1650 р.; ймовірно, зі шведською королевою Христіною — у 1653 р.; з угорсько-трансильванським князем Дьєрдем (Юрієм) Ракоці — у 1656 р.; з німецько-бранденбурзьким курфюрстом Фрідріхом I Вільгельмом та шведським королем Карлом X Густавом — у 1656 р. Його наступники — тогочас-

ІСТОРІОГРАФІЧНА ЛЕГЕНДА ПОМЕРЛА?

ні правителі ранньомодерної Української держави — гетьмани І. Виговський, Ю. Хмельницький, П. Тетеря, І. Брюховецький, П. Дорошенко, І. Самойлович, І. Мазепа, П. Орлик також підписували договори з Польщею, Швецією, Росією, Туреччиною, Кримом та іншими країнами.

Ще сто років тому, в далекому 1903 р., один із найбільших українських істориків Михайло Грушевський всупереч ідеологічній машині Російської імперії у своїй невеличкій статті “250 літ” так схарактеризував міжнародну діяльність гетьмана Богдана Хмельницького перед та після 1654 р.: “Він веде переговори з Турцією, Московією, Волощиною, Семигородом, Швецією, стараючися всіма способами втягнути їх у свою війну з Польщею і залізним перстнем здушити її. Ся моментальна ціль стоїть перед його очима, і він лише застрашному дневі журитися застрашними справами”. Отже, згідно влучних слів видатного вченого, події 350-річної давнини, що відбувалися під час січневої козацької ради у Переяславі та лютнево-березневих переговорів українських дипломатів у Москві, можна сприймати лише як певний етап у зовнішній політиці гетьманського уряду на шляху до творення незалежної від тогочасної Польщі Української держави.

Книга складається з трьох розділів: “Міжнародне визнання Війська Запорозького й започаткування українсько-російських взаємовідносин”; “Домовленості з Московією 1654 року в контексті

зовнішньої політики гетьманського уряду Б. Хмельницького”; “Українська держава у сфері міжнародних інтересів європейських країн”. Додатки містять “Прохання по пунктам Богдана Хмельницького про затвердження колишніх їх прав і вольностей, і про суди та про інше”, “Статті гетьмана Богдана Хмельницького”, затверджені московським царем Олексієм Михайловичем, та витяги зі списку договорів вічного миру росіян із поляками, 1686 року.

Висновки автора монографії є такі: “Протягом перших десяти революційних років Український гетьманат, завдяки впровадженню Б. Хмельницьким концепції полівацалітетної підлеглості, остаточно утвердився в геополітичній структурі Європи як держава фактично не підлегла, але номінально залежна від монарших дворів даного регіону... Самопроголошений правитель гетьманату Б. Хмельницький був визнаний європейськими та азіатськими монархами як васально залежний володар, який мав право на йменування титулом “dux”.

Гетьман України укладає міжнародні угоди, серед яких — домовленості з Московським царством, що з часом під впливом певних чинників, набули міфологічного забарвлення щодо “возз’єднання”, “приєднання”, “об’єднання” і т. д. України з Росією. Відомо, що на козацькій раді 1654 р. у Переяславі не приймалася жодна угода. У результаті тогорічних лютнево-березневих переговорів між Україною та Росією виникло декілька докумен-

тів — 23 пункти-“статті”, які послав Б. Хмельницький до Москви і які мали лягти в основу майбутнього договору, та 11 пунктів-“статей”, що разом із “жалуваною грамотою” прислав до Чигирини московський цар Олексій Михайлович.

Згідно з твердженням багатьох істориків, ні українська, ні російська сторони не виконували більшості з досягнутих домовленостей (“Березневих статей”), а отже, можна говорити лише про номінальну царську зверхність над ранньомодерною Українською державою. У цей же час Хмельницький намагався отримати суверенний захист турецького султана і рухався у напрямку визнання протекції угорсько-трансильванського князя та шведського короля — гетьман “лякав” одного монарха іншим і намагався протиставити одного одному тогочасних династичних володарів із метою здобуття самостійності для створення козацької держави.

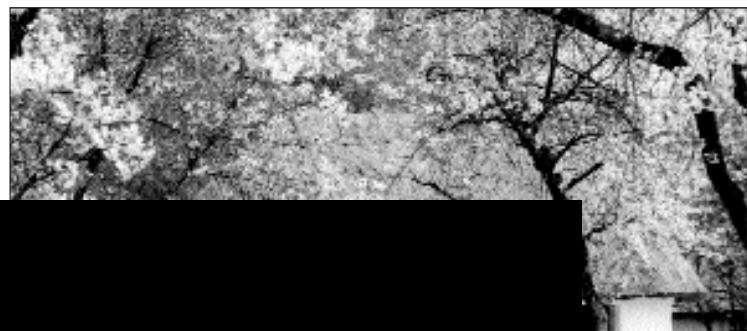
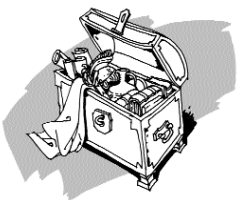
Міжнародні та внутрішньополітичні події після 1654 р. переконливо засвідчили недотримання Україною домовленостей із Московією... Московська держава також не виконувала взятих на себе перед тим зобов’язань: у 1656 р. вона підписує Віленський трактат із найбільшим тогочасним ворогом України — Річчю Посполитою; у 1659 р. російські урядовці сфальшували “статті Б. Хмельницького” 1654 р.; у 1665 р., згідно з т. зв. “Московськими статтями”, лівобережна частина гетьманату мала перетворитися на станова автономію; в 1667 р. Росія укладає Андру-

сівське перемир’я з Польщею, яке мало антиукраїнську спрямованість; укладення “Вічного миру” 1686 року остаточно завершило поділ Української держави між Московією та Варшавою.

“Вічний мир” засвідчив остаточний крах українсько-московських домовленостей не тільки 1654, але й 1659, 1663, 1665, 1669, 1672 та 1674 рр... Недотримання Московією багатьох положень “Коломацьких статей” 1687 р., що були укладені з гетьманом І. Мазепою, відмова останнього від зверхності Петра I і знищення царськими військами Батурина в 1709 р. остаточно вирішило проблему міждержавних союзницьких стосунків на користь зростаючих імперських амбіцій Московії-Росії. Тим самим засвідчувалася недовговічність та ефемерність Переяславсько-Московських домовленостей 1654 р., що з часом під впливом певних суб’єктивних чинників перетворилися з рядової (хоча й дуже важливої, з огляду на тогочасну внутрішньополітичну та міжнародну ситуацію) зовнішньополітичної акції гетьманського уряду на історіографічну легенду про Переяслав 1654 р., яка, на жаль, до цього часу продовжує хвилювати не лише вчених, але й широку громадськість”.

Із книгою Т. Чухліба можна ознайомитися в читальному залі Бібліотеки української літератури в Москві (вул. Велозаводська, 11/1).

• **Юрій КОНОНЕНКО**,
м. Москва

БУДУВАВ ГОСПОДАР ХАТУ...

Майстри і їхні чолові будівлювали своє заслужене місце серед інтелектуальної еліти цивілізацій, і не дарма ж дивує нас технологічними секретами "скроні" єгипетських пірамід, кожна з брил бозна-якою сил піднята на височині і припасована так щільно, що жодного зазору немає, і мегатонні архітрави Баабеку чи Стоунхенджу — не всі майстри й сьогодні взяли б їх продублювати: техніка підйому в давнину була надсучасна.

В Україні найбільш давніми є, напевне, споруди трьох основних різновидів — житло, оборона, остання "домівка", тобто, домовина. І, звісно ж, храми та печери — четверта "влада", що, ймовірно, була найпершою категорією житла й ритуалу. А ще ж шляхи — курні, козацькі або бруковані навіть... кінськими зубами (!)

Ми ще бачимо традиційні технології зведення, скажімо, незалежного житла в центральній зоні Подніпров'я: дерев'яні колони (ошули), оперті на підвалини, ба й нижній ошп (якщо й не просто осмоленими окоренками кинуті в земляні постелі-шурфи), а ошп сам покоїться чи на валунах, чи на стовпах-окоренках, осмолених або осмолених на вогні до головешки — з нижнього кінця. По верху колон-ошул архітравним елементом є верхній ошп по периметру споруди, з поперечними балками-бантиними, чи сволоками. Між ошулами поле стіни в дерев'яних спорудах утворює "закідка" з пластин у півдерев'я, закріплені "чіпами" в пазах колон чи накладними рейками. Поле стіни планкується дранню й штукатуриться добре вимішаною червоною глиною з додаванням протисадкових наповнювачів — соломом, тирси, соснових шишок, кінського гною.

Стеля вистеляється з жердин чи обалолів, зверху валькується — вкривається 5-сантиметровим чи й товщим шаром тієї ж таки вим'ятої й досипаної заповнювачами червоної глини, а знизу планкується й штукатуриться в два шари. Оця робота з глиняним опорядженням традиційно виконується громадським сходом — толокою, і дійство це настільки радісне, пісенне, святкове, що не відчуваєш ні втоми від місины глини, ні знемоги від подавання чималих саманів, ланначів, ліпеників... Робота безкоштовна, господар дає про матеріали й стіл, а застілля стає таким ширим, веселим і піднесеним, як на свято...

Підлога з дерев'яних мостин на лагах уже практично скрізь замінила глиняну долівку. То була тепла й охайна площа контакту з матір'ю-землею. Її регулярно змашували — й оселя таким чином одразу набувала святкового вигляду. Паркет не здатен так комфортно огорнути обійстя затишком і домашнім теплом, як мамина долівка, причепурена до Великодня, до

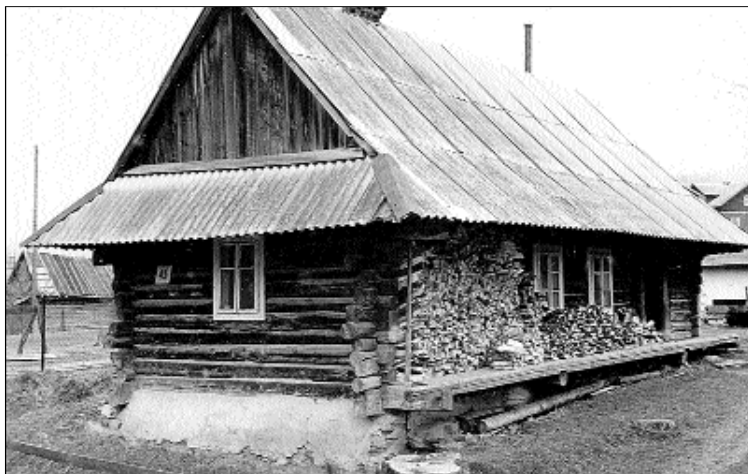
Фах будівничого на теренах праукраїнського краю в усі віки був шанованим і користувався незмінним попитом, бо... ніщо рукотворне не вічне на землі! Якими б масивними не були підвалини будівель, якою б міцною не здавалася цем'янка, але минав час, і споруда, що так природно вписувалася в мальовничий краєвид, виявлялася деструктурованою — чи з волі котрогось із геростратів, чи під дією катаклізмів...

Різдва чи до Зеленої неділі...

Дах утворюють віддавна крокви і "палуба" на них — соснові, березові, а в модерних нинішніх будівлях — зі сталевих швелерів, наріжника чи двотавра, є й трубні каркаси. Покрівля традиційно — або з черепиці (легкий "ластівчин хвіст" на півдні, в Криму, чи важка стрічкова "броня", а тепер і м'яка), рідше — сланцеві пластини, буковий гонт чи дрань у кілька ярусів, прошита зверху пажилиною або дротом.

Особливої уваги варте житло з саману — в безлісних регіонах півдня воно було домінуючим технологічним акцентом у сільській архітектурно-будівельній практиці. Супутником таких стін мала бути надійна стріха, оскільки замощання саманної конструкції, сформованої або з окремих блоків, цеглин, пластин, або з монолітного глино-солом'яного тіла загрожувало втраченою несучою спроможністю і, щонайперше, в місцях опирання бантин, які формують з опертою парою кроків трикутник жорсткості й приймають на себе значне навантаження від природних чинників і від побутового скарбу, — в степу часто збіжжя (пшеницю, кукурудзу, жито тощо) зберігають на горищах. Покрівля ж — очерет або солома, зв'язані в кулі попар-

но ("парки") й острішені по верхняку снопами, гузирем угору.

Разом із господарськими спорудами дворище доброго г'азди утворює замкнутий життєвий простір, обнесений лісою (парканом, плотом) і забезпечений ворітьми, хвірткою, а до доброго сусіда ще й перелазом, через який домашня худоба не перейде, а господарі потрапляють за межу — навпростець.

Рублені домівки, оспівані в піснях ("Хата моя рублена стоїть на помості, і сам іду, й коня веду до милої в гості..."), ще подекуди

споруджуються на Поліссі і в гірських місцинах, а в Центральній Україні їх не побачимо. Тож не кожен тесля й зможе вивести зруб із кругляка, зафіксувавши ріг "у чашу", а "постіль" кругляка витесавши бездоганно по шнуру, проклавши затим утеплювач — мох або кострицю з відсутніх нині конопель чи льону...

Внутрішня поверхня рубленої стіни після осідання планкувалася, штукатурилася й білилася вапном чи крейдою. На сволоці різьбився хрест святий і дата спорудження. Поруч на гакові — кільце, до якого потім підчеплять колиску.

Піл — то і сімейне ложе, і мала комора: під ним — сховок домашнього скарбу, продуктів, дров. Та й сама домівка — на дві половини (тепла й холодна хати, й остання є

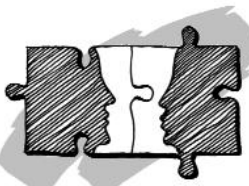
гірських районах — у Прикарпатті, на Буковині. Це, перш за все, колиба, тобто житло з місцем для вогнища-ватри й отвором у дах для диму; стріха гонтової покрівлі звисає за межі призьби, "відмостки" — під цим прихистком складають на зиму дрова-рубанці, вони дещо захищають рублені стіни від негоди.

Таким чином, оселя горянина є й певним укріпленням — від звіра, щонайперше. Значно надійнішим сховком від нападників у кожному старовинному селі в Центральній, та й Західній, Україні була укріплена серцевина населеного пункту — *городище*. Це часто — розташована на підвищенні "елітна" забудова, обнесена ровом, валом і на ній — частоколом, острогом. Наявність у селі й донині городища свідчить про багатовікові корені в його літописі. У подальшому городище в центрі міста переросло в *дитинець*, який, із плином часу, переріс у "*кремль*" і поширився як "*окремішність*", укріплена мурами, по багатьох містах Київської Русі-України, надто на північ. У Києві ж це з часом ще — Княжий двір, Княжа Гора, Бабин Торжок.

Збережені до наших днів рештки житлових споруд часів Трипільської культури вражають своєю раціональністю й безперечною ефективністю технічних рішень. Модель житла в два поверхи (є мініатюрна пам'ятка-іграшка), де господарські й житлові функції поєднуються надзвичайно елегантно — це зразок унікального вирішення одразу кількох завдань: матеріал (червона, висушена в конструкції, глина) — то й теплоізоляція, і зблокованість продуктової житлового простору, міцність — без додаткових конструкцій... Обороні від навал по-слугувувала радіально-кільцева система планування міст з отриманням торжком-форумом у центрі.

"Останні домівки" з рубленими стінами й перекриттям із підтоварника — "домовини" — досліджені в Києві, в районі Китаєвого. Такі споруди дають деяке уявлення про те, як шанобливо ставилися кияни до своїх ближніх, що відійшли у вічність. Не завадило б і нинішнім комунальникам шанувати спокій пращурів і доглядати їхні останні домівки — бо чомусь, на жаль, київські цвинтарі ще не є візитівками європейської громади.

• **Борис СПИСАРЕНКО**
Фото Оксани ЦЕАЦУРИ

ЕКОНОМІЧНЕ ПРОСВІТНИЦТВО

ЧОМУ МИ БІДНІ?

Головною причиною низького рівня життя в Україні є, насамперед, недосконала система державного управління, яка регулює економічні відносини. Адже кожен із нас не може діяти так, як йому заманеться. Ми живемо в суспільстві й державі, яка встановлює певні “правила гри”, що повинні бути зрозумілими, справедливими, передбачливими і створювати умови для всебічної реалізації кожної людини. Здавалося б, просто. Але, якщо вдаватися в деталі, — виникає сила-силенна складнощів. І головна проблема — чиновники-управлінці, більшість із яких вийшли з радянської системи, не мають сьогодні ані вміння, ані знань, ані бажання шукати кращі моделі таких “правил гри”, аналізувати те, як їхнє запровадження в конкретному випадку вплине на економічну діяльність, і обраховувати, чи не будуть витрати на впровадження й дотримання цих правил більшими від вигід, які вдасться отримати. Проста арифметика: перш ніж щось робити, — проаналізуй, чи потрібно це і який матимеш результат. Це — “природний калькулятор” логіки будь-якої дії.

Але... як помістити такий “економічний калькулятор” у систему державного управління? Його не було за радянської системи, через що розбазарювання державних ресурсів набувало гігантських масштабів. Його, на жаль, досі важко “вмонтувати” як складову деталь у державні управлінські механізми, які регулюють сферу господарювання в Україні.

Саме тому в нас такий низький рівень життя (порівняно з тією ж Чехією), що держава не хоче поводитися як ринковий суб’єкт і аналізувати кожен свій управлінський крок. Як її змусити до цього? Цю проблему постійно розв’язують економічно розвинуті держави.

НАШЕ БАГАТСТВО — В НАШИХ РУКАХ

Повірте, це не метафора. Врешті-решт ця аксіома підтверджується. Якщо ми перебуваємо в колективі й не висловлюємо своїх бачення й інтересів, у нашого оточення складатиметься враження, що їх у нас немає. Тому треба бути собою і не боятися на повен голос казати: “Я — проти!” — чиновнику, який не вилазить зі свого кабінету, відгородився від життя купою циркулярів і приписів, ще й хоче нас при цьому навчати, що нам треба робити, а чого ні. Зрозуміймо, що ми з вами, як платники податків, “найняли” його для того, щоб він нам не вказував, а думав про наші проблеми і про те, як зробити наше життя кращим.

Тільки шляхом лобіювання своїх інтересів і тиску на органи влади, шляхом доведення, що те чи інше рішення матиме негативні наслідки, можна відстоювати інтереси всіх суспільних верств. Тільки методом блокування адміністративних рішень, у яких ми не бачимо громадських інтересів і які обмежують свободу наших дій, можна зробити так, щоб влада працювала на нас. Ціле суспільство стає багатшим тоді, коли діє за вказівкою внутрішнього економічного інтересу, коли в ньому в гармонійний хор зливаються інтереси всіх. Дозволеним має бути все, що не заборонено законом. Ось проста істина свободи людини, яка живе в суспільстві.

ЯК ЗРОБИТИ ТАК, ЩОБ ДЕРЖАВА ПРАЦЮВАЛА НА НАС

Напевно, кожен у своєму житті стикався з посадовою особою, що представляє державну владу і має певні повноваження та привілеї. Як вона поводитися, якщо ми починаємо запобігати перед нею? Намагається перетворити дані їй владні повноваження у свої власні права. Діє з позиції тиску на наші інтереси й робитиме це доти, поки ми не займемо позиції психологічної підлеглості стосовно неї, не запропонуємо певної послуги, зрештою, поки не всунемо хабаря. Ми даємо — вони беруть. Але, вибачте, нащо ж тоді ми платимо податки?

А тепер розгляньмо іншу модель нашої поведінки з посадовою особою. Ми одразу займаємо чітку категоричну позицію, яка ґрунтується на відчутті власної громадської гідності. Кількома фразами даємо зрозуміти, що добре обізнані зі своїми правами і за потреби готові їх відстоювати до останнього.

І що відбувається? Поведінка чиновника докорінно змінюється. Він почуває себе, як

ЛОБІЮВАННЯ ЯК ШКОЛА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЗРІЛОСТІ

Держава — чітко організований по вертикалі інститут влади, який здійснює управління суспільними відносинами. Витоки державного урядування й чіткої регламентації людських стосунків простежуємо ще з давнього Риму. Але, як свідчить практика, особливо в економічній сфері, держава сама по собі, без постійного громадського тиску на процес прийняття нею управлінських рішень не здатна враховувати суспільні інтереси. Країни з розвинутою ринковою економікою зуміли знайти свої моделі постійної і навіть конкурентної взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства, в партнерському діалозі яких народжується виражена й реалістична державна політика, запрограмована на успіх.

Фото О. Цацури

риба, викинута на сушу, проте намагається триматися толерантно, проймається до нас повагою і поспішає стати з нами на один рівень позицій та інтересів.

Ось нарешті й розпочинається рівноправний діалог. І такий діалог повинен розвиватися не лише на рівні “громадянин — держслужовець”, але й на рівні “суспільство — держава”, особливо у сфері економічних відносин, бо це — дорога до суспільного багатства, до тієї України, про яку мріємо.

Звісно, щоб користуватися своїми правами, як зброєю в боротьбі з войовничим чиновництвом, треба ці права, насамперед, мати. Дехто вважає, що український громадянин беззбройний перед силою влади та свавілля, на яке вона здатна. Але є також влада як психологічна й вольова категорія — це влада над собою, це управління своїми вчинками, це наша природна здатність не підлаштовуватися під обставини, а змінювати їх; не лише вміти пристосовуватися до середовища, але й впливати на середовище, бо інакше інстинкти пристосовництва можуть спонукати нас до цілковитого психологічного маскування і втрати власної індивідуальності, отже, — права на свої інтереси й на краще майбутнє.

Права, які дають нам можливість бути не лише об’єктами, але й суб’єктами державного управління у сфері господарських відносин, уже діють. Треба лише навчитися ними користуватися.

РЕАЛЬНІСТЬ НАРОДОВЛАДДЯ

За останні роки поступово формуються правові можливості для реалізації конституційного принципу народовладдя, за якого громадяни беруть безпосередню участь у процедурах державного управління. Навчання вміння користуватися своїми правами якомога ширших верств громадян, і зокрема підприємців, для лобіювання власних інтересів стає важливою складовою національного економічного і правового просвітництва.

Згідно зі **ст. 5 Конституції України**, народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Довгий час ця норма мала декларативний характер. Зараз ми самі можемо її наповнити реальним змістом. Широкі можливості для нашого впливу на владу відкрилися із прийняттям **Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”**. Згідно цього законодавчого

акту, громадяни, їхні об’єднання, суб’єкти господарювання, наукові установи та консультативно-дорадчі органи мають право брати безпосередню участь у процесі розробки, обговорення й оцінки ефективності державної регуляторної політики органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Сьогодні ми маємо такі права: стежити за тим, чи здійснюють органи влади аналіз регуляторного впливу тих рішень, які стосуються господарських відносин, і вимагати від них такого аналізу; знайомитися з текстом проектів регуляторних рішень, аналізувати, наскільки враховано в них наші інтереси, й надавати органам влади свої зауваження та пропозиції, а також відстежувати, чи враховано наші пропозиції конкретним органом, а якщо не враховано, то цікавитися, чому саме; виступати проти прийняття владних рішень, які суперечать законодавству або дублюють діючі регулювання; контролювати практично весь процес управлінської роботи влади у сфері господарювання — від планування регуляторної роботи, розробки проекту рішення, його обов’язкового обговорення за участю широкої громадськості — до відстеження того, які наслідки мало конкретне рішення і чи доцільно далі продовжувати його дію. Ось, практично, весь інструментарій народовладдя, який головне зараз — втілити в життя.

Якщо ми, спільно з громадськими організаціями, зможемо скористатися такими широкими правами впливу на владу та її рішення в економічній сфері, то побудуємо реальне правове суспільство, в якому влада і громадянин — це рівнозначні величини, і де панує лише одна диктатура — закон.

Зараз ділова спільнота України отримала можливість не просто просити органи влади, щоб вони покращили умови для розвитку вільного підприємництва, що є основою добробуту середнього класу. Зараз ми можемо користуватися державою та органами влади як засобом реалізації своїх інтересів і побудови свого майбутнього власними руками.

Саме таким шляхом ішли всі демократичні, економічно розвинені країни, в яких громадяни навчилися добиватися, щоб закон працював на них, а не проти них. А держава стала професійним менеджером, який уміє так організувати суспільне життя, щоб узгодити інтереси всіх.

Виховати такого менеджера мусимо самі.

Оксана ТАНЧУК

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

НАШІ ПЕРСПЕКТИВИ

У 1991 році Україна зуміла здобути незалежність, яка, проте, понад десяток років носить виключно декларативний характер.

Мені, старшокласникові, який свідомо формував свій світогляд уже в незалежній Україні, прикро стає від того, що наша держава та її народ усе ще перебувають у неволі, а проти нашої державності антиукраїнські елементи, висунуті імперською Росією, ведуть боротьбу, яка може закінчитись трагічно. Але найгірше те, що активну участь у руйнуванні України беруть і деякі українці, рушієм життя яких стали матеріальні ідеали. Такі “перевертні” першими встромлять ніж у спину нашій незалежності або довершать її знищення.

В Україні ще й досі існують радянські пережитки, а багато хто зі старшого покоління продовжує сумувати за Союзом, Сталіним... Але ці люди нічого не вирішують. Вагомішу роль тут відіграють політики. Більшість із них виховані на радянській ідеології, а багато хто й продовжує втілювати її в життя у незалежній Україні. Такі політики щедро фінансуються нашими східними сусідами. А Президент — замість виконання державотворчих обов’язків — керує в Україні антиукраїнськими процесами. Взяти хоча б те, що він відкрито розмовляє російською мовою, ігноруючи національні почуття багатьох українців! Можна лише сподіватися, що на майбутніх виборах переможе Віктор Ющенко, і його президентська діяльність не відзначатиметься пасивністю й безглуздістю, характерними для Леоніда Даниловича. Віктор Андрійович повинен активно розбудовувати нашу державність і більше опиратися на власні сили та сили українських патріотів, ніж на обіцянки іноземних держав.

Та, мабуть, лише покоління молодих політиків, вихованих у незалежній Україні, зможе реально — і кардинально — змінити становище нашої держави й народу. А проблем, які доведеться вирішувати, зібалося багато. Зокрема соціальні, які глибоко прижились у нашому суспільстві й стали рисою внутрішньодержавного життя України. Влада не бажає щось змінювати, вона лише піклується про себе і годує народ безпідставними обіцянками.

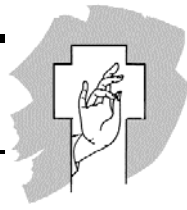
Глибока криза торкнулася й нашої культури та духовності. Деградація молодого покоління досягла критичної межі. Приміром, становище української мови нагадує 30-ті роки, коли Сталін припинив процес “українізації” і почав примусово нав’язувати українцям чужу російську мову. Та слід враховувати, що тоді Україна перебувала у складі тоталітарної імперії, а нині — нібито незалежна... Нашу рідну мову кинули під ноги, і ми ходимо по ній, і не хочемо помічати, що топчемо чи не найбільшу національну святыню. Народні обранці (депутати) представляють інтереси народу чужою мовою, що породжує сумніви стосовно того, в якій державі ми живемо і що ми за народ. Російськомовна преса й книжкова продукція заповнили наші ринки і є важливим чинником тотальної русифікації. Нищать нашу мову, намагаються зробити нас рабами. Про це можна сміливо говорити з огляду на історичний досвід.

Росія прагне остаточно нас підкорити, “скидаючи” нам дешеву та низькоякісну поп-музику, яка вражає своєю аморальністю й безглуздістю. Нам хочуть довести, що в Україні не існує самостійної музичної генерації. Гірко від того, що українці захоплюють або в кращому випадку байдуже вбирають у себе це музичне сміття.

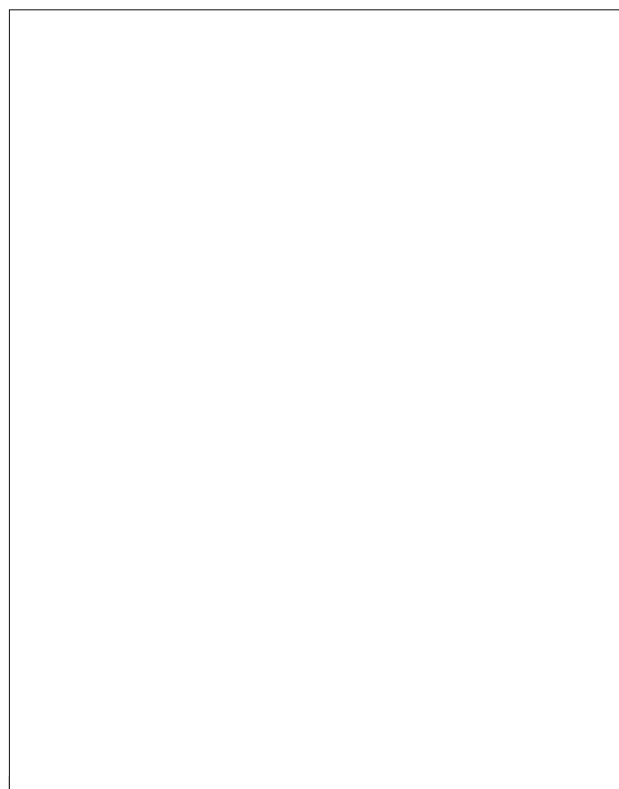
Українське телебачення, ігноруючи здобутки сучасного вітчизняного кіно, своєю невід’ємною складовою зробило російські серіали, які давно перестали вчити людей чогось доброго.

У контексті вищесказаного світле майбутнє нашої держави можливе лише в тому випадку, коли народ триматиме все у власних руках, не довіряючи його підлим та підступним “іудам”.

Сергій МАРТИНЮК,
учень 11 кл. ЗОШ № 1, член Малої ака-

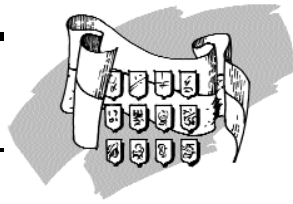
СТОЇМО НА ПРИНЦИПАХ ТОЛЕРАНТНОСТІ Й ЛЮБОВІ

Біографічна довідка

Народився 1923 року на Львівщині. У 1944 році німці вивезли до Австрії. 1955 року в новіціаті отців Василіян (Давсон, США) склав довічні обіти чернечої професії і виїхав на подальші студії до Риму. Там здобув ступінь доктора, отримав ієрейські свячення.

Із 1994 р. — ректор Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного Духовного інституту. З 1997 р. призначений Ординарієм Івано-Франківської Єпархії.

Палац Потоцьких.
Зліва — вхід до "Музею Книги"

Під час попередньої мандрівки містом Лева (читай число 12 "Слова Просвіти", від 18—24 березня 2004 року) ми обмежилися своєрідним музейним кільцем. Окремий розділ у музейному Львові — його мистецькі заклади. До них нині й запрошуємо читачів.

ШЕПТИЦЬКИЙ ТУТ "ПРИХИСТИВ" ЛЕНІНА

Національний музей у Львові (проспект Свободи, 20, вул. Драгоманова, 42) — це один із найвизначніших музеїв України, фонди якого налічують понад 130 тисяч експонатів. Колекція закладена 1905 року як приватна фундація митрополита Андрея Шептицького. Постає цієї людини — надзвичайно складна і одночасно знакова для культурного розвитку усієї Галичини. Отож, про нього буде окрема розповідь. Наразі трішки історії зі створення музею. У 1913 році Шептицький урочистим актом передав у дар українській громаді музей. Тоді він був названий "Національним музеєм у Львові". Після Другої світової війни приміщення на вул. Драгоманова стало Львівським музеєм українського мистецтва. Приміщення на проспекті Свободи побудоване за проектом архітектора Марконі для Художньо-промислового музею 1904 року. У повоєнні роки тут базувався так званий "Музей Леніна". 1990 року музеєві повернуто історичну назву. Цьому, зокрема, передував демонтаж пам'ятника більшовицькому ідолові, який заповзятливі тодішні правителі спорудили неподалік, навпроти Львівського театру опери та балету імені Соломії Крушельницької. Найприкріше, що після демонтажу з'ясувалося: постаць "вождя світового пролетаріату" у фундаменті трималася на надгробних плитах, звезених із львівських цвинтарів. Нині на місці пам'ятника розбито квітник. І поважні пані та панове до Театру опери мають змогу, як і колись, під'їхати на розкішних фаєтонах. Звісно, за відповідну платню. Як би там не було, та повернімося до Національного музею.

Нині у його експозиції давнього українського мистецтва представлені унікальні пам'ятки іконопису XII—XVIII ст. Особливої уваги заслуговує збірка рукописів і стародруків, до якої увійшли краківські видання Швайпольта Фіоля (1491—1495 роки), празькі та віденські друки Франциска Скорини, майже всі видання Івана Федорова, Ставропігійського братства та Києво-Печерської лаври.

СКАРБНИЦІ МУЗЕЙНОГО ЛЬВОВА. ПРОГУЛЯНКА ЕСТЕТА

Музей "Русалки Дністрової"

Збірку мистецтва XIX—початку XX ст. складає спадщина класиків української образотворчості — Т. Шевченка, К. Устияновича, Т. Копистинського, А. Манастирського, І. Труша, О. Новаківського, О. Кульчицької, М. Бойчука, Л. Геца, М. Сосенка, П. Холодно-

го та його послідовників. Привертає увагу збірка українського мистецтва, яка налічує понад 2 тисячі експонатів.

Національний музей у Львові має чотири філії. Про них варто згадати бодай кількома словами.

Художньо-меморіальний музей

Пам'ятник М. Грушевському

жив і творив з 1946 по 1973 роки. Експозиція складається з меморіальної частини, а також репрезентує творчість митця від часу навчання в Краківській академії мистецтв до останніх днів життя.

У ОДНОМУ ДВОРІ ВИРОСЛИ ЮРІЙ БАШМЕТ І "АДІДАС"

Львівська галерея мистецтв
(вул. Стефаника, 3).

Це — один із найбагатших музеїв України. Варто зауважити, що за часи Радянського Союзу на території України було знищено більшу половину культурних пам'яток. Нині понад 80 відсотків їх зосереджено саме у Львові. Якщо пощастить, то екскурсію галереєю проведе для вас її директор, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Борис Возницький. Ми лише зауважимо, що нині її колекція налічує понад 55 тисяч творів образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва європейських і вітчизняних майстрів.

Ідея заснування галереї сягає кінця XIX ст., коли в середовищі львівської інтелігенції розгорнувся активний рух за створення музею західноєвропейського мистецтва. З цієї метою 1902 року в міському бюджеті було затверджено статтю "На закупівлю творів мистецтва". На зібрані громадською коштом ініціативна група придбала частину експозиції. Крім того, львівський магістрат закупив декілька приватних збірок, серед яких високим художнім рівнем вирізнялася колекція подільського землевласника Івана Яковича. Її привезли до Львова у лютому 1907 року. Ця дата й вважається днем народження галереї. Ще донедавна в експозиційних залах можна було демонструвати лише до десяти відсотків збірки. Нещодавно цю проблему частково вирішено. Відділом Галереї став палац Потоцьких. Галерея має ще декілька філій.

Музей сакральної барокової культури (пл. Митна, 2).

Олекси Новаківського (вул. Листопадового Чину, 11).

Будинок закупив уже згаданий Андрей Шептицький 1907 року і передав його Національному музеєві для потреб українських митців. Так приміщення стало оселею та творчою майстернею Олекси Новаківського. У 1923—1935 роках тут діяв перший на західноукраїнських землях художній навчальний заклад — мистецька школа О. Новаківського. Після смерті художника змінювалося кілька господарів. До 1971 року тут була майстерня видатного скульптора І. Севери. У березні 1972 року з нагоди урочисто відзначеного ЮНЕСКО 100-річчя від дня народження Олекси Новаківського у приміщенні майстерні відкрито художньо-меморіальний музей його імені.

Художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької (вул. Листопадового Чину, 9).

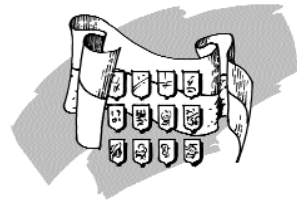
Музей розташований в колишньому помешканні художниці. В експозиції — малярство, графіка О. Кульчицької, декоративно-ужиткові твори, виконані за її проектами, а також архівні матеріали, фотодокументи й меморіальні речі.

Художньо-меморіальний музей Івана Труша (вул. І. Труша, 28).

Розміщений у будинку, зведеному художником 1910 року, в якому він мешкав і працював понад тридцять років. Експозиція складається з двох розділів. Перший присвячений формуванню особистості митця за період його плідної громадської діяльності; другий висвітлює мистецький доробок художника.

Художньо-меморіальний музей Леопольда Левицького (вул. Устияновича, 10/1).

Розташований у колишньому помешканні художника. Тут він

Відкритий 1996 року в приміщенні пам'ятки архітектури (колишній костел кларисок). Збудовано у 1605—1607 роках за проектом архітектора П. Римлянина, фрескові розписи виконані 1670 року. У експозиції — 32 експонати, що представляють творчість відомого львівського скульптора XVII ст. Іоана Георгія Пінзеля. Він — автор скульптурних ансамблів для собору св. Юра, костелу св. Мартина, храмів Тернопільщини, творець школи барокової скульптури.

Каплиця Боїмів (пл. Катедральна, 2).

Зведена 1615 року на кошти купця Георгія Боїма як родинна усипальниця. Фасадна стіна вкрита суцільною кам'яною різьбою і нагадує об'ємний іконостас. У верхньому ярусі привертають увагу багатофігурні барельєфи на тему Страстей Господніх, постаті апостолів Петра і Павла, вкриті філігранною різьбою колони.

Музей "Арсенал"

Музей найдавніших пам'яток Львова (пл. Старий Ринок, 3).

Розташований у храмі Івана Хрестителя. Храм кілька разів перебудовувався. Стилзована реконструкція в неоготичному стилі (архітектор Захарієвич) виконана 1887 року. Змінна експозиція музею присвячена мистецтвім творам, сакральним реліквіям, історичним документам, археологічним знахідкам, які розповідають про найдавніші часи з життя міста. У експозиції також — одна з найстаріших ікон, створених на західноукраїнських землях. Збереглася донині

Львівська Богоматір (друга половина XIV ст.), а також скульптура того часу — постать "Христа страждущого".

Музей мистецтва давньої української книги (вул. Коперніка, 15а).

Відкритий на території палацу Потоцьких 1997 року. У експозиції — українські стародруки, твори середньовічних видавців, друкарів і граверів. Один із залів відтворює атмосферу середньовічної друкарні.

Тильним боком музей виходить на затишну вуличку Ференца Ліста. У цьому будинку, щоправда в різні часи, виросли дві львівські знаменитості. Всесвітньо відомий альтист Юрій Башмет інколи й нині навідується до рідного міста. Також у всьому світі відомі спортивні вироби фірми "Адідас". Її засновником вважають вихованця цього ж двору Адіа Дасевича (від цього імені й назва фірми). Скажете, легенда? Та не забувайте, ви у місті Лева, а воно — суцільна легенда.

ським зініціювала відродження на цьому місці церкви Святого Духа. Як і в багатьох випадках, на жаль, коштів на відновлення бракує. Наразі експозиція знайомить із оригіналами альманаху "Русалка Дністров", передумовами створення книги, історією її видання. Поруч — пам'ятник Маркіянові Шашкевичу.

МЕЛАДЗЕ ОФІРУВАВ 400 ДОЛАРИВ... КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Державний меморіальний музей Михайла Грушевського у Львові (вул. І. Франка, 154) створено 2000 року напередодні Дня Незалежності. Розташований він у віллі, де разом із родиною протягом 1902—1914 років мешкав перший Президент УНР. У шести експозиційних залах висвітлюються практично всі етапи життя та колосальної праці видатного історика. Особливий акцент зроблено на львівський період діяльності М. Грушевського, коли повною мірою розкрився багатогранний науковий талант ученого-історика, літературознавця, професора Львівського університету. У меморіальних інтер'єрах — особисті речі, світліни, листи й документи Грушевського, оригінали видань вченого, періодика, добірка автентичних документів. Дев'ять зверхників — учасників шостого саміту президентів країн Центральної та Східної Європи — заклали на території музею меморіальний сад.

Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка (вул. І.Франка, 150-152).

У мальовничій місцевості Львова, поблизу Стрийського парку, стоїть будинок, до якого вже понад шістдесят років приходять люди, як до національної святині. У цьому будинку видатний письменник, учений, політичний та громадський діяч жив, написав свої кращі твори, тут перестало битися його серце, і звідси він пішов у безсмертя. Фонди музею налічують понад тридцять тисяч експонатів. Відтворено повністю робочий кабінет Івана Франка — його улюблену кімнату. Збереглися фортепіано, за яким сидів Іван Якович, робочий стіл, за яким, зокрема, написано поему "Мойсей". Особливо цінними є особисті речі письменника: письмове приладдя, мереживна сорочка,

Галерея мистецтв

скринька для рукописів, рибацька сітка, виплетена ним особисто. Експозицію прикрашають малюнки художника Івана Труша — близького приятеля письменника.

Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької (вул. С. Крушельницької, 23).

Музей розташований на другому поверсі будинку, який 1903 року славетна співачка купила для своєї родини. У 1939-му будинок "націоналізували", їй залишили квартиру № 4. Після Другої світової війни вона працювала у Львівській консерваторії. Померла 1952 року, похована на Личаківському цвинтарі. Її ім'я надано Львівському академічному театрові опери та балету. Екскурсія по музею — це своєрідна подорож у минуле, під час якої ви побуваєте в артистичному світі Соломії, разом із нею пройдете її життєвим шляхом, побуваєте на сценах найпрестижніших театрів, радіючи успіхам неперевершеної співачки. Ви переконаєтесь, що оперна прима, яка на початку XX століття стала символом досконалості та неповторності, володіла незвичайним драматичним талантом. Крім усього, була напрочуд вродливою жінкою. І, звичайно, почуєте неповторний голос Великої Співачки. Ще одна прикраса полягає в тому, що музей потребує капітального ремонту, а на нього, зрозуміло, теж бракує коштів. Як-так підтримують приміщення сучасні митці з різних куточків світу. Наприклад, співак В. Меладзе під час недавнього виступу у Львові офірував на ремонт музею славетної

Соломії Крушельницької чотирьох доларів.

Меморіальний музей Станіслава Людкевича (вул. Людкевича, 7).

Відкритий як філія музею Соломії Крушельницької 1996 року. Вдова маестро, Зеновія Штундер, передала під музей будинок видатного композитора, музикознавця, педагога і його архів. Особливість музею в тому, що вдалося повністю зберегти інтер'єр помешкання. На фасаді будинку — меморіальна дошка (автори — Василь і Володимир Одрехівські).

Взагалі, про маестро Людкевича ходять сотні різноманітних легенд-оповідок. Згадують, що він був неперевершеним гравцем у преферанс. І виграти в нього вдалося лише завдяки хитрості — опонент починав фальшиво наспівувати якусь мелодію, чим вибивав пана Станіслава з рівноваги. Або таке. Вперше Людкевич летів до Києва. Як і годиться інтелігентові, у Львові, де завжди дощить, перед трапом літака зняв калоші. Коли прилетіли до столиці, маестро зійшов трапом і здивувався: "Перепрошую, де мої "кальози"? Та найзапам'ятованішу фразу Станіслав Людкевич промовив у Львівській опері 1939 року під час так званих "народних зборів", які мали проголосувати акт про "возз'єднання": "Прийшли визволителі, і на то нема ради..." Прожив маестро понад сто років. До речі, нещодавно столітній ювілей відсвяткував і його учень, Микола Колесса. Та про нього зовсім інша розповідь...

Далі буде.

ГОСТИННА БРАМА ГАЛИЧИНИ

За багатовікову історію Львова через цю браму проходив різний люд. Доброзичливці та злодії, лицарі й шахраї, будівничі і завойовники... Німці, євреї, вірмени, греки, русини, поляки, австрійці, росіяни, татари, турки. Кожен — із власною метою. Кожного пам'ятають ці бруківки. Нині майже 815 тисяч мешканців княжого граду (80 відсотків українців, 15 — росіян, 2 — євреїв, 1 — поляків) пишуть нову сторінку в літописі Львова. І радо зустрічають гостей, більшість яких починає знайомство з нашим містом саме на пероні одного з найкрасивіших і найсучасніших вокзалів Європи. Запрошуємо і вас на святкування його столітнього ювілею.

Зберігаючи славні традиції середньовіччя, Львів аж до середини дев'ятнадцятого століття заслужено користувався славою одного з найбільших ярмаркових центрів Австрійської імперії, до котрої тоді належав. Велелюдний ярмарок періодично вирував навпроти підніжжя Святоюрської гори (на місці теперішнього собору Святого Юра). Найвигіднішим місцем для прибуття тодішніх комерсантів чи гостей на ярмарок міській владі видався вигін, де тепер знаходиться

залізничний вокзал. Саме тут 1861 року сотні селян із околиць та мешканці ремісничих кварталів підозріло й зачудовано розглядали перший паротяг із кількома вагонами, який, викидаючи хмари диму й пари, пригукотів із Перемишля. Тоді до приземкуватої дерев'яної споруди станції зайшли пер-

ші пасажери: кілька поважних панів і зо два десятки дрібних крамарів.

У Австрійській імперії згодом почала поширюватися думка про Львів як про столицю відсталого провінції, куди тягнулися невдахи-чиновники, всілякі авантюристи і збідніла знать, щоби зробити кар'єру, зби-

Львівському вокзалу — 100 років

ти капітал, перечекати недобрі часи. Це й тоді було правдою тільки почасти, бо інакше Львів не став би метрополією Королівства Галичини і Володимиря, що входила до складу імперії. Географічно й культурно місто завжди вважалося жвавим містком між Заходом і Сходом, економічно — своєрідною "помпою" грошей, товарів, послуг, новин. Без залізниці та поважного вокзалу такий обмін був неможливий.

Тож за проектом Садовського його спорудили 1904 року. За різних обставин вокзал тричі горів. Першого дня Другої світової війни його частково зруйнували німецькі бомби, за три роки — американські. Після кожного разу частково відновлювався. Нарешті 2001 року в рамках програми підготовки до сторіччя почалася ґрунтовна реставрація та модернізація. Нині саме Львівський вокзал, набувши первісного зовнішнього вигляду та надбавши найсучасніших сервісних ознак, вважається одним із найкрасивіших у Європі. А свято на честь ювілею споруди завершилося, як і сто років тому. Знову просигналив старий паротяг, наповнюючи довкілля хмариною диму та пари, й вирушив у далеку путь. Зеленого вогника!

● Матеріали підготував **Олесь ГАНУЩАК**

ПАЛІТРА

Живопис по левкасу — основі, на якій в давні часи писали ікони, що згодом ставали чудотворними, — не тільки зримий, а й промовистий, входить у відкрите глядацьке серце. І це — одна з таємниць картин Олександра Судакова, яку не поясниш однією лише професійною майстерністю. Краєвиди рідної землі, здається, дихають, ніби в них пульсує енергія Сонця. І не віриться, коли чуєш, що починав свій творчий шлях митець у пошуках абстрактних. Звання заслуженого художника України — відзнака, яка прийшла до нього тільки в цьому році, хоча відзначив він уже шестидесятиріччя.

Олександр Судаков народився на Луганщині, навчався і досі працює в Харкові. Його активна людяність потребувала віддачі в громадській роботі, і тривалий час художник працював у керівництві Харківської організації Спілки художників, допомагаючи колегам, і не прагнув для себе якихось вигод. Але настав час, і живопис по левкасу заволодів його часом неподільно. Рідна земля з її рівнинами, горами і пагорбами, ріками, лісами й небесами, де хмари налягають на тонкий світ, відкрилася його душі своєю мудрою красою. Звісно, настав час випробувань. Адже і найменшу роботу, і велике сюжетне полотно пише Олександр Судаков однаково довго. А душа, яка пізнала істинну цілісність у творчості, вже не могла відволікатися на вигідні замовлення.

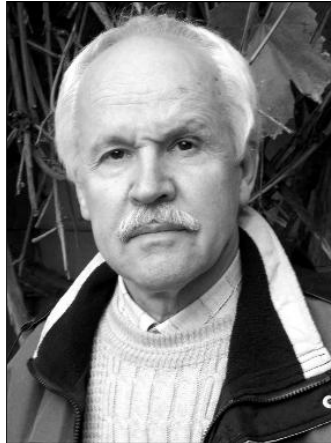
Як відомо, чесноти, не втрачені в горнилі випробувань, бувають відзначені звище: Олександрову Судакову допомога прийшла несподівано, хоч і за-

ОЛЕКСАНДР СУДАКОВ — «ПОРТРЕТ ЗЕМЛІ»

кономірно, через професора-хіміка Бориса Гриньова. Він став захопленим колекціонером творів художника, а почасті й його меценатом. На виставці "Портрет землі" в галереї "Мистець" представлено чимало картин із його особистого зібрання. Втім, чимало чудових картин Олександра Судакова зберігаються в музеях України і приватних колекціях зарубіжжя. Його картини елегантні, в них буває поєднаний аскетичний дух земної природи, яку устремлінням у небо

завершує білостінний монастир, і чується ніби срібний дзвін, що сповіщає про вечірню службу, і єднається людина з Усєвишнім через проявлений ним світ. А поряд — біла коза серед духмяного різнотрав'я дивиться спокійно і проникливо на глядача. Та біла дорога його дитинства, що широко пролягла на картині між простих будинків українського містечка, перспективою іде вгору, де знов-таки виразно й надійно височіє на тлі хмар дзвіниця православної

церкви... Дорога вивела художника до правдивого усвідомлення його призначення у вже обраний та осягнутій професії.

Утім, не тільки патріархальні краєвиди, хоч їх чимало, представлені в галереї "Мистець". Картина, присвячена пам'яті Максиміліана Волошина, — гірський краєвид, де звучать зовсім інші фарби, адже правдивість південних контрастних кольорів привносить мажор і реальну земну піднесеність у простір навколо. Олександр Судаков кілька десятиліть бере участь і в республіканських, і в колись всесоюзних, і в зарубіжних виставках, але жодна зустріч із його картинами стає новим одкровенням для глядача. А цей "Портрет землі" в київській спілчанській галереї "Мистець" ненав'язливо навчає нас любити й цінувати кожну мить цього життя, яке кожен із нас може по-своєму зробити кращим.

• Ганна КОЗАЧЕНКО

ДОЛЯ ТАЛАНТА

Так написав у передмові до своєї книги "Українські співаки у спогадах сучасників" автор-упорядник Іван Лисенко. Вона вийшла в 2003 році в американському видавництві М. П. Коця та київському "Рада". Герої 780 ілюстрованих сторінок — сто двадцять оперних і концертно-камерних співаків XVII—XX століття. Композитори, диригенти, режисери, співаки, письменники, а часом і просто шанувальники вокального мистецтва розповідають про володарів унікальних голосів, їхню виконавську майстерність, уводять читача в атмосферу театального життя різних часів, подають чимало цікавих фактів з історії української культури.

Рідкісні голоси, які розчулювали публіку в Петербурзі та Москві, Києві, Харкові, Львові, Свердловську, в Парижі, Болоньї та Мілані, Варшаві, Відні, Чикаго, Нью-Йорку, — мали українське коріння, що наснажувало їхню творчість на чужих теренах.

Деякі спогади прислужаться вокалістам як підручник. Чужими і своїми спогадами Іван Лисенко відкриває нам таїну вокалу, пересічні особистості, які з ідеологічних причин були у нас несправедливо забуті. Саме Лисенко повернув Україні, київській опері, дивовижну Марію Сокіл. У 1945 році вона разом із чоловіком, композитором А. Рудницьким, здійснила велике концертне турне

НАТХНЕННЯ

Концерт проходив у більш ніж скромній обстановці. Ні журналістів з камерами, ні скупчене людей за інтересами — все стримано і спокійно. Непомітно на сцену вийшла жінка в чорному, яка оголосила виконавця та виконуваний твір і так само непомітно пішла. Майже одразу з'явився і сам виконавець. Він спокійно відреагував на відносно жваві оплески, і мовчки присів на стілець, поставивши перед собою інструмент. Ще мить — і смичок торкнувся струн. Саме тут і відбулась та сама таємниця народження музики зі шматка дерева, струн та людського серця. Дивлячись на Імре Кальмана у ці хвилини, важко було уявити, що це людина. Якби не уривчасті подихи, можна було б подумати, що він — такий же інструмент, як і його віолончель. Музикант уявлявся частиною музики, невіддільною від

СКАРБИ НЕБЕСНІ...

"Відомий український театральний діяч Амвросій Бучма говорив, що в мистецтві актора є щось трагічне. Справді, кожен митець залишає по собі спадщину: письменник — книги, художник — полотна, композитор — музику. Ну, а що залишає актор чи співак? Сьогодні зіграна роль чи проспівана партія вже не повториться. Звичайно, існують платівки, компакт-диски, які допомагатимуть нащадкам знайомитися з цими унікальними голосами. Але не всі платівки доносять до нас справжню якість голосу. Крім того, не всі співаки довіряли грампластині. Не всім надавалася така можливість у радянські часи".

по США та Канаді. А виручені 10 тисяч доларів переслали в Радянську Україну. Однак цю патріотичну акцію наш уряд не оцінив, про неї не було жодного рядочка в періодичній пресі. Вперше Іван Лисенко розповів про це в газеті "Культура і життя" у 1990 році.

Випускник філологічного факультету Харківського університету, редактор видавництва, викладач, журналіст, більше 20 років по крихті збирав безцінні скарби пам'яті. Розшукав матеріали про українських вокалістів, не відомих навіть серйозним дослідникам. Протягом двадцяти трьох років рукопис "Словника співаків України" перебував у видавництві "Музична Україна". Та й не дивно. Адже в списку 1200 творчих біографій співаків від часів Київської Русі до наших днів було багато репресованих українських інтелігентів, або таких, які прослав-

ляли українську вокальну школу в еміграції.

І лише в 1997 році, завдяки меценатству Мар'яна Коця, у його видавництві при допомозі Ліги українських меценатів та видавництва "Рада" був видрукуваний "Словник співаків України". Основні кошти на видання надав Ераст Гуцуляк.

Через шість років автору пощастило видати продовження "Словника..." у вигляді спогадів.

"Іван Лисенко подає нам дорогоцінний приклад праці справді самовідданої, — написав у післямові до "Словника" Михайло Слабошпицький. — Якби бодай третина людей в Україні працювала саме так, то ми б подавали гуманітарну допомогу Америці й Канаді а не навпаки".

• Надія ОНИЩЕНКО

ТАНОК СТРУН І СМІЧКА

У Національному будинку органної та камерної музики відбувся виступ сербського музиканта Імре Кальмана. Специфіка концерту полягала в тому, що твори Баха, Кодая, Лігеті, Букіні та інші були виконані на одному лише інструменті — віолончелі. Проте навряд чи такий інструментальний склад поступиться, наприклад, симфонічному оркестру. Взагалі, поняття "краще" або "гірше" тут зовсім недоречні. Просто відбулося справжнє диво музики.

чарівної гармонії звуків. Він знову набував людської подобу, коли після виконання твору кланявся, відповідаючи на оплески глядачів. Після чого знову повертався для того, щоб продовжити божественний танок струн і смичка.

Імре Кальман грав переважно без нот. Лише один твір свого земляка Еміля Петровича він виконав в окулярах, дивлячись у партитуру, змусивши присутніх засумніватися у тому, що це і є той самий

музикант, який грав перед цим. Голос виконавця глядачі почули лише один раз у кінці концерту, коли він оголосив сербською про те, що заграє каприз Ніколо Паганіні.

Закінчився концерт так само скромно, як і почався: стримані оплески, букет квітів, подарований віолончелісту. Та річ, безумовно, не в оваціях, і, навіть, не в квітах. Навіщо вони великому мистецтву?

• Михайло ТОЛМАЧОВ

ПЕРСОНАЛЬНА ВИСТАВКА

СКУЛЬПТУРА — ЦЕ ХАРАКТЕР

Наприкінці червня в приміщенні виставкової зали Національної спілки художників України у Херсоні відбулася презентація персональної виставки робіт скульпторів родини Шапко — "Мій рідний край", — присвяченої дев'яносторіччю Івана Григоровича Шапко, який народився в день найдовшого сонцестояння далекого 1914 року в с. Кузьменка Чишминського району Башкортостану (Росія). Після закінчення середньої школи навчався в Одеському державному художньому училищі імені М. Б. Грекова.

Іван Григорович належить до покоління людей, через життя яких пройшла жорстока війна, в перші дні якої він пішов добровольцем на фронт. Брав участь в обороні Одеси, пройшов торттури полону... І все ж вижив. Тож своє навчання в художньому училищі закінчив уже після Великої Вітчизняної війни. З 1952 р. по сьогодні бере участь у Херсонських обласних, усеукраїнських та зарубіжних виставках. З 1967 року Іван Григорович Шапко — член Спілки художників України. У 1959 році авторська робота Івана Шапко — пам'ятник О. Д. Цюрупі — встановлено у м. Цюрупинськ.

"Скульптура — це характер", уже понад 50 років своєї творчої праці стверджує один із засновників Херсонського скульптурного цеху Іван Шапко. Серед його творинь — образи переможців Великої Вітчизняної війни (пам'ятник Герою Радянського Союзу Дмитрові Гридасову, встановлений у центрі с. Рубанівка Великолепетиського району), а також і відомих митців світового мистецтва — Ван Гога, О. С. Пушкіна, Г. Сковороди. Протягом своєї творчої діяльності скульптор неодноразово звертався до образу Великого Кобзаря. Широке визнання отримала його робота "В неволі", створена в 1964 році до 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. Твір експонувався на виставках у Києві й Москві та був придбаний Міністерством культури України.

Іван Григорович має хист чітко відображати всі риси, настрої та переживання людини, володіє чуттям у виборі матеріалу, вмів відкрити в ньому приховані таємниці й примушує жити його своїм життям. Так, наприклад, чудово втілено в портрет нашого земляка — славнозвісного поета, просвітянина Леоніда Куліша (1968 р., тон. гіпс), родзинку його творчості — українське звучання.

Найбільше вражає своєю неперевершеною експонат виставки — портрет сенсу життя скульптора — робота по дереву "Натхнення" (1989 р.). Тож не даремно прототипом найголовнішої роботи Івана Григоровича є його син Юрій Шапко, який продовжує торувати творчу путь батька. Пензлю наступника належать пейзажі рідного міста ("Моє місто", "Зимовий Херсон"), ноктюрни про дітей ("Сон", "Дитина спить") та жінок ("Вечір", "Дівчина"), керамічні та гіпсові настінні вироби, а також оригінальні скульптури ("Янгол", "Дощик", "Жайворонок"). Творчість Юрія Шапко вражає розмаїттям образів та ідей, а головне — несе в собі інтелект та красу загальнолюдських цінностей, поєднаних із національною самобутністю особистості.

На адресу ювіляра звучали теплі та щирі привітання від родини, колег, друзів та людей, які поважають і цінують нелегке мистецтво скульптора. Сподіваємося, що слова народного художника України Володимира Чуприни: "У цій виставковій залі ми відзначали 60-ти, 70-ти, 80-ти, 90-річчя Івана Шапко, тож давайте зустрінемося тут і на 100-річчя митця з новою колекцією його робіт", — здійсняться.

• Євгенія ПІКУЛЬ, голова Цюрупинської районної організації ВМГО "Молода Просвіта"

НАШІ ДІАЛОГИ

Рафаїл ПОТОКОВ, м. Зміїв Харківської обл.

Зміна влади на українську. Перейти у вузах на українську мову. Можуть знову до влади прийти бандити.

Василь ГОРЕЦЬКИЙ, Миколаївська обл.

Реальне життя буде тоді, коли не будуть сміятися над українською мовою. “Старший брат” каже, що такої держави, як Україна, немає. Ви, напевно, знаєте, що сказав Жириновський при голосуванні...

Як Президентом стане рекомендований Кучмою, то, дай Боже, щоб збереглась Україна, вищі чини дуже хочать Союзу.

Павло ЗГЕРСЬКИЙ, с. Ясногірка Житомирської обл.

Потрібно зверху донизу змінити владу — на владу українських патріотів. Порядну, чесну, професійну.

Бажаю, щоб люд український привів до влади Віктора Ющенка та його команду — “Нашу Україну” і БЮТ.

Віктор КОБЗАР, Січеславщина, безробітний, селянин.

Відставка Кучми, ліквідація Адміністрації Президента, розпуск Верховної Ради, нові вибори, українізація, економічна освіта.

Голосувати за Ющенка або Тимошенка. Хто знає, що воно буде? Економічна освіта населення.

Іларія Петрівна ЛЕВІНСЬКА Дубно Рівненської обл., вчителька-пенсіонерка, просвітянка.

Бажаю перемоги Вікторові Ющенку. Але вважаю, що вибори знову будуть сфальсифіковані, боюся за його життя, бо кати на все готові, у їхніх руках капітал.

Іван Тихонович ПРОКОПЕНКО, м. Київ.

Встановити порядок: зупинити політреформу; ліквідувати недоторканність; дозволити силовим структурам боротися зі злом

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОГНОЗ ЧИТАЧІВ “СЛОВА ПРОСВІТИ”: ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІН РЕАЛЬНОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ ТА ДУМКИ З ПРИВОДУ МАЙБУТНІХ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

у структурах влади... Тоді народ повірить.

Безлідерство. Те, що маємо, не запропонує бажаної для України програми. “Месія” нічого не каже, гірше того — його партнери по опозиції. Народ не простить. А що, власне, “месія”?

І. С. МЕЛЬНИК, ветеран війни, Запоріжжя.

Хоча б на рік-два Україні потрібен Піночет, щоб розчистити дорогу для нормального життя від комуністичного мотлоху.

Діючою владою уже розроблений сценарій виборів Президента України. Репетиція відбулася у м. Мукачеве.

Василь ЛАТАНСЬКИЙ, учитель-україніст, Крим.

Як колись Японію, так і нас може врятувати лише “економічне диво”. Однією зі складових японського дива, як відомо, була праця, праця, праця! Ми ж звикли рюмсати і навіть спати з простягнутою рукою. І ще: тільки реальний, а не біблійний Мойсей, справжній, не мітинговий патріот виведе нас із духовної неволі, але де його взяти?

Хто б не став Президентом, годі чекати докорінних змін у нашому житті-бутті, зокрема в освіті, медицині, книговидаванні. Бо скільки вже наобіцяно з владного Олімпу, а конкретних справ — як кіт наплакав! Буде знову, як у тому афоризмі: хотіли як найкраще, а вийшло, як завжди.

Петро Кузьмич МОСТОВИЙ, м. Лубни Полтавської обл., член НСПУ, інвалід І гр. ВВВ, колишній учитель.

Моя пропозиція — провести всенародні вибори і замінити повністю владу.

Провести всенародні вибори — голів областей, районів, сіл, бо в нас забагато голів, призначених Кучмою. Зменшити керівний склад на 75 %, змусити всіх працювати й працювати. Телебачення і радіо мають бути підпорядковані народу, а не партіям і кланам.

Антон ОГІЄВИЧ, м. Першотравенськ.

Дуже хочу, щоб Президентом був Ющенко. Але багато україноненавистників, москалів і хохлів... Тому, вже хай краще прийде Мороз — лише б не Янукович.

Тамара Степанівна ПРИХОДЧЕНКО, м. Іллічівськ, Одеська обл.

Зміна теперішньої влади на усіх шаблях, починаючи з районів і міст. Сувора диктатура закону — для всіх.

Президентська кампанія, що почалася, широко використовує адмінресурс і найбрудніші технології. Єдиний вихід — єдність народу у підтримці Віктора Ющенка та активні дії усіх штабів “Нашої України”.

Наталія ШАЛАК, Вінниччина.

Думаю, що все залежить від виборця. Скористаймося правом бути вільною людиною у своїх симпатіях. А буде так, як суджено нам... “Знать, від Бога все...”

Валентин Іванович ДЕРКАЧ, ветеран праці, голова осередку Товариства “Просвіта” с. Широке, Дніпропетровщина.

Нам, українцям, хоч інколи треба згадувати відоме російське прислів'я “Нечо на зеркало пінять, коль рожа кривая”. Скільки б ми не кивали в бік влади, нічого не зміниться, поки не змінимося самі. Хто б не був при владі: Куч-

ма, Ющенко, Янукович чи ще хтось, вони не в силах змусити українців (киян, дніпропетровців, запоріжців) говорити українською мовою, читати українські газети і книжки. Вони самі повинні захотіти цього. Українська еліта, якщо вона насправді хоче нею бути, повинна переосмислити свою роль у розвитку українського суспільства на сучасному етапі. Не грати в опозицію, не поливати одне одного брудом, не кричати, хто більше вболіває за народ, не блокувати впродовж багатьох місяців роботу парламенту, не заглядати в рот дядькам і тіткам “із-за бугра”. А засукавши рукави вище пліч, працювати для розбудови української держави, відродження української нації — ось що сьогодні потрібно. Тисячу разів правий Юрій Ілленко, закликаючи нас припинити “плач Ярославни”, а зайнятися справою.

На майбутніх президентських виборах переможе сильніший кандидат. І це треба сприйняти як належне, а тим, хто вибори програє, не треба бігати по судах і здійсмати галас про порушення виборчого закону, використання адмінресурсу, фальсифікацію при підрахунку голосів. Головне, не бігти шукати правди до Європи й Америки. Єдиного кандидата “опозиція” не висуне. Адже, як і раніше, діє правило: де три українці — там три гетьмани.

Микола СУКОННИК, м. Макіївка Донецької обл., голова місцевого об'єднання “Просвіти”.

Негайно змінити владу. Бо наявній національній ідеї в голови не вкласти — мало місця.

Обов'язково сфальсифікують. Всі методи вже відпрацьовані.

У нас в Макіївці, думаю, що і в інших містах Донеччини, йде ма-

сове вербування в партію “Регіон”. Питання ставлять руба: хочеш працювати на своєму місці чи взагалі працювати — вступай у партію, не хочеш — шукай собі роботу в іншому місці.

Люди обурені, але змушені робити, що накажуть. Така “демократія”. Це відбувається на шахті Баженова, на коксохімічних та інших великих і малих підприємствах.

Антон ОГІЄВИЧ, 65 років, м. Першотравенськ Дніпропетровської обл.

Хотілося б, щоб став у нас президентом В. Ющенко, але ж тут уже роздають безкоштовно багато газет, які агітують за В. Януковича, і я відчуваю, що Янукович може за великої підтримки п'ятої ворожої колони і за рахунок адмінресурсу виграти. Тож нам треба багато працювати, аби виграв Ющенко. Хоча за Мороза тут, на Сході і на Півдні, проголошують більше, ніж за В. Ющенка.

Павло Федотович ГАРАЧУК, член ВУТ “Просвіта” Ананьївської району Одеської області.

Мої пропозиції щодо змін реальностей українського життя: необхідно повернути Україні її багатовікову історію, аби громадяни України, особливо молодь, мали чим пишатися та з приводу чого жалкувати. Тільки за умов знання нашої тисячолітньої історії та зі знаннями Великих Українців ми зможемо по-справжньому знаходити шляхи до взаєморозуміння та єднання.

Стосовно майбутніх президентських виборів думаю, що вони будуть дуже брудними. Але має перемогти Віктор Ющенко, який (за моєю книгою: “Давня арійська натуралістична астрологія з поверненням Дива, Ананьїв, 2004 рік”) народився під градусом Президента.

Валентина СИДОРУК, Одещина.

Що думати? Треба працювати, щоб В. Ющенко став Президентом.

САТИРИКОН

...Ні, ми невольники, хто добровільно взяв на себе пута. Ми рабами волі стали: На шляху поступу ми лиш каменярі.

І. Франко, “Каменярі”

Ввижається мені, що буцімто той сон, про який так натхненно розповів Іван Якович Франко у вірші “Каменярі”, — став продовжуватись, але вже навів.

Мрія поета: “розбі'ємо скалу” — перетворилася у реальність. Їй-богу, каменярі геть на моїх очах урешті-решт впоралися зі скалою, і розпочало приходити “нове життя, добро нове у світ”, — просто-таки за рядком вірша. Я ж сприймав те нове у прозовому штибі, як повернення людського життя до природного стану, так би мовити, — становлення з голови на ноги.

З урешті вільних ЗМІ дізнаюся, що загальна розруха в країні в одну мить зменшилася до рівня громадянської війни, що індекс демократизації поліпшився, Україна впевнено рушила у списку країн — з хвостового місця догори.

Статистика статистику, а уві сні знову без переляку не минулося. Постеріг, що ніде не можу набачити жодного пенсіонера. “Ой, Боже праведний! — міркую, — невже не дожили?!” Та згодом дізнаюся, що пенсії набули світового рівня, і дідусі з бабусями, щоб збавнути, врешті, що значать слова “піти на заслужений відпочинок”, — розлетілися по всьому світу: хто в Альпи, хто на Гавайї, хто на пляжі Мармурового моря, а хто — аж до Австралії. Курорти так заповнили, що сливе ніде курці клінути...

Заспокоївся, і мені подумалося, що люди, зрештою, хоча б у

«Я БАЧИВ ДИВНИЙ СОН...»

похилому віці відчують вивільнення від матеріального, ідеологічного пресу, а особливо від комунально-тарифного ярма.

Та далі міркую стурбовано: “Хто ж тепер у дідька буде поратися на дачних ділянках?” Придивився — і очам своїм не йму віри: в автобусах до землі їде майже одна молодь з дітлахами; та не збилися, мов оселедці в бочках, а поважно сидять та веселяться, не виснажені, геть точнісінько як у Т. Шевченка: “А у селах (читай — автобусах) у веселих і люди веселі”. А на автобусах замість іншомовних гасел написано: “Спасибі за любов до Землі рідної”.

Супутно вирішив зазирнути й до суду, щоб побачити, чи ж шукають, а головне — чи знаходять наразі люди в цих установах правду. Судить самі: усілякі ніцості ніби королева язиком злизала, тепер цінуються громадянські чесноти, панує Конституція, закони вже не підміняються судовою практикою, судочинство ведеться за участю народних присяжних і т. д., і т. п. — тобто, свавілля кануло в Лету.

Взагалі, зміни, бачу, навкруги вражають! Тому, щоб комусь не запаморочилось від таких разючих інновацій у головах, розповім про подальше сновидіння вибірково й коротко.

Зник бур'ян на територіях заводів, на колишніх голоспних полях.

Магазини “second hand” розпочали працювати у зворотному напрямку, цебто збирати речі для бідних країн.

Банки, що трималися на лихварстві, зліквідовано, а в їхніх офісах навчають дітей підприємщи-

Цей гамбургер з живими поросятами — піщана скульптура. Автори назвали її — “Українська мрія”... З колекції Міжнародного фестивалю піщаної скульптури, Київ, 2004. Фото Ганни Оборської

тву, комерції, біржовій справі.

Бачачи все те, щиро здивувався, коли угледів на площі біля пам'ятника В. Леніну людський натовп з прапорами...

Наблизившись, помічаю, що всі якісь тугошкі, декотрі нажили підборіддя аж на три зводи. То зібрався цілий сеньйорат скоробатків із плачами про втрачену власність, нажиту неправедним шляхом. Так би мовити, протестантам забажалося гріх заховати в міх, а спасіння — в торбу. Запитую директора, який приватизував цілий завод:

— А чому в тебе аж три стяги? Він мені й каже:

— Це прапори тих об'єктів,

котрих не встиг привласнити.

“Ба, — думаю, — чує кіт, де сало лежить”. Раптом як схопила мого співбесідника лють, ніби мою думку прочитав, як почав він ганити каменярів, що розбили скалу, та з матюччям... Тобто, як і передбачав Іван Якович: “Що други й недруги гнівні та сердиті і нас, і намір наш, і діло те кленуть”. Дісталось і поетові, та й мені перепало вже за мій сон. Відійшов я від лукавого та й пішов далі любісінько світом милуватись.

Милуюся-дивуюся, як безліч суден привезли назад наш брукх. Відповідно, зразу ж з'явилися всі раніше зрізані драти на стовпах, покривки на каналізаційних коло-

взагалі.

А в голові муляє одна притичина. “Як же це виходить, — думаю, — каменярі Івана Яковича, розбивши скалу, лише створили передумову на краще, а хто ж потривився, щоб воно таки відбулося? А що, коли це лише чергова кампанія на кшталт перебудови чи, скажімо, реформ? Щоб упевнитися в реаліях, вирішив подивитись, чи, часом, не зник мій горбань — “запорожець”. Аж гульк, а від нього — лише кружало, де лежало. Натомість залишено цидулку у вигляді величезного панно, — щоб не тільки я, але й інші бачили ось яку перспективу: “Якщо тобі й надалі буде снитися подібне, то всього позбудешся!!!”

Затрусився я, неначе циган на морозі, та хутчий і прокинувся. Відтепер дрижаки мені спати не дають: не спання, а якесь бойове чергування, щоб, не дай Боже, чомусь приверзтися. То вже, розумієте, й не до каменярів, боюся навіть читати того вірша...

І все ж певен, що знайдеться жива душа, яка запитає: “А як же бути з каменярями? Чому вони повинні самотньо, забуті нами, безкінечно “лупати сю скалу”? Навіщо прирікаємо їх на вічне заручництво?”

Відповідь моя така: “Доля каменярів цілком і повністю залежить від сумління нашого суспільства загалом, але особливо — від сумління і від громадянської свідомості та мужності кожного з нас”. Думаю, що й Іван Якович Франко погодився б...

• **Володимир ПИЛИПЕНКО**, м. Бердянськ Запорізької обл.

НА КНИЖКОВУ ПОЛИЦЮ

Інтенсивний розвиток технічних, природничих та суспільних наук на межі ХХ—ХХІ століть у контексті прогресивного розвитку терміносистем спричинив реструктуризацію термінпростору української мови. Це зумовило потребу кодифікації термінологічних одиниць, які функціонують на рівні узусу, але ще не закріплені в лексикографічній практиці, та перегляду вже наявних назв із метою їх адаптації до сучасних вимог термінотворення. Тому перед термінознавцями та лексикографами постало завдання створення словників нового зразка. Саме такою працею є “Українсько-російський словник наукової термінології” під загальною редакцією провідного наукового співробітника Інституту української мови НАН України Л. Симоненко. Він є першою в україністиці лексикографічною працею, в якій систематизована найуживаніша в українській мові термінологія з її відповідниками в російській мові.

Робота над створенням “Українсько-російського словника наукової термінології” тривала близько 10 років. Його виходу передувала велика підготовча робота: вироблення методологічних засад укладання словника, створення лексичної картотеки.

Потреба в такій праці назріла давно й особливо гостро постає тепер, у період стандартизації наукової термінології, поповнення її лексичними одиницями, що позначають нові реалії різних сфер науки і техніки.

Створення Словника обумовлене, насамперед, нагальною потребою вчених, фахівців у оволодінні сучасною українською науковою термінологією, яка, на жаль, протягом багатьох десятиліть не використовувалася ними у зв’язку з інтенсивними процесами русифікації фахової літератури та освіти.

Словник орієнтований на нормативну термінологію. Це забезпечується, по-перше, введенням до українського реєстру і використанням у російському перекладі термінів, зафіксованих сучасними енциклопедичними загальномов-

НОВИЙ «УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ СЛОВНИК НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ»

ними та галузевими словниками, й широковживаних у сучасній науково-технічній, навчальній, публіцистичній та інформаційно-реферативній літературі; по-друге, відсутністю вузькоспеціальних та застарілих термінів.

Він покликаний дати читачеві максимум відомостей щодо сучасного стану національних терміносистем, а також еквівалентних форм вираження того самого поняття як в українській, так і в російській мовах. Він сприятиме не лише систематизації, нормалізації та стандартизації національного термінологічного фонду, а й подальшому розвитку української літературної мови.

Словник такого типу є актуальним, оскільки в ньому знайшли своє відображення термінологічні одиниці, дібрані з різних галузей знань, як автохтонні, так і запозичені. Заслугує на увагу й той факт, що до реєстру Словника залучено не тільки новітні терміни (дискета, маркетинг, комп’ютер, паракінез), що позначають сучасні поняття науки й техніки, а й відроджені номінації, які тривалий час були вилучені з наукового вжитку (пробосць, пасовий, пиляк).

Оскільки словникова стаття є джерелом різнобічних відомостей про термін, у ньому широко використана система ремарок: граматичних, семантичних, галузевих, які вказують на:

а) категорійний статус реєстрового слова (відмінюваність — невідмінюваність, доконаний — недоконаний вид, число), напр.: **дефіле невідм., військ., геол.** дефіле; **каботажити недок. і док., техн.** каботажити; **чаплеві, -их, мн., зоол.** чаплевые;

б) сферу вживання того чи іншого терміна, напр.: **автоматизм, -у, біол., мед., психол.** автоматизм; **дестабілізація політ., соціол.** дестабілізація.

Деякі терміни супроводжуються короткими поясненнями, напр.: **косовиця** с. г. 1. (збирання збіжжя) косьба, кошення, покос; 2. (збирання трав) сенокос, покос, косовиця; **недовал, -у, техн.** (вада сукна) недовал; **остень, -я і ості,**

-ів, мн., техн. (риболовецьке знаряддя) острога; **чартист, -а, 1. фін.** (фінансовий аналітик) чартист; 2. іст. (прибічник чартизму) чартист.

Усі терміни у Словнику наголошені. У ньому представлені лексико-семантичні відношення: полісемія, омонімія, синонімія. Терміни-синоніми подаються за алфавітом і розробляються кожен на своєму місці з відсиланням до більш уживаного, напр.: **білокрівці і лейкоцити, кінолог і собакознавець.**

У зв’язку з обмеженим обсягом Словника у ньому не знайшли відображення:

1. Видові назви рослин та тварин, за винятком тих, що:

а) позначають окремих представників флори і фауни, які культивуються в сільському господарстві і стали основою найменувань відповідних галузей народногосподарства, напр.: **бавовна., бавовництво; кінь., конярство;**

б) лікарських рослин, які широко використовуються у фармації, напр.: **валеріана, женьшень, лимонник** тощо.

2. Назви мінералів (глазерит, топаз) та хімічних елементів (барій, вісмут).

3. Назви танців (вальс, мазурка, чардаш).

4. Найменування видів спорту та спортсменів (біатлон, гімнаст, слалом).

“Українсько-російський словник наукової термінології” — це вагома термінографічна праця колективу однодумців, спільними зусиллями якого зроблено велику роботу щодо уніфікації та унормування еквівалентних одиниць близькоспоріднених мов. Він, по-за всяким сумнівом, буде корисним і потрібним студентам, викладачам, науковцям, перекладачам і всім тим, хто цікавиться рідним словом. Окрім того, з огляду на той факт, що в українській мові на сьогоднішній день немає жодного українсько-російського загальнонаукового словника, вважаємо за доцільне говорити про унікальність даної праці.

● **Леся ТУРОВСЬКА**

Фото Г. Оборської

ЧИ ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА В УКРАЇНІ?

французька мова, в Берліні — німецька, у Варшаві — польська, але в Києві — російська (!) Отакі ми європейці...

Що це робиться? Відповідь дає геніальна українська поетеса Ліна Костенко: “Не від інфаркту нації вмирають, Спочатку в них мову відбирають”.

За результатами останнього перепису населення України майже 80 відсотків визнали себе українцями, але тільки 67,5 визнають українську мову рідною. Міль-

йони українців відійшли від українського роду, бо засвоїли мовний код іншої нації. Тому маємо зрусифіковані міста, котрі українцям із діаспори видаються чужими й стомлюють їх ностальгією за українським духом.

Мовне питання в Україні має політичне значення, бо чия мова, — того й влада.

● **Олександра ПОПЕЛЮК,** голова Чернівецького відділу Союзу Українок

ПРАВОПИС

МАНІПУЛЯЦІЯ — НОРМА?

Завжди із задоволенням читаю “Читацьке віче” у вашій газеті, радію, що маю однодумців по всій Україні. В ч. 25 схвилювали всі матеріали дописувачів. На що ж ми сподіваємось, на яке майбутнє, коли в старших класах, як пише В. Латанський із Криму, дається одна година на вивчення української літератури! Та треба ж того Кременя закидати листами й вимогами!

Згідна й із Л. Мадоян та В. Лісовою: маніпуляція словами “Русь” — “Росія” стала вже нормою! Про це більше нікому писати, крім вас. К. Делямар у 1869 р. так писав: “Історія не повинна забувати, що до Петра I той народ, який ми нині називаємо рутенами, звався руським, звався москвинами, а їх земля — Московією”. Наприкінці минулого століття всі у Франції та Європі добре вміли відрізнити Русь від Московії.

Як завжди, імпонують думки й пропозиції В. Ференца. Цілком згодна: українці мають вчити. Бо українського часто-густо не знає еліта! А що казати про тисячі людей, які живуть на базарі! Як тут не згада-

МОВНА МОРАЛЬ

СЛОВО І СЛОВА

“Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. Воно в Бога було споконвіку. Усе через нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього” (Ів. І: 1—3).

Слово — це жива клітина. Її клітинною стінкою виступає звукова оболонка слова. Семантичне поле, лексичне значення словникової одиниці — це ядро слова-клітини. Вакуоля слова — окремий семантичний варіант.

Наша мова — це, без сумніву, найцінніший, найніжніший, найнезахищеніший дар Господній. Без душі тіло вмирає, перетворюється в порох, із якого було створене. Без рідної мови мертвіє душа людини.

Зрада мови, цурання рідної мови, нехтування мовними правилами та законами, ігнорування культури мовлення, свідоме засмічення рідної мови неоковирними кальками, штампами, захоплення недолугим сленгом і жаргоном — усе це призводить до хвороб духовного здоров’я.

У світі є якийсь таємничий за-

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ГЕТЬ СУРЖИК!

Пишу до Вас під впливом статті Володимира Вітенка з міста Ужгород “Жаргон-суржик — чуже сміття”. Є таке життєве правило: “Добра справа лежить, а погана біжить”, яке має своїм глибоким підтекстом те, що погані звички, вульгарні словечка і вирази засвоюються молоддю швидко і безконтрольно, а впровадження усього чесного, чистого, шляхетного потребує довгої терпеливої праці. Амбітні інстинкти легко проявляти й реалізувати на тлі гірших за себе, на тлі невимовливих пересічних людей.

Цією слабінкою користуються сердючки, кролики, ставицькі та ще й беруть собі на допомогу свої посадові можливості, звання і титули. Вони віднайшли легкі засоби впливу на нижчі людські інстинкти, якими роблять собі славу серед неосвіченої публіки, а саме: суржикова, вульгарна, жаргонна мова. Зрозуміло чого літературну мову ігнорують — бо оволодіння нею потребує трудо-

ти слова М. Драгоманова: “З якого боку не приступай до наших національних і громадських справ, а все виходить, що нема в нас справи важнішої, як просвіта народна”.

А тепер хочу торкнутися ще однієї теми — занедбаной, як і взагалі культура сьогодні, — **елементарної грамотності**. Перш за все, про прізвиська. Нехай в Російській імперії спотворювали: Сірки ставали Серковими, Олійники — Алейніковими, Різники — Рєзніковими тощо. А що ж ми сьогодні робимо?! Чому Кірка, а не Кирпа, Павлік, а не Павлик, Тігіпка, а не Тигіпка, Куліченко, а не Куличенко, Оніщенко, а не Онищенко? Та й прізвиська російського походження мають свої закони: Смирнова, Амбарников, Андреева, Белентьева.

Наші ЗМІ, на жаль, аж рясніють грубими помилками. Букву “г” не шанують. Велика буква вживається де треба й де не треба (наприклад, “фірма “Новий День”, “Новий Рік”, “з Днем Народження”, “Програма Нових Технологій” тощо). За те слово “Батьківщина” все частіше пишуть із малої літери. Чому? Адже правила ніхто не скасовував: Батьківщина (країна, рідний край) — батьківщина (мала Батьківщина, місце, де ти народився й виріс).

Помилки безліч! А це невиконання положень “Українського правопису” — основного закону нашої мови.

● **Валентина СИДОРУК,** м. Іллічівськ Одеської обл.

кон, який греки називають законом *діке*, індійці називають законом *карми*, а ми — законом *відплати*. Зло не може залишитися без розплати, воно обов’язково колись мусить урівноважитися.

Мораль мови — така ж важлива, як і мораль суспільства. Для підтвердження цього загляньмо у Святе Письмо: “Кажу ж вам, що за кожне слово пусте, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь Судного дня! Бо зо слів своїх будеш виправданий, і зо слів своїх будеш засудований” (Мт. 12: 36—37). І ще: “Не те, що входить до уст, людину сквернить, але те, що виходить із уст, те людину сквернить” (Мт. 15: 11). У Книзі Мудрості Ісуса, сина Сираха, подибуємо такі золоті висловлювання: “Не призиваюю уст до грубої нечемності, бо саме тут і гіршне слово”, “Коли решето трусять, висівки залишаються, — так і хибі чоловіка в його розмові”, “Піч випробовує гончарське начиння — людину випробовує її розмова”, “З плоду дерева праця над ним виявляється, думка ж людського серця — зі слова”, “Мужа не хвали, поки він не висловився, бо словами людина випробовується”.

● **Зеновій БИЧКО,** м. Тернопіль

місткої, багаторічної праці.

І з якою метою Л. Ставицька випустила свій словник саморобного жаргону (вираз В. Вітенка), коли є багато національних мовознавчих джерел? Взяти хоча б найновіші — “Золотослов” Г. Сагача або “Ключ розуміння” П. Мовчана!

Як молода Олена Теліга виявила погорду до зневажувачів української мови, так читачі “Слова Просвіти” повинні підтримати В. Вітенка в його виступі проти утвердження жаргонних сленгів в українській мові.

На альтернативу я написала “Художній словник співзвучних слів” — 400 лінгвістичних таблиць, 50—60 тисяч слів: етнічних, іномовних, діалектних, літературних, історичних, географічних і наукових назв та імен і прізвиськ.

Працюю над “Українським лексиконом” більше ніж 25 років. Кожна таблиця містить співзвучне українське прислів’я. Всю пенсію трачу на гастролі-лекції по містах України, тому не нашкребла на видання свого етнічного словника, присвяченого розвитку усної української літературної мови.

● **Мирослава ЗАЙКО,** м. Заліщики Тернопільської обл.

МОЯ ДУМКА

«ПИЛ» І «ПОРОХ»

Чи слово “пил” — українське? В українській мові є слова “порох” і “курява”: *витерти порох, порошина в оці, запорошити, хмара куряви, накуріти та ін.* Аз телевізора лунає: *витерти пил, хмара пилу.* Українсько-російський словник (Наукова думка, Київ, 1971) наводить “збивати пил”, “пилинка” замість “збивати куряву”, “порошинка”.

Якщо від слів “порт” і “борт” утворюються слова “портовий”, “бортовий”, а не “портивний”, “бортивний”, то від слова “спорт” має утворитися “спортовий”, а не “спортивний” (спортова споруда, спортові досягнення).

● **М. ШПІЛЬКОВСЬКИЙ,** м. Ровеньки Луганської обл.

НАБОЛІЛО

Українська влада хоче, щоб Україна увійшла до Європейського Союзу і навіть відважується домігати комусь за те, що нас туди не приймають, хоча географічний центр Європи знаходиться в Україні. А де центр нашого соціально-економічного розвитку, духовності й культури? Чи є в Європі таке диво, щоб високослужбові державні мужі ігнорували державну мову чи не знали її? Чи є таке, щоб у столиці держави не чути було мови, яка є рідною для титульної нації? Немає. У Парижі звучить

ОКСАНА БІЛОЗІР:

**«НАСТАВ ДОЛЕНОСНИЙ
МОМЕНТ, У ЯКИЙ
ПОВИННІ ВКЛЮЧИТИСЯ
МИ ВСІ РАЗОМ»**

З РОСИ Й ВОДИ!

ПРОЕКТ

•

КЕРАМІКА

— Лель, він такий, бачите, не-серйозний, веселий, задержува-тий, — розповідає про свої роботи Микола Федорович, — а Полель — той поважний, зібраний, надій-ний.

— А це ось Сварог. Північні ру-сичі колись навіть називали себе сварожатами. Він подарував лю-дям ковадло і кинув на землю іск-ру, звідтоді походить поняття іск-ра Божа.

Багатьох богів слов'янської мі-фології, хатніх духів, знайомих нам з дитинства, втілює у кераміці Ми-кола Явтушенко. Він дав їм ті об-личчя, наділив тими рисами, які підказала йому творча уява митця. І цим унікальна серія керамічної малої пластики, представлена на авторській виставці у Кіровоград-ському художньо-меморіальному музеї Олександра Осмьоркіна.

“ХОЧЕШ БУТИ ХОРОШИМ МАТЕМАТИКОМ — ЗАЙ-МАЙСЯ МИСТЕЦТВОМ”

Так відповідає Микола Федоро-вич на запитання про те, як поєдну-ються в його творчому естві профе-сія і захоплення. За фахом він учи-тель фізики та математики, але не має жодних комплексів чи нальоту провінційності: Леонардо да Вінчі, мовляв, теж був математиком.

Взагалі-то образотворче мис-тецтво цікавило його з дитинства. Із товаришем мріяли про знаме-ните Греківське училище. Але ре-алії життя повернули на інше: фіз-мат Кіровоградського педінститу-ту. У знаменитому романі-притчі Паоло Коельо “Алхімік” настійли-во підкреслюється думка, що увесь Всесвіт допомагає тому, хто не стомлюється йти власним шля-хом. Микола Явтушенко й не зби-рався відступитися від свого за-хоплення, отож, мабуть, вищі сили

фото Г. Оборської

ІСКРА, ЯКУ КИНУВ НА ЗЕМЛЮ СВАРОГ

теж були на його боці: якраз у ті роки на фасаді нового корпусу то-дішнього педагогічного інституту викладали художнє панно і авто-рові проекту Анатолію Пунгіню потрібні були помічники. Таким помічником став Микола. Він і за-раз переконаний, що робота пор-уч із майстром приносить неоці-ненний досвід.

Отримавши направлення на роботу в Казарнянську школу Знам'янського району, не полишав свого захоплення. Щоб якимось сти-мулювати ці заняття, вступив на за-очне відділення живопису і графіки Московського університету мис-тецтв. Реалізовував себе в улюбле-них жанрах — пейзажі та натюр-морті, аж ось один, здавалося, ціл-ком тривіальний випадок підказав новий поворот творчої долі.

Микола Федорович викладає у школі за сумісництвом ще й малю-вання. У програмі шостого чи сьо-мого класу є курс ліплення із плас-тиліну. Матеріал для школярів та-кого віку не зовсім зручний: не завжди є можливість вчасно вими-ти з милом руки, іноді доводиться й парти вичищати. Що вже гово-рити, коли хтось особливо непо-сидючий поцілить ним товаришеві у голову. Пластилін з волосся ні вимити, ні вичесати неможливо. А якщо спробувати кераміку? Підхо-дящої глини поблизу села було до-волі. Але ж як зацікавити дітей?

І Микола Федорович зіліпив, для більшої переконливості, три-лику Бабу-Ягу. Подивившись справа — вона усміхається, зліва — сер-диться, в анфас — зовсім інший вираз обличчя. Зрозуміло, дівтора

до такого не могла залишитися байдужою. Ця Баба-Яга і зараз експонується серед його малої пластики. Пізніше потрапила до рук книжка про слов'янських богів. Задумався: чому діти знають грецьких, римських, уявляють їх, бачать на малюнках у підручниках, книгах, вивчають міфи про них, а своїх рідних українських духів та міфічних персонажів, з якими на побутовому рівні зустрічаються з дитинства (хто не кричав, граючи з ровесниками у піджмурки “Чур, за мене!”), і не знають, і не уявляють. А тепер, будь ласка, ось він, Чур, стоїть собі в оточенні інших персо-нажів слов'янської міфології. І хоча ця тема, на думку Миколи Федо-ровича, невичерпна, він планує зу-пинитись у цій серії на зробленому й показати в кераміці фігурки-типи українського весілля.

Цього разу його виставка, як відзначають знавці, порівняно з першою, яка експонувалась у 2000 році, більш філософська. Окрім кераміки, унікальної у своєму ви-конанні, живопис стриманий, пас-тельний, зосереджений на деталі.

“ЯКЩО ЛЮДИНА ОДУХО-ТВОРЮЄ СВІТ, ВОНА ЗАВ-ЖДИ ДУХОВНО БАГАТА”

Захоплення мистецтвом допо-могло Миколі Явтушенку збагнути певні філософські істини, без яких чимало людей, що живуть у наба-гато комфортніших умовах і мають незрівнянно вище матеріальне за-безпечення, не можуть почуватися впевнено, їм важко знайти опору, йти по життю з відкритим облич-чям і душею, бути справжніми, не награними, щирими.

Це й любов до природи, яку він оспівує у своїх картинах, і ро-зуміння того, що люди з давніх-давен не дарма одухотворювали все, що їх оточувало. Подібне спостереження художник екстро-

полює на конкретику сільського життя:

— Той шофер, який ставиться до своєї машини, як до живої істо-ти, доглядає за нею, вчасно лаго-дить, має, відповідно, й техніку крашу, і працюється йому легше. Бо, крім тяжкої щоденної роботи, його життя ніби осяяне якимось вищим смыслом.

Цей вищий смысл осягає і сто-сунки Миколи Федоровича з дру-жиною, яка розуміє його захоп-лення і цінує чоловіків талант. Са-ме дружина, вчителька хімії та біо-логії тієї ж Казарнянської школи, перебуваючи на курсах підвищен-ня кваліфікації у Кіровограді, за-пропонувала працівникам худож-ньо-меморіального музею Олек-сандра Осмьоркіна познайомити-ся з роботами чоловіка. Звідтоді тут відкрилася вже друга його ав-торська виставка.

Микола Федорович має цікаві спостереження щодо нинішньої молоді, теж пов'язані з його за-хопленням. У школі він працює вже більше 20 років. І зауважив; коли у шкільних коридорах виві-шуються репродукції картин або експонуються справжні твори мистецтва, то репродукції діти легко дозволяють собі псувати — помалювати, надписати, подря-пати, а оригінальні твори завжди залишаються неушкодженими. Це підтверджує і власний досвід. Бо й картини Миколи Федоровича не раз і не двічі виставлялися в шкільних коридорах. На його дум-ку, цей приклад показує, як діти ставляться до фальші: репродук-ція — це несправжнє, та найзатя-тіші хулігани поважають виконане рукою художника. Особливо, коли відчувають у ньому іскру Божу, ще ту, яку, за давніми переказами, кинув на землю Сварог.

Світлана ОРЕЛ,
Кіровоград

ЛІРИЧНИЙ ПЕЙЗАЖ

Картини молодого пей-зажиста Володимира Груб-ника неодмінно викликають інтерес глядачів. Довго роз-глядаю одну з них.

...Весняний ліс. Світан-ня. Довгі-довгі тіні лягають на зелену соковиту траву, по-мережану сонячними коши-ками кульбабок. Стрункі сосни оточують галявину, че-рез яку струменить лісова дорога. Вдалині видніється гушавина молодого підліску, і ніби чуєш спів соловейка. На пам'ять приходять поезії молодого Тичини:

Молюсь я у храмах
струнчастого гаю,
Де блискавок замах слі-пучий без краю....

Прохолодою і свіжістю віє від пейзажів Володими-ра Грубника. Новими й нес-повіданими видаються кра-євиди рідної природи. Со-нячні луки, галявини, кора-бельні сосни — щоразу це відкриття, насиченість мо-лодими душевними поруха-ми й енергією захопленого серця, піднесеність і ши-рість.

Чому роботи молодого художника так мене вража-ють?

Окрім уміння бачити не-звичайне у звичайному, май-стер, на мій погляд, пережи-ває щомігті наново захоп-лення і зачудування квіт-кою, гілочкою, кремезним деревом і кожною травин-кою. Надзвичайно уважне око митця вихоплює з дов-кілля тонкі мініливі світи ре-альності, які нас оточують.

Довжелазні тіні падають на галявину. Вони, мов живі істоти, рухаються і зникають. Здається, ось-ось ліс заполю-нять казкові феї, які позліта-ються на галявину цього за-чарованого гаю. Вони п'ють росу з дзвіночків, слухають

ТОНКІ МІНЛИВІ СВІТИ РЕАЛЬНОСТІ

Володимир ГРУБНИК народився 31 липня 1973 року в місті Луганськ. Закінчив Луганське державне художнє училище за спеціальністю викла-дач малювання і креслення. З 1994 року повністю присвятив себе твор-чій діяльності: пише пейзажі, натюрморти, портрети. Вже більше року живе в Києві. Своім творчим кредо художник вважає вдосконалення майстерності у передачі краси та романтики рідної природи.

пташиний щебет і гойдають-ся на квіткових стебельцях, мов на гойдалці... А потім — прилітають із цієї галявини у сні до мрійливих дітей... Такі думки й асоціації нав'яла картина “Ліс на світанні”...

Пейзажі Володимира Грубника вражають сокови-стістю фарб, теплою гамою кольорів. Прозорістю най-тонших відтінків хмаринок на небі. Багатством світло-тіней... А ще — тонким лі-ризмом, умиротворенням і багатством почуттів.

У чому своєрідність ху-дожника? Надзвичайно гос-трий зір — душевного стану. І обидва ці плани знахо-дяться в нерозривній гармо-нії і єдності. Вічність і мить — вічне протиріччя і нероз-ривна єдність у його карти-нах постають величним апофеозом природи.

Сам художник (перше враження — надійна люди-на) небагатослівний і скромний, кожне його сло-во, вимовлене тихо і спокій-но, виражене і повне змісту: — У Києві почувую себе прекрасно, атмосфера сто-лиці надихає жити взагалі. Я тут ніби заново народив-ся. Хочеться працювати...

Сам родом із передмістя Луганська, закінчив Луга-нську дитячу художню школу.

Як усе починалося? Ні-коли й не гадав бути худож-ником. Сталося все випад-ково. Мені було 14 років. Разом із другом, який вив-чав живопис, поїхав за ком-

панію на відпочинок до лісу, грав у футбол із хлоп-цями з художньої школи, спостерігав за їхньою прак-тикою. Несподівано для се-бе захопився. До цього на-йулюбленішим заняттям була риболовля. Це захоп-лення допомогло мені увібр-ати в глиб душі з дитинства незвичайну красу природи, виробити в характері зосе-редженість, наполегливість (аж до фанатизму!) і терпля-чість, а ще мрійливість, що мені як художникові в житті

виявилось вкрай необхід-ним.

Після закінчення школи витримав конкурс і з першо-го разу вступив до Луга-нського державного худож-нього училища. Вивчав ком-позицію, живопис, малюнок у Олександра Івановича Ко-денка, який тоді здавався нам суворим жорстким виклада-чем, а зараз я йому надзви-чайно вдячний. Особливий наголос він робив на вивчен-ні основ мистецтва — ком-позиції, пропорцій, співвід-

ношення темної і світлої ма-си. Наприклад, ось така ха-рактерна деталь. Якщо педа-гог у когось із нас бачив брудну палітру, — викидав її через вікно, тому в мене палітра завжди в чистоті. Бо це потрібно для роботи.

Шлях до мистецтва не був простим і гладеньким. Безперечно, майстерність приходить поступово, але переконався в головному: працелюбність — це основа досягнень. Постійно й на-полегливо вчусь, особливо люблю твори великих май-стрів минулого: Шишкіна, Мойсєєнка, Васильківсько-го, Рєпіна, вдосконалюю техніку живопису. Створюю власний стиль. Працюю із захопленням. Поступово почав збільшувати формат робіт, з'явилися нові свіжі сюжети. Щодня працюю в майстерні не менше шести годин. Приємно, що мої твори мають своїх шану-вальників. Вкладене мною в картини гаряче почуття лю-бові знаходить відгук у сер-цях людей. Багато пейзажів

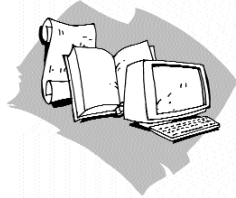
зберігаються в приватних колекціях у різних містах України і за кордоном.

Улюблений мотив — сосни. Пішки годинами мандрую околицями Кончі-Заспи, Пуші-Водиці. Довго ходжу лісом і ніколи не втомлююся. Дуже прискіп-ливо вивчаю краєвиди, шу-каю ідеальний мотив для своїх картин. Пишу етюди. Кожного разу маю свої уяв-лення, якою може бути кар-тина, але відштовхуюся від натури. Інколи навіть нача-ми не можу заснути — чекаю осяяння. Приблизно завжди знаю, чого хочу. Наприклад, буває, що права частина картини відображає пейзаж біля села Корчуватого, а ліва — Пуші-Водиці. Інколи бачу нові картини уві сні. Дуже надихає поезія і лірична проза. Люблю Паустовсько-го, Тургєнева, Єсеніна.

Моє кредо — труд і тер-піння, любов до справи сво-го життя. Я щасливий, що я художник...

Ніка КРИЖАНІВСЬКА

Світова та українська громадськість у цьому році відзначає 120-річчя з дня народження одного з найвідоміших синів свого народу — професора Київського університету ім. Святого Володимира Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). Він — людина всебічного обдарування, безмежної відданості національній ідеї — усі сили і знання присвятив справі розбудови Української держави. Був у 1917 році членом Ради Міністрів Освіти України. Розуміючи, що за тих конкретно-історичних умов церква має стати ґрунтовною підвалиною життя українського суспільства, активно бореться за відновлення Української Православної Церкви.

У буремні часи Директорії професор І. Огієнко був призначений міністром освіти України, потім — міністром віросповідань.

Після вимушеного полишення України Симоном Петлюрою всю повноту влади було передано Іванові Огієнку, який доклав усіх можливих зусиль, щоб порятувати справу Української держави. Після перемоги більшовицької ідеї в Україні він емігрував на чужину.

Громадсько-політична діяльність Івана Огієнка — багатогранна. У пам'яті народу Митрополит Іларіон лишився як визначний оборонець Православної віри і Церкви, істинний провідник свого народу і борець за його ідеали, Мислитель, філософ і патріот.

З нагоди його ювілею Міністерством освіти України, Київським університетом ім. Тараса Шевченка, Українським гуманітарним ліцеєм Київського університету імені Тараса Шевченка була організована науково-практична конференція “Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка — митрополита Іларіона”.

Девізом конференції стали слова нашого славетного земляка: “Національна освіта — головна основа нашого світогляду” та “Люди стають великими тільки тоді, коли народ прагне їх мати”.

Своєрідним вступом до великої розмови стала виставка наукових праць Івана Огієнка з архіву Алли Марушкевич — правнучки вченого.

Наших сучасників цікавить широта його наукових, духовних та громадських інтересів, а також важливі завдання розвитку освіти, виховання, яким надавав особливого значення в розвитку української нації. Тому під час конференції і обговорювалися ті найосновніші проблеми, які ставив письменник у педагогіці; вони не лише обговорювалися, а й спрямовувалися в нашу сучасність.

Найосновніші з них — “*Іван Огієнко в освітньому просторі України*” (Галина Сазоненко — директор ліцею, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України); “*Іван Огієнко і розвиток науки*” (Володимир Євтух, декан факультету соціології і психології КНУ імені Тараса Шевченка, член-кореспондент НАН України); “*Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка*” (Алла Марушкевич, доцент кафедри соціальної роботи й педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); “*Постать Івана Огієнка в реформуванні вищої педагогічної освіти*” (Наталія

СЛУЖИТИ НАРОДОВІ — ТО СЛУЖИТИ БОГОВІ

Дем'яненко, професор кафедри соціальної роботи і педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); “*Іван Огієнко і українознавство*” (Петро Кононенко, директор Інституту українознавства Міністерства освіти й науки України, доктор філософських наук, професор).

Науково-практична конференція не лише сприяла актуалізації спадщини І. Огієнка, але й, що найголовніше, підняла цілий ряд суттєвих проблем, які залишаються болючими в Україні на початку ХХІ століття.

Чи мають українці свою культуру, історію? У чому багатство, своєрідність і унікальність нашої культури? Де корені української літературної мови, писемності? Чи маємо ми право на самостійний розвиток української освіти, науки, держави? Яким чином досягнути благополуччя і гармонії в суспільстві? Яка місія людини на цій грішній, але прекрасній землі?

Саме ці питання цікавили Огієнка, їх ставить кожна свідома людина й сьогодні.

Уся діяльність І. Огієнка була покладена на вітвар служіння власному народові заради відродження української нації, на захист і утвердження рідної мови, культури, держави. Сам Іван Огієнко так окреслив своє життєве кредо, якому залишався вірним до кінця: “І перша моя ідеологія, яку подиктувало мені живе життя, була: праця — то ціль нашого життя! І цій ідеології я не зраджував усе своє життя! Дуже рано я пересвідчився, як український народ глибоко вірить у Бога, глибоко шанує Церкву, і повсякчасно пов'язує працю з Богом. І в мене рано зродилася всежиттєва Правда: Служити народові — то служити Богові!.. Працой само віддано в родині, в громаді, в державі, і ма-

тимеш щастя повне!” Чи не ці слова мають стати дороговказом кожному, хто бажає робити благо і прагне добробуту, щастя і миру. Чи не забуваємо ми, що саме праця є тією рушійною силою, що рухає світом, примножує життя суспільства і держави?

Кожен із доповідачів конференції відзначав вагомих науковий слід діяльності Івана Огієнка у різноманітних галузях українознавчих досліджень.

Лариса Паламар, професор кафедри української мови КНУ ім. Тараса Шевченка, ознайомила присутніх із поглядами Івана Огієнка щодо витоків української літературної мови. Питання розвитку й становлення української мови хвилювали Івана Огієнка найбільше, оскільки: “Без добре виробленої рідної мови немає всенародної

КОНФЕРЕНЦІЯ

свідомості, без такої свідомості немає нації, а без свідомості нації — немає державності”. Саме тому питання значення, ролі й місця української мови у наш час є хвилюючими й суттєвими, оскільки несвідома частина наших громадян ще й досі не розуміє провакаційних дискусій на теми двомовності й другої державної мови.

Іван Огієнко, перебуваючи за межами Батьківщини, не забував про вагу і значення збереження і примноження рідної мови. Тому вийшла у світ його дидактична праця “Наука про рідномовні обов'язки”, яка стала своєрідним рідномовним катехізисом, заповітом митрополита Іларіона свідомим нащадкам, надією на воскресіння і зміцнення українського слова у галузі науки, освіти, публіцистики, церкви, громадського й політичного життя.

Досить болісно усвідомлювати, що “найголовніші мовні заповіді свідомого громадянина”, на які наголошував Іван Огієнко, перебуваючи в українській громаді у Вінніпезі, не втратили своєї ваги й актуальності у житті України на тринадцятому році незалежності, бо, на жаль, рідномовна політика у нашій державі не просто повільно і кволо впроваджується у життя, але й гальмується владними й керівними колами.

Не залишився байдужим Іван Огієнко й до питань формування особистості українця, морального вдосконалення людини, ролі вчителя і родинного виховання у плебані підрастаючого покоління.

“Здавна українці славилися як гарні педагоги”, — зазначав Іван Огієнко. Українська земля народила й дала світові таких педагогів, як К. Ушинський, Г. Ващенко, ритетом у системі шкільної освіти має бути національний компонент. Саме на цьому наголосив у своїй доповіді Петро Петрович Кононенко. У завдання, які діти виконують на уроках чи вдома, бажано включати матеріали про Україну, її природні багатства та національних героїв, уривки з творів вітчизняних авторів. Поряд із самосвідомістю та духовністю в учнів має формуватися й національна свідомість.

В Українському гуманітарному ліцеї, на базі якого проводилася конференція, панувала атмосфера затишку й ширості. Академічні доповіді делегатів (серед яких — представники Київського Національного університету імені Тараса Шевченка — декан факультету соціології та психології В. Б. Євтух, професор Л. М. Паламар, студентка Ольга Ягупова, учениця УГЛ Поліна Юбенко, а також — заступник державного секретаря Г. А. Науменко, ректор Українсько-

В. Сухомлинський, С. Русова. Професор І. Огієнко усвідомлював виключно вагоме значення учителя як основної фігури в школі, організатора і керівника навчального процесу. Вчений мав досвід педагогічної роботи, й тому вважав, що виховання, навчання й підготовка до майбутнього життя національно свідомих громадян залежить від рівня освіченості та педагогічної майстерності вчителя. Митрополит Іларіон наголошував, що “тільки в рідномовному оточенні людина розвивається повно і стає повновартісною”.

За короткий період діяльності УНР І. Огієнко зумів написати і видати близько тридцяти підручників, посібників, словників, таблиць для вивчення всіма категоріями населення української мови.

Саме на долю Огієнка, як міністра освіти уряду Директорії УНР, випало щастя остаточно завершити роботу з унормування українського правопису, а найголовніше — прийняття Закону про державну українську мову.

З ініціативи і за сприяння Митрополита Іларіона побачили світ підручники “Рідне писання” (1918 р.), “Українська граматики” (1921 р.), “Бог і світ. Читанка для молоді недільних та українських шкіл та для родин” (1964 р.).

Все своє складне життя, опинившись у вимушеній еміграції, незважаючи на замовчування його праць і таланту, Іван Огієнко залишався вірним сином України, щиро відданим патріотом свого народу, високодуховною особистістю, людиною, що завжди керувалася християнськими ідеалами і національними святинями, яким жертвовно і віддано служила до останку свого життя.

Приємно, що в українських колах є люди, які дбають про повернення спадщини Івана Огієнка в Україну, створено фундацію його імені у м. Києві (А. Фігус-Ралько, М. Тимошок).

Хотілося б висловити подяку Аллі Марушкевич — кандидату педагогічних наук, правнучці Івана Огієнка — за ініціативу вшанування славетного Українця, а також Галині Сазоненко — директору Українського гуманітарного ліцею, кандидатів педагогічних наук, яка гостинно приймала учасників конференції.

Ім'я Івана Огієнка повертається на Батьківщину, набувають ваги й нового звучання його ідеї та погляди, ширшає коло прихильників і дослідників наукової спадщини, а мрії митрополита Іларіона хоча й поволі, та все ж поступово стають реальними.

*Прийми, земляче, наш низький уклін
За копійку і титанічну працю,
За те, що крізь роки, крізь океан
Ти завше дбав про майбуття своєї нації.
За те, що вірив, мріяв і моливсь
За день воскреслий нашої країни,
Бо в стомлених, задумливих очах
Світлють завше зорі Батьківщини.*

• **О. ГРИЩЕНКО, І. ГОЛОВАЙ,**
викладачі Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

СТУДІЇ

Зараз, коли Україна наближається до “підліткового віку”, все більшого розмаху набуває популяризація всього українського. Кажуть, що майбутнє народжується з минулого і сучасного, а батьками його є не народ, а все ж таки впливові особистості. Якщо заглибитися в історію, то можна переконатися, що минуле нашої держави скеровували такі люди, як Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Петро Могила, Михайло Грушевський, Іван Огієнко...

Мабуть, важко відшукати в цьому світі людину, яка б уміло поєднала в собі хист ученого, громадського, церковного та культурного діяча. Іван Огієнко був саме таким. У своєму житті він зумів бути водночас мовознавцем, перекладачем, літературознавцем, редактором, поетом, видавцем, ректором, міністром, православним митрополитом, істориком української церкви. І навіть важко визначити, в якій із названих сфер

СИЛА НАЦІЇ — В СИЛІ ЇЇ КУЛЬТУРИ

діяльності І. Огієнко залишив найпомітніший слід. Але одне можна сказати беззаперечно: він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого та важкого життя не полишав подвижницької діяльності на ниві відродження нації, в захисті, а згодом — в утвердженні та розвитку рідної мови й культури в цілому. Його творчу й наукову спадщину становлять близько 2000 праць із різних галузей знань. Серед них — “Історія української культури”, “Український стилістичний словник”, “Історія українського друкарства”, двотомник “Українська церква”, “Історія української літературної мови”, “Дохристиянські вірування українського народу” тощо. До речі, крім власних творів, Іван Огієнко залишив Україні багатющий скарб: наукові та богословські праці, рукописи, особистий архів, де зібрано величезний матеріал з історії української церкви, культури, еміграції. У його

колекції — 60 стародруків XVI—XVII ст. (переважно українських, австрійських), Біблія 1581 року, рукописи XVI—XVII ст., церковні книги, оригінальні ікони та декорації XVIII століття.

Як тільки не величали професора Івана Огієнка захоплені його надприродною працьовитістю учасники Всеукраїнської конференції, що була присвячена 120-річчю з його Дня народження: “людина праці та обов'язку”, “невтомний працівник українського Ренесансу”, “ініціатор розквіту рідної культури”, “будівничий української автокефальної церкви”... Вразив проблемно-тематичний спектр дослідницьких інтересів, що піднімалися на обговорення. Серед них: вклад Огієнка в лінгвістику й українознавство, у вивчення християнських вірувань, науку, літературу, але найбільша увага приділялася педагогічній спадщині та родинному вихованню. Учений вважав, що пріо-

ритетом у системі шкільної освіти має бути національний компонент. Саме на цьому наголосив у своїй доповіді Петро Петрович Кононенко. У завдання, які діти виконують на уроках чи вдома, бажано включати матеріали про Україну, її природні багатства та національних героїв, уривки з творів вітчизняних авторів. Поряд із самосвідомістю та духовністю в учнів має формуватися й національна свідомість.

В Українському гуманітарному ліцеї, на базі якого проводилася конференція, панувала атмосфера затишку й ширості. Академічні доповіді делегатів (серед яких — представники Київського Національного університету імені Тараса Шевченка — декан факультету соціології та психології В. Б. Євтух, професор Л. М. Паламар, студентка Ольга Ягупова, учениця УГЛ Поліна Юбенко, а також — заступник державного секретаря Г. А. Науменко, ректор Українсько-

го університету в Москві В. С. Кітця та інші) супроводжувалися творчими номерами учнів, батьків та педагогів ліцею.

Маємо надію, що конференція, присвячена видатній постаті Івана Огієнка, надовго запам'ятається її учасникам та глядачам. А тим, хто там не побував, ми пропонуємо основні національні заповіді, що ними вчений користувався усе життя: “мова — то серце народу, гине мова — гине й народ”; “хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ”; “народ, що не створив собі соборної літератури, не може зватися свідомою нацією”; “стан літературної мови — то ступінь культурного розвитку народу”.

• **Світлана КОБЯКОВА, Дарина ПІОТРОВСЬКА,**
учениці Українського гуманітарного ліцею Київського Національного університету імені Тараса Шевченка

Того дня в десятому класі мав бути екзамен з української. Буяла весна, розквітле сонце лашилося до шибки, і розімліла від променів садова троянда гублила рожеві пелюстки. Рая спала. Густі русьві коси розсипалися по подушці. Її величність молодість справляла свій осяйний бал — дівчина мала вроду і розум, грала на фортепіано. І раптом серед усієї цієї розкоші життя — крик:

— Раїсо Митрофанівно, вставайте!

Вона ще не відкрила повік — соловий ранковий сон не відпускав.

— Вставайте, Раїсо Митрофанівно!

Її досі ніхто так не називав, тож усім еством відчула тривогу. Схопилася з ліжка, побачила двох чоловіків у формі. Підійшла до фортепіано і мовчки почала грати Ліста. Грала голосно, ударяючи по клавішах так, мовби виголошувала промову. Наякжана мати стояла посеред кімнати і не могла поворухнутися.

Так для сімнадцятилітньої Раї Гайдук із Переяслава-Хмельницького закінчилися дитинство і юність водночас. Зі слідчого ізолятора вона бачила, як однолітки йдуть на екзамени. А втім, узяли не тільки її — “воронок” того дня приїздив іще десяткох однокласників. У травні потрапив до в’язниці старший Раїсин брат Юрій, який на той час був студентом столичного університету. Ось як про ті події пише “Українська газета” від 5 травня 2003 року (№ 21—257): “Крайовий провід ОУН поклав на них (студентів. — Прим. авт.) пропагандистське завдання — залучити до національної ідеї однолітків, викривати ошуканство сталінського режиму й так званої соціалістичної законності, розповсюджувати видані за кордоном листівки й книги, що ставили за мету створення незалежної української держави. Провід не орієнтував їх на атентати чи бойові дії, оскільки зброї вони не мали... Поставала дитинна юність, готова вмерти за Україну, оголошуючи війну режимові, зорієнтованому на знищення нації”.

Далі в цій же статті читаємо: “Студентство дізналося про першу повоєнну хвилю арештів, про яку говорилося влівогослу. Лише пізніше виокремився список підпільників із числа студентів кількох навчальних закладів столиці й університету — Петро Бенедюк, Григорій Гавдьо, Юрій Гайдук...”

Юрій Гайдук — брат Раїси Митрофанівни Жук — родом із міста Гребінка на Полтавщині. Про них обох і піде мова в цій розповіді.

Народилися вони в інтелігентній високоосвіченій родині, яка переїздила кілька разів — Харківщина, Черкаси, Переяслав-Хмельницький на Київщині. Відомо, зокрема, що їхній дядько по матері Микола Добриловський був у складі уряду Директорії (1919 рік). Газета “Вісник Переяславщини” від 15.02.1994 року пише: “Почуття громадянського обов’язку, високий патріотизм, наближений до жертвості, готовність усе витерпіти, усе зробити задля щастя незалежної України характеризують добродія Добриловського”.

Отже, патріотичні ідеї в родині мали родючий ґрунт (Та ще плюс енциклопедичні знання батька, який закінчив духовну семінарію, вчителював разом із матір’ю). У сім’ї завше цінували справжнє

мистецтво, багато читали, обмінювалися думками.

Юрій, ставши студентом, привіз націоналістичні ідеї до Переяслава. Старшокласники слухали його, затамувавши подих. Потім збиралися в когось удома, читали літературу зі справжньої історії України, обговорювали, мріяли. Саме це й стало приводом для арештів.

ШКОЛЯРКА У В’ЯЗНИЦІ

Хтозна, як би склалася доля Раї, якби в слідчому ізоляторі не познайомилася зі старшою подругою Любою Лемик. Школярку щоночі викликали на допит, а вдень не давали спати. На допитах вона сиділа на краю стільця, виставивши руки вперед, запитання були одноманітними: з ким зв’язані, чи мали зброю, що збиралися робити далі. Що вона могла розповісти? Мріяла про одне — виспатися. У камері рятувала Люба Лемик — розплітала Раї довге, мов плющ, волосся і годинами його розчісувала. Тим часом охоронці не будили дівчину, і вона могла перепочити.

Засудили їх там же, в Києві, у

сили. Бувало, шукає візок, а натирається в траншеї на розмазаний по землі людський мозок. Смерть так і чигала довкола.

Серед в’язнів — Ольга Левицька, Ганна Рамська, Лілія Іс-сум, сімдесятип’ятирічна бабця, яка підгодовувала бандерівців, чимало прибалтійців. Люди, різні за національністю й віросповіданням, навіть у критичних умовах не дозволяли собі нецензурщини, взаємообраз і приниження. Дехто вишивав на маленьких клаптиках тканини, хтось робив аплікації.

— Справді “політичною” я стала лише в таборі, — продовжує розповідь жінка.

Усі мріяли про волю, про повернення додому. Своїх п’яти років Раїса Гайдук не добула всього три місяці — після смерті Сталіна було оголошено амністію.

Нарешті Україна, нарешті рідний дім! Проте Батьківщина не вельми раділа поверненню своїх дітей. Їх начебто простили, але на роботу влаштуватися спочатку було неможливо. На вулицях проводжають підозріливі погляди: “Оце вона, та, що там була!” Усе ж удалося їй у вечірній школі закінчити навчання, влаштуватися

інтелігентськи дуже й дуже скромно, але уроки музики бажаним дітям дає безкоштовно.

Ця жінка зуміла зберегти чисту, чесну, довірливу душу. Повертаючись до червневого ранку далекого сорок сьомого року, вона дивиться перед собою в простір, мов проломлює стіну спогадів...

“УНІВЕРСИТЕТИ” ЮРІЯ ГАЙДУКА

Як зазначалося вище, брат Раїси Митрофанівни Юрій Гайдук “привіз” націоналістичні ідеї до Переяслава на Київщині, а згодом був засуджений на 25 років позбавлення волі.

Цей чоловік успадкував від батька енциклопедичні знання, а ще був завше інтелігентним, товариським і мав неабиякий вплив на молодь.

1947 року він разом з Олегом Іващенко заснував у Переяславі молодіжну організацію “Союз вільних українців”, яка мала за мету підготовку молоді до створення незалежної держави.

Навчаючись у Київському державному університеті на фізичному факультеті, налагодив зв’язок

ПОДЗВІН ПО ВТРАЧЕНИХ ІЛЮЗІЯХ

Пам’ятник слави УПА за проектом Володимира Беднарського

аккомпаніатором — тоді це була рідкісна професія, — спочатку в інтернаті, а пізніше — в педучилищі. Крок за кроком повертала вона собі людську повагу. Велику підтримку надав Микола Добриловський, який тривалий час був в еміграції. Втішав: мовляв, ти ще молода, у тебе ціле життя попереду! І вона вистояла, закінчила фіз-мат Черкаського педінституту, стала, за сімейною традицією, вчителькою.

Та все ж довго не могла звикнути до духовної бідності навколо, до грубості й цинізму.

На початку шістдесятих вийшла заміж за машиніста Григорія Лукича Жука, переїхала в Гребінку. Разом виростили доньку й сина. Нині чоловік з нею немає — помер.

Раїса Митрофанівна працювала викладачем музичної школи, її знають як доброго знавця своєї справи, гарного педагога. Живе вона удвох із дочкою Женею, по-

із подібною організацією, котра мала зв’язок з ОУН. Юрій мав доступ до пропагандистської та історичної літератури, яку передавав у Переяслав. Ознайомив він “союзівців” із Декалогом — десятьма заповідями борця за самостійну Україну.

Схопили його у квітні сорок восьмого року ввечері на вулиці, коли ніс листівки із закликами до молоді. Юнака привезли в республіканське управління КДБ. Юрій пережив тривале слідство з інтенсивними допитами вночі й заборонено спати вдень.

У жовтні разом із іншими політ’язнями його привезли в Комі АССР, селище Інту, в новостворений табір “Мінтаг”. Там був дуже суворий режим. За порушення саджали в табірну в’язницю, доводилося тяжко працювати на вугільних шахтах. До того ж, дозволялося написати на рік лише два листи до рідних.

Проте колишні члени ОУН і УПА трималися разом, створили організацію “Північне саяво”, яка займалася підготовкою до повстання. За допомогою провокаторів організація була викрита. 11 її членів було засуджено до розстрілу, решта 20 отримали ще по 25 років позбавлення волі та 5 років обмеження прав.

Після вироку їх спочатку тримали у в’язниці. Кидали в камери до кримінальних авторитетів, а звідти живими вийти було важко. Врятувало юнака те, що один із карних злочинців за нього заступився. Потім їх розіслали по інших таборах. Юрій потрапив до Казахстану, брав участь у будівництві греблі біля селища Спаськ. Умови були жахливі — спека, міцну, як камінь, землю доводилося длубати кирками та ломом і за кількості метрів носити носилками до греблі. Щоб глину не висипали по дорозі, стояли наглядати — кримінальні злочинці. Норма за день — два кубометри глини. Якщо не зробиш, то не отримаєш повної пайки їжі. Старші часто помирили під час роботи.

Незабаром молодших в’язнів відправили на будівництво шахт, де пробули до літа 1953 року, потім — етапом на Колиму. Але відбулися зміни в керівництві СРСР, був заарештований Берія, — і в’язнів залишили в таборі поблизу Омська. Там працювали на деревообробних підприємствах. Режим значно пом’якшився, листуватися можна було без обмежень, почали давати зарплатню. В’язні змайстрували радіоприймач і сховали його під пилорамом. Так і в житті “політичних” настала “хрущовська відлига”.

У 1955 році всіх засуджених у справі “Північного саява” реабілітували, але в Юрія залишалася перша судимість і вирок. Тільки 1956 року влітку комісія Верховної Ради СРСР переглянула справу Гайдука. Строк було зменшено до десяти років. Ураховуючи роботу в шахті, той строк Юрій Митрофанович уже відбув. Отже, 29 серпня 1956 року був звільнений, але без зняття судимості. Реабілітований уже після проголошення незалежності.

Після звільнення Юрій повернувся в рідний Переяслав-Хмельницький. Влаштувався електриком у райлікарні, потім вступив на заочний відділ Київського політехнічного інституту. Працював на підприємствах зв’язку.

Коли 1982 року в місті організували товариство “Просвіта”, став його членом, а в 1994-му обраний головою міського осередку товариства. Просвітняні організовували лекції, вечори та концерти, присвячені класикам української літератури, готували переіменування вулиць та майданів міста з поверненням їхніх історичних назв.

За сприяння “Просвіти” в місті утворилася громада Української Православної Церкви Київського патріархату. Члени товариства уклали і видали книгу про голодомор на Переяславщині з розповідями очевидців. Видання книги фінансував М. П. Коць, член Ради асоціації дослідників голодоморів в Україні, представник Ради Асоціації в США (діаспорі).

Юрій Митрофанович — шанована в місті людина. Але й тепер, через багато років, гіркі спогади тривожать душу літнього чоловіка...

• **Любов ПОНОМАРЕНКО,**
Полтавська обл.

11 липня відзначаємо Всесвітній День Народонаселення. Водночас, минуло 10 років од проведення під егідою ООН міжнародної конференції з народонаселення та розвитку, де представниками урядів 179 країн світу було прийнято спільну Програму Дій у цьому питанні. Сьогодні в усіх країнах світу, зокрема і в Україні, аналізують виконання Програми, важливим елементом якої є поліпшення репродуктивного здоров'я населення... Ці сторінки “СП” свідчать як про позитивні зміни в нашій акушерсько-гінекологічній системі, так і про проблеми, що є актуальними досі. У реальному житті опрацьовуючи тему вагітності, батьківства і пологів, прагнемо допомогти подружжю пар належно підготуватися до зачаття і народження нового життя. Чекайте наступних матеріалів про те, що найбільше хвилює вагітних, — про пологи і підготовку до них. Долучайтеся до розмови.

фото О. Целяури

До таких офіційних речників нашої медицини питань у вагітних жінок, матерів і загалом подружніх пар дуже багато. І щодо “обслуговування” в жіночих консультаціях та пологових будинках, і щодо причин та офіційної статистики абортів, і щодо всіх можливих методів планування сім'ї, і навіть про те, чому “цивілізована” раса репродуктивно відстає від “нецивілізованих”. Пані Надія популярно пояснювала й те, як має працювати наша акушерсько-гінекологічна система.

— Чому ж, Надіє Яківно, сьогодні дуже багато подружніх пар свідомо відмовляються від дітей?

— Мабуть, немає такої людини в нас, яка б не чула про демографічну кризу в Україні й від'ємний приріст населення. Показник загальної смертності вдвічі більший, аніж показник народжуваності. Те, що в останні два роки народжуваність зросла, на жаль, не вирішує проблеми.

— А наскільки зросла народжуваність?

— У 2002 році було 392 тисячі пологів, народилося на 14 тисяч дітей більше, ніж у попередньому році. А в 2003 році було 402 тисячі пологів. З іншого боку, загальна смертність теж щороку зростає. Завдання нашого управління — активно впроваджувати заходи заохочення народжуваності. Займаємося зниженням материнської та дитячої смертності, а також поліпшенням репродуктивного здоров'я жінок і чоловіків. Адже репродуктивні захворювання є однією з основних причин смертності. Попереду хіба що серцево-судинні й онкологічні хвороби.

— Як конкретно можна заохотити підвищення народжуваності?

— У 2002 році ми були ініціаторами розробки проекту Указу Президента щодо заохочення народжуваності. Це не вузько медична, а комплексна проблема, соціально-медична. За соціологічними опитуваннями, близько 50 % жінок репродуктивного віку вже не планують другої дитини. Раніше в середньому українська сім'я мала 2—3 дитини, і це забезпечувало позитивний при-

ріст населення та повне оновлення покоління. Сьогодні покоління й наповню не замінюється. Для цього необхідно як мінімум 2,2 дитини на одну жінку (поєднання дводітних сімей із тридітними), а маємо найнижчий показник у Європі — 1,1 дитини на сім'ю. До речі, тенденція зниження народжуваності спостерігається майже в усіх європейських країнах, але показник смертності, на відміну від нашої країни, там теж значно знижується.

Підвищення народжуваності плануємо соціаль-

Хотіли б надати жінкам комфортніші умови для виношування і навіть обліку в жіночих консультаціях. Кожна вагітна має знати, що на облік треба стати до 12-ти тижнів вагітності. А вже до цього часу закладаються всі органи дитини, це найвідповідальніший період для жінки й дитини. Попри це, як правило, приходять пізніше. На жаль, матеріальне заохочення жінок, які стають на облік на ранньому строці вагітності, відмінене. При ранньому діагностуванні вагітності визначаються всі хворо-

шерсько-гінекологічної допомоги. Уже розроблені галузеві накази за сучасними підходами й рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я. Надзвичайно важливо, що з'явилися стандарти надання цієї допомоги, тому що до цього їх у нас не було. Наказ від 28.12.2002 року № 503 “Про вдосконалення амбулаторної акушерсько-гінекологічної допомоги в Україні” та наказ від 29.12.2003 року № 620 “Про організацію надання стаціонарної акушерсько-гінекологічної та неонатологічної допомоги в

НАДІЯ ЖИЛКА: «...НАДАТИ ЖІНКАМ КОМФОРТНІ УМОВИ...»

Надія Яківна ЖИЛКА — начальник відділу організації акушерсько-гінекологічної допомоги Міністерства охорони здоров'я України. Кар'єру вона починала як акушер-гінеколог у пологовому й гінекологічному відділенні районної лікарні на Кіровоградщині. Далі — міський пологовий будинок у Кіровограді й столичний 1-й пологовий. Сімейні обставини повертають її в Кіровоград, де стає заступником начальника міськвідділу, а згодом — управління облдержадміністрації з питань охорони материнства й дитинства. І врешті, здобуває міністерську посаду.

ним, матеріальним і медичним стимулюванням. Свої пропозиції вносили Міністерства праці й соціальної політики, сім'ї та молоді, освіти й науки. Ми запропонували Кабінету Міністрів підвищити одноразову матеріальну допомогу при народженні дитини до двох розмірів прожиткового мінімуму. І сьогодні ця пропозиція майже виконана — жінка одержує близько 700 гривень. Окрім того, заклали щомісячну допомогу жінці після народження на рівні прожиткового мінімуму дитини віком до шести років — це десь 360 гривень. Поки що жінка одержує щомісяця 80 гривень. Нещодавно, між іншим, відбувалися парламентські слухання щодо становища жінок, і депутати нас запевнили, що розглянуть пропозиції та зміни до Закону “Про допомогу сім'ям із дітьми”.

би й ризики, розробляється план виношування, аби зменшити всі ризики до мінімуму.

Розуміючи, що жінкам, які працюють на приватних підприємствах, інколи складно знайти кілька днів, аби продіагностуватись і стати на облік, ми запропонували Міністерству праці прийняти постанову про надання триденної оплачуваної відпустки жінці для цих потреб. Планується, що така постанова буде введена в дію з 2005 року. Окрім того, запропонували скоротити робочий день на 1 годину або тиждень на 1 день жінці, яка має двох і більше дітей.

Серед медичних заохочень народжуваності — підвищення матеріально-технічного забезпечення пологових стаціонарів та консультацій. Потрібно вдосконалити методику й конкретні засоби надання аку-

Україні”, розроблені за підтримки проекту “Полісі” (разом із стандартами), є великим прогресом для нашої системи.

Уже помітні нові підходи. Коли раніше працювали тільки з жінкою (були школи материнства), то сьогодні вже працюють із сім'ями (школи відповідального батьківства). Допомагаємо жінкам уникнути небажаної вагітності й, відповідно, абортів. Тому створили систему планування сім'ї, що діяла в рамках Національної програми планування сім'ї з 1995 по 2000 р. За цей час з'явилася мережа консультаційних закладів по Україні. Наші опоненти інколи звинувачують нас у тому, що ми не даємо народжуватись дітям, обмежуємо їх кількість у сім'ях. Я вважаю, що ми плануванням ідемо до протилежної мети, зменшуючи кількість абортів. Пла-

нування сім'ї — це комплекс заходів, які дають жінці змогу вирішити, коли й скільки народити дітей, дають можливість зробити достатній фізіологічний проміжок між пологами (3—4 роки), щоб відновити функціональний стан організму жінки. Ми інформуємо, якими методами планувати сім'ю і як уникнути небажаної вагітності. Коли дитина бажана, — вона виростає здоровою.

— Сьогодні в нас дуже багато приватних центрів переривання вагітності. Наскільки Міністерство контролює їхню діяльність і чи відслідковується реальна статистика абортів?

— У рамках Національних програм “Планування сім'ї” та “Репродуктивне здоров'я 2001—2005” в Україні протягом 10 років здійснено чимало заходів, аби зменшити кількість абортів. Є результати. Абортів стало в чотири рази менше. Якщо в 1989 році їх було близько 1300 000, то сьогодні — трохи більше 300 тисяч. І ця цифра є практично достовірною. Приватні медичні установи отримують ліцензію на діяльність. Є наказ, який зобов'язує ці установи статистично звітувати перед територіальним органом охорони здоров'я. До того ж, небагато жінок собі дозволять заплатити 500—600 грн. за аборт. Тому зниження абортів в останній час реальне і пов'язане, передусім, з інформуванням про методи запобігання небажаної вагітності.

фото Г. Оберської

— Коли дружина лежала на “збереженні” в гінекологічному відділенні пологового будинку, щодня там робили аборти багатьом дітякам, які платили за це 100 і більше гривень. Це державна розцінка за цю послугу?

— За 49 статтею Конституції медична допомога в нас безоплатна. Це могло оформлятися як благодійний внесок. Генеральна прокуратура перевіряла благодійні внески в медичних установах і в багатьох випадках визнала їх незаконними. На них потрібні касові ордери. Але якщо жінка дає якусь платню особисто лікарю, — це справа цієї жінки й лікаря.

— Вона може відмовитися?

— Звичайно. Якщо вимагає лікар, — може звернутися до нас із скаргою.

— Якщо перейти від наших проблем до глобальні-

ших, — чому біла “цивілізована” раса має найменші показники народжуваності. Чи покращується наше репродуктивне здоров'я?

— Є дивна тенденція, що чим більше освічена й культурна нація, тим менші показники народжуваності. Соціологи стверджують, що високоосвічені сім'ї зайняті своєю кар'єрою, матеріальним становищем, комфортом.

Стан репродуктивного здоров'я українців поліпшується, бо локалізуються найбільш шкідливі впливи на нього — це аборти й інфекційні хвороби, що передаються статевим шляхом. Пік спалаху захворювань на сифіліс і гонорею ми мали в 1995—1996 роках, коли населення найбільше “розкріпачилося” в сексуальному плані, не маючи відповідної культури стосунків. Батьки масово кинулися на заробітки в інші регіони й країни, організацій, які б займалися вихованням молоді, практично не стало, а діти опинилися на вулиці, споживаючи масову продукцію з еротикою та порнографією. Саме тоді ми зрозуміли, що маємо зупинити катастрофу, розробили заходи для інформування про безпечні сексуальні стосунки, і за ці роки багато чого досягли. У свою чергу, негативний впливає на здоров'я жінок екологія, соціальна нестабільність. Збільшився відсоток анемії у вагітних, пов'язаних із харчуванням, з водою, яку вони споживають. Зростає кількість серцево-судинних і сексостатевих захворювань, невиношувань. Одна з серйозних проблем — безпліддя. У 1999 році Інститут соціологічних досліджень виявив, що кількість безплідних пар значно більша, ніж у статистиці. Сьогодні вважається, що в Україні близько мільйона безплідних пар (серед 12 мільйонів жінок репродуктивного віку). Наше управління запропонувало застосувати державну допомогу при лікуванні безпліддя допоміжними репродуктивними технологіями. Штучне запліднення дороговартісне, й донедавна були тільки приватні центри з цієї технологією. Сьогодні в Україні є 3 державні центри — Прикарпатський, Донецький та Одеський. Державою вже виділено в поточному році більше 5 мільйонів гривень для лікування безпліддя за абсолютними показниками (коли всі інші методи не дали результату). Розробляємо постанову Кабінету Міністрів про порядок виділення цих коштів.

— Скільки коштує лікування жінки від безпліддя за цією технологією?

— Близько 1,5 тисячі у. о.

— Де найбільша народжуваність в Україні?

— У сільській місцевості, де є ще сім'ї з двома-трьма дітьми. Регіонально найбільш “плодоча” Рівненщина, яка трималася з позитивним приростом населення найдовше. Сьогодні смертність тут уже переважає народжуваність, хоча є поселення, де жінки народжують до десяти дітей. Це теж уже ризик для здоров'я матері...

— Як діє державна мере-

жа планування сім'ї, і які методи цього планування вона рекомендує для молоді?

— У кожному регіоні є кабінети планування сім'ї на рівні районів. На жаль, немає спільної програми нашого Міністерства й Міністерства освіти та науки щодо навчальних дисциплін, що стосуються здорового способу життя. Освітняни кажуть, що ці питання розглядаються в рамках уроків валеології, але це мізер. Уже на певний рівень співпраці з місцевими управліннями освіти вийшли наші центри планування сім'ї у Вінницькій, Кіровоградській, Дніпропетровській і Донецькій областях, а також у Криму. Є угоди, спільно розроблена регіональна програма освіти. Використовуємо нову методику викладання. Уже з 10—12 років дітям розповідаємо про гігієну, про особливості статевого розвитку й повагу між дівчинкою та хлопчиком. Є навіть побажання батьків, щоби ввести цей курс на кілька років раніше. І це потрібно робити, адже минулого року 161 дівчинка до 14 років зробила аборт. Центри планування сім'ї підготували психологів для багатьох шкіл, працюють із батьківськими комітетами й тепер ведуть освітняські програми в названих мною областях. Фонд народонаселення ООН в Україні допоміг із оснащенням відповідних кабінетів (відеотехніка й матеріали).

Щодо методів планування сім'ї, то сьогодні контрацептиви використовують всього 67 % жінок. Часто використовуються низькоєфективні традиційні методи (перерваний статевий акт тощо) — 30 % жінок. Є багато сучасних засобів контрацепції — гормональні (сьогодні це нешкідливі, низькодозні препарати), презервативи, внутрішньоматкова спіраль, стерилізація... Але метод жінка має визначити обов'язково разом із лікарем. Жінка має знати про всі методи планування сім'ї, пройти діагностику, щоб дізнатися, який метод є для неї нешкідливим і найбільш оптимальним. Дається взнаки й фінансова неспроможність забезпечити себе відповідними засобами. Виявилось, що навіть презерватив для більшості молодих людей занадто дорогий, адже їхня сексуальна активність дуже велика.

Є наказ усім лікарям жіночих консультацій та пологових будинків індивідуально визначити контрацептиви жінці, яка звертається, щоб запобігти небажаній вагітності. Тому жінкам раджу звернутися обов'язково за консультацією до лікаря, в тому числі при виписці з полового будинку. Таким чином, щороку 400 тисяч жінок після пологів може дізнатися про сучасні методи планування сім'ї та визначити найбільш індивідуально прийнятний засіб.

— **Чимало людей, особливо віруючих (Україна — традиційно християнська держава), віддають перевагу природним методам планування сім'ї. Наприклад, визначають у циклі жінки плідні й неплідні дні за чіткими**

симптоматично-термальними ознаками... Чи пояснюють це ваші центри планування сім'ї дітям?

— Безумовно. Ми співпрацюємо з релігійними організаціями й говоримо про всі методи. У нас одна мета — запобігання абортам і небажаній вагітності. Інколи, однак, методи у нас відрізняються. Ми відштовхуємося від фізіології організму, і те, що людина відмовляється від статевих стосунків на певний час, ми не можемо назвати фізіологічним. Якщо люди можуть так уникати небажаної вагітності, — будь ласка, ми не заперечуємо.

— **У нас, подружньої пари, яка чекає народження дитини, склалося таке враження, що медицина сприймає вагітність, як хворобу...**

— Це, передусім, спадщина радянської системи. Ставилися до вагітності, як до патології. І сьогодні у старих карточках, що видаються вагітним, пишуть: "діагноз — вагітність". Сьогодні підходи інші. Є відповідні нормативи, організаційно-методичні заходи. Вагітність — це природний фізіологічний стан. Виховуючи наші медичні кадри, ми акцентуємо на тому, що треба приділяти велику увагу психологічному стану вагітної. З іншого боку, вагітна теж інколи, стаючи на облік, замовчує якісь хвороби й проблеми, що ускладнює лікареві роботу. Адже треба скласти прогноз здоров'я дитини, прогноз вагітності й пологів. Дуже допомагатиме нам сімейна медицина, коли сімейні лікарі знатимуть про всі хвороби не тільки вагітної жінки, але і її сім'ї (мама, бабуся, чоловік).

— **А який стан наших пологових будинків, де можна народжувати в присутності чоловіка?**

— У кожному регіоні в пологових будинках є сімейні пологові зали. Нещодавно у Львові пройшла підсумкова нарада головних акушерів-гінекологів областей, педіатрів, представників обласних управлінь нашого Міністерства. Демонстрували фільм, як подружня пара у 1998 році була разом при народженні дитини в Донецьку. А в 2003 році при народженні другої дитини була присутня їхня 4-річна донечка. Жінка психологічно почувається краще, медичний персонал уважніший. Дуже важливо, що тепер нормативи передбачають, що кожна медична дія має бути узгоджена з пацієнткою. У нормативах є навіть вимоги до етики та деонтології в сучасній акушерсько-гінекологічній практиці. Пологи — це фізіологічний процес із спонтанним початком, який вимагає активного спостереження, але невтручання, за умови не ускладненого перебігу. Переходимо до практики демікалізації, тобто невикористання медикаментів, до немедикаментозних знеболюючих. Засоби, які активізують перехід, допускаються тільки при медичних показаннях (при захворюваннях). Пологи мають відбуватися природно, але під контролем лікаря.

● Підготував О. С.

ПЛАНИ НА ДИТИНУ

Коли ми з дружиною півтора року тому усвідомили, що шалено хочемо дитини, то відчули полегшення. Стосунки поліпилися. Однак здавалося, надто довго ми остерігалися "невчасної" вагітності. Не наважувалися вимовити, обговорити й "розкласти по полицях" бажання зачати нове життя. Начебто непотім відкинули всіляку контрацепцію та орієнтацію на неплідні дні. Поодинокі молилися. Протягом року я відвідав чимало храмів, просячи Бога визначити й подарувати нам той особливий день. Напередодні першої річниці шлюбу відчуття були справді особливі. Ми чекали. Сказав дружині: "Бог дав нам рік випробування". Вірили. Нарешті — домашній тест, таємничий і радісний погляд Вітеньки — і я кажу: "Знаю..." Ми, як і багато інших подружніх пар, готуючись до пологів, зіткнулися з чудесними й невідомими таємницями, проблемами і міфами вагітності.

Мало хто сьогодні наважиться зігнорувати офіційну медицину під час вагітності й пологів. Із нашим здоров'ям жартувати не доводиться: у 80 % вагітних виявляють патологію (анемію тощо), близько 20 % пар репродуктивного віку безплідні, масово поширюються інфекційні хвороби, понад третина дітей мають спадкові й набуті хронічні захворювання... В ідеалі бажано звернутися до лікарів (у медико-генетичний центр, до терапевта, стоматолога, отоларинголога, дерматолога, окуліста) ще до запланованого зачаття, адже внутрішньоутробний розвиток дитини додає роботи всім системам та органам жінки. Тому спеціалісти, окрім того, що визначають здатність організму виносити дитя без надмірної загрози його і вашому життю, повідомлять, здоров'я яких органів потрібно "підтягнути" і як це зробити... Але подібну підготовку до народження нового життя практикують, звичайно, одиниці.

ЖІНОЧА КОНСУЛЬТАЦІЯ: ІТИ ЧИ НЕ ІТИ?

Подруги та родичі вагітної відразу "годуєть" її драматичними історіями про гінекологів та весь медперсонал. Ну, а якщо ти, як от моя дружина, тільки закінчила 4-й курс інституту й періодично змінюєш житло, яке винаймаєш із чоловіком, — усі приятьлі хором намагаються кожного разу "великодушно" поспівчувати, смакуючи цю висмоктану "трагічність" на всіх збіговиськах і перехрестях. Тому дуже важливо для вагітних запастися всевіліковним гумором і терпінням, указати всім належні місця (однозначно без агресії), а якщо це необхідно, — обмежити "негативні" контакти і навіть повністю змінити стиль життя. Спокій, радість, мислення і словесна опіка малютка — те, що вам потрібно.

Від світу в марення й ілюзії втікати не варто. Покладатися суто на матінку природу і відкидати нашу медицину, як то радять деякі

приватні "духовні акушери", просто безглуздо. Найкращий шлях — використати знання різних шкіл і систем, роблячи власні узагальнення. Тому знайдіть приватні курси з вагітності, усвідомленого батьківства й пологів (у столиці ми за знижкою вклалися у 80 грн.), а також до 12-го тижня вагітності обов'язково станьте на облік у жіночій консультації. Врахуйте, що аборт за медичними показниками найоптимальніше зробити до 22-го тижня, хоча у нас це роблять до 28 тижня вагітності. Водночас "медичні показники", усі діагнози, коментарі й поради медиків не завадять двічі перевірити, адже йдеться про нове життя.

ПЕРЕМОЖУТЬ ЗНАННЯ

Перше зіткнення моєї молодої вагітної дружини з жіночою консультацією виявилось для неї занадто болючим і "неромантичним". На 15-му тижні вагітності Віта з тонутом (надмірним скороченням м'язових волокон) матки й анемією (нестача заліза в крові) на 5 днів потрапила "на збереження" в гінекологічне відділення пологового будинку № 1. Уже сьогодні ми розуміємо основну причину проблеми. Це психологічна напруга, стрес, страх. Із

НАШЕ БАТЬКІВСТВО

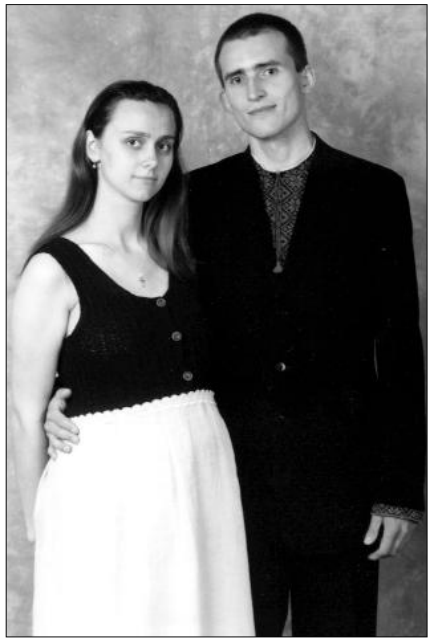
лірико-романтичної хвилі першої вагітності молода жінка раптово потрапляє у систему, де найбільше говорять про патології вагітних і ускладнення при пологах. Якщо вчасно подумки не сформувані собі образ цілісного здорового фізіологічного процесу вагітності, проектуючи його конкретно на себе, — ризикуєш просто втрапити під тотальний зовнішній вплив "страшилок". Не завадить придбати популярну літературу (енциклопедії "Мати і дитина", спеціалізовані журнали), завітати в Інтернет, аби чітко уявляти, як щотижня розвивається ваше малюток, і якої їжі воно потребує. Дитя радітиме, коли ваші думки й почуття наповняться ним і його розвитком, коли ви "бачитимете", як уже на 21-й день життя у нової людини (нагадує вушну раковину розміром 4 мм) формуватиметься головний і спинний мозок, обрис очей, рук і ніг, а в 13—14 тижнів маля (7 см) зовні вже як людина, має обличчя (повіки закриті), ручки, ніжки і всі внутрішні органи, визначена стать, вільно плаває, рухає губами, пальчиками... Психологічний контакт, безумовно, додасть сил малюти й відверне вас від "страшилок".

Не легко нам було знайти українськомовну літературу про вагітність і батьківство навіть у столиці. Лише на Петрівці можна придбати донецьке видання "Ваш малюк і догляд за ним" із дешевою поліграфією — про дитя від народження. Видання про вагітність, пологи й догляд за

немовлям після тривалих пошуків знайшли в Дрогобичі (загалом, продається у Львові й у деяких містах західного регіону) — львівське великоформатне перевидання міжнародної серії "Мати і дитина" Елізабет Фенвік, уперше видане у Великобританії. За цей поліграфічно якісний продукт, видрукований у Словаччині, вам доведеться викласти близько 60 грн...

ПІДЗАРОБІТКИ ГІНЕКОЛОГА?

І знову жіноча консультація. Якщо клінічні й біохімічні аналізи крові й сечі у вас нормальні, обстеження

ження на Torch-інфекції, хоча це обстеження із серйозним обґрунтуванням має робитися в окремих випадках і безкоштовно. До речі, на гепатит С треба було обстежитись у цій самій приватній установі. Виникає логічне запитання: можливо, пані Берая отримує і від цієї клініки додаткову грошову винагороду?

Взагалі, вагітним концентруватися на негативі чи сперечатися з лікарями не варто. Достатньо знати свої права. Врешті, пам'ятайте, що в консультаціях працюють звичайні гінекологи, які підсвідомо сприймають будь-яку жінку як хвору пацієнтку. Тому, коли вас і вашу вагітність зустрінуть у консультації надто сухо й цинічно, питаючи, "чи хочете зберегти вагітність?" — не лякайтесь і не впадайте у розпач. Дитина відчує ваш страх і сумніви, вона може ускладнити свій прихід на світ.

ЗДОРОВА ЇЖА, КЛАСИЧНА МУЗИКА, ЛЕГКА ГІМНАСТИКА...

Не дайте себе переконати, що вагітність — це хвороба, і її потрібно постійно лікувати. Харчуйтеся здоровою їжею. Ще перед зачаттям можна розпочати вживання

фолієвої кислоти (для правильного розвитку центральної нервової системи дитини) і використовувати її як додаток десь до 16-го тижня вагітності. Крім того, вона міститься у таких продуктах, як боби, брюссельська капуста, яловичина, капуста, шпинат, зелений горошок, лісові горіхи, дріжджі... Звичайно, протягом усієї вагітності потрібні молочні продукти (щоправда, не вживайте некип'яченого молока), риба (особливо корисна морська), нежирне м'ясо, різноманітні овочі та фрукти (краще обмежити в раціоні картоплю), багато (особливо в першій половині вагітності) чистої води і соків із свіжих овочів та фруктів, ягоди та сухофрукти. Не впадайте у розпач, коли вас дістала анемія: щодня пийте узвар із сухофруктів і сік зі свіжої моркви, їжте родзинки й курагу, шпинат і всі бобові, морську рибу й нежирне червоне м'ясо. Не забувайте, що залізо, аби добре засвоїлося організмом, потребує вітаміну С (апельсин, лимон, грейпфрут, полуниця, зелений перець...). але погано сприймає поєднання з кавою чи чаєм. Від кави і чаю, до речі, радять взагалі утриматися... І тоді гінеколог реагуватиме на вміст заліза у вашій крові так, як із моєю дружиною: "Ти що — в космос собіраєшся летіть?"

Спокій, рівновага, повноцінний відпочинок, концерти класичної музики, інтелектуальні заняття (хоча б шахи) і легка гімнастика, прогулянки на свіжому повітрі, постійне спілкування з батьками — те, що потрібно малюку. І все буде гаразд.

● Олександр СОЛОНЕЦЬ

ПЕРЕГОНИ

Наразі більшість кандидатів об'єднує спільна гарячковість у підготовці програмних документів і помітні недопрацювання штабів. Попри те, що виборча кампанія в Україні розпочалася задовго до її офіційного старту, схоже на те, що 3 липня для команд номінантів на президента стало чимось схожим на несподіванку. Чи то найняті політтехнологи полінувалися, чи просто не встигли, але перші послання кандидатів виборцям переважно грішили невизначеністю й відвертим популізмом.

Віктора Януковича висунула його ж партія "Регіони України", різницю між його звертанням до виборців і тим, що, власне, й зобов'язаний робити прем'єр, відшукати нелегко. Зокрема Віктор Федорович обіцяв збільшити зарплату вдвічі—втричі, боротися проти сваволі й корупції чиновників, завершити земельну реформу. Незайвою деталлю на тему "як?" прозвучали слова керівника штабу В. Януковича, Сергія Тигипки про те, що застосування адміністративного тиску на виборах — це ганьба. Ніби й не земляки та однодумці Віктора Федоровича вдавалися до тієї ганьби на парламентських виборах, після них і в перші дні липня, коли пікетувати

СКІЛЬКИ КАНДИДАТІВ ПОТРІБНО ДЛЯ ВИБОРЧОГО ЩАСТЯ

Є у наших виборів початок — перші дні президентської кампанії збагачили вітчизняну історію брудних технологій новими знахідками, потішили громадськість свіжою клоунадою від кандидатів-аутсайдерів і вже на старті визначили фаворитів: двох Вікторів — Ющенка та Януковича.

з'їзд комуністів прийшли "заслані козаки" у футболках "Так — Ющенку!", а на саяких-таки "нашистів" скаржився працівник ТРК "Альтернатива". Шеф С. Тигипка днями наголосив, що у відставку на час виборчої кампанії йти не збирається.

Кандидати від лівих сил — Петро Симоненко й Олександр Мороз, — як завжди, обіцяли захист прав трудящих і повалення правлячого режиму. Зовнішня політика — разом із Росією, дуля Заходу. Симоненко: "Ми запропонуємо нову соціальну й економічну стратегію, яка відображає бажання ба-

гатьох мати й державну підтримку, і рівень життя гідний, і умови демократії справжньої, а не тієї кримінальної, якою намагаються приховати справжні цілі й наміри капіталісти". Мороз: "Розробити прогресивну стратегію розвитку суспільства та підзвітність органів влади на центральному й місцевому рівнях; боротьба з бідністю та безробіттям, створення системи захисту українського товаровиробника та підтримка розвитку малого й середнього бізнесу, усунення монополії кланів". Засоби й шляхи досягнення перелічених завдань залишилися за лаштунка-

ми партійних з'їздів, що оголосили згаданих діячів претендентами на найвищу посаду.

Усе це видається доволі нудним на тлі програмних засад іншого вічного кандидата, керівника об'єднання "Єдина родина" Олександра Ржавського. Як справді сімейний чоловік, Олександр Миколайович вважає, що Україні потрібен не стільки Президент, як батько нації, яким він, звичайно, готовий стати. А коли діти неслухняні, тато бере ременя до рук — як поки що не колега Ржавського В. Путін. Його методами боротьби з олігархами "єдинородич" обіцяв

Малюнок О. Базилевича

скористатись, а ще — скасувати таку інституцію, як українська армія, і встановити пенсії в розмірі 400 гривень. Піаритися на виборах Ржавському не вперше — під час попередньої президентської кампанії в 1999-му йому вдалося набрати 0,37 % голосів виборців. Відтак було публічне освідчення в політичному коханні до В. Ющенка та обіцянки "Єдиної родини" працювати на "Нашу Україну". Блок відреагував таким же публічним гарбузом. До слова: кандидат Ржавський, як і Янукович, теж є сином донецької землі.

З цієї ж опери — не наздожену фаворита перегонів, то хоч зігріюся — й участь у виборах Наталі Вітренко, яка доволі довго не нагадувала про себе виборцям, і проголошені наміри партії реабілітації важкохворих висунути свого кандидата. Цей же шлях торують комуністи, клоновані з КПРС, — Комуністична партія робітників і селян. Їхній кандидат — не надто відомий широкому загалу Олександр Яковенко (0,41% голосів під час парламентської кампанії 2002 року).

•

Л. П.

«Я ІДУ В ПРЕЗИДЕНТИ. Я ВИГРАЮ ВИБОРИ! МОЯ ПЕРЕМОГА — ЦЕ ПЕРЕМОГА ВСІХ!»

Виступ Віктора Ющенка на Співочому полі 4 липня 2004 року

Закінчення. Початок на с.1

Мені не дали завершити розпочатого. Але я сказав: "Іду, щоб повернутися". Три роки пройшли в поїздах по Україні. Я зустрівся з сотнями тисяч людей і знаю — моя справа має найширшу підтримку. У мене є програма для України, яка дозволить здійснити задумане. У мене є команда, здатна її виконати.

Я пам'ятаю все, чого мене вчив батько; все, сказане мамою; все, про що ми говорили з побратимами; все, що почув від вас на зустрічах і прочитав у листах. Не в кабінеті, а в діалозі з усією країною я знайшов ідеї, які визначають нове майбутнє України.

Вже через рік ви відчуєте — Україна стала іншою.

Ми збудуємо державу, в якій дамо роботу рукам і розуму кожного. Нікому не доведеться шукати кращої долі за кордоном.

Пенсії та зарплати забезпечать кожному гідне життя.

Будуть створені мільйони робочих місць. Кожен, хто бажає працювати, матиме роботу та гідну зарплату.

Кожен громадянин матиме доступ до належного медичного обслуговування, а кожна дитина зможе отримати якісну освіту.

Влада буде працювати для людей. Корупції буде покладено край.

Усі будуть рівними перед законом. Бандити сидітимуть у тюрмах.

Оживе українське село — колоска нашого народу.

Я бачу Україну державою, яку шанують і цінують її власні громадяни і до якої з повагою ставляться й на Сході, й на Заході. Я бачу Україну, в якій житимуть, як казав Олександр Довженко, "по закону Божьському і людському".

Я знаю — дорога до перемоги буде важкою. Влада боїться чесних і прозорих виборів, бо вони стануть їй вироком. Величезні гроші, вкрадені з бюджету, сила адміністративного ресурсу — все кинуто на те, щоб не дати народу висловити свою волю.

Але ми не боїмося влади. Це вона нас боїться! Вона боїться власного народу, боїться правди і свободи, які є в серці кожного з нас!

У мене немає ні телеканалів, ні прокуратури, ні податкової. Я спираюся на силу народу. Я вірю у свої та ваші сили. Я прошу в Бога милості для України!

Я прийняв рішення. Я іду в президенти. Ось моя заява!

Я виграв вибори! Моя перемога — це перемога всіх!

Скажіть усім, повернувшись додому, — я вірю в Україну, я знаю свій обов'язок, разом ми переможемо!

Слава вам і слава Україні!

І ВСЕ-ТАКИ, ЯК ХОЧЕ МОСКВА

Не лише вітчизняні, а й західні (не кажучи вже про російські) ЗМІ винесли на перші шпальти повідомлення про рішення уряду України задіяти нафтогін "Одеса — Броди" у реверсному варіанті.

Постанова Кабміну України від 5.07.2004 № 831 вкладається в один абзац:

"У пункті 1 постанови Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 р. № 114 "Про заходи щодо підвищення ефективності використання системи магістральних нафтопроводів" (...) слова "у напрямку з Одеси на Броди" виключити.

Прем'єр-міністр В. Янукович".

Отак лаконічно й просто Україна втратила залишки своєї енергетичної незалежності.

Коментатори майже одногласно оцінюють цей факт як перекликання свідчення тісної співпраці нинішніх можновладців Печерська і Кремля в антиукраїнському напрямі.

Відмова уряду України (а за цією відмовою чітко проглядається політична воля Президента України) від проектного варіанта використання цієї української енергетичної артерії в західному варіанті, якщо не перекреслює остаточно, то, в усякому разі, ставить під великий сумнів усі попередні домовленості з європейськими партнерами в енергетичній галузі.

МИКОЛА ТОМЕНКО: «ВЛАСНИКИ ЗМІ ЗАКОНІВ НЕ ЧИТАЮТЬ»

Голова Комітету з питань телебачення й радіомовлення Верховної Ради України Микола Томенко застеріг засоби масової інформації від порушень законодавства про вибори та про діяльність засобів масової інформації.

Вже перші перші дні передвиборчої кампанії засвідчили, що багато керівників українських ЗМІ не звернули належної уваги на норми Закону. Томенко повідомив, що на державних і комунальних ЗМІ заборонено агітацію, оцінку передвиборчих програм кандидатів, надання переваги тому чи іншому кандидату в будь-якій формі. Вимоги до державних ЗМІ є жорсткими. Скажімо, про можливу поїздку Прем'єр-міністра України Януковича в регіони державні канали можуть звітувати як про візит представника влади, але водночас не мають права позиціювати Прем'єр-міністра як кандидата у президенти. За порушення виборчого законодавства до таких теле-

каналів можуть бути застосовані санкції.

За словами Томенка, вже з 3 липня низка телеканалів порушила чинне законодавство, згідно з яким, до отримання офіційного статусу кандидата у президенти ЗМІ не мають права здійснювати агітацію за того чи іншого політика. Цієї норми не дотрималися "Урядовий кур'єр", "Робітничка газета", Перший Національний канал телебачення.

Відповідно до ст. 64 Закону "Про вибори Президента України", у передвиборчій агітації не мають права брати участь органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові й службові особи. Але Голова ви-

ФАКТ І КОМЕНТАР

торів" із Банкової — Грушевського; по-друге, головною фігурою, яка ілюструє реверсне рішення, є кандидат на посаду президента від нинішньої влади, а отже, підтверджує спадкоємність політичної лінії "Кучма — Медведчук" на перспективу; по-третє, це рішення є ще одним потужним ударом по симпатіях проукраїнським налаштованих політиків у Варшаві, Берліні та Брюсселі, котрі мали щодо Києва не лише певні психологічні настрої, а й цілком конкретні очікування позитивних наслідків від здійснення диверсифікації енергопостачання для України та країн Євросоюзу.

І найголовніше: реверсне рішення — це демонстрація сили влади над українським народом, який усе стерпить. У всякому разі, так вважає нинішня влада. А тому приймає рішення, для підтримки якого вже й аргументи знайшлися у деяких привладних докторів економічних наук: нафтопровід, який стоїть, завдає державі збитки, а отже, лише російська нафта знімає проблему.

На жаль, це дитяче пояснення цілком задовольняє багатьох дорослих.

•

Євген ГОЛИБАРД

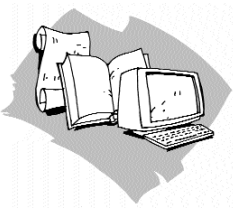
МЕДІА-РЕСУРС

борчого штабу Януковича Сергій Тигипко порушив цю норму, заявивши: "Я підтримую Януковича. Партія "Трудова Україна" зробить усе, щоб він став Президентом". За словами Томенка, ситуація з Тигипком є непересічною, бо, як голова Нацбанку України, він може здійснювати агітацію лише під час обідньої перерви або якщо піде у відпустку. Але за умов відпустки можуть виникнути колізії з трудовим законодавством.

Томенко повідомив, що про порушення чинного законодавства буде проінформоване Посольство Російської Федерації в Україні на чолі з послом Черномірдіном. Бо в дні початку передвиборчої кампанії російські телеканали, зокрема ОРТ та РТР, здійснювали відверту агітацію за кандидата від влади. А зв'язуючи на те, що ці телеканали ретранслюються в Україні, на них поширюється вплив українського законодавства.

•

Богдан ГДАЛЬ

МОВА ВЛАДИ

НОСТАЛЬГІЯ ЗА МОВОЮ

FM-COVOK

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

СРІБНЯКИ — ХОДОВА УКРАЇНСЬКА ВАЛЮТА?

ПОСТАТЬ

•

ЗАДЗЕРКАЛЛЯ

•

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39—52
за 2003 р., числах 2—9, 11—14,
16—18, 20—26 за 2004 р.

“Просвіта”, с. Гостів Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.	133,00
Бобин М. М., м. Бучач Тернопільської обл.	48,00
Борецька В. П., с. Конюхи Козівського р-ну Тернопільської обл.	105,00
Бородавка П. П., м. Северодонецьк Луганської обл.	50,00
Борщівська районна рада, Тернопільська обл. (ч/з Юрчак Б. М.)	150,00
Букачівська “Просвіта”, від мешканців села Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.	800,00
Бучинський З. І., м. Долина Івано-Франківської обл.	50,00
Васалатий І. А., м. Одеса	25,00
Від освітян Ковельської райдержадміністрації, Волинська обл.	
(ч/з Шульгач Л. Д.)	530,00
Воскресінецька ЗОШ 1—3 ступ. Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.	73,00

ПОПРАВКИ І УТОЧНЕННЯ

Замість надрукованого “Комовий В. М., м. Запоріжжя — 45,00 та Комовий С. В., м. Запоріжжя — 30,00” потрібно: “Кошовий В. М. та Кошовий С. В”.

Всеукраїнське об'єднання ветеранів Львівської області	2040,00
Вчителі-філологи Кременецького р-ну Тернопільської обл. (ч/з Нечай О. Б.)	130,00
Галинівська ЗОШ, Володимир-Волинський р-н, Волинська обл. (ч/з Гудик В. М.)	50,00
Грабовецький Н. Н., м. Дніпродзержинськ	250,00
Демчук А. М., м. Львів	30,00
Димова З. О., м. Львів	50,00
Димова Л. Р., м. Львів	50,00
Димовий Р. В., м. Львів	50,00
Дитяча художня школа, м. Володимир-Волинський (ч/з Микиту)	60,00
Домітряк І. М., м. Дзвинячка Борщівського р-ну Тернопільської обл.	20,00
Жуніор М. М., м. Київ	20,00
Заліщицький РЕМ Тернопільської обл.	586,00
ЗНЗ № 3, м. Дубно Рівненської обл.	53,50
ЗОШ І—ІІ ст., с. Устеріки, Верховинський р-н, Івано-Франківська обл.	40,00
ЗОШ, с. Жорнище, Ківерцівського р-ну Волинської обл. (ч/з Бойко Б.)	90,00
Капелусь Орест І Люся, м. Тернопіль	50,00
Кобилюх В. О., м. Львів	50,00
Когут Т. П., м. Бучач Тернопільської обл.	20,00
Колінцівська ЗОШ (вчителі та учні) Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.	135,00
Коротушак І. М., м. Коломия	500,00
Коршунова С. М., м. Донецьк	15,00
Крилоська ЗОШ І—ІІІ ст. (вчителі та учні) Галицького р-ну Івано-Франківської обл.	165,00
Кручок М. А., Хован М. С., м. Київ	10,00
Кусень М. П., м. Львів	100,00

Кухаревич Д. П., м. Кременець, Тернопільська обл.	30,00
Лапушинська Д. І., м. Тернопіль	100,00
Лашуяк А. П., Жданівка Дніпропетровської обл.	10,00
Лук'яненко Л. Г., м. Івано-Франківськ	1000,00
Мартинюк І. Р., с. Жерди Чемеровецького р-ну Хмельницької обл.	20,00
Медпрацівники Ходорковської райлікарні Жидачівського р-ну Львівської обл. (ч/з Королюк Лесю)	455,00
Мерінчик І. М., м. Івано-Франківськ	5,00
Мирончук В. В., м. Черкаси	200,00
Молий І. Г., м. Дніпропетровськ	39,00
Народний хор “Лемковина”, м. Львів	100,00
Пезікова О. П., м. Чортків Тернопільської обл.	173,00
Пляхтур О. М., м. Суми	100,00
ПП “Серховець О. В.”	20,00
Радомисльська гімназія, Житомирської обл. (ч/з Цвік)	10,00
Родина Осецьких: Майя, Ілана, Костянтин, Євген	50,00
Сацев Н. К., Дмитрівка Дніпропетровської обл.	10,00
Свирид А. О., с. Іванків Бориспільського р-ну Київської обл.	50,00
Скокоздр І. М., с. Розвадів, Миколаївський р-н, Львівська обл.	200,00
Слов'янське МО “Просвіта”	500,00
Тарадай О. І., м. Червоноград Львівської обл.	30,00
Фоміч В. В., смт. Новомиколаївка Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл.	15,00
Хакамузяк В., м. Львів	50,00
Хор “Княжі дзвони” церкви св. Володими-	

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ “Київ”, МФО 320401
ЗКПО 21709106

ра і Ольги у Львові	225,00
Церква “Христа Спаса”, с. Устеріки, Верховинський р-н, Івано-Франківська обл.	20,00
Ченкалюк І. І., м. Канів	50,00
Чернівецьке обласне гуртово-роздрібне торговельне об'єднання ОСС	100,00
Черьомухін В. Г., м. Чернівці	44,00
Шемякіна О. П., м. Київ	10,00
Школа № 23, 8-А клас, м. Тернопіль	45,00
Школа с. Сопіт Сколівського р-ну Львівської обл.	30,00
Школа с. Старі Кути Косівського р-ну Івано-Франківської обл.	
(ч/з Цикаляк О. П.)	150,00
Яворський О. С., м. Кіровоград	150,00
Ярема М. М., м. Калуш Івано-Франківської обл.	10,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

ВОЛИНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ УЧИЛИЩЕ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ (ч/з Антонюк А. П.)

II курс — хоровий відділ

Новосая Д.	1,00
Токало К.	0,50
Ганюк Л.	1,00
Томчук Б.	1,00
Левченко А.	1,00
Лесюк І.	1,00
Вотович А.	1,00
Кондратюк Н.	1,00
Кушнірук І.	1,00
Сергійчук Л.	1,00
Жулковский Б.	1,00
Капелусь А.	1,00
Всього:	11,50

III курсу хорового відділу

Корнелюк І.	0,50
Яцина Г.	0,50
Ротанюк Ю.	1,00
Янюк А.	1,00
Янковська О.	1,00
Козка О.	0,50
Бурцева О.	0,50
Мендель Т.	0,50
Чикида В.	0,50
Сорокіна К.	1,00
Всього:	7,00

Викладачі муз. інструментів

Клімас В.	2,00
Карпось Т.	2,00
Бортник Л.	2,00
Петрук О.	2,00
Степашук О.	2,00
Всього:	10,00

Хореографічний факультет

III курс

Берега Ю.	0,30
Захарчук Ю.	0,30
Лобода Ю.	0,30
Оленич Е.	0,30
Паюк В.	0,30
Павлик О.	0,30
Дмитрієв І.	0,30
Куцук Ю.	0,30
Лець В.	0,30

IV курс

Лавренюк К.	0,30
Лаушліна А.	0,30
Мельник В.	0,30
Мірковський О.	0,30
Шанюк І.	0,30
Мосейчук Т.	0,30

Викладачі дир-хор. відділу

Смолярчук І. М.	2,00
Щурук Н. А.	2,00
Романів Н. В.	1,00
Романів П. Ю.	1,00
Бабачик Л. В.	2,00
Солодк Т. П.	2,00
Коробут Н. Г.	2,00
Ширма Г. Г.	1,00
Всього:	13,00

Викладачі ПЦК заг.ф-но

Котко Л.	2,00
Маричева Г.	2,00
Зубчик В.	2,00
Седенко А.	2,00
Дремук І.	1,00
Стефанишина Л.	1,00

Сухоцька Н.	1,00
Забойкіна А.	1,00
Денисова В.	1,00
Деркач В.	1,00
Всього:	14,00

Студенти фортепіанного відділу

Трейгунт А.	1,00
Масляева О.	2,00
Зінич Н.	1,00
Циплакова Т.	1,00
Павлійчук Т.	1,00
Пархомчук Ю.	0,50
Петроньська О.	0,50
Юсупова Т.	0,50
Бандура О.	0,50
Савчук Ю.	1,00
Денисюк Ю.	1,00
Новосад Ю.	1,00
Савицька А.	1,00
Яшук В.	1,00
Сілівончик О.	1,00
Панасевич О.	1,00
Всього:	15,00

ПЦК режисури

Студенти — I BTЗ	5,00
Студенти — II BTЗ	10,00
Студенти — III BTЗ	7,00
Всього:	22,00

Викладачі

Гайдукова Т.	1,00
Гонтар Т.	1,00
Логвіненко В.	1,00
Ткаченко В.	1,00
Голотюк Л.	1,00
Всього:	5,00

Викладачі відділу спец. фортепіано

Штець І. О.	5,00
Васютин Л. Г.	2,00
Дадіані Т. Д.	2,00
Кармелюк Г. П.	2,00
Ковальчук В. П.	3,00
Мішеніна С. М.	1,00
Латишева Т. Д.	2,00
Рожкова В. О.	3,00
Тишкевич Н. П.	2,00
Сухоцький П. Й.	1,00
Всього:	23,00

Студенти III—IV курсів народного відділу

Боярчук О.	0,50
Григор'єва Г.	0,50
Матяшук О.	0,50
Порцев М.	0,50
Фідіон О.	0,50
Романов А.	0,50
Романюк А.	0,50
Семенюк О.	0,50
Олібицька М.	0,50
Хведун Ю.	0,50
Вознюк Я.	0,50
Гриконюк М.	0,50
Фізик М.	0,50
Хиуд І.	0,50
Журук І.	0,50
Котлицька І.	0,50
Покидюк А.	0,50
Синиус О.	0,50
Засядко Ю.	0,50
Макарчук Г.	0,50

Кондратюк Г.	0,50
Козел В.	0,20
Романюк І.	0,20
Гаєва А.	0,60
Фоніна Н.	0,50
Всього 12,00	

Бухгалтерія

Масмох С. Д.	5,00
Аршулик О. І.	5,00

IV курс дир.-хор. відділу

Цика Б.	1,00
Харченко О.	0,50
Власюк Р.	0,50
Кириченко Ю.	0,50
Томчук У.	0,50
Андрушак В.	0,50
Яцинок Д.	0,50
Всього:	4,00

III струнний

Антонюк Т.	2,00
Сметанін І.	2,00
Соловей Є.	2,00
Філіпчук Я.	2,00
Якимов М.	2,00
Всього:	10,00

Бібліотека училища

Бабак М. Ф.	3,00
Веремчук Н. М.	1,00
Бойко Л. Б.	2,00
Лавренчук А. Р.	4,00
Всього:	10,00

I дум

Коростеякіна І., Грицан Г., Купіря О., Іванчук Т., Грисюк М., Чурікова О., Кильницька К.	7,00
--	------

Викладачі

Хом'як	5,00
Вронська	5,00
Пасюк	5,00
Шур	2,00
Мисневич	2,00
Всього:	19,00

IV дум

Волосовець С.	1,00
Тарнавська Л.	1,00
Кравчук М.	1,00
Кобель Я.	1,00
Аврамук Ю.	1,00
Басамна Т.	1,00
Черняк І.	0,10
Всього:	6,10

Хореографія — викладачі

Михайловська З.	2,00
Барабаш В.	2,00
Савчук М.	2,00
Чонак О.	1,00
Всього:	7,00

I дух.

Ляліна Ю., Карпюк О., Шапочкіна А., Ковальчук С., Смузь Р., Яцук Б., Безушкевич О.	7,00
--	------

Студенти II бібліотечного курсу

Бондарук З.	1,00
Велика О.	1,00
Винокур М.	1,00

Ільох Т.	1,00
Литвинюк Н.	1,00
Мизернюк Т.	1,00
Пилипчук Л.	1,00
Торчело М.	1,00
Романюк І.	1,00
Всього:	9,00

Предметно-циклова комісія культурологічних дисциплін, викладачі

Парфенюк О. П.	2,00
Панасюк С. В.	1,00
Хмільєвська І. С.	5,00
Павлик Л. М.	3,00
Всього:	11,00

Адміністрація

Панасюк В. Г. (директор училища)	50,00
Драганчук В. М.	5,00
Антонюк А. П.	10,00
Всього:	65,00

Студенти I бібліотечного курсу

Лесків Є.	1,00
Лесків М.	1,00
Піцик Ю.	1,00
Терещук Р.	1,00
Юхимук В.	1,00
Федчик В.	1,00
Всього:	6,00

Народне пісенне мистецтво

Дацик Л. М.	1,00
Гнатюк Г. К.	1,00
Імошик С. К.	1,00
Імошик О. В.	1,00
Трофимович Л. І.	1,00
Сидорук О. М.	1,00
Патейчук М. М.	1,00
Матюк М. І.	1,00
Скуба М. М.	1,00
Всього:	9,00

I, II хореографія

Бурдинова О.	0,40
Белаш Ю.	0,30
Сулім С.	0,25
Ширма М.	0,50
Романюк І.	0,50
Воробчук Л.	0,55
Марутяк В.	0,50
Панасюк М.	0,50
Сашко Л.	0,50
Кутова І.	0,50
Шевчук Ю.	0,25
Пікула Ю.	0,45
Яворницька Х.	0,40
Лукашик Г.	0,50
Всього:	6,10

II—III курси декоративно-ужиткового мистецтва

Барсуков М. І.	1,00
Бурдуковська А.	1,00
Вознюк Л. В.	1,00
Колотюк П.	1,00
Марач Ю. М.	1,00
Пархомчук І. М.	1,00
Солдатюк Я. С.	1,00
Галас О. О.	1,00
Завадський В. О.	1,00
Мазур В. Н.	1,00
Павлик О. І.	1,00
Романів В. П.	1,00
Стасюк Д. А.	1,00
Терпелюк А. М.	1,00

Федорчук О. С.	1,00
Черняк В. В.	1,00
Яручик Т. В.	1,00
Всього:	17,00

Студенти III—IV курсу духового відділу

Коржан В.	1,00
Купріков В.	1,00
Куць М.	1,00
Лагода М.	1,00
Петрук Р.	1,00
Антонюк С.	1,00
Майструк М.	1,00
Писарський Я.	1,00
Сиротинський В.	1,00
Рудчик О.	1,00
Крук С.	1,00
Майоров С.	1,00
Натюк В.	1,00
Ющук О.	1,00
Ведров Д.	1,00
Всього:	15,00

I—II курси струнного відділу

Палашевський Г.	1,00
Рихлюк Ю.	1,00
Савка О.	1,00
Троцюк Н.	1,00
Вознюк Р.	1,00
Гусев О.	1,00
Доломанова А.	1,00
Красноженова О.	1,00
Мазяр Л.	1,00
Петрик О.	1,00
Пристапа К.	1,00
Канюка Л.	1,00
Свіст П.	1,00
Всього:	13,00

ДО ТРОПІЧНОГО ЛІСУ В КИЄВІ

Де живе слон? В Африці? Неправильно. Він живе недалеко від вас. У Києві. і вже давно. І ще велика кількість тварин із різних частин світу. і всі тут — у вашому місті. У кожного свій характер — і цим, здається, вони схожі на нас.

На всі наші запитання зголосилася відповісти завідувач науково-освітнім відділом зоопарку Любов Іванівна Коротка. Саме вона впродовж години (а стільки може тривати ваша екскурсія) розповіла нам неймовірні історії про неймовірних тварин.

ЧИ ЗНАЮТЬ КИЯНИ, ЩО...

— Нашому київському зоопарку вже 96-й рік. Спочатку він був на території ботанічного саду Університету св. Володимира. Зоопарк збільшувався, а отже, потребував нової території. Тож 1911 року перемістився на шулявські пустирі, де й існує понині. 1919 року зоопарк отримав статус національного, почали виділятися державні кошти, з'явилася можливість подальшого розвитку. І вже на початку Другої світової війни налічувалося 238 видів тварин. Під час окупації вивозилася велика кількість тварин, про що були збережені документи — акти про перевезення. А ще на території зоопарку був розташований

німецький гарнізон. Після звільнення Києва залишилося дуже мало тварин і тільки два приміщення — “ведмежатник” і “лев'ятник”. Деяких тварин таки вдалося повернути з Німеччини.

1961 року — київською міською адміністрацією було прийняте рішення про генеральну реконструкцію зоопарку. Так, розбудовуючись та розширюючись, зоопарк зміг відновитися та навіть мав одні з найкращих на той час у Європі приміщення для птахів.

Та час ішов, а необхідні були нові перебудови, нові приміщення. Тому 1999 року розпочалася реконструкція зоопарку. І, якщо ви давненько не були у зоопарку, то варто пересвідчитись,

що ваше уявлення про нього таки дуже застаріло.

Хотілося б сказати, що саме з приходом генерального директора Євгена Миколайовича Кирилюка й почалися великі зміни, почалася реконструкція. Він дуже багато робить для зоопарку. Незабаром завершиться будівництво тропічного лісу.

Та все це було б неможливим, якби не увага з боку міської влади, без чого зоопарк не зміг би існувати, розвиватися.

ДОБРЕ, ЩО ТВАРИНИ НЕ ВМІЮТЬ РАХУВАТИ

Інакше їм би стало погано від тих цифр, котрі їх оточують кожного дня. Від тієї кількості їжі, яку вони всі разом з'їдають. А особливо цікаво

було б побачити реакцію слона Боя, якби він навчився рахувати і дізнався, що споживає за день 150 кг їжі.

— У зоопарку сьогодні 360 видів тварин, близько 100 видів птахів, 3000 тварин, які за день споживають 1000 найменувань кормів. Бо раціон для кожної тварини індивідуальний і має складатися з багатьох компонентів. Так, наприклад, горилі необхідно 32 найменування кормів щодня. А слону — потрібно 20 компонентів. Відвідувачі можуть побачити, що через певний проміжок часу проїжджає машина, що розвозить корми по всіх відділах. Для прикладу: хижаків годують один раз на день, оленів та бізонів двічі. Зрозуміло, що забезпечення їжею тварин — це дуже важ-

ка справа. До того ж, тваринам потрібна ветеринарна допомога й дорогі лікарські препарати. Ось які сьогодні основні витрати зоопарку.

ЗВІДКИ БЕРУТЬСЯ ТВАРИНИ?

— Ми співпрацюємо з Мюнхенським, Лейпцизьким, Братиславським та іншими зоопарками. Без цього зоопарк не може існувати, щоб не спілкуватися та не вести обміну тваринами з іншими зоопарками. Новоприбульці — це білі орікси, червоні ібіси (цих яскравих пташечок важко не помітити), пінгвіни Гумбольта, бурі капуцини — мавпи, що їх недавно привезли, а вони вже дали потомство.

Ми хочемо, щоб наш зоопарк був справді європейського ґатунку. Тому для цього сьогодні робиться дуже багато. Ми є членами Європейської асоціації зоопарків, а також Азіатської. Кожного року до нас приїжджають куратори, які перевіряють умови утримання тварин. Тільки якщо умови відповідають договору, Асоціація передає тварин зоопарку.

ЧИ МОЖНА ВІДВІДУВАЧАМ ГОДУВАТИ ТВАРИН?

Звичайно, ні — це знаємо ми всі. Та порушення трапляються щодня. І підкидають тваринам їжу тут не лише діти, а, що найцікавіше, й дорослі разом із ними. **Порада:** якщо вам так кортить погодувати тварин, — підіть в "Українську садибу". Так називається контактний зоопарк, де вхід вільний, а тварин можна торкатися, та й їжа для них коштує лише 1 гривню. А щоб не сплутати пелікана з гускою (що якось було), біля приміщень з тваринами висять стенди з вичерпною інформацією про них. Також і застерігаючі написи, як от, наприклад, біля мавпочок. Оскільки вони є доволі не-

передбачуваними, можуть кидатися усім, що потрапить під руку. Між іншим, інколи дуже цікаво спостерігати, хто кого вивчає: мавпи людей чи люди — мавп. Бо і ті, й інші перекиваються одне одного через ґрати.

ЗНОВУ ПРО БОЯ. І НЕ ТІЛЬКИ

Чомусь найцікавішими для дітей завжди є тварини великі за розмірами. Це бегемот, носоріг і, звичайно, слон. Скільки поколінь дітей змогли побачити нашого київського носорога, який, (точніше — яка) 1968 року народження?! Слонові Бою не набагато менше, він народився 1976 року.

Тварини тут довго живуть і чудово розмножуються. Ощасливила недавно працівників зоопарку поява на світ лошати Пржевальського. І, здається, таких щасливих моментів тут багато.

У зоопарку живуть не лише представники тваринного світу різних куточків планети, сюди також приносять скривджених тварин мисливці. Тож тепер тут проживає і лелека з одним крилом. Що сталося із цим прекрасним птахом — невідомо, проте можна бути спокійними — тут про нього піклуватимуться.

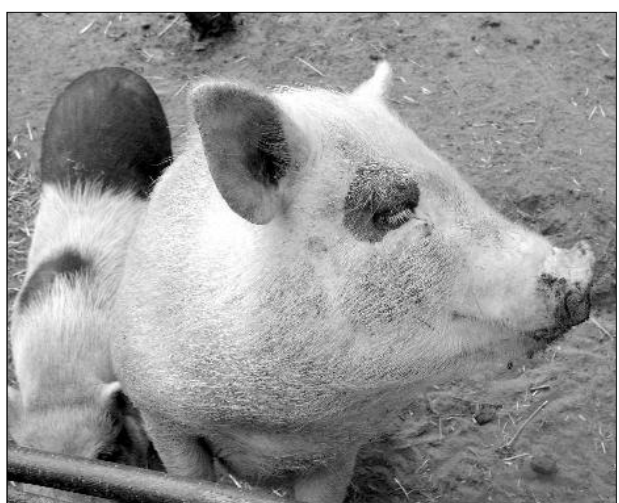
Раніше тут траплялися нещасні випадки з тваринами. Їх викрадали та просто вбивали. Нині зоопарк ретельно охороняється, тому такі історії більше не повторюються.

Порада для тих, хто хоче стати власником екзотичних тварин: звичайно, потрібно забезпечити необхідні умови співіснування з вами. І слідкувати за тим, щоб ваша тваринка не залишила свого місця проживання, адже за цим можуть потягтися трагічні наслідки. Мавп, узагалі, дуже небезпечно тримати вдома, оскільки це — непередбачувана тварина і може наробити лиха. А головне, слідкуйте за тим, щоб ваші тварини не створювали незручностей оточуючим, та й вам.

ПРО ПОБАЧЕННЯ В ЗООПАРКУ

Ви помиляєтесь, думаючи, що до зоопарку ходять тільки діти. І двічі помиляєтесь, якщо скажете, що вам буде сумно дивитися на тварин у неволі. Ви так міркуєте, — то, мабуть, давно були в зоопарку! Дайте колір своїм сірим будням. І, якщо ви юнак, здивуйте свою дівчину! Вона буде приємно вражена, а після такого екзотичного побачення, буденність піде від вас назавжди.

• **Ярослава СОЛОНСЬКА**
Фото Г. ОБОРСЬКОЇ

НЕ ЛЕГКОВАЖТЕ!

КОБИЛА, КАЛИТА І ТЮБЕТЕЙКА «МОНОМАХА»

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

УК-ОР-АЙ-АНУ...

ОСНОВА ЖИТТЯ

Джерело життя має формулу — H_2O . Вода займає 70 % поверхні нашої планети. Людський організм складається на 80 відсотків із води. Ось практично майже все, що ми знаємо, аби відповісти на запитання, винесене в заголовок. Але все зазначене — лише вершечок айсберга (яким також може бути ця унікальна речовина).

Інститут фізики конденсованих систем НАНУ вже понад 30 років займається дослідженням розчину електролітів, властивостей води і її поведінки відносно різноманітних іонів. А його директор, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАНУ Ігор Рафаїлович ЮХНОВСЬКИЙ присвятив дослідженню води майже піввіку (Так, це той самий народний депутат Ігор Юхновський, який широкому загалу відомий як політик, один із творців доленосних документів незалежної України — Декларації про державний суверенітет, Акта про незалежність України, Закону про економічну самостійність нашої держави. Нині він перший заступник голови Комітету Верховної Ради з питань науки й освіти).

Яка структура води є найбагатішою, що відбувається з цією речовиною під впливом музики різних стилів, чи можна в домашніх умовах отримати добру воду і як змінюється вода, коли люди моляться або сваряться. Про все це йшлося у розмові кореспондента "Слова Просвіти" та Ігоря Рафаїловича Юхновського.

ЩО МИ ВІДАЄМО ПРО ВОДУ?

Шановні панове Євгене й Дмитре! Скажіть своє слово, що ж стоїть за сучасним поганством-язичництвом?

Серед сповідників так званої РУН Віри побутує думка, що на нас сипляться нещастя звідтоді, як зреклися ми “рідних” язичницьких богів: за цей гріх, за цю зраду, немає нам прощення досі — і не буде ніколи.

Але, по-перше, хіба за язичництва не проливалася безвинна кров людська, хіба тоді не хворіли, не страждали, не вмирали од голоду люди? Чи не умиртвляли їх, приносячи жертви богам? А, по-друге, хіба лише ми, слов’яни, “зрадили” своїх прадавніх богів? Хіба є народ на планеті, котрий би від часу свого національного (чи племінного, чи родового) самоусвідомлення упродовж віків був відданий первісним своїм святиням. Французи? Шведи? Фіни? Англійці, італійці, німці...? Усі вони, як і ми, вийшли з язичництва й нині не збираються до нього повертатися. Бо людина не може вернутися у власне дитинство! То чому ж псевдопророки язичницьких божеств тільки нас, українців, страхають карою “за зраду”? Колись “радянські” прибланти значно пізніше, ніж ми, стали християнами. І нічого, живуть собі нівроку, ліпше, ніж українці! Тож не варто коріння власних бід, власних трагедій (а їх на історичному шляху не бракувало жодному племені!) вбачати у мстивій волі ображених божків!

Релігія, як і побут, звичаї наших предків, звичайно, потребують дослідження, вивчення, але треба бути зовсім наївним, аби брати їх собі за “символ віри”, — це те саме, що користуватися нині добутими в землі кам’яними сокирами й кістяними голками. Чи можливо собі уявити, щоб у Римі в соборі Св. Петра встановили статую Юпітера й заходилися йому молитись?

Чи не здається вам, шановні Євгене та Дмитре, що всілякі

РУН Віри, маги-віри (хоч буцімто національними ідеями керувалися їхні творці й поводири) об’єктивно працюють не тільки дискредитацію християнства, а передусім — на руйнування нашої держави? Адже поза християнством існування України неможливо собі уявити. Як, до речі, і Росії, і Польщі, і Болгарії. Чому, наприклад, сталася революція в Росії? Великою (якщо не визначальною) мірою — саме внаслідок глибокої кризи православ’я, внаслідок поширення

релігіями новітніми, хоч нібито ще в добі язичницькій позиченими. Кажу “нібито язичницькими”, бо що ми нині звідти маємо, який “духовний” досвід? Збудувати нову релігію на голому місці, де залишилися вигадані міфічні імена язичницьких богів? Повести за собою народ, озброєний сатанинською ідеєю заміни Різдва Христового різдвом Дажбожим? І навіщо це робити? Навіщо, коли християнська віра уже протягом двох тисячоліть випробувалася, за-

рей, а Дажбог — слов’янин, ледве не українець? Невже правило церкви, для якої не існує різниці, чи ти еллін чи іудей, не розповсюджується і на засновника тієї Церкви? Невже і Він, Син Того, Хто створив усі нації і раси на землі, також конче має бути зачислений виключно до однієї певної нації? Він перебуває не тільки в нас, а й у душі нашої. Він і над нами, над націями.

Ось бачте, панове, скільки запитань у моєму листі. Ясної відповіді на них чекаю не тільки я, а й тисячі читачів, яких турбує нинішній стан справ у вітчизняному православ’ї. Йдеться не тільки про протистояння церков Київського Патріархату і Московського (це тема окремої розмови). Йдеться про наших дітей та онуків, ще в дошкільному та шкільному віці розтягнених по різних протестантських сектах, по осередках та товариствах РУН-Віри, кришнаїтів, реріхівців. Останні, приміром, організовують наукові конференції, виступають у школах, твердять, що Микола Реріх був істинним християнином, навіть релігійні картини писав, але жодного слова не мовлять об тім, що церква відлучила сім’ю Реріхів од православ’я, як і Олену Блаватську, пропагандистку “власного” теософського вчення. А за що відлучила? Коли? І як, приміром, бути вчителем, коли до школи настирливо напрошуються ось такого штибу пропагандисти. Як бути, коли ті агітатори провакують нас на дискусії, безплідні суперечки об тім, хто старший — Христос чи Крішна? Потрібно ж і нам на щось опиратися в тих “дебатах”, а не відповідати їм на “рівні інстинкту”! Потрібна авторитетна думка фахівця, на яку можна послатися у подібній ситуації. Саме такими фахівцями-християнами, на мою думку, і є Дмитро Степовик та Євген Сверстюк, яким адресований цей лист.

Броніслав ГРИЩУК,
м. Хмельницький

НЕВЖЕ НАЗАД, ДО ЯЗИЧНИЦТВА?

**Відкритий лист
Євгенові Сверстюку та Дмитрові Степовику.**

атеїстичних ідей, що не зазнало в Росії жодного спротиву, внаслідок наступу цинізму, нігілізму, бездуховності в усіх сферах життя інтелігенції. І коли ж почалася ця криза? За Миколи II? За Катерини II з її благоволінням до атеїстів-вольтер’янців? Та ні! Джерела згаданої кризи ще, либонь, у завоєвницькій добі звироднілого Петра I. І не можна казати, що в Росії не передбачали революції, не передчували того, що принесе вона на свій нищівний хвилі. Передбачали, передчували, попереджували. Достоевський — своїми “Бесами” та їхніми персонажами — Верховенським, Ставрогіним, Лебядкіним. Тургенев — своїм нігілістом Базаровим. І навіть Горький — своїми “чумазими”, Самгіними. Та хіба досліджався хтось до тих попереджень? Ні, дослухалися до “революційних демократів”. А чи прислухається хтось і нині, скажімо, до українців Євгена Сверстюка, Дмитра Степовика, які, сповідуючи християнську віру, застерігають нас од захоплення

гартувалася, поширилася на всіх континентах? Навіщо міфічний Дажбог, коли маємо істинного Сина Божого? Навіщо нам усі інші боги — східні, південно-східні, далекосхідні, — що заповнили нашу святу землю, ту саму, якою ходив апостол Андрій Первозваний — посланець Христов, закладаючи духовні підвалини, на яких згодом виріс золототерхий Київ, одна з найбільших у світі християнських святинь?

Чому б нам не піти до церкви та не покаятися в гріхах? Чому б з обуренням не відкинути провокаційного постулату про те, що Христос нібито єв-

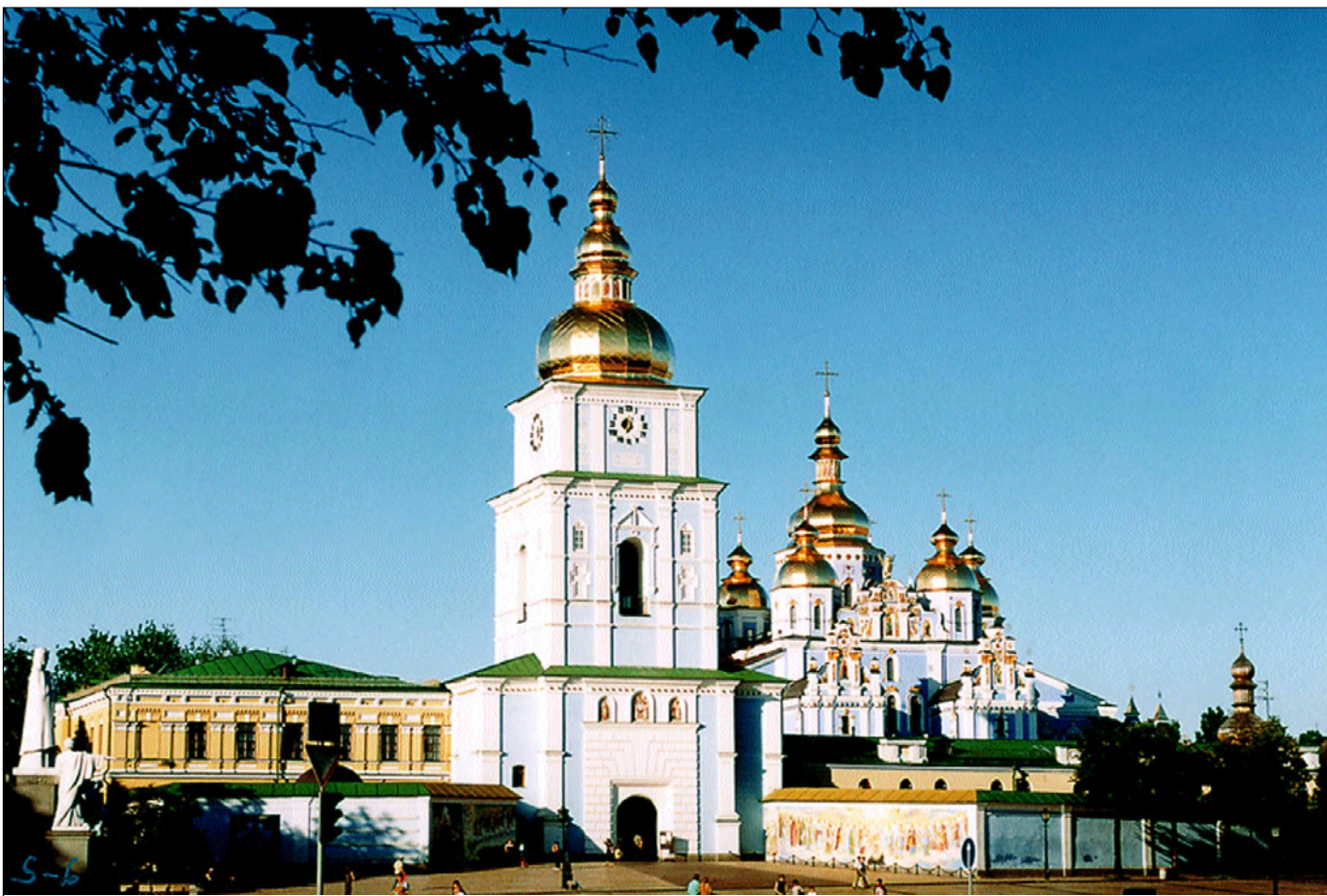
Хоч так звана “рідна українська народна віра” (більше відома під аббревіатурою “РУН Віра”), нібито тому й “рідна”, що мала б виринути в Україні, виникла, проте, не на рідній давно охрещеній землі, а за океаном, в далекій Америці, епіцентрі численних сект. Хтось добре продумав підступ проти українського народу — під виглядом відродження чогось дуже давнього, рідного-рідненького, а насправді небезпечного, покликаноного баламутити суспільство, розколювати його. Ініціатори РУН Віри добре усвідомлювали, що це примітивне хуторянське “вчення” ніколи не переможе в Україні — країні християнського віросповідання, яке за 1000 років довело свою істинність. Але зметували, що під виглядом гасла “Назад, до коренів!” можна внести дестабілізуючий елемент у розхитану комунізмом, атеїзмом, тоталітаризмом, теоретизмом і російським імперіалізмом свідомість українського суспільства.

У прагненні до розколу — аж до всенаціональної сварки на релігійному ґрунті — суть підступної РУН Віри. Це дуже добре відчували українські християни діаспори у США й Канаді. Щойно РУН Віра почала там свою руйнівну роботу — у 60—70-х роках минулого століття, орган Української Православної Церкви у США, журнал “Українське Православне Слово” (ч. 5, 1971 р.), опублікував статтю “Блюзнірство та примітивізм”. (Використавши цей заголовок, я підкреслюю єдність поглядів з колегами з “УПС”). А в тій статті йшлося ось про який обурливий факт: керівники РУН Віри через газету “Свобода” привітали “дорогих посестер і побратимів” цієї віри, утвердженої “учителем Левом Силенком-Орлигорою”, — з 1 березня, “українським національним новим роком”. Важко було не розгадати підступність цього привітання: розсварити еміграцію, підлити оливи у вогонь від недавніх суперечок між старо- і новокалендарниками, що вже почав ущуhati. Час для затівання нових розколів у діаспорі був вибраний точно: в Україні, після фальшивого “хрущовської відлиги”, силвився новий тоталітаризм Брежнєва—Суслова—Маланчука; отже “рідні” за океаном теж мусіли внести свою дешицу і посіяти своє зерно розбрату.

В Україні побутує думка, ніби РУН Віра є суто українським явищем, про що говорить її назва. Вважається, що вона є реанімацією дохристиянського багатобожжя, поганських вірувань, які мали місце до офіційного хрещення Київської Русі-України у 988 р. Однак РУН Віра, якою вона постає з товстелезної (у 1428 стор.) “священної книги”, написаної “пророком” Левом Силенком, не виглядає як цілком українське явище. Джерела віри —розраховані на побутування виключно серед українців — вказують на її інтернаціональний еклектичний характер. Тому її на всіх підставах можна віднести до змішаних західно-східних культів і сект. Типові східні стародавні вірування Індуїзму, Кришнаїзму, Буддизму, Зороастризму перемішані тут з єгипетським сонцепоклонінням, елементами Юдаїзму й особливо — з давньою українською поганською мітологією. Ця остання є стрижнем, навколо якого будується вся “богословська” аргументація пана Силенка та його прихильників.

На еклектичний характер РУН Віри вказує і сам Лев Силенко вже в самій назві своєї праці: “Мага Віра. Велике Світло Волі. Співвідношення Віри, Науки, Філософії, Історії”. Отож, секта має передусім магичний характер: культивує поклоніння світлу, тобто сонцю, з’єднує каналами все, що можна і чого не можна з’єднати з ділянок знань, вірувань, фантазій та амбіцій, — типовий шлях, яким ішли культи й секти нового часу.

І ще одна риса з’єднує РУН Віру з культами і сектами — її ненависть до Християнства. З книги Лева Силенка “Мага Віра”, яка вийшла друком 1979 р. при матеріальній допомозі рунвірівців п’яти країн української діаспори (Великої Британії, США, Канади, Австралії, Західної Німеччини), а також з новіших витворів рунвірівців уже в са-

БЛЮЗНІРСТВО ТА ПРИМІТИВІЗМ

мій Україні — “Мудрість української правди”, “Святе Вчення Пророка й Учителя Лева Силенка” (обидві 1996 р.) та інших — можна скласти цілий словник богохульних слів, усіх можливих негативних синонімів, оцінок святих Євангелій, особи Господа нашого Ісуса Христа, Церкви.

Хоч РУН Віра продовжує українську історію рівно на десять тисяч років, проте вона є зовсім новим явищем. Її народження слід віднести до того періоду, коли писався еклектичний “гросбух” Льова Силенка — до 60—70-х рр. XX ст. Цікаво, що в ці два десятиліття “народилася” безліч інших сект — як на Сході, так і на Заході. Простий збіг чи активізація дій ворога Божого і людського?

Професор Іван Огієнко (митрополит Іларіон) у своїй монографії “Дохристиянські вірування українського народу” (Вінніпег, 1965; перевидання — Київ, 1992) слушно вказує, що український народ позбувся багатобожжя і поганства ще у домогольський період (до 1240 р.), але деякі гуманні обряди старої віри ввів і пристосував до нової Християнської релігії, з якою зжився і яку полюбив усією душею. Згадав на монографію Івана Огієнка є відповіддю на Силенкову “біблію”; тому читачеві, який зважився б осилити “Мага Віру”, варто було б одразу прочитати і книгу митрополита Іларіона. Дня нейтралізації. Для контрасту. Для логічного, а не ейфоричного сприйняття української мітології.

І хоч поганство давно вивітрилося з нашої історії, мов дим після пожежі, все ж цілком можливо, що по окремих поліських, подільських, степових чи карпатських закутках головешки поганства дотлили аж до XX ст. А відтак були занесені в місця поселення українців у західних країнах. Таке було й раніше: після прийняття Християнства Римською імперією при Костянтині Великому (313 р.) через кілька десятиліть з’являється імператор Юліан (361—363 рр.), який заходився відновлювати в державі поганство і в історії Візантії та Риму дістав прізвисько “Відступника”.

Лев Силенко розповідає про коріння свого поганства. Коли він ще жив в Україні, до еміграції на Захід, його взяв на цвинтар, де були поховані предки, дід Трохим і там сказав слова: “І отож, внуче мій, написано, що “Бог Ізраїлів Саваоф”, а значить, коли Ізраїлів, то не наш. У нас Дажбог, а ми Його онуки. І так воно на нашій землі завжди бу-

ло і так має бути. Горе, що не всі знають цю благу вість. Не знають та й поклоняються зайшлим богам. А коли б знали, то воскресли б, як ось весною воскресє зерно новим життям. Я печать благословення на чоло твоє поклав, її ні смертю, ні життям стерти не можна. На дні душі вона. А мені мій батько поклав печать благословення. А йому — твої прапрадіди далекі. І тому ми з роду в рід живемо з печаттю віри Дажбогової. Твій батько боїться тобі про це сказати; я сказав і ти благословення моє в душі хорони... Рости мені на радість. А коли мене не стане, ти дітям своїм признайся, що твій дід любив Дажбога і гордився, що коріння життя глибоко живуть у землі рідній, у душі рідній, у небі рідному, у вірі рідній. У кожному колосочку, що ось на ниві цій росте, живе життя моє. Не стидайся, що діда твого язичником називають. Внуче мій, несканзанна радосте моя, зачарую тебе навіки чарами віри моєї, і слово завжди стоятиме на варті душі твоєї”.

Так що “символ віри” Дажбогової проказав Силенкові його дід Трохим — і зачарував його навіки.

Пан Силенко розповідає про свої подорожі до країн Азії, до біблійних пагорбів Близького Сходу; і скрізь він “знаходив” сліди впливу праукраїнців на доантичні й античні цивілізації — Вавилону, Ассирії, Індії, Тибету. Він провадить ретельні філологічні дослідження, зіставляє слова теперішні й колишні, з мов далеких і близьких. Оперує епохами; час рахує не менше, як тисячоліттями; і чим далі у глиб віків, тим більше знаходить там усякого українства — від мови до археологічної кераміки; а особливо — у вірі, у поклонінні сонцю та “первоматері Лелі та первотатові Ореві”.

Будувати власну “церкву” на засадах суперпатріотизму й ксенофобії — справа невдячна сама собою. А ще більше вона невдячна, коли ґрунтон цієї будови є сумнівні джерела, рукописи та книги, “вилами по воді писані”, бездоказові і не визнані жодною наукою і жодною релігією.

Другий удар, який наносить по Україні РУН Віра, торкається питань культури. Рунвірівська концепція, що Християнство — чужа “жидівська віра”, наві’язана нам, аби загнущати вільних українців у рабство, поширюється на весь культурний процес. Отже, треба викинути геть тисячолітній корпус української християнської літератури,

від “Слова про закон і благодать” митрополита Іларіона (XI ст.) до Франкового “Мойсея” та епічних християнських творів нашого сучасника Василя Барки. Треба відмовитися від неповторної ікономалярської спадщини — від геніального Алімпія Іконописця до генія XX ст. у мистецтві створення ікон Петра Холодного. Зганьбити і зруйнувати храми, в яких втілювався великий архітектурний талант українців минулих віків. Потоптатися по рукописній і друкованій українській християнській книзі з чудовими мініатюрами і гравюрами... До такого геноциду не додумалися навіть кагановичі й маланчуки.

А що ж взамін?

Взамін — сніп байок, в’язка казок, кошіль вигадок і діжка небилиць про сонце-Дажбога, первотата Оря й первомаму Лелю, про божків, богів і боженят, які живуть у кожній травичці й кожній соломинці, — старі індуські ведичні ворожбитства, розраховані на темну затуркану масу. Такої, з дозволу сказати, “віри” не прийме навіть Марія Деві Христос зі своїм Кривоноговим!

Годі аналізувати погляди рунвірівців на Бога, викупну жертву, спасіння, вічне життя. Це є цілковита еклектика всього і вся, сіро-буре вариво, не придатне ні для чого. Шкода Лева Силенка, талановитого чоловіка, майстра поетичного слова, який умів творчо думати. Мільйони написаних ним в “Мага Вірі” слів — це пустодзвінне калатання. Тільки гарна літературна мова й образне думання автора можуть привабити читача. А за зміст її — соромно. Соромно за Лева Силенка. Соромно за Україну, що у XX ст. “дістала” від своїх кривих “віру”, до якої не міг додуматися не те що жоден із цивілізованих народів Європи, а й навіть ті, що лише сьогодні стають на поріг цивілізації.

Можна зрозуміти письменників, кінематографів, митців, театралів, які підхоплюють старі легенди й роблять на їх основі сучасні детективи. Але як би ми подивилися на якогось грецького діяча, якби він сьогодні став розгортати пропагандистську кампанію в Греції проти православної віри, щоб знову ввести поклоніння Зевсові, Аполлонові, Артеміді? І якби дав згоду визнавати своє відступництво “поверненням до джерел”, а себе “пророком”?

А Лев Силенко не побоювався Бога, не посоромився України й українців... Читаємо в

заголовку книги (зафундованої якимось професором Боеславом Волею і виданої 1996 р. в Києві): “Святе вчення Пророка й Учителя Лева Силенка”. А ось назви параграфів з книги рунвірівців “Мудрість української правди”: “Минуло 1000 літ, і прийшов Він: довгожданий рідний Пророк Силенко”; “Хто такий силенкиянин?”

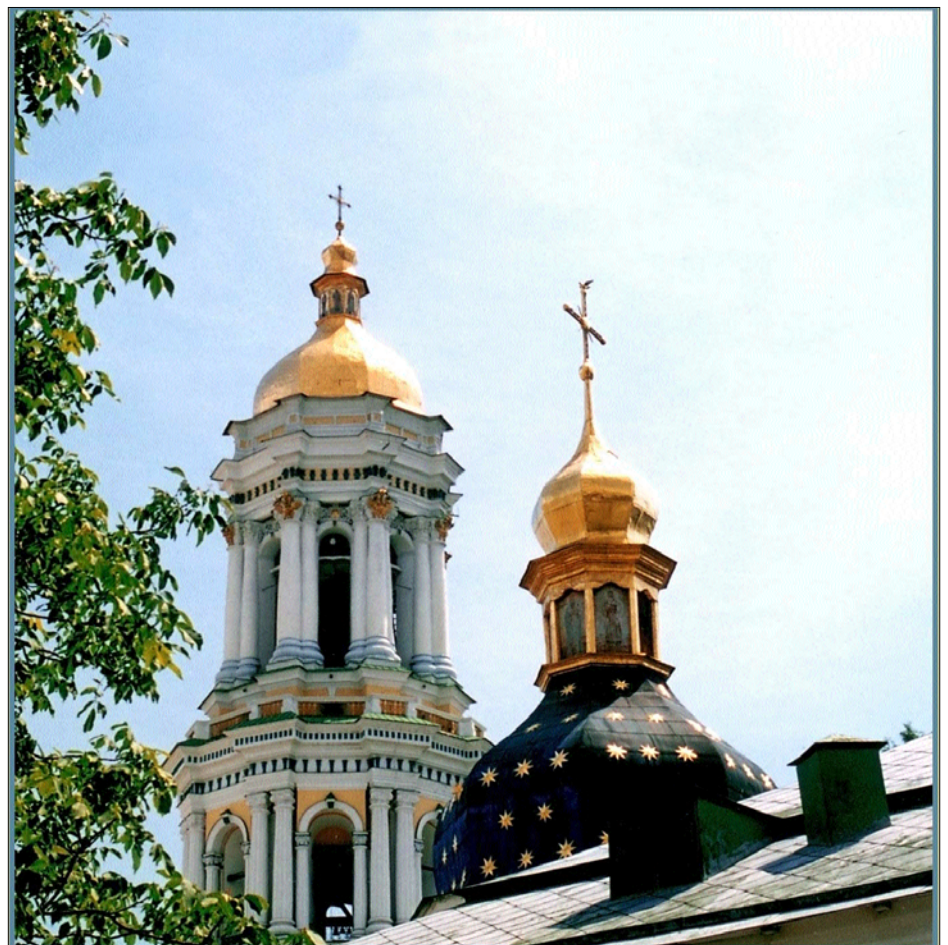
Тримайся, Україно, — маєш нового “святого пророка”! Його титули і навіть займенник “Він” пишуть з великої літери. Такої честі не удостоїлися в богословській літературі ні біблійні пророки, ні євангелісти з апостолами: тільки один Бог.

...Ми, українці, часто жаліємо себе — ніколи ж не були агресорами супроти інших народів, не хотіли чужого, не кривдили доброзичливих прихоськів на нашу землю. Чого ж покарані тяжкою монгольською навалюю в середині ХПІ ст.? Через які гріхи у нас відібрано державність за великих київських князів? Завіщо послано прокляття Переяславської ради 1654 р.? За що терпіли царські кпини від Петра, Катерини, усіх олександрів і микол? Чому — стільки знущань над нами у XX ст.? Не бачимо відповідей на ці запитання і починаємо шукати винних десь збоку. Але немає кари без злочину. Тому краще згадаймо наші внутрішні переступи — від князівських розбратів за Київської Русі — до більшовицького атеїзму і провокаційної рунвірівської реанімації поганства. Тільки з позицій верхоглядства ці явища здаються різними. Насправді ж, це ягідки з одного поля, — на якому впалий з неба Денниця розсіває гріх богоборства.

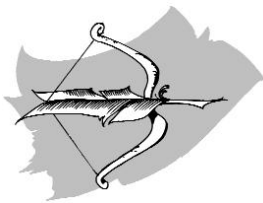
Повернувшись до згадуваної статті “Блюзнірство та примітивізм”. Довівши безглуздість заклику відзначати “новий рік” 1 березня — це ніякий не “український новий рік”, а кельтський, — автор з ініціалами Ю. П. описує, що в кельтів з цією датою були пов’язані убивства — принесення людських жертв. І ставить запитання: “Чи РУН Віра визнає людські жертви та чи практикує їх у наші дні?” Отож, наші одурені “суперпатріоти”, яким диявол підсовує давно померлу ідею “національних богів”, повинні добре подумати, з якою небезпечною духовною цяцькою граються нині.

Дмитро СТЕПОВИК,

доктор богословських наук,
професор Київської Духовної Академії
УПЦ Київського Патріархату

Тріумфус Президент НОК України Віктор Янукович

Олімпійський вогонь — символ спорту і миру — нарешті завітав і до Києва. У понеділок 5 липня, опівдні, до Київського аеропорту “Бориспіль” прибув літак із типово грецькою назвою “Зевс”. Саме цей “бог-громовержець” і приніс на українську землю Олімпійський вогонь. Урочиста естафета несення факела розпочалася о 16.00 під знаком “Київ — місто-герой” на Бориспільській трасі. А взагалі, маршрут Олімпійського вогню був досить довгим — 38,6 км — та охоплював 5 районів міста.

Факел із вогнем пронесли по Харківському шосе, проспекту Возз'єднання, через міст Патона (в цей час на Дніпрі відбувався парад крейсерських яхт). Потрапивши на правий берег, вогонь пройшов бульваром Дружби Народів, вулицями Великою Васильківською і Льва Толстого, бульваром Тараса Шевченка. Потім його шлях проліг по проспекту Перемоги, вулицях Довженка, Мельникова, Артема, Володимирській, Богдана Хмельницького. Нарешті він проминув пам'ятник Богдану Хмельницькому, Софіївський собор, Театр опери та балету і спустився на Хрещатик і Майдан Незалежності.

Зрозуміло, що величезна кількість бажаючих змогла побачити Олімпійський вогонь завдяки тим, хто ніс його через місто. Факел із Олімпійським вогнем потримали в руках 120 осіб. Першим факелом-носцем став перший Олімпійський чемпіон незалежної України

ВОГОНЬ СПОРТУ І МИРУ

з літніх Олімпійських ігор В'ячеслав Олійник. Потім естафету передавали через кожні 300—350 метрів. А взагалі, серед тих, хто удостоївся честі пронести факел із вогнем, було багато відомих спортсменів, співаків, ведучих. Серед них, зокрема, Руслана, Лілія Подкопаєва, Ані Лорак, Валентин Щербачов, Олег Блохін, Володимир Кличко, Сергій Бубка.

Свято вирувало цілий день — у різних точках міста відбувалися конкурси “П'ять олімпійських кілець”. А найурочистіші події чекали на киян увечері, коли вогонь мали принести на Майдан Незалежності. Концерт, присвячений естафеті, розпочався на Майдані о 19.00, перед завершенням ман-

Фото: Українформ

Перший український Олімпійський чемпіон, борець греко-римського стилю В'ячеслав Олійник розпочав український етап міжнародної

дрів Олімпійського вогню по Києву. На останніх етапах факел несли боксер Володимир Кличко та українські переможці Олімпійських ігор. Останній факеломоносець — легкоатлет Сергій Бубка — передав Олімпійський вогонь меру Києва Олександром Омельченку, і той установив його в спеціальну чашу. Після завершення урочистостей тривав святковий концерт, а завершилося дійство великим феєрверком. По тому Олімпійський вогонь “запакували” до капсули, в якій він продовжить свою подорож до інших країн, доки не дістанеться до Олімпійського стадіону в Афінах, зокрема після відвідин Києва він полетів до Стамбула.

У Київ Олімпійський вогонь прилетів із Москви. А до того він устиг помандрувати багатьма країнами. Подорож його розпочалася ще навесні. 25 березня, в День незалежності Греції і день початку в Афінах першої сучасної Олімпіади за юліанським календарем у 1896 році, в давньому грецькому місті Олімпія було урочисто запалено Олімпійський вогонь (саме в цьому місті в 776 році до н.е. проходили перші Олімпійські ігри). За давньою традицією, що збереглася до наших днів, факел запалили за допомогою сонячних променів та системи дзеркал. Потім протягом 7 днів його носили по містах півострова Пелопонес — “малій батьківщині” Олімпійських ігор — та найближчих островах. По тому вогонь прибув до Афін, де й горів до 4 червня на історичному стадіоні, де проводилися перші відроджені Ігри. А звідти він вирушив у подорож, щоб пройти 33 міста у 27 країнах на 5 континентах (до речі, цього року вогонь уперше побуває на всіх п'яти континентах, адже не дарма символом Ігор є 5 кілець, що представляють різні частини світу). Факел пронесуть понад 3,6 тис. атлетів, а всього факеломосців буде понад 11 тис. Їм доведеться подолати суходолом, повітрям і водою відстань у 48,5 тис. миль (або 78 тис. км). Маршрут Олімпійського вогню пролягає через усі столиці колишніх і майбутніх ігор (а в Київ він потрапив зав-

Фото: Українформ

дяки тому, що під час Олімпіади-80 у Москві тут проходили деякі змагання). Спочатку вогонь привезли до австралійського міста Сідней — столиці попередньої Олімпіади. У деяких частинах світу вогонь побував уперше — зокрема в Південній Америці та Африці. Узагалі ж, вогонь мандрує через континенти і країни на авіалайнері “Зевс”, і його супроводжує 100 осіб. Його перевозять у спеціальній лампі, в якій він може безперервно горіти понад 15 годин. Борт літака прикрашають дві емблеми — символ майбутніх Олімпійських Ігор в Афінах (п'ять кілець і вінок із оливкових гілок) та емблема естафети Олімпійського бігуна з вогнем, який перетинає земну кулю. Після великої кругосвітньої подорожі вогонь повернеться на батьківщину — в Грецію — 9 липня, де його нестимуть через 174 населені пункти до церемонії відкриття Олімпіади 13 серпня.

Тим часом Олімпійський вогонь уже встиг пройти більшу частину свого шляху. Де він тільки не

побував! У Сідней, Мельбурні, Мехіко, Брюсселі, Амстердамі, Лондоні, Римі, Стокгольмі, Мадриді, Москві. У Лос-Анджелесі одним із 140 обраних, хто проніс вогонь вулицями американського міста, був наш співвітчизник, боксер Віталій Кличко. У Делі на честь вогню в небо злетіли тисячі різнокольорових повітряних зміїв, у Пекіні його носили на Велику китайську стіну, в Каїрі частину шляху вогонь провезли на верблюдах, у Ріо-де-Жанейро першим факел із вогнем узяв до рук “король футболу” Пеле, а в Парижі вогонь пронесли повз будинок П'єра де Кубертена — засновника сучасних Олімпійських ігор. І в усіх містах прибуття й пронесення вогню супроводжувалося урочистими заходами. Це й зрозуміло, адже велике свято спорту одночасно стає і святом миру, об'єднання країн. Варто згадати, що під час давніх Олімпіад усі народи укладали перемир'я. Чим не приклад для сучасного світу!

Підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

Фото: Українформ

Знаменитий легкоатлет Сергій Бубка на фініші естафети

ПРЕМ'ЄРА

Саме таку жанрову ознаку мала прем'єра вистави, що відбулася на сцені Київського державного театру оперети.

Відразу відзначимо, що феєричне дійство, відмічене печаткою майстерності, публіка дуже схвально сприйняла й по закінченню спектаклю довго не відпускала артистів, не жаліючи долонь для оплесків.

Про що ж ішла мова на сцені, і якими засобами була підкорена примхлива столична публіка, серед якої знаходилося чимало поважних людей-режисерів, мистецтвознавців, політиків тощо?

Стисло сюжет такий: дипломатична місія українських козаків вирушила до турецького султана Сулеймана — послідовника і прихильника східної демократії Гаруна-аль-Рашида. Вистава створена за мотивами комічної опери Семена Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм".

Ясна річ, що в головну канву сюжету вплітаються чимало "мотивів" — козацьке волелюбство і... гульняйство, турецька войовничість і благородство, народні свята і, звісно, кохання — в особі Одарки й Карася та молодят — Андрія та Оксани.

Розв'язка децю паточна — суцільний хепі-енд. Перебуваючи в наметі Сулеймана, Карась розповідає йому, не впізнавши, як у битві він урятував Султана. Сулейман, який хоче віддячити за це, пропонує поставити Карася на чолі козаків, але той відмовляється. Натомість просить Сулеймана дозволити козакам повернутися в Україну. Візир Султана вимагає покарати бунтівника Андрія, який підбурював козаків до втечі. Проте Султан наказує його відпустити й дарує Карасеві фірман — султанську грамоту про мир

ФОЛЬК-ШОУ-ОПЕРА-ГОПАК «КАРАСЬ ТА СУЛТАН»

і дружбу з козаками, яких він відпускає на волю.

В цілому, на мій погляд, дійство складається з окремих, майже концертних, номерів, які досить вдало пришиті один до одного і вражають високим професійним рівнем виконання — і танці, і спів, насамперед ансамблевий, практично бездоганні. Чудово вели ролі Михайло Нагорний (Іван Карась), заслужена артистка України Тетяна Кумановська (Одарка), заслужений артист України Віктор Тетеря (Андрій), Ірина Ладіна (Оксана), Сергій Дудко (Султан), Антоніна Сінке-

вич (Ярина), інші артисти. Майстерно звучав оркестр.

Хоч у дійстві поєдналися й оперета, й опера, і мюзикл, і буфонада, втім вистава, як на мене, не видавалася еклектичною. Може, тому, що за справу взявся Український фольклорно-етнографічний ансамбль "Калина", який сам по собі є феєрверком жанрового симбіозу: музики, танцю, співу, драматургії. Перед очима глядачів постали мальовничі, чіткі за своєю музично-хореографічною формою сценічні картини, в яких народний танець, спів поєд-

нуються з сучасною лексикою художніх засобів.

До складу ансамблю "Калина" зовсім недавно приєдналися відомі не тільки в Україні, але й за її межами творчі колективи: чоловічий гурт "Козацькі забави" та ансамбль солістів "Благовість". Як бачите, вийшла вельми потужна команда.

Спектакль до успіху вели відомі фахівці — режисер-постановник та автор лібрето Віктор Лисюк, головний диригент — заслужений діяч мистецтв України Анатолій Дубина, головний балетмейстер — заслужений праців-

ник культури України Григорій Воронов, художній керівник чоловічого гурту "Козацькі забави" — заслужений діяч мистецтв України Андрій Верес, художній керівник ансамблю солістів "Благовість" — заслужена артистка України Тетяна Кумановська.

Художній керівник постановки (і ансамблю "Калина") — народний артист України **Валентин Козаченко**. Ось що він говорить про своє нове дітище — фольк-шоу-оперу-гопак "Карась та Султан":

— Не так уже й давно ми відзначили 190-ліття з дня народження Семена Гулака-Артемовського, людини дивної долі й непересічного таланту. Створена ним перша українська опера "Запорожець за Дунаєм" надихала не одне покоління українських артистів.

І наше звернення до першооснови невипадкове. У ній є щось — не тільки оте невмируще, що єднає її з нашим фольклором, із якого, власне, опера й виникла, а, передусім, — є закована українська ментальність, яка також викликає наш інтерес.

Бо хто є Іван Карась? Нездаремно він позначений таким прізвиськом. Карась — риба, надзвичайно стійка до всіляких негараздів, живуча; такі, мабуть, і ми, карасі-українці: як уже тільки нас не нищили, а ми прагнемо відродитися, зберегти свою мову, культуру, пісню. І це, справді, якийсь феномен стійкості, що його помітив понад сто років тому композитор, і який нам, хто намагається зібрати, відродити й зберегти народну творчість, дуже співзвучний. Саме тому ми звернулися до сюжету опери, аби об'єднати в одному дійстві все те краще, що ми освоїли і досягнули останнім часом.

Українські пісні — це одне могутнє дерево, але на ньому багато різних гілок: різна манера співу, різний стиль виконання — ми прагнемо не роз'єднувати їх, а шукати спільне.

Нам допомагає живлюща джерельність опери "Запорожець за Дунаєм". Чи вдалося нам цього досягти? Нехай судять інші. Ми вважаємо цей шлях перспективним і будемо працювати, незалежно від того, буде нас хтось хвалити чи ні. А до фахової конструктивної критики — прислуховуватися.

Є ще одна тема, яка об'єднує наші зусилля в роботі над виставою "Карась і Султан", — об'єднання українців на своїй землі. Україна в нас одна, як і один Дніпро, і саме тут ми маємо відроджувати свою Україну. Запорожці після зруйнування царщицею Катериною II Січі фактично емігрували в Туреччину. Постало питання повернення на Батьківщину, воно актуальне й сьогодні — мільйони українських заробітчаних поневіряються по світах, а наша земля плюндрується "временщиками".

Виставу завершує фінальний хор "Молитва на дорогу". Вітер надимає вітрила численних човнів, і вони вирушають Дунаєм до благословенної вистражданої Вітчизни — України. По честі кажучи, багато хто з публіки сприйняв "Молитву на дорогу" із сердечним трепетом і слізьми на очах, настільки зворушливим і прекрасним було єднання нескорених людей.

Наприкінці хочеться побажати виставі довгого життя — її чекають не тільки в Києві, а й в усіх містах України.

• **Володимир КОСКІН**

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво KB № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук.

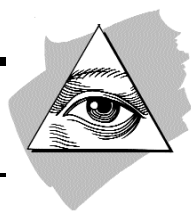
Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

ЖНИВА ГОСПОДНІ ПОЧИНАЮТЬСЯ В 2004 РОЦІ

Закінчення. Початок у ч. за 2004 рік.

ЩО ВИБИРАЄМО?

Центр з інформаційних проблем території НАН України, який займається безперервним моніторингом ситуації в Україні і світі, зафіксував деякі важливі закономірності розвитку українського біосоціального організму. Вони емпірично підтвердили сформульований мною Принцип чотирьох фаз (див.: *Миро Продум*. Нація золотих комірців, 1994):

У процесі наближення до своєї мети психоінформаційна система (людина, організація, етнос, раса, людство) має тенденцію проходити чотири фази розвитку:

- 1 — генерування і формулювання ідеї;
- 2 — створення діючого прототипу (чернеткового зразка);
- 3 — перевірка життєздатності прототипу (системна криза);
- 4 — розв'язання кризи: або миттєвий розпад (система не витримує випробування), або тимчасова стабілізація (стагнація на тому ж самому системному рівні) з неминучим наступним розпадом, або подолання кризи через перехід на вищий системний рівень.

Цей принцип справджується для суспільних організацій і підприємств, держав і цивілізацій, наукових і релігійних ідей. Для прикладу візьмімо процес народження нового автомобіля: спочатку з'являється креслення (фаза 1), потім робиться експериментальний прототип (фаза 2), який випробовується в екстремальних умовах (фаза 3), в ході чого або руйнується, або залишається таким самим і згодом викидається як непотріб, або допрацьовується й удосконалюється (фаза 4).

Про фундаментальність Принципу чотирьох фаз свідчить і те, що про нього було відомо принаймні 5 тисяч років тому — у вигляді вчення про циклічність розвитку. Добре відомо, що стародавні мудреці розглядали кожний цикл як чергування чотирьох "діб" або "юг": 1 — Срібна доба або Трета-юга; 2 — Мідна доба або Двапара-юга; 3 — Залізна доба або Калі-юга ("калена", "шалена"); 4 — Золота доба або Сатья-юга ("суттева"). Їхня тривалість описується співвідношенням **3:2:1:4**, тобто кризова фаза є найкоротшою, а наступна фаза стабілізації — найтривалішою. Емпіричні дослідження згаданого вище академічного Центру підтвердили, що повний психоінформаційний цикл справді має структуру 3+2+1+4=10.

— **Чи описує психоінформаційний цикл процес виокремлення з тіла СРСР постімперського уламку new-УРСР?**

— Описує, причому на диво точно.

Перша фаза (1984—1990 рр., 6 років): смерть Юрія Андропова (1984 р.), прихід до влади Михайла Горбачова (1985 р.) і початок "перебудови".

Друга фаза (1990—1994 рр., 4 роки): прийняття Декларації про державний суверенітет України (1990 р.), проголошення Акту незалежності України (1991 р.) об-

рання Леоніда Кравчука її Президентом (1991 р.).

Третя фаза (1994—1996 рр., 2 роки): перемога Леоніда Кучми на президентських виборах, шалена інфляція, загострення внутрішньої кризи.

Четверта фаза (1996—2004 рр., 8 років): стабілізація ситуації на існуючому рівні, прийняття Конституції, запровадження гривні (1996 р.), переобрання президентом Л. Кучми (1999 р.), системна стагнація, ідеологічний глухий кут.

Цей емпірично зафіксований цикл триває 20 років і має структуру з чітко вираженою пропорцією 3:2:1:4.

Після закінчення четвертої фази в червні 2004 року починається чергова перша фаза розвитку українського біосоціального організму, яка започатковує 10-річний психоінформаційний цикл: від 2004 до 2015 року. Нагадаємо, що перша фаза є найсприятливішою для сприйняття суспільством нових ідей. Наступний розвиток України в рамках 10-річного циклу залежить від того, яка світоглядна система переможе на першій фазі.

— **Як це вплине на президентські вибори-2004?**

— **Головна інтрига року полягатиме не у виборі нового президента, а у виборі Україною нової ідеології.** Що ж стосується президентських виборів, то їхнє справжнє призначення — пробудження українців з політичного сну, активація масової свідомості для сприйняття нової світоглядної системи.

— **Чи можливо просувати новий світогляд в умовах передвиборного психозу і масованого інформаційного зомбування населення?**

— Річ у тім, що світоглядна ніша new-УРСР, з якої політтехнологи черпають ідеї для виборчих баталій, вже виснажена. Тому вони або повторюватимуть старі схеми (одна з них, а саме протистояння "фашистського" Заходу і "бандитського" Сходу України, вже задіяна), або підніматимуть з багнюки те, що на попередніх виборах вважалося занадто мерзотним. Тож вибори-2004 будуть найбруднішими, а в інтелектуально-духовному плані — найбільш тупими. Політтехнологи звично будуть копірситися в масовій свідомості на рівні базових інстинктів (агресивність, "брудна білизна", сексуальні скандали, порнографічні містифікації тощо). При цьому світоглядна ніша буде цілком відкритою для просування нових ідей.

Ідеологічний вакуум відчувається вже сьогодні, але в умовах гострої передвибірної боротьби духовне спустошення ставатиме дедалі нестерпнішим. У боротьбі за майбутнє України переможе той, хто протягом трьох років (2004—2006) заповнить цю порожнечу новою світоглядною системою. Якщо це вдасться зробити, тоді справді відбудуться "переворот свідомості" і перехід до нової соціально-політичної системи протягом другої восьмирічки (2004—2012 рр.) Методового циклу.

І тут ми підійшли до найважливішої вказівки на те, що саме 2004 рік буде зламним. Вона була дана нам... 2 тисячоліття тому.

ГОЛОВНЕ ПРОРОЦТВО ІСУСА ХРИСТА

Євангеліє (Добра новина) — це утаємничена книга, щедро насичена Божественною мудрістю. Окрім пророцтва про руйнування Єрусалима, яке точно збулося, вона донесла до нас пророцтво про ознаки наближення Царства Божого — стану поєднання божественного і людського як у душі окремої людини, так і в суспільстві. А щодо його проявів, то вони знаходяться в дуже широкому діапазоні — від маленького зародку ("гірчинного зерна") до цілісної реалізації ("великого дерева").

Людина, в якій розвивається Царство Боже, наближається до стану боголюдини, ідеальним втіленням якого був Ісус Христос, тому найкращим способом реалізації людиною свого боголюдського потенціалу є наслідування Христа.

Якщо ж Царство Боже росте в людській спільноті, то

вона набуває ознак боголюдства. Боголюдством прийнято називати людську спільноту, для якої наслідування Христа є не теорією, а самим способом життя. Генеральна лінія розвитку християнства йде саме в цьому напрямку, про що добре висловився протоієрей Олександр Мень: "Століття, що минули від пасхального ранку в Юдеї, є лише прологом до боголюдської повноти Церкви, початком того, що було обіцяно їй Ісусом", "Якщо ми поставимо перед собою запитання, в чому ж сутність християнства, то повинні будемо відповісти: це — боголюдство, поєднання обмеженого і тимчасового людського духу з нескінченним Божественним. Це освячення плоті".

У термінах футурології перехід спільноти до стану боголюдства називається Великим Переходом або Переходом-IV — цивілізаційно-расовим переходом на четвертий психоінформаційний рівень, тобто рівень цілісності та мудрості. З 2004 року прояви цього переходу, що досі розвивався у прихованій формі, мають раптово виринути на поверхню життя.

— **Невже Христос вказав ознаки наближення часу Великого**

Переходу до Царства Божого?

— Фундаментальною ознакою є те, що у спільноті поширюється здатність розрізнити Боже і диявольське, істинне й облудне. Цей благословенний час у Євангелії називається порою "дозрівання плодів" або "жнивими", а її опису присвячена унікальна притча про кукіль у пшениці, записана лише у Євангелії від Матвія (13.24—30).

— **Які є підстави стверджувати, що Жнива Господні й активна трансформація суспільства розпочнуться саме у 2004 році?**

— Річ у тім, що восени 2003 року вдалося вийти на методику виявлення в Євангелії ворожих вставок-фальсифікацій, тобто "куколю". Це стало можливим завдяки 2 обставинам: по-перше, накопичено критичну кількість знань щодо вчення Христа в контексті природи нашого світу та еволюції людського роду; по-друге, з'явилися комп'ютерні технології, які виводять текстологічні дослідження

лісності (тотальності) й здійснює стрімкий перехід у нову якість.

Застосування описаних закономірностей до згаданого 10-річного циклу дає змогу побачити такий ідеальний сценарій:

2004—2006 рр. Популяризація ідеї Великого Переходу: очищене Євангеліє ("Пшениця без куколю"), новий передовий світогляд, нова Христова церква, нова держава (Третій Гетьманат), нова соціально-економічна доктрина (Український солідаризм), новий менеджмент. Розробка правової моделі нової держави — Третього Гетьманату. Здобуття конституційної більшості у Верховній Раді після виборів 2006 року і прийняття нею нової Конституції.

2007—2008 рр. Створення прототипу держави Третього Гетьманату, конституційний перехід до нового суспільно-політичного ладу, курс на формування структурованого громадянського суспільства, самоврядування і вивільнення народної творчості та ініціативи. Організація еліти нової української нації і формування нового істеблїшменту.

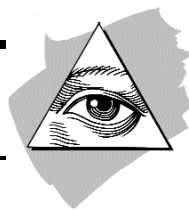
2009—2010 рр. Адміністративно-територіальна реформа: трирівнева система управління "центр—органічний округ (полк)—населений пункт", соціополіси як полкові столиці і спеціалізовані точки росту нової цивілізації, кризове випробовування, перевірка системи на міцність, виявлення слабких ланок, кадрове очищення, остаточне формування української еліти нового циклу.

2010—2015 рр. Формування української нації нового циклу, здійснення Четвертого цивілізаційно-расового переходу до нової екологічної ніші, тобто на вищий рівень стосунків: "людина—Бог", "людина—людина", "людина—природа" й "людина—техносфера", наближення впритул до пророкованого Христом стану Царства Божого, тобто гармонійного поєднання Божественного й людського в окремій людині та в суспільстві. Початок Золотої доби України, що супроводжуватиметься новим пасіонарним спалахом, а також демографічним, культурним і технологічним вибухами (як співає гурт "КОМУ ВНИЗ", "та й засієм білим світ той сивий, білим зерном попід самі зорі...").

— **Звідки така впевненість, що сприйняття народом нових знань приведе до його преображення?**

— Істинні знання завжди активні: як тільки вони проникають у свідомість — відразу ж її перетворюють. А коли людина починає по-іншому дивитися на світ, то виникає невідповідність і напруження між ідеальним ("тонким") і фізичним ("грубим") світами. Для виправлення цієї невідповідності фізичний світ починає підтягуватися до свого мисленнєвого проєкту. Саме це ми зможемо спостерігати протягом 2004 і наступних років. Урешті-решт, це й буде критерієм істинності нових знань, оскільки "будь-яке дерево пізнається за його плодами". Цю ж саму думку можна виразити й так: "істинне те, що продуктивне", тобто дає добрі плоди. Хай Буде!

• **Ігор КАГАНЕЦЬ,** головний редактор журналу нової еліти "Перехід-IV"

ЯКИМ БУВ ХРИСТОС

ЧИ БУЛИ
“СХІДНІ МАНДРИ”?

Існують оповідання про те, що до початку свого прилюдного служіння Христос десь навчався — чи в Єгипті, чи в Індії, чи в Тибеті. Так люди намагалися пояснити, звідки в Нього були високі знання і надзвичайні якості, бо у канонічних Євангеліях майже нічого не сказано про дитинство й молодість Ісуса.

Природно, що нестача такої інформації породила апокрифічну літературу, гіпотези та фантазії. Проте дуже енергійне й масштабне просування в масову свідомість категоричних тверджень про навчання Христа у різного роду магів, йогів чи єгипетських фокусників можна пояснити лише фактом інформаційно-психологічної війни (див. “Мова і війна”, “Ключовий елемент воєнної стратегії” // Слово Просвіти, ч. 27, 32, 33, 2003 р.). Мета зрозуміла — принизити Божественну сутність Спасителя: якщо мудрості, телепатії, ходінню по воді, зціленню, воскресінню з мертвих Христос навчився у якихось вчителів, то Він потрапляє в один ряд із ними, а то й опиняється нижче. Апологети “східних мандрів” твердять, що вчення Христа і Його чудеса для “східних окультистів” — речі очевидні, майже банальні.

В основі таких тверджень лежить пантеїстичне уявлення про природу нашого світу, а пантеїзм і буддизм — це прихована форма матеріалізму. Такого роду світогляд не допускає, що Христос як втілена Божественна особистість міг володіти іншими джерелами інформації та енергії. Згідно з Євангеліями, Христос майже не спав, — а кожен Його день був насичений інтенсивними фізичними та ментальними навантаженнями, — і коли напівмертві від утоми апостоли засинали, Він усамітнювався й проводив ніч, спілкуючись із Отцем.

Причиною фантазій на тему “Звідки Христос брав знання?” є примітивні уявлення про галілеян. Очевидно — це наслідок юдейської пропаганди та їхнього зверхнього ставлення до галілеян, врешті, як і до всіх несевреїв. Ця пихатість і зневажливість виявлялася в усьому: від сприймання Галілеї (квітучої, багатолюдної та культурної країни) як “околиці” гористонагіпвустельної Юдеї — до виразу “дурний галілеянин”, який юдеї перетворили на стійкий фразеологізм на кшталт “хитрий хахол”.

Мало хто замислювався над тим, що палестинські галілеяни і європейські гали мають спільні корені, є вихідцями з одного регіону — Західної України. В усьому світі великою повагою користуються легендарні знання й магичні здібності гальських мудреців — друїдів (від “дру-від” — “сила-відати”). Логічно припустити, що такі ж друїди були і в галів-галілеян. На цю обставину звернув увагу Юрій Канигін: “Галілея славилася своїми знаменитими друїдами — великими жерцями і великими провидцями. Ще й досі галілейські (друїдські) гороскопи та пророцтва дуже поцінуються не тільки на Сході, але й у Європі”. Христос обрав на апостолів простих рибалок не тому, що в Галілеї не було своїх мудреців, а тому, що йому потрібні були учні, не завантажені колишніми знаннями, а відкриті для нового, здатні сприйняти знання, аби без перекручень і власних домислів донести їх до всього світу. Прикладом такої — точної і лаконічної — передачі отриманої інформації є канонічні Євангелія.

Очистка масової свідомості від ворожих “інформаційних закладок” — головна потреба сучасного етапу розвитку християнства. Про деякі з них ми вже розповідали. Доцільно розглянути ще дві — про “східні мандри” Спасителя і про Його “братів”, а також з’ясувати питання про Його зовнішній вигляд.

Апологети “східних мандрів” не розуміють, що для пізнання старозавітних писань і пророцтв Христу не обов’язково було вчитися в юдейській синагозі. Сучасна наука знайома з ефективними способами навчання, що виходять за межі буденного запам’ятовування. (Хрестоматійним є приклад з американським ясновидцем Едгаром Кейсі, який освоював підручники за одну ніч, — поклавши їх перед сном під подушку).

Ми не знаємо, яким чином навчався Христос, проте допускаємо, що Він умів миттєво брати інформацію від Бога-Отця, з яким знаходився в активному контакті з 12 років.

У Євангеліях є переконлива вказівка на те, що Ісус до початку свого служіння весь час перебував у рідному місті і не ходив навчатися в інші країни: “Прибувши у свою батьківщину, він навчав їх у їхній синагозі так, що вони дивувалися і говорили: Звідкіля у нього ця мудрість і сила чудодійна? Хіба він не син теслі? Хіба не його мати зветься Марія?...” (Матвій, 13, 53—58). “І не міг зробити там ніякого чуда, лише вилікував деяких недужих, поклавши на них руки, і дивувався їх невірству” (Марко, 6, 1—6). “Прибув він у Назарет, де був вихований, увійшов своїм звичаєм суботнього дня в синагогу... Істинно кажу вам: ніякого пророка не приймають у його батьківщині” (Лука, 4, 16—24). Причина невірства мешканців Назарету очевидна: вони не могли сприйняти за Спасителя чоловіка, який ще вчора жив серед них звичайним життям і заробляв на хліб, виготовляючи столярні вироби. Якби Він хоч півроку навчався в іншій країні, — тоді б Його сприйняли інакше: наш тесля кудись пішов, навчився і повернувся додому просвітленим. Але Ісус нікуди далеко не ходив, тому Його нова роль Учителя шокувала назаретян.

Великою несподіванкою це стало й для Христових родичів. Дізнавшись про Його повчання і чудеса, “своєжки вийшли, щоб його взяти, бо говорили: Він не при собі!” (Марко, 3, 20). Реакція родичів була б зовсім іншою, якби Він повернувся з далекої мандрівки.

ЧИ БУЛИ В ІСУСА
РІДНІ БРАТИ?

Ще однією світоглядною диверсією з метою розхитати віру в Спасителя є поширення вигадок, наче Він мав рідних братів і сестер, а Марія була багатодітною матір’ю.

Таке лукавство розраховане на людей непоінформованих. Багато родичів і знайомих Христа ще жили, коли було написане Євангеліє (друга пол. I ст.), відомості про них зустрічаються в текстах II століття. Якби Ісус мав рідних братів, то неможливою була б віра в непорочність Марії. Христос був єдиним її сином. Вона не мала інших дітей. Тому Спаситель, вмираючи на хресті, доручив опікування нею апостолу Івану: “Потім каже до учня: “Ось мати твоя”. І від тієї хвилини учень взяв її до себе” (Іван, 19, 27).

Навіть раціоналіст Ернест Ренан визнав, що назаряни називали Христа “сином Марії” (Марко, 6, 3) тому, що Він був відомий “як

єдиний син удови”. Христос мав, ймовірно, троюрідних братів, у Діви Марії була, скоріш за все, двоюрідна сестра — також Марія. Це, поширене серед галілеянок, ім’я (сонячна, шляхетна, арійка) у новозавітних текстах зустрічаємо в 6 жінок. Додамо, що у грецькій та єврейській мовах слова “брат” і “сестра” можуть означати різну ступінь спорідненості (як у шумерській і давньоукраїнській — слово “онук” означало “нащадок” або “родич”). Прикладом може бути українське “тітка”, яке означає і родичку, і просто жінку.

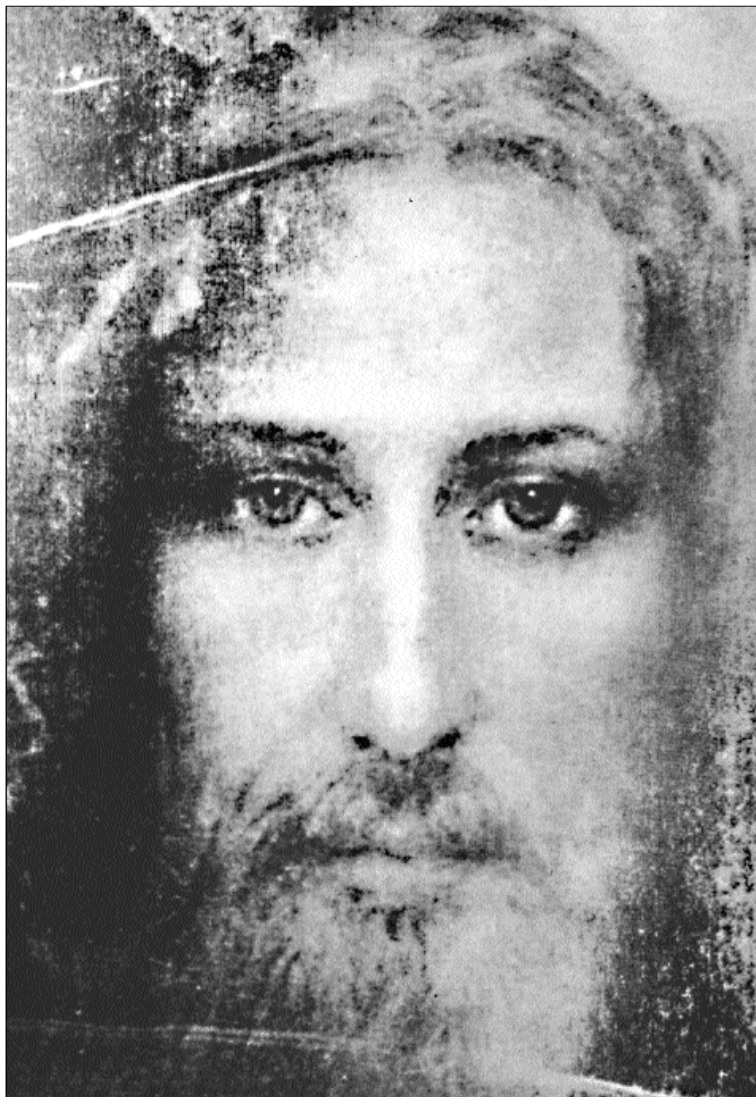
ДВА ПОГЛЯДИ НА
ЗОВНІШНІСТЬ ХРИСТА

Євангелісти, хоча зауважили, що Ісус викликав у людей симпатію з першого погляду, не описали Його зовнішність.

Ця обставина спричинила хибні уявлення і для багатьох стала випробуванням. Під впливом юдействующих енергійно поширювались (і поширюються) чутки, що Христос мав невизначене обличчя, не відзначався красою, зростом, здоров’ям. Ця пропаганда була настільки потужною, що під її вплив потрапили навіть деякі апологети християнства — св. а це заохотило нападки на Христа.

Проте зафіксовано історичні свідчення, що утверджують протилежне. Одне з них — “Послання Лентула”, вперше опубліковане латинською в 1474 році в збірнику документів з бібліотеки Ансельма Кентерберійського (XII ст.): “Лентул, намісник Єрусалимський, отця сенаторам і римському народові. У тих часах з’явився і до цього часу живе чоловік (якщо можна звати його чоловіком) великої честі, що зветься Ісусом Христом, що його люди звуть пророком правди, а його учні — Сином Божим. Він воскресив мертвих, оздоровляє з усіх хвороб. Він високого зросту, стрункий і гарний, лице поважне, так що ті, що на нього дивляться, люблять його і поважають. Волосся має кольору горіха, рівне аж до вух, а від вух кучеряве, трохи ясніше і блискучіше, нижче плечей хвилясте, розділене посередині голови по назреєському звичаю. Чоло його рівне і спокійне, лице без зморшки і плями, прикрашене рум’янстю, ніс і уста не мають жодної хибі. Бороду має густу, кольору волосся, не довгу, але розділену надвоє. Вигляд простий і зрілий, очі блакитні, що ясніють і пронизують душу. Він дуже ласкавий, а під час навчання і розмови любий. Зате гострий і страшний у гніві. Він веселий, але поважний, деколи плакав, але ніколи голосно не сміявся. Руки й члени тіла його досконалі. В розмові скромний і маломовний, як по правді пророк його описав “Найкращий на вроду між людськими синами”. Дуже подібний опис зовнішності Ісуса Христа представлено в “Церковній історії” візантійського монаха Никифора Калліста (1256—1335 рр.). А згідно з описом Івана Дамаскина (VIII ст.), “Ісус був подібним на Діву Марію. Він був красивим і на диво висококорослим, зі світлим і де-що хвилястим волоссям”.

Дивним є твердження, наче Христос від природи був тілесно вразливим і слабосильним. Насправді ж, Він багато років займався фізичною працею, багато рухався,

Погляд Спасителя.

Автентичне зображення Ісуса Христа, отримане на основі нерукотворного відбитку на Туринській плащаниці за допомогою новітніх технологій цифрової обробки зображень та розпізнавання образів.

витримав 40-денний піст. Описані його переходи по горбистій і гірській місцевості під спекотними променями сонця. Він майже не втомлювався. Переважно Його служіння відбувалося на відкритій природі, у холод і спеку, в посуху і під дощем. Немає сумнівів, що Він часто ночував під відкритим небом. Лише фундаментально здорове тіло могло спокійно витримати всі труднощі.

ФЕНОМЕН
ТУРИНСЬКОЇ ПЛАЩАНИЦІ

Майже тисячоліття вигляд Спасителя залишався прихованим. Сьогодні ми вже знаємо Його образ. Це сталося завдяки Туринській плащаниці — погребальній плащаниці Христа, яка з 1578 року зберігається у соборі святого Івана в італійському місті Турині.

Церковна влада спочатку поставилася до плащаниці стримано, вважала її картиною живописця, яка не мала жодної цінності. На шматку полотна розміром 4,1х1,1 м було видно лише темні плями, що неясно позначали риси обличчя і силует тіла.

Проте 1898 року відкриття фотографії Секондо Піа змінило ставлення до Туринської реліквії. Піа сфотографував полотно і, поглянувши на негативну фотопластину, був вражений — на ній проявилася позитивне зображення, що нагадувало історичні ікони Спасителя.

Наступний аналіз показав, що плащаниця є не витвором мистецтва, а природним відбитком, який утворився незрозумілим способом у вигляді негатива. Структура тканини відповідає прийомам ткацтва, відомим за розкопками в Помпеї і Сирії. Квітковий пилок, знайдений на плащаниці, належить рослинам, які у I ст. росли лише на території Палестини. Незовсім давно виявлені сліди якоїсь радіації, а також ретельний аналіз

зображення схилиють до висновку, що це сліди преображення тіла Христа, яке відбулося у момент Його воскресіння.

Що тепер можна побачити на Туринському полотні? Ось як про це пише протоієрей Олександр Мень:

“Воно зафіксувало гармонійно складену фігуру оголеного чоловіка, якого піддали звичайному бичуванню і розп’яли. Обличчя сповнене величчю і спокою, незважаючи на сліди ударів і синці. Померлий мав хвилясте волосся, порівняно вузьке обличчя, тонкий ніс, коротку роздвоєну бороду. На його очі після смерті були покладені монети, які за розміром відповідають тим, що були в обігу в Палестині I століття. На голові видно сліди колючого вінка, сплетеного не обручем (як малюють на картинах), а у вигляді шапки.

Руки й ноги пробиті цвяхами, причому руки — не в долонях, а у зап’ястях. Це точно відповідає способу розп’яття, деталі якого з’ясовані завдяки знахідці поблизу Єрусалима. Правий бік пробитий, тіло збатожене. Джуліо Річчі, який понад 20 років вивчав плащаницю, у своїй монументальній праці пише, що удари завдані саме римським бичем зі свинцевими шипами, форма якого у Середні віки була невідомою. Таким чином, зображення на плащаниці повністю відповідає євангельським оповіданням”.

Із кожним роком дослідження Туринської плащаниці засвідчують її автентичність. Те, що саме в наш час тілесний образ Христа перестав бути таємницею, є глибоко символічним фактом. Це виразний крок до закономірного воз’єднання в нерозривну цілісність віри, науки і мистецтва — до преображення християнства й оновлення Христової Церкви.

● **Ігор КАГАНЕЦЬ**,
головний редактор журналу
нової еліти “Перехід-IV”

ЦЕНТРИ ПІРАТСТВА

Сьогодні морське піратство, як і п'ятсот років тому, — це загарбання в особистих інтересах суден, вантажів і людей за допомогою жорстокості й сили. Сучасне морське піратство як вид розбійного бізнесу відродилося з глибини століть зовсім недавно. Ще в 70-х роках минулого століття про розбійні напади на кораблі в морі практично нічого не було чути. Нині це явище за масштабами економічних збитків експерти прирівнюють до міжнародного тероризму. Щорічно кількість піратських нападів на мирні судна всіх типів зростає в середньому в півтора рази. З 1991 року спостерігається п'ятикратне зростання розбійних нападів на морі. Головним фактором, що посприяв такому бурхливому розвитку цього виду промислу, є відносна легкість, з якою сучасні флібустьєри можуть збагатитися, промишляючи на морських просторах. Більшість суден практично беззахисні перед, як правило, нечисленною групою слабо озброєних людей, котрі нападають на них на катерах і надувних човнах.

Сьогодні світовими центрами сучасного морського піратства стали райони Південно-Східної Азії, узбережжя Східної Африки (особливо Сомалі), а також деякі райони Латинської Америки. У цих районах напади на пропливаючі судна, що наслідуються наближитися до берегової лінії, є скоріше неминучістю, ніж випадковістю.

Визнаним центром світового піратства є Індонезія з масою незаселених островів. Тяжке економічне становище окремих приморських регіонів і майже ідеальні умови для нападів призводять до щорічного збільшення масштабів піратства в цій країні. Піратів цікавлять в основному судна, які перевозять дорогі й високоліквідні товари (побутову апаратуру, автомобілі, нафту і нафтопродукти, дорогі метали й руди тощо).

Варто зазначити, що з 1991 змінилися пристрасті піратів у виборі суден для пограбування: практично припинилися напади на пасажирські кораблі, і значно зросла частка нападів на вантажні судна.

Од 2003 року почастилися захоплення суден, що перевозять хімічні вантажі, нафту й рідкі продукти нафтопереробки. У III кварталі 2003 року в світі зафіксовано 344 напади на судна, з них 50 % — у полісах: Бангладеш, Індія, Малаккська протока, Індонезія.

ХАРАКТЕР ПОГРАБУВАНЬ

Більшість сучасних піратів — мешканці прибережних районів найбільш розвинутих країн світу. Переважно, не вміючи ані читати, ані писати, вони стали віртуозами грабіжницької справи. Нападають раптово і стрімко. Цьому сприяє те, що екіпажі багатьох суден поведуться не обачно, звикнувши до відвідувань мирних прибережних торговців, під яких часто маскуються пі-

рати. Незважаючи на примітивність озброєння, — більшість сучасних "промисловців-грабіжників" озброєні ножами і гвинтівками — пірати можуть легко захоплювати великі кораблі, загрожуючи екіпажам розправою.

Протягом останніх двох-трьох років відзначено зростання кількості збройних нападів із застосуванням вогнепальної зброї. На відміну від терористів, сучасних піратів не цікавить політичний галас навколо їхніх "слабких" справ.

Після захоплення судна екіпаж, у кращому випадку, звільняють, і

може стати група "могутніх" держав, що володіють достатніми ресурсами для гарантування безпеки плавання. І справді, зростання піратства у світі не залишилося непоміченим. Багато країн, економіка яких прямо залежить від морської торгівлі, активізували свою участь у боротьбі з піратами.

Лідерами тут є країни Південно-Східної Азії, особливо Японія, інтереси якої зосереджені на морі. Не знехтували проблемою і США. Ці держави постійно проводять морські навчання, відпрацьовують маневри щодо боротьби з мор-

А ЩО Ж МИ?

Чи торкнеться піратство нашої країни? Безумовно. Тенденції останніх років ясно показують, що товарообіг між Україною і країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону (світового "гнізда" піратства) постійно зростає. Тільки торік товарообіг між Індонезією та Україною склав більше 200 млн. доларів. Роста також торгівля з іншими країнами, зокрема з Індією, В'єтнамом, Філіппінами, державами Африки. Не

“ПРОКЛЯТТЯ МОРІВ”

Так називають сьогодні морське піратство. За даними Міжнародного бюро із судноплавства, минулий рік став рекордним щодо кількості розбійних нападів на судна. Чи готова Україна протистояти хвилі морського розбою, який чимраз сильніше роздирає морські простори?

доставляють на незаселені острови, у гіршому — моряки просто позбавляють життя, і про більшість нападів ніхто й не дізнається.

Усе частіше сучасні пірати "працюють", використовуючи складні схеми (по наведенню і під замовленням). Розповсюдженою і досить прибутковою практикою, на відміну від пограбувань, стало захоплення суден із метою їх продажу. Захоплені кораблі, як правило, перефарбовуються, отримують нові назви, реєструються під іншим прапором, прописуються в портах інших країн. Потім судна продають і знову пускають у рейс (нерідко для перевезення наркотиків або контрабанди).

БОРІТЬБА ПРОТИ ЗЛА

Ситуація ускладнюється ще й тим, що про більшість піратських угруповань нічого невідомо. Спроби експертів детально вивчити сучасне піратство поки що залишаються безрезультатними. Про піратів знають менше, ніж про терористів або наркобаронів.

Найгіршою силою, яка могла б перешкодити розбою на морі,

ськими грабіжниками. Однак боротьба з морським розбоем із залученням військово-морських сил дуже ускладнена через відсутність необхідних регіональних або двосторонніх міждержавних угод.

У 1992 році Міжнародне морське бюро в Малайзії створило регіональний центр із боротьби з піратством. Пізніше він був перейменований в Аналітичний центр із проблем піратства. Завдання центру — розшук зниклих суден і повернення вантажів власникам, збір і аналіз інформації про піратів у глобальному масштабі, оповіщення суден про напади, допомога потерпілим екіпажам.

Оскільки економічно найбільше від морських нападів потерпають судновласники різних держав, найбільшу увагу проблемам піратства приділяє саме ця категорія бізнесменів. Закон націй (назва міжнародного закону з боротьби з піратством на морі) дозволяє застосовувати силу для захоплення піратів, а також страчувати їх за злочини від імені всіх цивілізованих людей світу. Це дає можливість підприємцям і фірмам боротися з піратством широким фронтом.

з цими державами йтиме саме морським шляхом. Це значить, що піратські напади чекатимуть й українські судна та вантажі.

Наші моряки вже мають такий досвід. У 2002 році сомалійські пірати захопили британське судно під керівництвом українського екіпажу. Загарбники зажадали викупу за членів екіпажу розміром у кілька мільйонів доларів. На щастя, цей інцидент обійшовся без жертв. Пошуки відповідальних осіб в Україні, які б володіли будь-якою інформацією з питань піратства, результатів не дали. Зараз у нашій державі не існує організацій (ні приватних, ні державних), які б цілеспрямовано займалися питаннями безпеки плавання. Тому, поширюючи свою участь у морській торгівлі, нашій державі та окремим вітчизняним підприємцям вже зараз варто подумати про безпеку морських перевезень, оскільки марно сподіватися на везіння у цій специфічній сфері діяльності.

● **Володимир ТРОЦЬКО**, кандидат військових наук

(розробив спектральний аналіз). Перший громовідвід винайшов ще 1754 року чернець Прокон Дівіш. Найбільшим знавцем мов був кардинал Меззофанті, який залишив по собі записи 68 мовами.

Сучасний компас створив диякон Флавіо Джой. Перші пожежні шланги — "рукави" — винайшли монахи-цистерси у XV столітті.

На 60 років раніше від братів Монгольф'є піднявся у повітря на повітряній кулі чернець Бертольд Гусман.

Християнські ченці у всі епохи завжди приділяли багато часу молитві й праці. У тому числі — праці інтелектуальній, творчій.

● **Стефан КОСТКА**

ГІПОТЕЗИ

БАКТЕРІЇ ІСНУВАЛИ НА ЗЕМЛІ ЩЕ 3,5 МІЛІАРДИ РОКІВ ТОМУ

Чергове відкриття найдавніших форм життя на нашій планеті здійснено науковцями Південно-Африканської Республіки на підставі досліджень структури вулканічної лави.

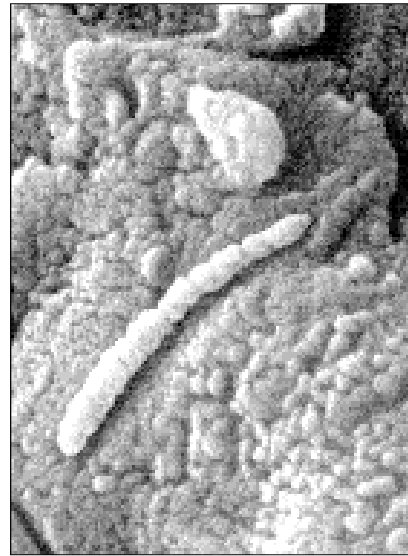
Досі подібні за віком сліди життя було знайдено у звичайних осадових породах на теренах Гренландії та Австралії. Вважалася неможливою наявність слідів життя в породах метаморфічного походження (наприклад, у гнейсах і базальтах). Згідно з дотеперішньою гіпотезою, життя виникло у водному середовищі. Тому й шукали його досі в породах, так чи інакше пов'язаних із водою, — переважно серед донних відкладень озер, морів, океанів. Серед знайдених там слідів бактерій безсумнівними вважаються ті, що мають вік 2,5 млрд. років.

Нині такими слідами вчені вважають, зокрема, мікроскопічні "трубочки", "циліндрики" і "каналіки", що їх залишили по собі бактерії, що функціонували в продуктах вулканічної діяльності. Розмір цих "тунеліків" — до кількох мікрометрів у діаметрі та до 0,2 міліметра завдовжки.

Норвежець Гаральд Фурнес і американець Губерт Стаудігель за участі південноафриканця Маартена де Віта висунули гіпотезу, що бактерії, які залишили ці сліди, "харчувалися" складовими елементами базальтової лави, попередньо розкладаючи її в хімічних реакціях. Особливо багато слідів знайдено в лаві, що виливалася з розломів на дні морів.

Повідомлення про "лавожерні" бактерії сприйнято в наукових колах неоднозначно.

Як повідомляє "Rzeczpospolita", в листопаді 2003 року іспанський палеобіолог Гарсія Руїц опублікував статтю в американському журналі "Science", в якій переконливо доводить, що процес формування подібних "тунеліків" цілком можливий

лише в невулканічних породах. А проф. Мартін Брасьє з Оксфордського університету, який знайшов такі самі "каналіки" у вулканічній лаві на терені Австралії, допускає, що їх походження, цілком можливо, є зовсім не біологічним.

Незалежно від висновків, що їх можна зробити, розглядаючи під мікроскопом мікроскопічні дірочки, вказана гіпотеза аж ніяк не наближає нас до однозначної відповіді на запитання "звідки і коли з'явилася людина". Поза тим, можна позаздрити західним науковцям, котрим їхні держави не шкодують грошей на подібні дослідження, в яких використовується ізотоп вуглецю C₁₃ і складна сучасна апаратура.

● **Є. Г.**

ПОГЛЯД ЗБОКУ

Середньовіччя — це один із найбільш науково плідних періодів у історії людства. Починалося все з читання і писання. Із переписування Святого Письма, рукописів і рукописних книг Лівія, Цезаря, Цицерона, Вергілія та інших. Так до нас дійшло римське право, грецька філософія, драматургія древніх. Над переписуванням трудилися ченці в монастирях. Зокрема й у Києво-Печерській лаврі.

Христофор Колумб у своїй мандрівці через Атлантику до Нового Світу скористався мапою, яку намалював монах Фра Мауро в 1450 році. Революцію в арифметичних розрахунках здійснив папа Сильвестр II, який

ЦИВІЛІЗАЦІЮ БУДУВАЛИ ЧЕНЦІ?

замість незграбних римських цифр упровадив арабські цифри. Окуляри винайшов у XIII ст. домініканець Олександр Спіна.

Монах-францисканець Роджер Бекон у 1242 році винайшов димний порох, що поклав початок застосуванню вогнепальної зброї, а ще винайшов лінзу й змайстрував перший телескоп. Пальму першості у винайденні пороху розділяє з ним також монах Бертольд Шварц.

Священик Миколай Коперник довів, що Земля обертається навколо Сонця.

Перші громадські школи, навчання в яких відбувалося безкоштовно, створив французький священик де Ласаль, а першим, хто взявся опікуватися глухоніми, був іспанський священик Педро де Понце.

Серед ченців-винахідників історія пам'ятає імена Гвідо д'Арrezzo (винайшов систему вимірювальних шкал і сформулював основні правила науки про гармонію), Терезуса з Баварії (створив малярство на склі), езуїтів Кавальєрі (створив технологію поліхромії) та Сеххі

ХУДОЖНИК-ОСВІТЯНИН

Микола Корнелійович Пимоненко народився 9 березня 1862 р. у Києві в сім'ї бідного майстра-іконописця, майстра різьби по дереву. Дитячі та юнацькі роки М. К. Пимоненка пройшли на Куренівці, де жили ремісники, робітничий та бідний люд.

Важливими подіями в його житті були поїздки з батьком по селах Київщини для виконання іконописних та різьбярських робіт, під час яких він знайомиться з побутом та звичаями українського села. Допомогаючи батькові розписувати іконостаси, М. К. Пимоненко випробовує свої сили в самостійній творчості, малюючи з натури. Свої перші малюнки він присвячує зображенню селянського побуту, жнив, сінокошу, усього того, що він міг безпосередньо спостерігати навкруги.

Помітивши його здібності та велике бажання стати художни-

Видатний український художник Микола ПИМОНЕНКО був запрошений на посаду викладача малювання Київського політехнічного інституту першим ректором КПІ Віктором Кирпичовим.

М. Пимоненко працював у КПІ з 2 червня 1900 р. по 26 березня 1912 р. на факультеті підготовки інженерів шляхів сполучення. Свою діяльність у КПІ почав у період організації навчальної справи — облаштування рисувальних залів та впровадження малювання на всіх факультетах інституту. Згодом, на відзначення плідної діяльності Миколи Пимоненка, факультет ухвалив рішення: вивісити його портрет у приміщенні зали засідань факультетської Ради.

ком, батько віддає його в 1878 році до Київської рисувальної школи, створеної видатним українським художником, педагогом та критиком М. І. Мурашком. Відтоді Микола Пимоненко надовго пов'язує свою долю з діяльністю цього визначного центру малярства.

При школі був своєрідний музей, куди дарували свої етюди та малюнки Рєпін, Крамської, Перов, Шишкін, Айвазовський, М'ясоедов, Савицький, Орловський та інші відомі художники. Отже, вступивши до рисувальної школи, Пимоненко опинився в художньому середовищі, де вирувало мистецьке життя, де обговорювалися питання того неспокойного часу.

Досить рано у Пимоненка визначилася схильність до жанрового живопису. На пересувних виставках він захоплюється картинами Маковського, а також відомого українського художника-жанриста Трутовського. Скромний та пра-

цездатний юнак досягає помітних успіхів у навчанні, рисуванні. У 1880 р. його призначають репетитором у молодших класах рисувальної школи.

У 1880 році з'явилася одна з перших робіт М. К. Пимоненка — портрет його батька. На початку 80-х був написаний автопортрет художника, виконаний у темних тонах, характерних для раннього живопису Пимоненка. Тьмяність фарб портрета пов'язана, мабуть, із тим, що він разом із батьком займався іконописом і процесом копіювання робіт старих майстрів.

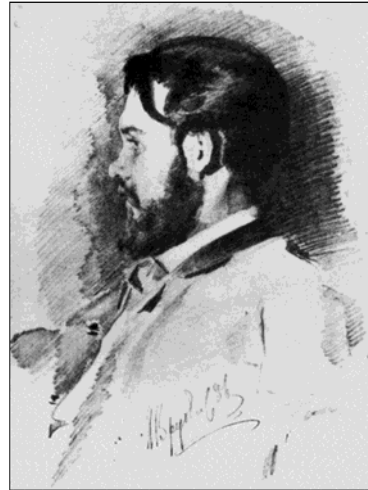
Улітку 1881 р. Микола Пимоненко за порадою М. І. Мурашка надсилає свої малюнки в Академію мистецтв із проханням присвоїти йому звання вчителя рисування.

Успішно провчившись в Академії два роки і отримавши за успіхи в рисунку та живопису дві малі й одну велику срібні медалі, Пимоненко в 1884 р. за станом здоров'я повертається до Києва, де М. І. Мурашко надає йому посаду викладача рисувальної школи.

У 1885 році Пимоненко демонструє на академічній виставці свою першу жанрову картину "Гальорка". За сюжетом картини було обрано показ театрального "райка" під час постановки комедії М. В. Гоголя "Одруження". Пимоненко був захоплений творчістю геніального письменника і не раз звертався до його сюжетів (картина "Афанасій Іванович та Хавронія Никифорівна", 1889 р., та інші).

Сюжет картини "Гальорка" дав можливість показати різні типи з народних верств (чиновник, гімназист, селянка). Своєю "Гальоркою" М. К. Пимоненко твердо став на шлях художника-жанриста.

Деякі рази він експонує свої твори на виставках в Академії мистецтв, а в 1893 р. переходить

до передвижників, з якими його споріднювало зображення життя простого народу.

У 1896 р. на виставку в Академію мистецтв він подав картину "Засватана", а в 1887 р. чотири картини: "В чистий четвер", "На канікулах", "В розлуці", "Художник".

Наприкінці 80-х та в 90-і роки провідне місце у творчості М. К. Пимоненка посідають теми з життя українського села. Інтерес до цих тем визначає творче кредо художника. Росте його професійна майстерність в галузі малюнка, живопису і композиції, він експериментує з освітленням для більш глибокого розкриття сюжету. Кращі твори цього періоду — "Святочне гадання" (1888) та "Весілля в Київській губернії" (1891).

У 1891 р., після клопотань М. І. Мурашка, М. К. Пимоненку, котрий мав на той час уже певний педагогічний досвід, було присвоєно звання почесного вільного общника Академії мистецтв. Присвоєння Пимоненку цього звання розглядалось у школі М. І. Мурашка, як визнання успіхів усього колективу школи.

Дебют Пимоненка на пересувній виставці відбувся 1893 р. картиною "Проводи рекрутів". Ця картина правдиво розповідає про те народне горе, яке викликалось рекрутськими наборами, вона є одним із визначних творів українського живописного мистецтва. Яскравим свідченням майстерності художника є образи людей і краса рідної природи в картинах "Жнива" (1896), "На річці" (1897), "Останній промінь" (1900), "Брід" (1901), "Продавщиця полотна" (1902) та багатьох інших.

У картинах М. К. Пимоненка переважають літні та осінні пейзажі.

Художник тонко передає і осіннє темне небо, і похмурі низькі хмари, з яких от-от піде дощ, землю, напоєну вологою, і опале осіннє листя. Літні пейзажі Пимоненка пронизані яскравим сонцем, світлом, грою відблисків на землі, деревах, обличчях людей. У його картинах життя людей органічно зливається з пейзажем. Пейзаж бере активну участь у дії, відповідає настрою людини ("Призов запасних", "Суперниці" та інші).

Крім успішної творчої праці, активної участі в пересувних виставках, на кожній із яких художник виставляє по чотири-п'ять картин, він багато працює як педагог та суспільний діяч.

У 1900 р. Пимоненко бере участь в організації Київського художнього училища й викладає в ньому до 1906 р. Водночас викладає в Київському політехнічному інституті, бере активну участь у мистецькому житті Києва, експонує свої картини на київських виставках, які організовувалися регулярно, починаючи з 1898 р.

У найбільш досконалих творах Пимоненка сонячне або місячне сяйво стає важливим фактором у створенні реалістичного образу природи. Зокрема в картині "Перед грозою" (1906) художнику вдалося чудово поєднати яскраве сонячне освітлення з передгрозомими сутінками.

У 1904 р. Петербурзька академія мистецтв на визнання високого творчого рівня М. К. Пимоненка обрала його своїм академіком. Він отримав титул статського радника, нагороджений орденом Св. Анни 2-го ступеня. Од 1907 р. Пимоненко бере участь у зарубіжних виставках у Мюнхені, Берліні, Парижі. Паризький інтернаціональний союз мистецтв та літератури обрав М. К. Пимоненка своїм членом.

Помер Микола Корнелійович Пимоненко у розквіті творчих сил 26 березня 1912 р.

У лютому 1913 р. у залах Академії мистецтв була організована посмертна виставка творів художника. На виставці були представлені 180 картин, близько 400 етюдів та більше 100 малюнків.

Ілля Рєпін після смерті митця писав, що Пимоненка "...не забудуть у рідному краї за його правдиві й милі, як Україна, картини та образи з життя".

Миколі Корнелійовичу Пимоненку по праву належить видатне місце в історії українського жанрового живопису.

● **Валентина КУШНІР,**
науковий співробітник Політехнічного музею НТУУ "КПІ"

«СИЛА НАРОДУ» — В ЄДНАННІ ПОЛІТИКІВ

КОАЛІЦІЯ

«Наша мета — зібрати всі демократичні державницькі сили. Ми не ділимо Україну за географічним, мовним чи навіть ідеологічним принципом. Сьогодні українське суспільство поділене на купку злодіїв та народ, який прагне змін на краще», — сказав Віктор Ющенко. Виходячи з цих слів, лідер «Нашої України» заявив, що ця угода відкрита для інших політичних сил, зокрема для Соцпартії.

Юлія Тимошенко, коментуючи підписання даної угоди, зазначила, що в українському політикумі створено прецедент єднання потужних політичних сил. «Шлях до підписання цієї угоди був надзвичайно складним. Моя команда переконана в моєму успіху на виборах, однак я не можу зраджувати очікуванням людей. Сьогодні ніщо не здатне перешкодити єднанню політиків, які усвідомлюють складність викликів сьогодення. Кожне єднання

Перед офіційним початком передвиборчої кампанії 2 липня в Києві було підписано угоду між «Нашою Україною» та Блоком Юлії Тимошенко про створення міжфракційного об'єднання «Сила народу».

політичних сил — це крок до перемоги. Кожен такий крок відроджує віру українських громадян у чесну політику. Від сьогодні ми відряховуватимемо дні не до виборів, а до перемоги», — заявила Юлія Тимошенко. Вона пообіцяла, що новостворене об'єднання докладе максимум зусиль, щоб перемогти на президентських виборах уже в першому турі.

Угоду між «НУ» і «БЮТ» коментує Левко Лук'яненко — **Чому об'єднання «Сила народу» було створене в переддень початку передвиборчої кампанії?**

— БЮТ і УРП «Собор», які входять до цього блоку, хотіли, щоб об'єднання національно-демократичних сил було якомога більшим, і щоб туди входило якомога більше різних політичних сил та окремих політиків. Ми прагнули, щоб блок був

сформований із «Нашої України», БЮТ та Соцпартії. На жаль, Олександр Мороз зі своєю політичною силою показав, що він не хоче йти на таке об'єднання. Водночас лідер соціалістів почав працювати разом із Медведчуком над спільним проектом конституційної реформи, яка мала на меті обдурити виборців, залишити теперішніх політиків при владі й не допустити вільного волевиявлення громадян. Ми чекали до останнього, але, зв'язавшись на те, що Мороз вирішив йти на вибори окремо, нове об'єднання «Сила народу» було створене з двох політичних сил: блоку Віктора Ющенка «Наша Україна» та Блоку Юлії Тимошенко.

— **Як би Ви охарактеризували цюгорічну роботу парламенту?**

— Ця сесія була надзвичайно напруженою. Чим ближчими були президент-

ські вибори, тим більше ті чи інші політичні сили прагнули мобілізувати свої сили, організувати більше людей на свою підтримку. І отже, зростало напруження між провідними й опозиційними силами.

Стосовно конституційної реформи, то провідні сили робили й робитимуть усе, щоб когось купити, залякати, обдурити. Але у Верховній Раді вже немає дурнів. Усі все розуміють. А тому вже не владється набрати достатньо голосів для втілення цієї реформи. Ми підраховували за списком і зробили висновок, що більшість може набрати близько 290 голосів при необхідних 300.

— **В Україні стартувала передвиборча кампанія. Влада застосовуватиме адмінресурс і «чорні» технології для перемоги свого кандидата. Яким чином, на вашу думку, можна протистояти цьому**

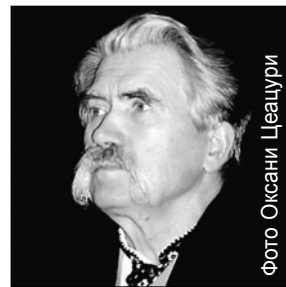

фото Оксани Цесаури

тиску й доносити до людей неупереджену інформацію?

— Єдиний надійний спосіб інформування населення про кандидата від опозиції — це безпосереднє спілкування з виборцями, роздача листівок і газет. Звичайно, ми не можемо роздати мільйони газет і листівок, а тому будемо це надолужувати спілкуванням із людьми. Я вважаю, що це — найпереконливіший спосіб. Зрештою, вибори 2002 року показали, що брехня вже не дуже переконує пересічних громадян, і вони можуть розібратися, де правда, а де брехня. І ми будемо їм у цьому допомагати.

«ПІСЛЯ ВИБОРІВ ДЕПУТАТИ ПРАЦЮВАТИМУТЬ ЕФЕКТИВНІШЕ»

ПАРЛАМЕНТ

Юрій КОСТЕНКО:

— Досагненням цієї сесії вважаю те, що опозиція не допустила конституційного перевороту і відстояла право українського народу обирати главу своєї держави. Також ми відстояли майбутні повноваження Президента для того, щоб він міг реалізувати

свою програму. Негативом цієї сесії є держбюджет-2004 як найганебніший із соціальної точки зору за всю історію незалежної України. Уряд уперше зменшив розмір мінімальної заробітної плати. І за нашими оцінками, ми не дорахувалися 10 мільярдів гривень доходів до держбюджету, які могли бути спрямовані на соціальні виплати, зарплати, пенсії. Верховній Раді не вдалося об'єднатися навколо ідеї збереження національної, державної власності. Приклад приватизації «Криворіжсталі» — це приклад ганебного розбазарювання державного майна. Адже, за попередніми підрахунками, бюджет не дорахувався 5—8 млрд. гривень. Висновок: у такому складі парламентської більшості парламент не здатен відстоювати національні інтереси та інтереси громадян.

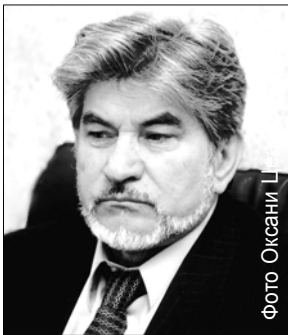

фото Оксани Цесаури

Павло МОВЧАН:

— За 14 років перебування в стінах парламенту я можу відзначити одну крайню небезпечну тенденцію, яка чітко окреслилася на цій сесії. Так звана парламентська більшість не представляє більшість суспільства, і розрив між нею та українським народом стає все відчутнішим. Такі парадоксальні розриви властиві для

держав, які формувалися під гаслами не демократії, не реформ, а перерозподілу сфер впливу та державної власності. Два відсотки можновладців, які володіють національним багатством України, говорять від імені українського народу, українського суспільства. І хочуть узаконити своє перебування при владі за латиноамериканською схемою, коли злидні породжують злидні, коли не виникає протидії діям влади.

Більшість протягує ті закони, яких жоден громадянин України собі не побажає. Приватизація, яка тріває на наших очах, є нічим іншим, як грабунок. Відверте лобювання перерозподілу бюджетних коштів свідчить, що все національне стає власністю невеликої групи людей. Тенденція розриву мала нечіткі прояви

у цьому сесійному періоді 2003—2004 року і, якщо її не зламати, то нам загрожує край небезпечно, тривожне і загрозливе майбутнє. Я не буду говорити ні про конституційну реформу, яка є облудою, завісою справжніх намірів влади, я не буду говорити про саміти, про міжнародні угоди. Є просто кричуща загроза і ситуація, яку ми повинні зламати. Ми або активізуємося, або будемо в багаторічній депресії. Все прибрано до рук. В опозиції є один безмірний невичерпний ресурс — це суспільство, нація. В опозиції є невичерпна можливість впливу, але для цього потрібно активізуватися. Ми можемо змінити політичну ситуацію на майбутніх президентських виборах.

Розпитував
Богдан ГДАЛЬ

Степан ГАВРИШ: «ПАРЛАМЕНТУ СТАВЛЮ ТВЕРДУ «ТРІЙКУ»

— Верховна Рада працювала в умовах політичної кризи. На це впливали і майбутня передвиборча кампанія, і проведення політичної реформи. Але парламентський процес показав, що в умовах протистояння різних політичних сил депутати можуть приймати важливі для держави рішення.

Це була одна з найемоційніших гарячих сесій. Одні-

єю з найбільших проблем цієї сесії була політична реформа, яка викликала, з одного боку, гарячу підтримку, з іншого — відвертий протест. Також ця сесія була охарактеризована передчуттям передвиборчої кампанії. Парламент розділився на два табори. Разом із тим показав можливість йти на компроміси, досягати стабільності й спільно відповідати на викли-

ки громадянського суспільства. Саме тому ми прийняли бюджет-2004, підняли його дохідну й видаткову частини. Прийняли низку законів, які посилюють судову систему, прийняли соціально спрямовані закони, відновили низку пільг, але водночас пропустили багато дошкульних ударів від лобістів, які провели через парламент свої особисті інтереси. Але хочеться

відзначити, що ми маємо парламент, який віддзеркалює настрої українського суспільства. За п'ятибальною системою я би поставив парламенту тверду «трійку». Ми всі працювали менше, ніж могли, і гірше, ніж хотіли. Хоча я радий, що ми завершили цю сесію на мажорній ноті і в передостанній сесійній день проголосували більше 50-ти законів.

ПРАВО І ЛІВО

1 липня, напередодні першого засідання Апеляційного Суду Києва у справі позову В. Медведчука до автора та видавців книги «Нарцис», сам автор скандального твору **Дмитро ЧОБІТ** провів прес-конференцію в УНІАН. Він нагадав, що судовий процес проти нього й Сергія Орлюка, директора видавництва «Броди — Просвіта», тягнувся ще з 22 серпня 2002 року в Печерському районному суді Києва. На думку пана Дмитра і його адвоката Івана Макара, є чимало доказів того, що цей процес був замовним і упередженим щодо відповідачів. Наприклад, представників видавництва «Броди — Просвіта», всупереч закону, не запрошували й не допускати до участі в засіданнях, суддя Фадєєва заборонила здійснювати звуковий запис процесу і відмовила у прийнятті зустрічного позову відповідачів

МЕДВЕДЧУК ПРОТИ ЧОБОТА

до Медведчука навіть після того, як Апеляційний Суд визнав рішення Фадєєвої незаконним. Цікаво, що пан Чобіт у позові стосовно Віктора Медведчука вимагав сатисфакції на суму 3,6 млрд. грн. Так він оцінив «шкоду, заподіяну всім журналістам і всьому народові України, як і приблизно все майно Медведчука, яке здобуте незаконно і має бути повернене в бюджет». Безрезультатним також став позов до Генпрокуратури із звинуваченням судді за сімома статтями Кримінального Кодексу України. Врешті, у квітні цього року Печерський суд задовольнив позов Віктора Медведчука про захист честі, гідності й ділової репутації.

Пан Дмитро повідомив, що проти нього здійснено чимало провокацій, навіть на рівні спецслужб.

Д. Чобіт: «Колишній полковник міліції та СБУ Валерій керував збором інформації проти мене, увійшов у контакт із бандюками в Бродях». Після підпалів видавництва «якась особа» принесла Чоботу папки із компроматом на місцевих бандитів із прізвищами, фактами, датами. Йшлося про вбивства, пограбування, тортури... Запропонували залишити Медведчука в спокої і написати про Бродівську мафію. «Там було про всіх — навіть про міліцію та суди, але не було названо нікого з СБУ». Тому Дмитро Чобіт зробив висновок, що «ноги ростуть із СБУ». Потім йшло додалися ознаки того, що руками бандитів хочуть знищити журналіста, а потім підкинути їм «речові докази»... Згодом із Дніпропетровська привезли «машину ком-

проматів» на тамтешню мафію і верхівку СДПУ(о) — мовляв, пишеш. Знову відмовився...

Дмитро Чобіт сподівається, що Апеляційний Суд скасує рішення Печерського районного хоча б тому, що не були вивчені пояснювальні матеріали відповідача (складають сім друкованих томів із ґрунтовними поясненнями і посиланнями на джерела інформації). Разом із тим, пан Дмитро впевнений: судді Фадєєвій треба дати Нобелівську премію з природничих наук і права водночас за спростування речення з його книги «Нарцис», де йдеться, що «рано чи пізно туман розвіється, а бульки тріснуть — такий закон природи».

О. С.

ФОРУМ

ДО НАТО — ПІСЛЯ 31

Після турецького саміту Леонід Данилович став офіційно бажаним гостем у Нідерландах, готуючи саміт «Україна — ЄС». Решта наслідків для України високого натовського зібрання така ж, як і раніше, тобто, далі прото-кольно-ввічливих фраз справа не зрушилася. Фрази — ті ж самі, що й два роки тому: двері НАТО відкриті для всіх, але переступити їх поріг можна лише за умови європейського рівня демократії та економіки. Два роки тому, до речі, тогочасний генсек НАТО Джордж Робертсон категорично заперечив українським журналістам факт своєї нібито «конструктивної розмови» з Леонідом Даниловичем на саміті в Празі, про яку останній розповідав в Україні.

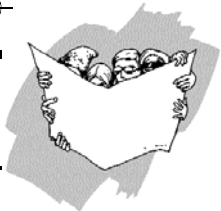
Однак і після Праги, й після Стамбула оглядачі сходяться на єдиній думці: українське спілкування з альянсом на вищому рівні гарантували не стільки зусилля наших дипломатів, скільки присутність миротворців в Іраку.

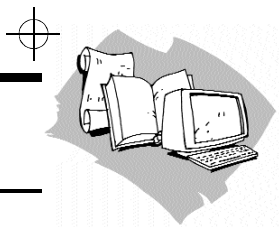
Так, як і раніше, саміт залишив без відповіді чимало українських питань. Не останнє серед них — присутність у Косові нашої контингенту в складі сил ООН KFOR. Чи все ж таки відкличуть контингент? (Кабмін, на побажання Президента, розглядає таку можливість). Чи США продовжать його фінансувати? І все ж: коли реально можна буде вести мову про приєднання України до альянсу? У ньому, як завжди, вітають нашу рішучість до повної євроатлантичної інтеграції та наміри, окреслені планом дій «Україна — НАТО». Проте конкретних розмов наразі ніхто не веде. Не надто обнадійливо сприймаються й міркування міністра оборони Євгена Марчука про наш вступ до НАТО в 2009—2011 роках.

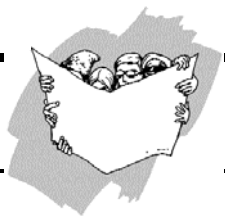
Нарешті, доволі невизначеною залишилася наша роль у контексті спілкування НАТО з Росією. Офіційне невдоволення Кремля «військовим освоєнням» країн — нових членів НАТО — пролунало як данина російській традиції. Такому ж постійному, як роздратування Москви з приводу київських заяв про зближення з альянсом. Роздратування зрозуміти не важко: згідно з натовським статуттом, напад на одного з її членів розцінюється як напад на блок загалом (Гай-гай, чи була б проблема Тузли, якби Україна подала заявку на вступ до НАТО?).

Та наразі на «українсько-натовському фронті» без змін. Хоча наша делегація в Стамбулі й представила нову оборонну доктрину, а генсек НАТО Схефнер обдарував Україну компліментом про «оплот миру й стабільності у світі». Якими будуть майбутні відгуки генсека про Україну, залежить від релігійної спостережливості НАТО на виборах 31 жовтня.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ХОЛОДНА ТІНЬ ІТАЛІЙСЬКОГО СОНЦЯ

Никогда ни о чем не грусти

—
Молодым, говорят
не годится.
Знай, что к счастью
ведут все пути
И его ты сумеешь добиться

Вірш у фотоальбомі, подарованому друзями... Часто його банальні рядочки стають ніби дороговказом, своєрідною програмою життя...

Юрію Гнаповському — студенту Вінницького політехнічного інституту — його однокурсниці теж бажали вибрати одну із доріг, що ведуть до щастя. І він знайшов її — довжиною у 36 років...

А мені згадалося, як побачила Юру вперше. Ми стояли у черзі за квитками на Вінницькому автовокзалі. Звернула увагу на високого, стрункого й вродливого юнака, з приємним обличчям, осяяним посмішкою закоханої людини. Посмішка та була тільки для Інни — його дружини, що готувалася стати матір'ю. “Яка красива і щаслива пара”, — думалося тоді.

Пізніше випадково знову зустрілися в одному автобусі, що їхав до Сокирян. Моє місце було попереду, а Інні, яка ось-ось мала народити перше дитятко, довелося сидіти в кінці автобуса. Не знаю чому, але Юра попросив саме мене помінятися з нею місцем. А потім не відхотив від молодшої дружини і, ніби той журавлик журавлицю, своїми руками і серцем намагався захистити її від найменшої незручності чи неприємності.

Напевно, тоді не тільки мене приємно подивувала така зворушлива увага до дружини.

Пройшов час, і знову доля звела нас: Інна Миколаївна і Юрій Петрович Гнаповські стали моїми колегами на заводі. Інні довірили посаду конструктора, Юрію — технолога. Працювалося з ними легко. Безпосередність і відкритість обох молодих спеціалістів імпонувала всім, з ким вони спілкувалися. Складні інженерні завдання часто виконували колегіально. Молодші не соромилися попросити поради, а ми із задоволенням ділилися досвідом.

Невдовзі сім'я Гнаповських поповнилася: донечці Ганнусі батьки подарували братика Михайлика. Юрій був люблячим батьком і чоловіком, старався поєднувати виконання службових обов'язків із турботами про сім'ю.

Нелегко було подружжю. Власного житла не мали: жили в заводському гуртожитку — холодному й незатишному. Але все-таки Інні та Юрі можна було по-доброму позаздрити — як вони ладили між собою.

Кожна жінка знає, скільки треба пережити, скільки недоспати, поки діти підростуть, зміцніють. І тільки тоді ця ноша не така важка, якщо поряд вірний і надійний друг. Таким був Юра.

...У перші місяці після знайомства, коли юнак повернувся зі служби в армії у групу, де навчалася Інна Боднар, він їй не сподобався, і навіть іноді дратував своєю незалежністю. На все Юрко мав власну думку і вмів її аргументовано відстояти. А Інна, (у перекладі з грецької “бурхливий потік”) майже відразу запала йому в душу. Веселу, говірливу, енергійну красуню-брюнетку з великими карими очима не можливо було не виділити серед інших дівчат. На лекціях Юра постійно намагався сісти поближче до неї. Інна так до цього звикла, що її вже дивувало та ображало навіть, коли хлопець з якоїсь причини був не біля неї. Разом із тим дівчина боялася зізнатися собі, що закохалася в Юру Гнаповського, за яким “сохла” не одна студентка.

...Розглядаємо фото в Юриному альбомі майже від дня його народження. Дитина, підліток, юнак... Ось він, щасливий, тримає на руках своє кохання... А тут вони

з Інною обнімають берізку... А ось з друзями в гуртожитку...

— Це Сергій — найкращий Юрин друг, — каже Інна. — Він загинув у Польщі, на заробітках. Узагалі, жодний із наших одногрупників не працює за фахом: хто на базарах, хто за кордоном...

В очах у співрозмовниці блиснула сльоза. Їй важко стримати душевний біль, бо в цю мить знову згадався Юрко. Інні важко змиритися з тим, що його немає. Куди не гляне, все нагадує коханого чоловіка: і збудована разом хата, і діти, народжені в любові. Найменшенька Оленька з'явилася на світ через декілька років після Михайлика і яку Юра любив безмежно.

А їй найменше дісталось татової уваги — не встиг...

Саме заради дітей, їхнього майбутнього, заради своєї Оленьки й подався Юрій Петрович у закордонні найми.

Італія, Німеччина, знову Італія... Чужина, важкі поневіряння в пошуках роботи. А вдома — нестерпно довгі ночі й дні чекання звісточки від чоловіка, батька. Як без рук, відчувала себе Інна без Юри. А серце краялося: як він там? Не пише, не дзвонить...

Якось ми зустрілися з нею, розговорилися. Поїду, каже до Юри, в

Італію. Як тут прожити на одну мою зарплату з трьома дітками? Малих поки-що з мамою залишу...

Можливо,десь у підсвідомості Інна відчувала, що повинна бути порядзі своїм судженням.

В Італії в місті Казаль-ді-Прінчепе влаштувалася прибиральницею у власника макаронного цеху. Коли після виробничого інструктажу — про кнопки на устаткуванні, які не можна зачіпати, як і що натискати — вона засміялася і сказала, що все це знає, бо має вищу інженерну освіту, сеньйор на довгий час загляк від здивування, а отямившись, взяв Інну за руку і побіг до своєї дружини показати “унікальний екземпляр” українки, чії знання у її країні стали нікому непотрібні й не ціняться, як того заслугують.

...Того дня, якраз на православне Благовіщення, подружжя трохи раніше виїхало на своєму моторолері на роботу. Інна ще не встигла ознайомитися зі всіма видатними місцями містечка. І Юра повів її до католицького храму святої Мадонни, незвичайного й красивого за своєю архітектурою.

А потім... була велетенська вантажівка, що мчала прямо на них, і... п'їтьма.

Інна й не встигла усвідомити небезпеки...

Лише тоді зрозуміла весь трагізм свого становища, коли, повернувшись до свідомості, відчула себе, як у лещатах — у гіпсі, бинтах, майже нерухомою. І перше, що запитала: “Де Юра? Що з ним?”

Її заспокоювали, казали, що він в іншій лікарні. Інні довго не говорили правди, нестерпно важкої і страшної...

Потім були надзвичайно складні операції, які робили італійські хірурги, довгі суворі дні випробувань на мужність і силу волі.

І ось прийшов той найважчий для Інни день, коли сокирянські друзі Лариса і Сергій Филиппуки, Тетяна Мостова, Олег і Ольга Махібороди, Анжела і Саша Багрії, Люба Харабара вже більше не змогли приховувати правду про те, що Юра... відійшов у вічність. І хоча вони, як могли, розраджували Інну, вона в розпачі голосила: “Не вірю! Цього не може бути!..” Життя втратило для неї сенс. Хіба про таке вони з Юрою мріяли? Як же тепер без нього їй, діткам?!

І лише згадка про них воскресила душу. А ще — велика підтримка знайомих із Чернівців, зі Львова, з Тернополя, італійських лікарів і родин тримала на світі. Вони ж допомогли добратися до Сокирян.

— Я тільки тоді відчула, що жива, що я вдома, коли змогла пригорнути до себе діточок, — крізь сльози розповідає ця мужня жінка. Більше як півроку Інна була прикута до ліжка.

— Увесь цей час я не була самотньою. Поряд була мама. Їй найбільше дісталось. Вона взяла на себе весь тягар догляду за мною і своїми внуками. Постійно в нашій хаті хтось був із родини, друзів, колишніх колег. Без їхньої підтримки — і моральної, і матеріальної — не знаю, як би ми й жили. Аня з Мишком — теж мої надійні помічники. Син більше береться до чоловічої роботи, щоби бути, як татко... А я вже рада хоч тим, що могу потрохи ходити. Мрію про те, щоб на роботу вийти...

Інночко, Інно, Інно Миколаївно! Всі, хто Вас знає, теж раді, що Ваше здоров'я поліпшується. Віримо, що у Вашій сім'ї все буде гаразд, і ще усміхнеться Вам доля. Бо Ви — мати. І з Вами три Ваші сонечка. А ще — пам'ять про дорогу людину.

● **Галина БУДНЯК**, відповідальний секретар газети “Дністрові зорі”, заступник голови міського осередку “Просвіти”, м. Сокиряни Чернівецької обл.

«З ЖИРУ КАЗЯТЬСЯ», — казали моя бабуня...

СМІЙМОСЯ!

Оце ж я навклонялася з лопатою ділянки своїй — аж ноги гудуть, а рученьки терпнуть. Та це ж відомо: земелька, Божа дочечка (як казав Герасим Калитка), вимоглива до людей, не поклонішся їй — не нагодує.

Вирішила трохи відпочити біля телевізора. Спасибі Поплавському — піснею нашою втішив. Уже хотіла вимкнути телевізор, аж тут Перший Національний став такі химери розповідати, що в мене весь сон вивітрився з голови. Подумала: “Чи не фантастика?” Бо ж розказували нам, сірим, про торгівлю ділянками на Місяці! Добралися вже

й туди! Ну, й зайло мене: скільки буду длубатися на Землі, пора й мені на орбіту виходити. Розпалилася я та, й гукаю чоловікові:

— Чого на дивані лежиш? Он ділянки на Місяці роздають, а тобі й байдуже! Там, кажуть, саме все росте, не треба так важко працювати.

Чоловік мій почував потилицю, та й каже:

— Жінко, охолонь! Казав же тобі: вступай до ордену Мальтійського, то й мала б зараз ділянку. Он Л. Кучма, В. Янукович, Д. Табачник уже мають! Високопосадовці — “князі” й “княгині” — вже придбали ділянки на Місяці. Правда, ціна якась несорідна — тисяча доларів. Хіба це сума?

Погиркалися ми ото з чоловіком, та я думку свою з голови не викинула, хоч міністр юстиції О. Лавринович і назвав це заняття наслідуванням Остапа Бендера. А як у людей уже грошей кури не клюють! Шо? А-а-а... Знов за рибу гроші! Дай бабі Гані на галосі, інвалідові на ліки, сироті на цукерку... А то ще на видавництво книжок, на освіту, на медицину... Дай один раз, то на голову сядуть зі своїм “дай”.

От люди не розуміють, що владі нашій теж нелегко: це ж яку голову треба мати, щоб продумати, як ті гроші здерти з нас, та ще й під малиновим соусом, та щоб ми повірили, що в нас значне економічне

зростання, що живемо ми не просто добре, а дуже добре. Не позаздриш!

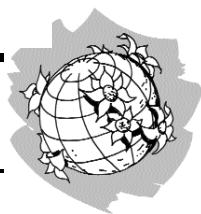
А то ще чую: сміються нерозумні люди з отих передач “Золота марка”, де переможцям тисне руки сам Леонід Макарович. Чого б й не тішитись нашим “новим”, коли гроші вже нікуди дівати. Я й тут прогавив своє: яку ж самогонку роблю — якби вчасно заявку подала, обов'язково якийсь “престиж” виграла б.

Та я оптимістка! Добре, що є в нас посольство Місяця, все одно свого доб'юся, бо пече вже тисяча доларів.

Так я собі думаю, а самій усе-таки досадно, що опинилася осторонь такої справи й залишилася “непрестижною”. Та після того,

як подивилася телепередачу “Бути жінкою”, аж ахнула: оце те, що мені треба! Лада Лузіна запрошувала всіх бажаючих узяти участь у параді відьом на Хрещатику. І грошей не треба великих на це, і розуму, думаю, теж. Є, значить, жінки, які хочуть здійснити щось грандіозне, “показати свою внутрішню сутність”, як каже Лузіна. Мені як очі відкрилися: он чому мені все хотілося на мітлі політати та щось таке гідке утнути! Тримайтеся, “престижні”! Настала наша черга з жиру біситися.

● **Леся ШПИЧКА**, відьма № 2, м. Іллічівськ Одеської обл.

“Мазепа. Махно. Юрко Тютюнник. Вони ще повернуться”. “Вам проголосувати, як муху відігнати”
(Г. Тютюнник)

У Харкові пікетували обласну адміністрацію, вимагаючи державності для російської мови.
(Радіо, жовтень 2001)

Якими б увійшли Тютюнники в сьогодніня? На кого б вони знову залишили свій біль, свою тривогу за рідну землю, людину, нашу мову...

Григорій Михайлович полюбляв згадувати ті часи, коли по селах їздили агітатори-крикуни, проголошуючи осанну пролетаріатові і його державі, мовляв, і революцію він здійснив, і гегемоном став, і диктатура тепер його. Слухав-слухав дідок, такий собі сільський філософ, та й запитав:

— Ось ви тут про пролетаріат: і гегемонський він, і диктує все він. А ми ж тоді хто?

— А ви, дідуню, селяни.

— Ага, воно й звісно, — селяни, та й годі.

А ось ще один селянин-філософ: викликали його в школу, де син одержав кілька двійок. Ще й я з української мови поставила, хоч рідко це робила — впевнена, оцінкою — ніколи не навчish.

Дізнавшись про двійку з мови, батько про інші й не згадав:

— Ти хто такий? Турком чи москалем став? Ти до року вже говорив своєю мовою, а тепер забув? Ти її повинен знати, як “Отче наш”! Ви пробачте, але що то за навчання? Наніс книжок до хати, глянув я в них, а вони руські.

Я намагалася пояснити, що знання мови — то не лише розмовна мова, що вона має свої правила, закони, які люди повинні знати, тоді й шана їй буде.

— Шановна вчителько, вибачте, я також умію поставити протинок (кому), але для цього не потрібно говорити по-бурсурманськи.

Отак говорить, так думає Україна.

* * *

Їхали ми у відпустку ще в перший чи другий рік по одруженню, та й зупинилися на два дні в Києві. Григорій, як завжди, відразу подався в мандри сам, але незабаром вернувся по мене:

— Ходім!

— Куди?

— На Хрещатик. Будемо вчити киян української мови, а “водяних русалок” давати здачу.

— Отакі! Приїхали на день до столиці та будемо сваритися з людьми.

У вестибюлі я зателефонувала. Григорій примостився з газетою на вікні. Не встигла я промовити й кілька слів, як до мене підійшов молодий елегант і сказав:

— Девушка, не говоріте долго, ето вам не в селе.

— А до чого тут село?

— В столиці на таком наречії не говорят.

— Як мову великого народу можна назвати “наречієм”? — приступився до елеганта Григорій. — Та хто ви такі? Безбатченки, космополіти!

Навколо нас збиралися люди. Я заспокоюю Григорія, а молодик не йде, стоїть, як уколаний. Добув посвідчення і зі словами: “Я також українцев” — подає його Григорію.

— Не потрібне мені ваше посвідчення. Ви своїм ганебним вчинком засвідчили, що ніякий ви не українцев!

А мене розібрала цікавість: я взяла посвідчення і прочитала прізвище “Петрусенко”, але не глянула, хто ж він.

— Може, він Оксани Петрусенко син, — смикнула я за рукав Григорія, — а ти його так збестив.

— Хам у ставленні до жінки —

хам в усіх відношеннях, хай він буде хоч і сином турецького султана,

— сказав Григорій і хутко вийшов.

— Куди ми йдемо? — запитала.

— На Хрещатик вчити киян української мови, а “водяних русалок” давати здачу!

На мої протести він не реагує. Підходить до першого кіоску з розмальованою “водяною русалкою” і кладе 3 копійки на блюдце.

— Вам із сиропом?

— Ні, мені скляночку чистої водиці.

— Ми в стакани не наливаєм.

— А ми зі стаканів не п’ємо.

— Це він жартує, — втручаюся в розмову.

— С віду он не із вєсьолих.

Григорій випив воду, розгорнув газету і став читати. Продавщиця поцікавилася, що він хоче.

— Хочу одержати здачу.

— Но у меня нет двух копеек.

— Нічого, я почекаю.

Я заховалася за кіоск і сміялася до сліз. Продавщиця довго дзенькала копійками, нарешті кинула дві копійки на блюдце. З ними Григорій підходив уже до другого кіоску.

— З сиропом! А черпачок, тобто мірочку, треба наливати повненьку,

— зауважив він, коли продавщиця ледь бризнула сиропу в склянку, в яку вже струменіла газувана вода.

— А ви откуда такой?

ПОВЕРНЕННЯ

Михайлові Слабошпицькому — сіячеві рідної мови присвячую

— З України! І говорити “подешньому” умію, та не хочу.

Розмальована подала, здвинула плечима. Григорій поклав копійки і розгорнув газету. Тут йшлося про витримку — хто кого.

Я вже не сміялася, а обурювалася, що ми під цим кіоском простоїмо до кінця дня.

— Мене говорілі, что хохли жадниє, но чтобы до такой степени! — і продавщиця з серцем кинула дві копійки.

Григорій чемно подякував. Я сказала, що більше до кіоску з ним не підйду.

— Ось купіть квіточки, і жінка не буде сердитись, — почули ми збоку.

Поруч стояла жінка, приязно посміхаючись. У кишені в неї були квіти, накріті марлею.

— Навіщо ж ви таку красу прикрили? Звідки ж ви, що так гарно говорите?

— Оце все нараз хочете знати! — сміється жінка. — Ми з Подолу, а там у нас всі так говорять. Хіба ж я знаю, чи гарно, чи ви, мо, жартуете! Квіти ж накрила, бо не дозволяють на вулиці продавати, а мені на базар не хочеться з ними йти. Тут заохотки люди беруть, а там ніби насильно. А вони ж одцівгуть, і краси такої люди не побачать.

Григорій набрав квітів і насилу розпрощався з жінкою. Ми вже вийшли на Володимирську. Раділа, що попереду не було видно кіосків із водою, але — на тобі! Кіоск. Знову побіг до нього. Та на моє щастя в кіоску стояла дівчина у виштитій кофтині, у мережаній косинці.

— Вам водиці з сиропом? — привітно запитала.

— Серденько, з кіоском! Нарешті я чую свою мову, нарешті я радий, що це наше місто! Ось вам квіти також від гарної українки.

Я на радощах віддаю дівчині свої квіти. Григорій радіє, обіцяє купити мені за те цілий сніп. (Мені лише того снопа і бракувало — аби носитися з ним по спекоті).

Закінчили ми свою мандрівку в Лаврі. Вже було пізенько, правила вечірня служба. Людей було видно-невидимо. Співав сам Козловський. Глянула я згодом на Григорія і щиро здивувалася. Це був не той чо-

ловік, який донедавна ходив по Хрещатику та вчив видавати здачу.

— Ти відчула силу, що витає тут, у святих місцях? Людей тисяча, і всі вони охоплені якимось почуттям очищення й умиротворення, — пошепки говорив він, коли із запаленими свічками ми спустилися в дальні печери Лаври.

Мені було важко йти. Якийсь щем у душі, внутрішнє тремтіння заважали. Здавалося, що кінця цим печерам не буде. Коли нарешті вийшли, я сказала про це Григорію. Він помовчав, потім промовив, що нам треба частіше бути в святих місцях — для душі треба.

Нарешті йдемо в наші Чорнобаї. Не їзда, а мука. Добираємося невеликим річковим теплоходом до Черкас. Вода дніпровська хвотіє і темніє, потроху входимо в ніч. Стоїмо на палубі. У казковій темряві рухається теплоход, освітлюючи мальовничі береги прожектором.

Вже благословилося на світ, коли проходили мимо Канева, мимо Чернечої гори. Вклонилися могили поета і, лише тоді, коли вона пропливла мимо, спустилися в каюту.

Радю нас зустрічали Чорнобаї, а наступного дня приїхала моя тіточка Надя — найкраща з усіх тіток: оптимістка, з молодим, чудовим, як у сімнадцятилітньої, голосом.

— Орисенько (до мами), чи то

декларував, не хизувався нею. Треба вкласти сили й працю в цю любов — ось що потрібно:

Йдучи від рідного порогу,

Багато не візьму в дорогу:

Блакить, синь неба, журавлі

Й любов до рідної землі

(Г. Тютюнник).

* * *

Помер Григорій. Опустіла земля для мене. Все й усі раптом стали чужими. І погнало мене, як перекотиполе, по світу, туди, де є рідна людина, що ні на хвилину не забуває Григорія, може говорити про нього як про живого.

Це був Харків. Там вчився Григорій. Зустрів мене радо. Хлопці, що мешкали з ним у гуртожитку, пішли до товаришів, а мені залишили кімнату, склали програму мого дводенного перебування в Харкові.

Після вечері ми пішли до пам’ятника Шевченку. Під холодним полиском місяця у вечірній тиші він оживав, а з ним і всі його герої.

А потім ми поїхали в ляльковий театр. Я була подивована — звідки у хлопців цікавість до ляльок? Мені пояснили, що приїхав ляльковий театр Образцова, і харків’яни в захопленні, у театрі — аншлаги.

Спектакль ішов під аплодисменти, а до мене не доходило: красиві молоді актори “тягають” по сцені величезних дебільних ля-

В

льок. Григорій сміявся: “Свята простота, — Образцов сатиру на сильних світу цього наводять! За алегорією ховаються темні сторони життя. Але ж це ляльки — не люди. Їм можна. І під це “їм можна” Образцов говорить правду”.

А ще Гриша звернув мою увагу на те, що “дядько з деревні” не підпадає під цю критику. А як і попаде коли, то — дотепником, завжди виходить переможцем.

(Нині, дивлячись інколи Євдокимова “Сльогким паром”, думаю, чи не занадто простецькі в нього селяни — селяни та й годі).

Зустрічалися з Григором частенько і в Києві. Я не переставала дивуватися його великій обізнаності з життям, історією, літературою. Коли він встигав досягнути те все? Він писав “життя” і говорив про це. Село хвилювало його, ятрило душу, обнімало боєм серце.

“А чому люди їдуть із села? Поперше, хлопчину до війни вчили: “Я буду інженером”. І не тому лише, що нудно в селі було, а їсти там нічого. Земля — це прекрасно, як поема про море. Театр передає концентрат, у житті ж є і піднесення, і низьке, і дно. Якби Довженко не торкався землі, поема була б чудовою” (Записна книжка).

Італійці почали неореалізм у кіно від Довженкової “Землі”, а Григорію багатьох глибше відчувало лоно землі. Мати Григора, Ганна Михай-

лівна, коли почався фільм “Земля”, розгублено зауважила:

— Так він же (погонич) не з того боку йде коло волів.

А ви кажете... Землю треба розуміти, “бо вона — земля”.

Якось мені зателефонував Григорій і сказав, щоб я їхала в Київ сьогодні. Мене чекають. Має відбутися серйозна розмова. Зустрінемося як завжди...

Тож виїхала до Києва. В кафе “Метро” на Хрещатику мене чекав Григорій з двома незнайомими чоловіками. Позналилися: Ростислав Самбук, а другий — Стефан Демчик із Польщі. Власне, з ним і мала відбутися моя зустріч. Він як журналіст приїхав із Польщі і не мав права залишити Київ. А йому краще потрібно поговорити зі мною, бо почав перекладати “Вир” польською мовою. Зустріч варта того, щоб ніч не спати. Я була зачарована “Скіфською водою” Самбука, і ділова розмова була дуже доречною. Підійшов Євген Гуцало, і кияни попросилися з нами. Коли ми домовилися про переклад остаточно, Григорій сказав:

— Пане Стефано, про одне прохаю Вас: не одягніть наших полтавчан у польські камізьки, постарайтеся вчитатися у “Вир”, бо нашого Гришу Вам буде перекладати нелегко — у нього селяни живі, не мальовані, а характери розкриваються багатющою, з полтавською окрасою, мовою. А хочете почути живу мову? Хочете — ходімо. Тут недалеко Ви почнете, як вона звучить.

Так ми опинилися на Бессарабському ринку. Григорій розстебнув пальто, збив “шляпу” на потилицю, купив при вході соняшникового насіння.

Я протестувала: “Для чого насіння? Чужа людина, а він — насіння”.

Та він насипав у кишеню і панові Стефану.

— Інакше “ніззя”! Насіння — це перепустка на ринок.

Пан Стефан цілком серйозно розглядає насіння. Все намагається також робити серйозно. Я ж потроху перепрошую його, пояснюю, що це — жарт. Жінки, прихвалюючи насіння, насипали Григору повну кишеню, вони б йому і з торбою віддали — так він вихваляв їх, аби поговорити. Вони сміялися і... молоділи.

Я таки залишила цей спектакль, підійшла до ковбас, що пахли на весь базар, хоча Гриша й попереджав, що ковбаси тут дуже дорогі, часто їх продають не господарі, а торгаші.

— Ти таки купила!

— А чому ж не купити? Смачніших за мої не знайдете, а кабачник милоком випоєний.

Григорій почав: а де взялося слово “смачний”, а як ви гарно говорите. А Стефану сказав, що оце тут діє університет української мови.

“Доля рідного народу мучила письменника, викликала глибокі роздуми... Своєчасно звучать сьогодні і ось ці його записи, прислухайтесь до них: “Зберігаються тільки народи-завойовники, себто тільки вбивці. Завойовані народи скніють. Україна ніколи не була завойовником: єдиний її спогад — слово козацького самозахисту. Забрати в неї і це — народу такого більше не існує” (Райса Мовчан. Неопубліковані сторінки записників Гр. Тютюнника).

Отак повертаються в сьогодніня Тютюнники, ніби й не було минулих десятиліть. Надіймося на те, що сучасники ще згадають “чиїх батьків і чиї ми діти”. І не підуть більше під обласну раду вимагати державності для російської мови, а вклоняться низенько рідній.

● **Олена ЧЕРНЕНКО-ТЮТЮННИК**, м. Чорнобай Черкаської області

ПРО АВТЕНТИЧНІСТЬ «СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ»

Посилена увага української громадськості до історії рідного народу свідчить про зростання національної свідомості, про пошуки самоідентичності в бурхливому сьогоденні. Цей процес закономірний, бо лише так можна вижити в умовах жорсткої конкуренції — разом зі своїм народом, проростаючи коренями в рідну землю.

Проте, перебуваючи десятки літ в умовах гідропонного існування, підживлюючись лише ідеологічними стереотипами тоталітарного режиму, українська політична і наукова еліта не завжди готова довірити свої хилі гідропонні корінці рідному ґрунтови. А це тягне за собою недовіру до творчих можливостей власного народу як у сьогоденні, так і в історичному минулому. Саме тому зараз знову постало питання про автентичність культурної та літературної спадщини українців, зокрема «Слова о полку Ігоревім».

Про містифікацію і скептицизм. Проблема автентичності «Слова» виникла ще на початку XIX століття і час від часу виринає в білянауковій та публіцистичній літературі. У значній мірі цьому сприяють і окремі захисники «Слова», які у своїх необґрунтованих заявах і самого автора «Слова» фактично відносять до містифікаторів. Ось деякі висловлювання.

“З історичної точки зору похід Ігоря не виправданий... Невдаха-князь пропрахувався. Дорого коштував народу його авантюрний похід. Та славу Ігорю, хоч і побудовану на неславі його походу, приніс автор Слова...” (Данило Голда. Вічно актуальне «Слово». — Столиця. — 2003. — Липень № 27. С. 12).

Ця оцінка співзвучна з поглядом В. Складенка, який спочатку, щоправда, висловив переконання, що “похід Ігоря оспінується, а до самого Ігоря автор ставиться з великою симпатією”. Звернімо увагу: оспівується з великою симпатією! А трохи далі у своїй книзі той же публікатор пише прямо протилежне: поразка Ігоря “принесла ганьбу замість колишньої слави” (Складенко В. Г. “Темні місця” в “Слові о полку Ігоревім” — К., 2003. — С. 10, 62). Отож, виходить, що була оспівана ганьба, провал, безслав’я, злочин. Так автора «Слова» втягують у брудний обман власного народу.

Цю містифікацію, приписувану авторіві «Слова», не заперечуючи її, намагається виправдати Ю. Канигін у книзі “Пояс мира” (К., 2001). Він викладає свою концепцію боротьби на Русі візантизму, який представляв Володимир Мономах і його нащадки, та іудео-християнства, яке уособлював Ярослав Мудрий. У XII ст. Русь відійшла від іудео-християнства і приєднала себе на самогенноцид. Князь Ігор нібито хотів здобути криваву славу візантиста, але після поразки розкався. Саме тому бездарний похід представлений автором «Слова» як героїчний. Саме тому князь Ігор іде до церкви Пирогощі, що нібито опікувалася сіонськими мудрецами й була побудована багатим купцем (євреєм-вихрестом) Пирогощем. Адже сіонські мудреці “намагалися утримувати велику східно-єврейську державу в руслі “підводного потоку історії”, тобто діянь сіонського пріорату. Стараються і зараз...” (С. 151—156). Відвертіше не скажеш! Але весь цей вимисел на совісті автора.

Цю ситуацію не могли не використати скептики, які заперечували давність пам’ятки, будуючи свої припущення вже не на власних дослідженнях, а на протиріччях у різних публікаціях, виступаючи як споживачі чужих ідей і прорахунків (скептицизм зовнішній). У пошуках контраргументів захисники «Слова» вдалися до спроб “виправляти” текст пам’ятки, руйнуючи її. Таким чином, поряд зі скептицизмом зовнішнім процвітав скептицизм внутрішній. Між ними існував своєрідний симбіоз, у якому вони підживлювали один одного.

Датування «Слова». У 1792—1793 рр. І. Єлагін, О. Мусін-Пушкін та ін. відносили появу «Слова» до

початку XII століття, вважаючи, що автор прославляє учасників переможного походу руських князів, зокрема Ігоря Олеговича (пом. 1147 р.) на половців 1103 року. У написаних тоді коментарях згаданий, як живий, Всеволод Олегович (пом. 1146 р.), а ікона Пирогоща була ототожнена з іконою Владимирською, яку Андрій Боголюбський вивіз із Вишгорода в 1157 році.

Згодом прийшло усвідомлення, що у «Слові» йдеться про поразку руських князів, яких у зв’язку з цим негативно характеризували як легковажних авантюристів, які погналися за славою, безвідповідальних сепаратистів. Всі ці формулювання з московських і петербурзьких академічних центрів із повним довірою сприймалися й українськими публіцистами. Дослідники майже одноставно стверджували, що «Слово» заклиало до нового негайного походу на половців із тим, щоб визволити полонених сіверян (М. Грушевський, В. Перетц, М. Гудзій, Л. Махновець, П. Охріменко та багато інших інтерпретаторів). Особливо ка-

був повністю зігнорований великий пласт літописної інформації 80—90-х років XII століття, яка розкривала історичну основу цього твору в усій повноті й конкретності. Цілком очевидно, що для утвердження автентичності «Слова» бракувало лише одного — аналізу в історичному контексті, прив’язки пам’ятки до конкретної доби, що могло б стати нездоланною перешкодою для руйнівного скепсису.

Історична основа «Слова». Передовсім необхідно мати на увазі, що автор прославляє князів, які вийшли в похід “за землю Руськую”; що Ігор Святославович поставлений поряд зі “старим Володимиром”, київським князем, як рівновеликий; що Руській землі без Ігоря — як тілові без голови. Саме ці факти (лише вони!) лежать в основі доказів, які підтверджують автентичність «Слова».

Спробуємо розібратися. Як справедливо зазначив у свій час Б. Рибаків, у XII ст. у Києва було два напрями боротьби — половецький степ і Володимирсько-Суздальське князівство. Із часів Юрія Долгоруко-

показав себе перед старшими князями, Святославом і Юриком, із найкращого боку. Ображені Олегівичі в той похід не пішли. А Святослав, відколотив Володимира від антируської коаліції Суздаль-Хинові і половців, розпочав готувати наступну акцію, в якій головна роль відводилася вже Ігореві Святославовичу.

Навесні 1185 року князь Ігор помстився переяславцям за пограбування своєї землі — взяв місто Глібів і пішов у половецький степ. У цей час Святослав Київський підстраховував Ігоря в Корачеві, на кордоні з Суздалем-Хиновою, а Ярослав у Чернігові підстраховував його з боку Переяслава. Отож, Ігор мав повну підтримку Олегівичів і міг сподіватися на успіх.

Однак йому довелося зустрітись з об’єднаними силами половців, які готувалися до вторгнення в Русь. У «Слові» ця ситуація передана в поетичному образі сонячного затемнення, яке, однак, не має ніякого стосунку до реального походу. Адже сіверські князі зазнали поразки 28 квітня, а затемнення відбулося 1 травня 1185 року. Цей факт знаходимо в Татіщеві; про нього писали В. Капніст та І. Огієнко. Сонячне затемнення показано у «Слові» перед походом: воно покликано й організувало Ігоря в похід. Пояснюючи намір Ігоря, М. Грушевський ще в 1923 р. писав, що з погляду сіверського князя краще смерть у бою, аніж полон вдома після несподіваного вторгнення ворога.

Події 1185 року згуртували Олегівичів як ніколи раніше, консолідували всі військові сили руських князів. І хоча сіверяни зазнали поразки, все ж їм удалося знесилити і розколоти ворожу коаліцію. Об’єднана суздальсько-половецька агресія не відбулася. Більше того, Сіверщина була остаточно включена в систему оборони Руської землі. Це була блискавка перемоги Святослава Всеволодовича Київського — найвидатнішого діяча і полководця Русі XII століття. З походом Ігоря назавжди визначилися кордони поміж Руссю і Хиновою-Суздалем, сформувалися зовсім різні держави вже на етнічній основі за більше як 50 років до татарського вторгнення. Навіть у цьому вимірі подвиг Ігоря був епохальною подією XII століття. Але ця оцінка походу виникла дещо пізніше, коли ще більше загострилися міждержавні стосунки між Руссю і Суздаlem-Хиновою в 90-х роках.

Час написання «Слова» — 1198 рік. Після смерті Святослава Всеволодовича (1194 р.) єдиновладним на Русі став Рюрик Ростиславович, який невдовзі визнав родове й політичне старшинство Всеволода Суздальського і передав йому Переяслав руський як спадкову отчину (1196 р.). Русь опинилася в лещатах ворожих сил, і половці — союзники Суздаля — безборонно підходили до самого Києва.

У 1198 році Ігор Святославович став великим чернігівським князем, старійшиною Олегівичів, співправителем Юрика в Києві. Ігумен Мойсей Видубицький склав їхній спільний великокнязівський літопис, який дійшов до нашого часу в Іпатівському списку. Тоді ж, 1198 року, виникло і «Слово о полку Ігоревім», яке було своєчасною реакцією на всі ці складні суспільно-політичні процеси, стало в обороні Русі, колишньої метрополії, від агресивних сусідів. На думку автора, лише Ігор Святославович міг врятувати Русь від нової руйнації, очоливши руську державу.

В. Ходасевич писав, що людський героїзм Ігоря “весь час стійко мотивується його політичною місією”. І коли автор проголошує, що князь Ігор потрібен Русі як голова тілу, то він має на увазі якраз політичну місію — ствердити єдність князів і захистити Русь від зовнішніх ворогів. Така характеристика Ігоря у «Слові» могла виникнути лише в 1198 році, коли для цього склалися відповідні умови.

Ще в 1196 році Роман Волинський визнав чернігівського князя Ярослава Всеволодовича главою руських князів, запропонував про-

ект федеративного устрою Русі і вільні вибори великого київського князя. За його задумом, у виборах могли взяти участь лише володимиро-волинський, тобто сам Роман, чернігівський, галицький, смоленський, полоцький і рязанський князі, тобто ті, які входили до складу тодішньої Русі. Звернімо увагу, що волинський і галицький князі названі окремо. Отже, проект був розроблений до об’єднання цих земель, тобто до 1199 року. Крім того, Роман не назвав переяславського князя, бо з 1196 року Переяслав був під контролем Суздаля і самостійного статусу не мав. Таким чином Роман не допускав ніякого втручання суздальців у справи Русі.

Автор «Слова» підійшов до цієї проблеми дещо інакше, хоча в Золотому Слові Святослава ніби відповідає на заклики Романа. Він звернувся і до Всеволода Суздальського, вказавши на те, що його отчина Переяслав Руський потребує захисту, оскільки “сини Глібові”, його рідні племінники Ізяслав і Володимир Переяславські, “живі шерешіри”, вже загинули в суздальських авантюрах. Але водночас автор «Слова» не назвав рязанського князя, оскільки в 1198 році Рязань відокремилася від чернігівської єпархії і потрапила у сферу впливу Суздаля. Отже, і автор «Слова» був проти участі колишньої колонії, Володимирсько-Суздальської землі, у внутрішньополітичному житті Русі. Ці факти як у проекті Романа, так і в тексті «Слова» можуть стосуватися лише подій середини 1190-х років і переконливо свідчать про автентичність обох пам’яток (див. Яценко Б. І. Розвиток державного устрою України-Руси... — УІЖ, 1997 — С. 119—133).

Є ще один фрагмент «Слова», який датує його з найбільшою точністю. Це звернення в Золотому Слові до Ярослава Новгородського й онуків Всеслава із закликом до миру. І конфлікт, який виник між новгородцями й половчанами восени 1198 р., був припинений узимку того ж року. За межі цього часу автор «Слова» не виходить (див. Яценко Б. І. Про Золоте Слово Святослава Київського. — Рад. Літературознавство, 1976 — № 5 — С. 53—59).

Усі ці обставини були актуальні й доленосні для Русі наприкінці 90-х років XII ст., коли гостро стояло питання про її виживання в її протистоянні з Суздаlem-Хиновою. Через короткий час відбулися події, що докорінно змінили політичну ситуацію. У 1199 році Роман Мстиславович захопив Галич і утворив Галицько-Волинське князівство. У 1202 р. помер Ігор Святославович, а 1205 р. загинув Роман Мстиславович. У 1206 р. суздальці були вигнані з Переяслава Руського, який повернувся під контроль Києва. У 1212 р. після смерті Всеволода суздальського Рязань знову стала незалежною. У «Слові» немає жодного натяку на який-небудь із цих фактів.

Висновки. Детальний аналіз історичної інформації «Слова» в контексті його доби і у зв’язку з літературними джерелами XII століття підтверджує його автентичність як старокрипської (руської) пам’ятки 1198 року.

Після розпаду Київської імперії Руська земля, колишня метрополія, сконсолідувала як одноєднічне державне утворення України-Русі й зуміла захистити себе в протистоянні з колишніми колоніями, зокрема з фінськими племенами (Хиновою) Володимирсько-Суздальської землі та їхніми союзниками-половцями. І «Слово о полку Ігоревім» стало в обороні української держави відтоді й назавжди.

У всі наступні віки українці, як і князь Ігор у 1185 р., виходили назустріч небезпеці, щоб захистити рідну землю від нападників. І в цьому подвиг Ігоря безсмертний.

Іван Франко писав у циклі “На старі теми”:

Вирайди ми слово до походу
Не в степи куманські безконечні,
— А в таємні глибини сердечні,
— Де кують будучину народові.

тегоричним був у цьому Б. Рибаків, який вважав «Слово» актуальним лише в 1185 році, а в наступному, 1186-му, вже непотрібним.

Таким чином зігравши «Слово» у вузькі хронологічні рамки 1185—1187 рр., дослідники відмовилися від аналізу у зв’язку з поемою літописних повістей про похід 1185 р., бо вважали їх пізнішими творами. Щодо скептиків, то вони вважали «Слово», як і знайдений тоді тмута-раканський камінь, підробками Мусіна-Пушкіна, які нібито закликали росіян до воєнного реваншу на Тамані. При цьому ремінісценції «Слова» у творах XIII—XIV ст., в т. ч. у “Задонщині”, вони приймали за матеріал, використаний фальсифікатором у підробці «Слова» наприкінці XVIII століття. Дехто з оточення М. Каченовського в першій половині XIX ст. дотримувався думки, що «Слово» могло бути написане й у XII ст., але греком або норманом, і перекладене на руську мову в XVI ст. У 1975 р. О. Сулейманов “уточнив”, що «Слово» було написане по-кипчацьки.

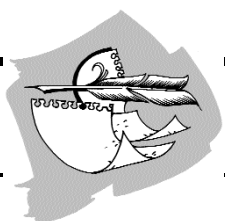
Усі ці припущення захисників «Слова» і скептиків були позбавлені будь-якої наукової основи. Їм не вдалося знайти переконливих критеріїв історичної оцінки «Слова», бо

го північні князі спрямовували всі свої військові сили на підкорення Києва, використовуючи для цієї мети прикордонне Переяславське князівство, свою родову отчину. У боротьбі за Київ Долгорукий разом із сином Глібом приводив на Русь всю половецьку орду дванадцять разів, спустошуючи все на своєму шляху.

Цю політику успадкували і його сини Андрій та Всеволод, ведучи боротьбу вже проти Києва і Русі. У 80-х роках така небезпека нависла над Сіверщиною.

Тут події розвивалися за тим сценарієм, про який писав Б. Рибаків. Навесні 1184 р. Володимир Переяславський, посварившись з Ігорем, напав на сіверські міста й пограбував їх. Ігор повинен був помститися, але його сил було замало, оскільки за спиною Володимира стояв старий Всеволод Суздальський. Чернігово-сіверські князі вимагали від Святослава Київського покарати переяславського князя за шкоду, вчинену Сіверщині: “А як підеш на Сулі”, — заявили вони перед літнім походом Святослава в 1184 році.

Але Святослав зробив геніальний хід — запросив до того походу й Володимира Переяславського, який

ВЕЛИКА ГУЦУЛКА З КРИВОРІВНІ

Сиджу на Івано-Франковому камені, наче на троні. Розлого, зручно, під ногами — кам'яна підставка, за плечима — кам'яні хрести. Осінній камінь, а тепло ще літне. Хто і скільки разів сидів на цьому камені? Думаю, тут присідала Леся Українка, і два Михайли — Коцюбинський і Грушевський, два Володимири — Гнатюк і Шухевич, і Гнат Хоткевич, і Сергій Параджанов, Іван Миколайчук... Камінне крісло Івана Франка на Грашпарівці. У Криворівні. Біля Одоєїної хати.

Бо саме до Одосії живої і до Параски, вже мертвої, — моя дорога. Та Одосії вдома не застала, посиділа на колоді біля її хати, заглянула навіть у тихе віконечко.

...Зачерпну кухликом води з кринички Параски Плитки-Горицвіт. Вода джерельна, як саме життя. І чиста-чиста, як саме Небо. Дашок над криничкою прогнів. Ллється вода на дошки, як на душу. Ллється на малюнки самої Параски, які вона повисила ще за життя, ще років п'ять тому... Із внутрішніх обшитих дошками боків кринички — квіти і лелеки. Поранені лелеки і розірвані квіти. Завтра листочки розвіє вітер! Невже нема кому зібрати, склеїти, реставрувати і дах новий подарувати Парасчиній криниці?! Нема.

Звичайно, є. Є клуб "Українські Афіни", бо саме так назвав Криворівню відомий фольклорист і етнограф Володимир Гнатюк. Силами клубу вже перекрита хата Криворівненської Народної Письменниці. ТАКИ БУДЕ ЇЇ МУЗЕЙ У ЇЇ ХАТІ!

Криворівня славиться іменами тих, хто тут бував і творив, вертався сюди знову й знову. Тут є музей Івана Франка, відбудовується на присілку Грушівка оселя Михайла Грушевського, буде музей "Тині забутих предків" у хаті-гражді Палія Харука, де знімав свою кінострічку Сергій Параджанов. Багато ще інших музеїв задумано: писанкарства, парафіанства, ковальства. Дай, Бо-

же, здійснити задумане!

Стою біля хати Параски Плитки-Горицвіт. Слава Богу, вже під новим дахом! Занедбане подвір'я. Парасчині барвінки втопили листя в бур'янищах. Звичайно, не все одразу.

Криворівня — Гуцульська столиця. І в неї тільки одна Народна Письменниця — Параска Плитка-Горицвіт. З доробком у сорок томів по п'ятсот сторінок кожен! Гуцульською мовою! Це — народна геніальність, у яку ти, Криворівне, ще не смієш і повірити! Та й хто прочитав усі сорок томів Парасчиного гуцульського писання?! Переплетеного, розмальованого і випсаного її дивовижною каліграфією. В'язь, орнаменти, графіка — усе в тій каліграфії. Воно майже ніде не публікувалося. За її життя багато науковців хотіли просто її трудами підживитися. Не дала.

Заповіла Гуцульщині й Криворівні. Це — звичайний унікум, який ми ще не гідні осягнути. Схиляю голову перед могилою Параски Горицвіт. Горицвіт — не від горя, а для серця.

Я, волинянка, кланяюся тобі, Велика гуцулко! Молюся за тебе на твоїй могилі. Ти ще й сама не знаєш, що ти, і тільки ти, є і будеш найбільшою Славою своєї Криворівні. Найпахучішою квіткою Гуцульщини.

Бо ти сама — Вічна Пам'ять! Ти, Криворівне, маєш те, чого не має ніхто: поезії, легенди, перекази, казки, бувальщини твоєї Параски. Гуцульські мовні діаманти, колоритний і невідомий діалект. Перли звуків, бурштину зворотів, смарагди винятковості. Твою найголовнішу криворівненську повість! Яку ще ніхто не читав! Але її чув Франків камінь-трон, що в близькому сусідстві від Парасчиної хати.

Доля геніїв — не геніальна. Так дає Бог! Щоб хоч щось зрозуміли люди. А ми — нерозумні, і розуміти не хочемо. Може, тому й страждаємо. Може, тому і падають свічки зі свічників у старовинній Криворівненській церкві Різдва Пресвятої Богородиці. Навіть на її Богородичному святі.

Несвяточними були мої роздуми у світлий день Криворівні. Може, ми загорді? Перед Богом?! Може, ми заснули? Для Богородиці?! Може, може, може... Прости мене, Боже! Прости, Богородице! Простіте, добрі люди, і недобрі теж...

Душа, як струна, тремтить на вітрах. Душа, як трембіта, стогне й оплакує. Душа, як Черемош, реве і рветься. Рвуться думки. Колить серце. Кожна людина — музей. Для своїх нащадків. Кожна людина — Храм. Для своєї Престольності. Кожна людина — пантеон. Для своєї землі!

Дивовижна Гуцульщина! Люди тут дуже добрі. Коли я у Верховині вперше зустрілася з Черемошем, те три години зранку і десь стільки ж перед вечором аж до темноти дивилася в очі-води Черемошу, не могла від-

вести погляд від верховинських верховин, і народжувалися поезії. Дивилася, як загіпно-тизована, бо такою і була. Аж до мене спустилися вниз люди — ціла сім'я, яка поруч будувала хату. Поцікавилися, чи маю я де ночувати, чи не зробилося мені погано. А мені ж було так добре, так неповторно і так дивно, що я і часу не відчувала, що видалася дивачкою місцевим людям, які щодня беруть воду з Черемошу і щодня дивляться на свої гори. І їм здається, що в цілому світі так гарно, як у них.

...Сиджу в машині, що мчить гірськими петлями у Косів, на Гуцульський фестиваль. У руках тримаю веселковий великий том малюнків Параски Плитки-Горицвіт, який добрі люди теж везуть на фестиваль. Може, хтось зацікавиться.

Доля гуцулки... Малюнки і підписи. Що краще? Для мене, напевно, підписи. Бо це — поема гірська про долю горянки. Мовою гуцульських гір. Більше ста малюнків!

Доля гуцулки... Не встигла домалювати і дописати. Пішла на своє небо. А хто встигне нам подарувати її спадщину? Чи знайдеться на Гуцульському фестивалі хтось, кого схвилює велика спадщина Великої гуцулки? Напевно, не знайшлося... Бо серед великих розмаїтих і розпачливих промов на Гуцульській конференції, серед барвистих і запальних танців і пісень ні на відкритті, ні на закритті Гуцульського фестивалю не прозвучало і слова про поетичне й мальовниче диво Гуцулі! — Параску Плитку-Горицвіт. Із Криворівні.

А ще мені знаєте що подумалося? От якби кошти, витрачені на один Гуцульський фестиваль, та мудро витратити на видання спадщини Криворівненської Народної поетки! Усіх сорока томів!

Дивні ми люди: не розуміємо, де справжні цінності. Чи не хочемо зрозуміти? Танцювати можна, співати можна, а от слова українського хтось дуже боїться.

Бо в кожному Парасчиному томі — біль і правда, гуцульська мука, генетичність, Гуцульщина. Незвичайна, невичерпна, висока, як Гори Карпатські, чиста, як дно Черемошу.

Ішли колись люди до гуцульського газди Кривого на його рівню біля серповидного тут Черемошу. Ішли колись. І тепер ідуть письменники, етнографи, кіносценаристи до Криворівні по прекрасні думки і полотна. Ішли і їхали. Будуть йти і їздити. Допоки стоять Карпати, допоки Криворівня вирівнює душі! Параска Плитка-Горицвіт усе своє багатство залишила своїй Гуцульщині. Читай, осмислюй! Володарюй її дарами! Нема кому володарювати. Володар ще в жебрацьких шатах. А владі наш горицвіт не потрібен.

Та Гуцульщина просинається опісля летаргічного сну. Твердіє і твердішає.

Вродилася тишеченька, тільки грім замучив.

СКАРБИ НАШІ

Вивозили наших хлопців до Красного Луча. Здається, так змушені були співати гуцули, коли їх розлучали з Черемошем. Уже не вивезуть ні до Красного Луча, ні в Кривбас. Усі й усе залишаться вдома. Так, як заповіла Параска Горицвіт...

Я дивилася книгу її малюнків, так любовно і гарно переплетену її руками, з тими зав'язочками-кутасиками і тими розмальовочками кожної писаної букви. Дивилася й суворо наказувала собі, існуючій і не існуючій: "Бачиш, Антоніно, як треба робити, коли нема надії на інших? Треба робити на Вічність. Не собі — людям".

Але, попри все, хочу ще раз повернутися в Криворівню. На презентацію або, як по-нашому, святкування Парасчиних томів, усіх сорока, уже виданих!

...Сиджу над Черемошем, пройшовши всю Криворівню від Верховинської межі до річки Буковець. Зачарована, вражена гірською красою. Хати, як суніці, на схилах. Ворота біля хат, як райські входи. Гори, як Небесні Гриби. І рівнина! КРИВО—РІВНЯ! Як тернова хустка, розкинута перед водами Черемошу!

Тут мусить побувати кожен українець. Тут — Дух особливий. Тут Духовність насичений усякий час. ТУТ ЗНАХОДИШ САМОГО СЕБЕ! На своїй єдиній Духовній Вершині! Це треба відчутти, про це розповісти неможливо. Саме тому тут і з'явилася Параска Плитка-Горицвіт. Тут вона зійшла, як гірська арніка.

Прийжджі, якими б вони рідними не стали, все одно від'їдуть до своєї рідні. Залишаються завжди лише свої. Чуєш, Криворівне, — свої! Бо твоя Параска — це твоя найрівніша рівнина й найвищою Гора!

Прозорий Черемош, як сльоза. Хочу пити. П'ю. З долоні. Ще раз, ще раз... І ще. Вірю, що це — найчистіша вода. Не хочу йти. Хоча давно пора. Хвилини цементуються в роки. Я тут сиділа б ціле тисячоліття. І не сумувала б, дивлячися в очі цим вічним смарагдам і невмирущим водним дзеркалам. Так легко ще ніде не дихалося. Так радісно й великодно ще не було ніде. І чомусь так виходить, що поспішаєш саме там, де тобі треба зупинитися найдовше.

Душа, як тисячолітній камінь. Усе знає. Душа, як гірський едельвейс. Недоторканна й недоступна. Душа, як перша хвиля і як остання нота.

...Сиджу на Франковому камені. Біля Одоєїної хати. На Грашпарівці. У Криворівні. Вирівнюю мислі і думаю про все українство. І, зокрема, про одну українку-гуцулку Параску Плитку-Горицвіт. Трохи запізнилася на зустріч із нею. На якихось п'ять років, що стали раптом Вічністю. Але зустріч усе одно відбулася. НАШІ ДУШІ ПОХРИСТОСУВАЛИСЯ. НАВІКИ!

● **Антоніна ЛИСТОПАД,**
лауреат премії імені Василя Стуса

ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ

Надія ДИЧКА

ВЕСІЛЬНІ КОНІ

*Минуться всі незгоди й негаразди.
Забудуться в любові чвари всі.
Летять весільні коні в позачасі.
Якщо і будь, то радісній сльозі!*

*Весна пливе. Погодиться Неділя.
Цвіте усе й надіється на День.
Своєодні я оспівую в е с л л я!
Природи, птаства, квітів і людей!*

*Розбурхані потоком з гір відлуння:
О прикарпатські сонячні верхи!*

*Дзвіниця Сонця ловить вітру струни.
Тремтять круті дороги й береги.*

*Хай день нам не намотиться дзвонити
на Щастя й Радість, на тривке добро!
В душі слова подячної молитви.
За все, що буде. І що вже було.*

** * **
*Чому я часто думаю про степ,
коли зродилась у Карпатському краї?
Чому мені лелеки чорний креп
Козацьку "Чорну Раду" повідає?*

*Чому мені стежиною на зруб
полин неждано трапляється під ноги
І степовий нашле укропе дух,
І пригадає всі чужі тривоги?*

*Босоніж йтиму аж до трьох шляхів.
Трава очистить, вмие і зігріє...
Шумлять тупими схилами верхів
Старі, як світ, бескиди. Звечоріє.
Далеко ген і гори, і поля...
На міждоріжжя вдаваний "галаві"
аж за Дніпром себе відчую я.
В Соборній, вільній, квітучій
державі.*

** * **
*Ця холодна, срібна тиша
за Карпатськими верхами...
Жде мелодія на вірша —
бродить синіми шляхами.
Скоро гряде хуртовина,
що буває із...громами!*

*За горою — мов дитина:
хата тулиться до "мами".
Ой, горо, — ти всім тут "мама",
та твоїй муж — Карпатський вітер
б'є тебе й за небесами,
потім спить — немов убитий.
Ти ж одна дітей притулиш,
що, мов сироти, у тебе.
Із туманами затужиш,
здивляючись у Небо.*

** * **
*Тут, де живу, немає голубів —
тут... гори й сонце, сойки і сороки...*

*І це — зустрінеш зрідка журавлів
або орлів із-понад хмар
високих.
На кілька літ раз горлиця майне
крилом тугим над садом
й сяде їсти.
(Зерна того, що курам —
не мене),
зрадієш ти, хоча противник
містик.
І все ж, і все ж... Це, може,
Божий знак?
А може, звістка про щось гарне
й світле?*

фото О. Цешури

*І заворкує горлиця, й луна
полине ген у юність через літо.
Та хтось, либонь, сполохає її —
і зникне враз та горлиця
надовго.
Розвеселять синиці і щиглі:
що ж, не сумуй, хоч в осінь
йде дорога.
Чекай, люби, змагайся
знов щодня
із часом, з вітром, із
штормами долі.
І виглядай уперто солов'я,
котрий співати вміє лиш на волі.*

** * **
*Взялись за скрипки в тиші цвіркуні.
Заволоділи світом сні і зорі.
Вже літо... Поїзд ген із даліни
вужем швиденько сповз
по косогорі.
Ледь чутно пригальовує, пливе
той вуж залізний, за ліси і гори.
Як б'ється тиша! Як вона живе!
У цвіркунових впевнених мажорах.
Ще мить лякала гуркоту коліс,
та знову вже полонить ніч
Карпатську.
Згори по небу ген Чумацький Віз
до неї посміхається обачно...
Раює тиша: це її пора!
Підвладна їй рівнина і гора!*

● **м. Долина**
Івано-Франківської обл.

УКРАЇНСЬКА ГАЙКА РОБИТЬ РЕВОЛЮЦІЮ У МАШИНОБУДУВАННІ?

НЕВІДОМЕ ПРО ВІДОМЕ

Фото Ганни Оборської

Різьбове з'єднання типу "болт-гайка" є одним із головних конструктивних елементів у машинобудуванні. Без гайки важко собі уявити не лише автомобіль, а й звичайний дверний замок.

Усі майбутні інженери на планеті починають навчатися технічного креслення саме з вивчення й зображення гайки. Існує навіть спеціальна технічна дисципліна — "Деталі машин", у якій на першому місці стоїть знову-таки гайка.

Хто винайшов першу гайку — історія замовчує. Але достеменно відомо, що перші гайки були дерев'яними й використовувалися в різних пристосуваннях для точного виставлення й фіксації розмірів, наприклад, у пресах для виготовлення сиру, в шаблонах для виконання палітурно-оправних робіт, у деревообробних верстатах тощо.

Потреба в гайках різко збільшилася з появою й розвитком залізничного транспорту. Адже зношуваність поверхні й змореність металу колій потребують їх періодичної заміни, а отже — встановлення й прикріплення рейок до шпал і фіксація стиків рейок має бути тимчасовою. Тому — гайки.

Так само тимчасовим є прикріплення автомобільного колеса до відповідного диска на осі; є сотні тисяч (якщо не мільйони) інших подібних випадків тимчасових з'єднань-роз'єднань, у яких головну функцію виконує гайка.

І все було б нічого, якби загвинчена гайка не мала здатності до самовідгвинчування. Бо саме така її небезпечна здатність нерідко буває причиною серйозних аварій і катастроф. Різними способами гайку прагнули утримати від цієї небезпечної звички: ставили під неї спеціальні пристрої — наприклад, шайби Гровера (німецький інженер Гровер увіковічив своє ім'я геніальним винаходом, здавалося б, дрібниці — пружного розрізаного кільця), фіксували одну гайку другою — контргайкою; були невдалі експерименти з різьбою тощо. А вона — гайка — все одно часом відгвинчується сама. Причому, вірогідність самовідгвинчування за певних умов зростає майже пропорційно кількості гайок у конкретній конструкції. Наприклад, в умовах вібрації на тій же залізниці. Чи доводилося вам спостерігати з однієї точки, як себе поводить стик рейок, коли по ньому швидко котяться колеса вантажних вагонів

потягу? У момент проходження колеса рейка вібрає і пружно просідає разом із системою кріплення, щоб потім знову випростатися у вихідне положення. Тобто, хоче скинути гайку.

А тепер уявіть собі 500-кілометрову залізницю від столиці до Дніпропетровська, на кожному стукі рейок якої отак "грає" в середньому до 12 гайок... А на всіх залізницях?! А скільки треба тримати працівників, які слідкують за станом гайок, періодично догвинчуючи їх? Сотні мільйонів, мільярди гайок, що їх потребує господарство, породили спеціальну підгалузь — виробництво метизів.

А вона все одно самовідгвинчується!

І от в Україні, в епоху панування західних технологій, знайшовся інженер, який придумав гайку, яка вміє лише загвинчуватися!

Звичайно, її можна й відгвинтити спеціальним ключем, але за нормальних умов, зокрема й під час вібрації, вона здатна лише ущільнювати з'єднання самозагвинчуванням.

Як вона це конкретно робить — секрет. Але принцип досить простий: конструкція гайки пружно сприймає зовнішні зусилля, але виникають під час вібрації, спрямовуючи їх вектор по дотичній до лінії різьби у бік загвинчування.

Автор винаходу — **Георгій Іванович Котиков**, інженер-конструктор, нині головний конструктор фірми "Укрметиз", розповідає:

"Наша фірма — це нова організація, створена спеціально "під гайку". Ми вже отримали десяток патентів на наші гайки. Взагалі, ідея гайки народилася років 30 тому, коли я ще вчився в інституті.

Тоді, знаєте, в кишенях завжди були якісь залізячки. Одного разу, сидячи на лекції, ніби знічев'я, граючись, спробував загвинчувати болтик у пружинку. Потім хотів вигвинтити назад — не виходить. Трохи помучився, щоб зрозуміти цей феномен, потім узяв велику гайку і на токарному верстаті розрізав її по гвинтовій лінії. Закріпив болт і нагвинтив на нього гайку. А потім сміялася вся бригада: марно намагалися зняти гайку звичайним

способом, навіть за допомогою важеля, — нуль результату. Проремонстрував я тоді цю гайку в інституті. Але комусь вона, мабуть, дуже сподобалася, і її вкрали".

Невдовзі Маріупольський металургійний інститут, у якому тоді навчався Георгій Котиков, отримав від заводу "Азовсталь" договірне завдання на виконання науково-дослідної роботи з метою зменшення витрат на обслуговування заводських залізничних колій. Проблема полягала в тому, що фактичне навантаження на вісь рухомого складу в заводських умовах (під час перевезення металопродукції — рідкого металу, і шлаків, слябів тощо залізничним транспортом) — досягало 40 тонн, тоді як встановлена норма цього параметру на залізничних магістралях становить 21 тону.

Тому на "Азовсталі" існувала спеціальна жіноча бригада, яка постійно ходила вздовж колій і підкручувала гайки на стиках, бо під час кожного проїзду великогазових платформ виникає значний прогин колій на стиках і гайки відгвинчуються, незважаючи на пружинні шайби. До речі, щоб пружинна шайба (шайба Гровера) виконувала свої антивідгвинчуючі функції щодо гайки, вона має сприймати навантаження не більше 600 кг, а щоб болтове з'єднання трималося, навантаження на один болт має становити до 6 тонн. Тобто, за такого перевантаження шайба перестає бути пружинною і перетворюється у звичайну шайбу, яка, як каже Георгій Іванович, за таких умов "стоїть там для краси".

Зліва — сучасна гайка з поліуретановою шайбою, що "злетіла" з автомобільного колеса на дорозі; справа — та, що не "злітає"

Це лише деякі з нових різновидів диво-гайки

жінною і перетворюється у звичайну шайбу, яка, як каже Георгій Іванович, за таких умов "стоїть там для краси".

Словом, завод дав завдання: зробіть так, щоб гайки на стиках колій не відгвинчувалися і щоб не треба було їх підкручувати після кожного проходження рухомого складу.

Інститут працював над цією темою впродовж року, було написано товстий науковий звіт із графіками, формулами, діаграмами... Потім на болтових з'єднаннях у зонах стиків замість шайб Гровера поставили дорогі поліуретанові шайби, але проблеми це не вирішило... Справа заглохла.

І от аж у новому столітті знайшлася симпатична пані Аня (**Анна Хасельмани**), яка не лише повірила в гайку і її автора, а й розпочала справу організації відповідного колективу для виконання всього комплексу розробки, проектування, масового виготовлення і впровадження гайок Котикова на сучасній науково-промисловій основі.

Георгій Котиков: "Нині ми вже маємо дванадцять винаходів на різноманітні гайки. Серед них є й такі оригінальні, як, наприклад, гайка "ромашка", що виготовлена пресуванням із трубки, яка для компенсації перемінних навантажень має "кишені"; завдяки їм гайка може розкриватися, обтискуючи різьбу".

Тобто всі варіанти конструкції гайки (а вони зовні дуже різні) побудовано на одному принципі: під час установа на місце з'єднання у гайці створюються пружні деформації, після чого вона починає адекватно реагувати на зміни напруження в болтовому з'єднанні в бік загвинчування.

В одному з експериментів гайка, міцно тримаючи з'єднання, розірвала болт при навантаженні 42 тонни. При цьому вона залишилася цілою.

У нашу епоху суцільних презентацій і самореклами про диво-гайку Котикова ще мало хто й чув. Розуміючи надзвичайну важли-

вість цього принципово нового конструктивного елемента, впровадження якого є революційною подією у світовому машинобудуванні, колектив "Укрметизу" не поспішає бити у дзвони. Перша презентація виробів "Укрметизу" відбудеться цього року на виставці в Одесі 1—4 вересня. Дванадцять перших винаходів колективу конструкторів "Укрметизу" комплексно вирішують проблему стабільності стиків колій, а отже, й безпеки на залізниці. Адже досі ситуація із залізничним полотном залишається такою, що нерідко не шпалі тримають колії, а колії тримають шпалі.

Тим часом на кульманах фірми вже з'являються обриси нових конструктивних рішень, призначених для інших галузей національного господарства. Як повідомив Георгій Іванович, відома аварія американського "Шатла" трапилася через розгерметизацію. Потужна вібрація конструкції призвела до відгвинчування гайок...

Г. Котиков: "Якби на "Шатлі" стояли наші вироби, тоді б вібрація ще більше закрутила гайки, зміцнила б конструкцію ущільнення і жодної трагедії не сталося б".

Мільярди нових українських гайок терміново й конче потрібні авто-тракторно-і авіабудівникам, промисловим двигунів та інших конструкцій, у яких хоч щось рухається.

Без жодного перебільшення можна стверджувати, що перед новою українською гайкою відкриваються величезні перспективи не лише в Україні, а й у світі; гайкою, яка постійно дбає лише про те, щоб зберегти встановлені технічні параметри системи, гарантуючи нам безпеку.

Вважаю, що читачам "Слова Просвіти" пощастило першим довідатися про українську диво-гайку, розпочати рахунок усіх зацікавлених в Україні й у світі. Бо це вже питання не лише національної, а й міжнародної безпеки.

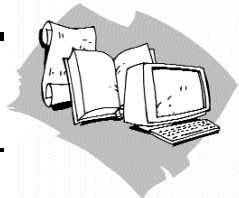
* * *

Можете, звичайно, мені не повірити, але саме вчора ввечері, йдучи вулицею Межигірською, побачив біля бордюру типову гайку, яка щойно "злетіла" з колеса якогось автомобіля. На зовнішньому торці гайки бачимо опресоване поліуретанове кільце, яке б мало утримувати гайку на болті, гарантуючи від одкручування. Мало б...

● **Євген ГОЛИБАРД**

Деякі знімки нової української гайки люб'язно надано нам фірмою "Укрметиз".

Редакція дякує Олександрові Гнедашу з Бердянська за посередництво у підготовці матеріалу.

ПОГЛЯД

Чимало українців сьогодні сприймає гендерну тематику за формулою, якою ошасливив світ президент сусідньої країни, заявивши, що “надо уничтожить в России терроризм и секс”. Коментарі зайві. Не лише пересічний громадянин переконаний, що мова, в основному, йде про проблеми жінок і тільки, але й освічена частина населення вважає, що гендерна тематика — це захист прав жіноцтва, зокрема підтримка його владних домагань. А між тим, достатньо поцікавитися лише визначенням поняття “гендер”, як виявиться, що йдеться про соціальний паритет між чоловіками й жінками, а зовсім не про утвердження міфічного новітнього матриархату на теренах України.

Базовим документом, де свого часу були зафіксовані та узагальнені принципи положення щодо міжнародного правового статусу жінок, є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок. Проведені в останні роки аналітичні дослідження виявили, що: 1) зміни, які відбулися в політичному та економічному житті країни, не є гендерно нейтральними; 2) у незалежній Україні різко знизився показник представництва жінок в органах влади, освіти та трудових колективах; 3) громадські жіночі організації мають малий реальний вплив на формування політичних та інших процесів у державі; 4) формування ринкової економіки призвело до значної дискримінації жінок на ринку праці. Серед зареєстрованих безробітних абсолютну більшість складають жінки, особливо з вищою та середньою спеціальною освітою. Крім того, існує приховане безробіття, коли жінка перебуває у вимушеній довгостроковій неоплачуваній відпустці тощо; 5) виникло й набуває загрозливих розмірів таке ганебне для суспільства явище, як работоргівля, що стосується особливо жінок України (в основному використовуються як сексуальний товар). Можна ще й ще раз повторювати, що ставлення до жінок є показником рівня цивілізованості суспільства.

Досвід розвинених країн показав, що жінка в політиці — це лакмусовий папірець, який виявляє прозорість політичних рішень і рівень корумпованості владних еліт. Що більше жінок на найвищих посадах у державі, що значніша їх частка в парламентах, то контрольованіша і, зрештою, цивілізованіша політика відрізняє цю країну. За даними соціологічного опитування, проведеного в Донбасі та Харківському регіонах, респонденти загалом позитивно ставляться до наявності жінок у владних структурах, але не на найвищій державній посаді. Розчарування і значну зневіру у можливості швидкого перетворення України на цивілізовану країну певна частина українців пов’язує із засиллям чоловіків у владних структурах. В Україні склалася сьогодні цікава ситуація — у суспільстві панують дві взаємовиключні суспільні думки: 1) тільки жінки, коли прийдуть до влади, можуть сьогодні подолати корупцію; 2) жінки не можуть бути політичними лідерами найвищих рангів. Це трохи нагадує “плюралізм в одній голові”.

Якщо ж проаналізувати реальний стан речей у політиці, то виявиться, що українська жінка та українська політика — теми мало популярні. На сьогодні важливість цієї проблематики визнається лише тому, що вона є даниною вимогам міжнародних документів, які підписала Україна на шляху до Європейської співдружності.

Очевидно, не буде дуже вже далеким від правди твердження, що так званий пересічний українець уявляє собі наше жіноцтво в політиці приблизно за формулою П. Загребельного, яка звучить так: “Ор-газм. Сарказм. Маразм”. Коротко і ясно. У тандемі “жінка—влада” на думку автора, гине власне жіноче материнське начало, як то сталося з героїнею справді цікавої повісті П. Загребельного “Гола душа”. На яв виходить інший тип жіночності — повія, яка демонструє себе в найрозбещенішому вигляді. Складається враження, що вся українська культурна політика радянського часу пройшла “випробування” ліжком такої собі номенклатурної української левиці. А на прощання — палкий монолог невгамовної героїні повісті про необхідність докорінного винищення існуючого чоловічого світу. Який пафос! І все ж віритись мало. Чи знайдете ви сьогодні хоч одну українську жінку при своєму розумі, яка б вимагала: “Треба розтрощити цей маразматичний чоловічий світ, понизити все, що понави-гадували ці вдягнені у штани примітивні істоти, і створити свій жіночий світ, світ для блаженства, насолоди і розкошування!.. Чо-

ловіки — найпримітивніші істоти з усього сущого, їх треба відстрілювати за ліцензіями, а далі вирощувати для нашого задоволення на фермах... Заборонити всі релігії, науки й мистецтва, бо вони вигадані чоловіками... Екстаз і оргазм повинні запанувати на землі, а не сарказм і маразм від протухлих чоловіків!”

Яка вражаюча тирада! І все ж усі ці плачі викликають мало довіри.

Сказати б, “більше по-українськи по-жіночому” звучить зойк героїні роману О. Забужко, що треба ж було народитися жінкою, та ще й українкою. Бо саме перед нею стоїть вічний вибір між небуттям та “буттям-яке-вбиває”. І зовсім не феміністки та “гендеристки” створили ті реальні проблеми, які витворюють із України бантустан у центрі Європи. Проте ми всі в одному човні. Тому ця гола душа — одна на два “гендери” разом. І, хоч смійся, хоч плач, без жінки в реальній українській дійсності, в тому числі й політичній, не обійдешся з тієї простої причини, що ніхто ніколи не вирішить тут так званих жіночих проблем без самої жінки. На жаль, повністю має рацію М. Богачевська-Хом’як, коли стверджує, що жінки часто не усвідомлюють, що, живучи в “чоловічому суспільстві”, думають про себе так, як їм накинено традицією, культурою.

ГЕНДЕРНИЙ ПАРИТЕТ В УКРАЇНСЬКОМУ ВАРІАНТІ

Чоловіки кажуть: ось ми розв’яжемо всі питання, тоді візьмемося за ваші “жіночі проблеми”. Жінки знову й знову вислуховують тих, хто проголошує концепції і не має анінайменшого уявлення про справжні проблеми буденного життя. Ситуація з жінками нагадує ситуацію з шухлядкою в комоді, яку при потребі висувають і, при відсутності ж такої, закривають на ключ з усім її “проблемним” наповненням.

Так, наприклад, Німеччина при Гітлерові дуже широко користувалася жіночими руками на ринку праці, особливо там, де мова йшла про дешеву робочу силу, одночасно прославляючи жінку — “чисту дівчину та матір”, а сталінізм усебічно використовував як ідеологічний, так і економічний тиск на жіноцтво. А що ж відбувалося на найвищих владних щаблях? Тут сталінізм і гітлеризм однастайні: жодного жіночого обличчя в найвищому керівництві країни! Зрештою, пояснення ситуації психологічно точно дав сам Гітлер у довірчих застольних

бесідах зі своїми найближчими помічниками. Він стверджував, що політик може загинути, коли потрапить під владу жінки. Проте досвід таких країн, як Ісландія, де 13 років найвищий державний пост займають жінки, доводить, що звичка до “жіночих епох” правління не так уже й важко “прищеплюється” суспільній свідомості.

Сьогодні чутки про майбутнє висунення і можливу перемогу на найближчих президентських виборах Юлії Тимошенко звучать майже утопічно. Але соціологічні опитування громадян України доводять, що вона є впливовою політичною фігурою. А що вже зараз ця жінка-політик варта абсолютно всієї більшості Верховної Ради, вважає чимала кількість її співгромадян.

І все ж, за оцінками аналітиків та політехнологів, на найближчих виборах пані Тимошенко не вдасться зайняти найвищу посаду в державі. Є декілька чинників, що заважають сьогодні українським жінкам успішно реалізуватися в політиці. Серед них одними із найвпливовіших є діючі стереотипи масової свідомості.

Специфікою моменту щодо внутрішньої ситуації з жіноцтвом в Україні, за констатацією більшості міжнародних експертів, є низький статус жінок у суспільних та політичних організаціях і фактична відсутність у

за даними соціологів, не лише абсолютною більшістю українських чоловіків, але й не меншою кількістю самих жінок. На цей стереотип активно працюють і ЗМІ, що існують в Україні.

“Нерівноправність спричинила цілий ланцюг негативних наслідків — чоловіки відсунули жінок на другорядні суспільні ролі, самі ж виявили свою неспроможність у першорядній ролі, вибраній для себе. Це, у свою чергу, викликало зневажливе ставлення жінок до чоловіків і страху, які чоловіки тепер відчувають, — писала Соломія Павличко. — Вибудовується замкнуте коло, в якому немає “добрих” і “поганих”, а всі однаково винні й однаково страждають”.

У боротьбі з опонентами широко застосовуються методи “чорного” піару. Так, наприклад, зі статті “Сексуальна помста Тимошенко” Адаменка виборець може відвідати, що в основі протистояння партії В. Медведчука та БЮТ лежить не що інше, як “сексуальний психоз” Юлії Тимошенко. “Це один спосіб перетворити серйозне політичне протистояння в очах громадськості на дешевий воведіль”, — коментує ситуацію Любомир Стрілець у статті “Уроки підлості від олігархів”.

В інтерв’ю журналу “Виднокола” письменник Валерій Шевчук заявляє: “На жаль, у політиці жінки з’являють себе як... конотопські відьми. Жінки зарекомендували себе в українському політикумі як найгірші й найпотворніші з-поміж інших”. У пересічного громадянина України такі “візії” трансформуються в побутові “імперативи”, які формують навіть несвідому настанову проти “фемінізації” політики. Це явище існує не лише в масовій свідомості українців.

Стереотипи масової свідомості надзвичайно “живучі”. Вони формують певні установки виборців. Тому з такими явищами доводиться дуже серйозно рахуватися. І якщо навіть у західних країнах, де за коректністю в цьому питанні сліdkують спеціальні служби, існує явище неоднакового ставлення до жінки та чоловіка в політиці, то на нашому географічному просторі про це доводиться тільки мріяти. Ситуацію лише частково можуть виправити ті заходи з налагодження гендерної освіти в Україні, на які виділені сьогодні спеціальні гранти ООН у межах спеціального проекту “Суспільство гендерної рівності”. Основні ж зусилля щодо формування нормального, збалансованого, громадянського, демократичного суспільства, яке, за визначенням, не може існувати без гендерної рівності, повинні докласти самі українські жінки та, не меншою мірою, чоловіки. І тут існує, можливо, найбільша складність. Адже жіноцтво сучасної України відрізняється досить великою пасивністю в політичній сфері попри наявність деяких яскравих особистостей на владному Олімпі.

Не можна не погодитись із думкою Р. Корогодського про те, що реальної не-подоланної межі між українськими чоловіками та жінками не існує в Україні. Існує страшний, укорінений у ментальні структури багатьох поколінь, сервілізм мислення, що й визначає якусь безберегу суспільну безвідповідальність за власну долю, долю своєї родини, а разом із тим і за долю України загалом. Відсутність внутрішньої свободи на рівні думання, визначена філософом С. Кримським як зростання хамства життя, стимулює до відтворення найпримітивніших, банальних схем існування, консервує досвід суспільного існування, який заважає українцям органічно вписуватися в сучасний європейський світ.

Реальний вплив жіночих громадських організацій на життя в країні не йде в жодне порівняння не лише з США, але й з країнами Балтії. У США жіночі організації сьогодні настільки впливові, що з їх рішеннями й думкою не може не рахуватися влада країни. Не можна стверджувати, що ці ідеї популярні в нашому суспільстві. Очевидно, найкрасномовніше свідчить про незадовільний стан справ той факт, що в нашій Верховній Раді 4,5 % жінок, а, наприклад, в Ірані — 7 %, а у Швеції — 50 %.

Звичайно, говорити сьогодні всерйоз про Україну як суспільство гендерної рівності з розвинутим станом масової свідомості, що, власне, й перетворює будь-яке етнічне тіло в політичну націю, не можна. І все ж не можна не погодитись із думкою С. Павличко про те, що аналіз пострадянського політичного й культурного досвіду має глибокий сенс і потребу. Він може безпосередньо передувати свідомій боротьбі жінок за активну, рівноправну та повноважну роль у суспільстві. Без цього Україна ніколи не стане демократичною нацією.

●

Ірина ГРАБОВСЬКА

СІЯЧ УНОЧІ

Особа поета являє своєрідну тюрму, звідки витікають твори, за якими суспільство посилає навздогін поліцію і собак.

Жан Кокто

Близько двадцяти років знаю відомого на Полтавщині поета, не-перевершеного у регіоні знавця історії України, історії не лише тої, яку свого часу студював у Полтавському педагогічному інституті, активного у громадському житті лубенця Сергія Сурмача.

Народився він 1955 року на Полтавщині. Навчався в Полтавському педагогічному інституті, успішно завершив його 1977 року і отримав диплом учителя-історика. З юних літ цікавився історією України, ще в "совецькі" часи писав поезії, якими зацікавилися відповідні

служби, тому перебував під тиском репресивних органів КДБ.

1979 року рукопис першої книги поезій "Квіти заметілі" отримав схвальні відгуки офіційної критики, зокрема відомого поета Михайла Шевченка. Однак, з цензурних міркувань, книга так і не побачила світ... Друга збірка поезій "Вирій" протягом багатьох років перебуває у видавництві "Полтавський літератор", і через відсутність відповідних коштів видання її затримується на невизначений час.

Попри негаразди, що переслідували Сергія як поета, він не припиняє писати. Друкувався у багатьох газетах Полтавщини, журналах як вітчизняних, так і зарубіжних. Його смілива поезія була вміщена в альманасі "Новий обрій", що за життя українського письменника, вихідця Полтавщини, Дмитра Нитченка, щоп'ять років видавався у далекій Австралії.

Життєві обставини склалися так, що нині Сергій Сурмач проживає і працює у Кримській Автономії. Та незмінна любов до України, до її народу, до трагічної історії держави не дає спокою поетові від Бога. Нещодавно стало відомо про те, що Сергій Сурмач підготував до друку свою чергову книгу, яка має назву "Діє слово" і яка, зрештою, має побачити світ в одному з тамтешніх видавництв завдяки небайдужим до Слова людям.

Олександр ТАРАСЕНКО, член Національної спілки журналістів України, заступник голови Лубенської міської організації ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка

* * *

На зозулиних крилах
Ти розтанеш, мов змах,
Чорноземи змілілі
Полишивши в піснях.
Але ж до загибелі
Кожен знає одне —
Як нема України,
То не треба й мене.

Нас поманять хлібами
Нетутешніх пшениць.
Нас укриють снігами
Чужодальних столиць.
Та під снігом калина
В серці жар ворухне:
Як нема України,
То не треба й мене.

Нас позвуть на банкети —
І оці, і оті.
Нам накинуть тенета
Золотим-золоті.
Та п'янку павутинку
Гострий біль розітне:
Як нема України,
То не треба й мене.

* * *

В цих білих днях,
У цих зчорнілих днях,
Ну як нам бути?
Як нам далі жити?
Ми всі, ми всі
Доводимось рідня
Тим, хто вбивав,
І тим, кого убито.
Дарма, що час —
Безжальний коновал,
Лікує нас,
Наливши дози кінські.
Живе тут той,
Хто інших виживав,
А пам'ять — лиш цемент
Для обелісків.
Нас взяв обман
У безстроковий бран.

Нам все — ніщо.
Нам навіть Тризуб — "вила".
Якби воскрес Тарас
або Степан,
Ми б їх знову вбили.

СІЧ УНОЧІ
Горить багаття на Січі.
Іскри від дров-сторіч.
У мороці середньовіччя
Світиться Січ.
Доволі у долі плакати
Достойнішої судьби.
Наче у бранців кляпи,
Вибиті з діжок чопи.
Калганівки чи варенуха —
А ну'м, підставляй коряк.
Європо, стара свекрухо,
Вкраїні не докоряй.
Ой, далєбі ще не скоро
Заб'ються назад чопи.
Сьогодні падають зорі,
Завтра — наші чуби.

БАЛАДА ПРО
ПОВСТАНСЬКИЙ СКОРОСТРІЛ
Його в білизні вивели з ночей.
Зажмурився, хитнувся,
як на місточку,
І кулі густо вишили сорочку
Червоним стібом
та й на півгрудей.
Лежав юнак в снігу
як в молоці.
Він на Різдво уперше
поголився.
Красноармієць фахово
трудився,
Видряпуючи тризуб на лиці.
Ще у повітрі хрип його витав
Та передсмертне
"Слава Україні!",
Яка давно стояла на колінах,
А він Один
Затявся і не встав.
Вдоволений, нарешті,
звівся кат,

СЛОВО ЗБРОЯ

І очі обминаючи схололі,
Підважив в розчепірені долоні
Трофейний бандерівський
автомат.
Та вже мороз сягнув
ведмежих лап:
Зненацька з пальців
висковзнула зброя,
І брязнувши об трупа —
в три набой
Ударив скоростріл
останній залп.
Осів вояк, затиснувши живіт
І ноги уподібивши до ножиць,
А поруч воронений
переможець
Зухвалим оком цілився на схід

"ЗАПРЕТКА"
В концтаборах є смуга вогнева:
Колючий дріт і чорна
трафаретка
"Запрещено". І хто
там побува —
той не жилець.
На те вона й "запретка".

Та коли відчай зашморгне
весь світ,
І в'язневі життя тримать
не сила,
Він кидається загнано на дріт,
Щоб черга визвольницька
скосила.

...Сердешній волі
вернуто борги,
та щось життя —
як мильна оперетка.
І в чорну ніч від чорної нудьги
Так хочеться крізь дрі
і ланцюги
Сторчмаголов
рвонутись на "запретку".

ВІТАЛІЙ СТАРЧЕНКО:

ШЕВЧЕНКО НА ОРЕЛІ
— Звихнутий овид у мреві.
Поле ось: Дике воно.
Пагорбів стомлені леви,
хмар золоте руно.
Скиглять завчено вісі,
сухо порипує віз.
Хутір у сизій стрісі
із ковилами зливсь.
Душу так тягне до лугу,
у запорізькі залоги —
там, за гілейським пругом,
руку подать до порогів.
Та із краю Орелі
начебто чую ревіння
лицарської купелі.
Бачу порогів каміння,
поле шабель поржавілих.
Воль і неволь вузли
в'яжуть вінками могили
й царських редутив вали.
Видно далеко з редутив —
видно з редутив Сибір,

очі Петрові люті
й тризну козацьких офір...
Коні, ідіть поволі,
не поспішайте в долину —
ми у безмежжі волі.

...Але неволя в спину
глипає зором Аралу,
в'яже тернові думки.
Над Приоріллям смеркало.
Віяло вогко з ріки.

АРАЛЬСЬКІ КРИЛА
Мов за подушне оступили
Оце мене на чужині
Нудьга і осінь...
Тарас Шевченко. Кос-Арал
Струни кінської гриви гудуть в унісон барханам.
Кос-Арал у тумані, у колючім тумані пустель,
і туманом піску припадають невидимі рани
підло скривджених мрій,

що прозоріші за акварель.
Та не зраджує серця невигадивий міф про Ікара:
чи ж є крила сильніші за крила співця? —
І розбурхане море, і саманні казарми Аралу
протинає рішуче упертий політ олівця.
В Україну політ! У ранні морози — вже осінь.
Кобзарює самотньо між могилами степ.
Закоцюрблий народ йде шляхами своїми
наосліп —
кожен шлях затужавів, у кріпацтві затерп.
До сльозини побачив, до краплини уздрів
Україну,
бо ж невпинний політ соколино вигострює зір.
Крізь аральські шторми,
крізь піщану оцю хуртовину
видно навіть у стріхах незалатану темряву дір.
Видно очі народу — терплячі криниці гніву.
Та хоч трішки додай, — і розліється гнів.
Тьмяні вікна села дослухаються вільного співу —
кобзарєвого співу з невідомих селу берегів.

ВЗИМКУ, ЗА ОФОРТОМ
І Академія в Росії — форт...
Штрихів офортних збурені вогні
мигтять, горять, яко сніги рясні
закутої Неви. Худий, мов хорт,

міст втілює обійми кам'яні
столиці зла. У випарах кислот
рихтує в Академії офорт
Тарас: вкарбовує останні дні

в казенний дім — у келію робітну.
Арал чи Петербург — мала різниця.
Огромну цю пустелю безпросвітну

зорав блискучий штихель Кобзаря.
Чатують сфінкси місто, мов гробницю.
Горить офорт, а за вікном — зоря.

ПРОЩАННЯ У КИЄВІ
1
Тихо цокали копита, і жандарма довгий вус
сіпавсь чорно і нервово.
Обривалося намисто... сльози падали на брук.
В кулаки безмежжя рук

затискало древнє місто.
Зрячі йшли, і йшли сліпі:
аж до трону курява, до Пітера.
І якийсь розстрига-піп
селянину читав "Заповіт":
"Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте..."
І зупинились коні на мосту. І люд
поклав труну на тисячі рамен.
У небі Лавра стугоніла дзвонами,
і яблуні на схилах відцвітали...

2
Прокидались святі,
розправляли янголи крила кволі,
коли домовину при блимнанні многих свічок
занесли у собор на убогім і древнім Подолі...
Крізь кадильні дими пронесла терновий вінок
жінка в чорному.
У саду опускалися вишні на вузлуваті коліна,
в конвойованій церкві здригнулись минулі віки,
гончарі й кожум'яки стояли і плакали,
коли порухом траурним блідої своєї руки
труну Кобзаря вінчала вінком Україна...
Скаженілі жандари,
губернатор цідив крізь зуби:
"И в гробу он бунтарь,
этот яростный малоросс!"
А під банями церкви дудніли янголи в сурми:
на терновий вінок
дивився скорботно Христос.

ПІК ШЕВЧЕНКА
Вершина, мов несписаний папір,
як дума Кобзарєва піднебесна,
що навіки вросла в громаддя гір,
прорвавши оболонку сріблястї перевесла.
Тарасова вершина... Пік чуття
любові до людей і ненависті
до наглого імперського злиття,
що нищить етноси, і лиш один "язик",
один на всіх народам залишає.
Вершина, як поема волі, сяє —
поема про нескорений Кавказ,
яка немов пронизливий намаз
для горців гордих та звитаєжних.
Високий блиск, міцна постава шпिला
нищителям свободи недосяжні —
його вартують правнуки Шамілія.

ПОГЛЯД

Звичайно ж, особливо хочеться привітати чемпіона Європи-2004 — збірну Греції, успіх якої був цілком заслуженим! Він є також обнадійливим для інших нетитулованих збірних, зайвий раз доводить, що “порядок б’є клас”, що “зірками” не народжуються, а стають у ході запеклої боротьби, що сильні патріотичні почуття і гравців, і вболівальників були й залишаються одним із могутніх факторів перемоги. Про ці речі можна писати багато, і “Слово Просвіти” добре робить, коли звертається до улюбленої гри мільйонів людей у всьому світі. Але мені зараз хочеться писати не про успіх футбольного сіртакі, а про дещо інше, ближче до України, аспекти “Євро-2004”. Спричинилася до цього стаття Г. Мазурашу, вміщена в останньому (ч. 27) номері “СП” (“Євро-2004: зворотний бік медалі”).

Чомусь автор цієї статті більшу її частину присвятив розмові про суддівство на ЧЕ, ніби це — проблема першорядної ваги для читачів “Слова Просвіти”. У цьому зв’язку пригадуються статті й коментарі в радянських засобах ЗМІ, які дуже очоче писали на цю тему, щоб звалити на нібито погане суддівство провали радянського футболу. Ось і тут автор нарікає на нібито помилкове вилучення російського голкіпера Сергія Овчинникова, хоча в даному випадку суддя був правий, що й показав відеозапис. Дивною видається й іронія автора на адресу “цирих українських вболівальників”, яких тішать програші збірної Росії.

А за кого ж мали вболівати на цьому ЧЕ “щирі українські вболівальники”, до котрих я зачисляю й себе? Збірна ж України, яка у відбіркових матчах перемагала майбутнього чемпіона Європи, на жаль, не пройшла на завершальну стадію змагань. Якщо ж узяти суто футбольні показники, то збірна Росії на Євро-2004 мала вигляд бездарної, безвольної та безпорадної, а результат, досягнутий нею (останнє місце в підгрупі), є цілком закономірним. Це точка зору не тільки моя, але й багатьох російських спеціалістів. 2 липня відбувся “круглий стіл”, проведений на російському ТБ журналісткою Кірою Прошутинською за участю відомих спеціалістів, гравців, тренерів, журналістів: майже одностайно лаяли цьогорічний виступ збірної Росії на ЧЕ. Слова “ганебна участь”, “слабка гра”, “футболісти навіть не билися за перемогу”, “безвольний, безликий матч з Іспанією”, “у нас класних футболістів немає”, звинувачення на адресу вічного футбольного бонзи Колоскова і т. д. не сходили з уст. У відповідь на слова голови Російського Футбольного Союзу Бауєра, що гравці збірної Росії нібито “подарили празник” вболівальникам, відомий футболіст Бубнов (колишній гравець збірної та “Спартака”) відверто заявив: “Не нужно считать нас дураками”.

Моральне ж обличчя російської збірної не влаштовує навіть самих росіян. Це ж треба так грати (і вже не вперше!), начебто відбувався якусь тяжку повинність, без елемен-

ЄВРО-2004: ОДИН ІЗ УКРАЇНСЬКИХ АСПЕКТІВ

Уже позаду футбольні баталії, які цього разу були надзвичайно напруженими, сповненими тяжкої боротьби (свідченням того — матч Португалія—Англія, ряд перемог команд тільки за післяматчевими пенальті), уже позаду радощі й розчарування і всі стреси, пов’язані з цим. І справді. Такого краху цілої когорти футбольних грандів (Іспанія, Італія, Німеччина, Франція) ніхто не чекав. Але сенсаційний успіх фіналістів — збірних Португалії та Греції, які вперше в історії удостоїлися такої честі, від цього не став меншим.

тарного прагнення зламати хід поєдинку на свою користь! Зате всім пам’ятна порція матюків, яку випустив у прямий телефір нападаючий Євсеев після матчу відбіркової пори зі збірною Ісландії. Вигравши тоді з рахунком 1:0, збірна Росії ледве проповзла у фінальну частину ЧЕ. А що ж на це російська громадськість? Євсеев став трохи не національним героєм, його навіть у рекламі почали показувати! Відтоді вже не дивуєшся іншим “сенсаціям”. Так, соліст рок-групи “Звері” на очах у ошелешених німецьких туристів справив потребу певного роду біля могили Канта в Кенігсберзі (Калінінграді). Не відстали й дружини російських гравців, які запустили в ЗМІ свої фото, де вони стоять оголеніми до пояса поруч зі своїми чоловіками. Коли б ця збірна досягла хоч півфіналу, то вони, мабуть, влаштували б повний стриптиз!

Не слід забувати й про шовіністичний чад, який пре з російських ЗМІ після будь-якої перемоги будь-якої спортивної команди, тим більше футбольної. “Росія — родина слонів” — і крапка! Дозволю собі пригадати нещирим українським вболівальникам заголовки російської преси перед матчем “Росія—Україна” кількарічної давності: “Бей хохлов, спасай Россию!” (Щоправда, гол Шевченка у

ворота Филимонова довів, що Росію тоді “спасати” не вдалося).

Аргумент про нібито “наших хлопців”, які грають у збірній Росії, мене не переконує. Наші хлопці мають грати за збірну України, а не тікати з неї, як, наприклад, Онопко, до збірної іншої держави. То що, будемо вболівати за яничар?

Якщо ж згадати, як грубо відсторонювали збірну України від участі в міжнародних змаганнях на початку 90-х років керівники ще радянського футболу (Колосков і Ко), як тенденції складали футбольний календар на Всесоюзному чемпіонаті, як творили вигідніші умови для перемоги московських клубів і т. д., то підстав для такого вболівання стає ще менше. Якщо ж згадати державу, точніше, імперію, яку представляє російська збірна, то в мене зовсім пропадає бажання вболівати за неї. Ні Іспанія, ні Португалія, ні Греція не нищили самостійної Української держави, не посилали проти неї своїх армій, не чинили геноциду, не морили українців штучними голодоморами, не відстрілювали української інтелігенції, не забороняли собі пригадати нещирим українським вболівальникам заголовки російської преси перед матчем “Росія—Україна” кількарічної давності: “Бей хохлов, спасай Россию!” (Щоправда, гол Шевченка у

ворота Филимонова довів, що Росію тоді “спасати” не вдалося).

Аргумент про нібито “наших хлопців”, які грають у збірній Росії, мене не переконує. Наші хлопці мають грати за збірну України, а не тікати з неї, як, наприклад, Онопко, до збірної іншої держави. То що, будемо вболівати за яничар?

Якщо ж згадати, як грубо відсторонювали збірну України від участі в міжнародних змаганнях на початку 90-х років керівники ще радянського футболу (Колосков і Ко), як тенденції складали футбольний календар на Всесоюзному чемпіонаті, як творили вигідніші умови для перемоги московських клубів і т. д., то підстав для такого вболівання стає ще менше. Якщо ж згадати державу, точніше, імперію, яку представляє російська збірна, то в мене зовсім пропадає бажання вболівати за неї. Ні Іспанія, ні Португалія, ні Греція не нищили самостійної Української держави, не посилали проти неї своїх армій, не чинили геноциду, не морили українців штучними голодоморами, не відстрілювали української інтелігенції, не забороняли собі пригадати нещирим українським вболівальникам заголовки російської преси перед матчем “Росія—Україна” кількарічної давності: “Бей хохлов, спасай Россию!” (Щоправда, гол Шевченка у

ворота Филимонова довів, що Росію тоді “спасати” не вдалося).

третьорядні речі (чи отримують додаткову премію футболісти Греції, чи отримують її від уряду, чи від Федерації футболу, причому, в своєрідній тональності: “Чого вони всі лізуть по гроші до Федерації?”).

Весь час коментатори вживали вислів “лицева лінія”, між тим як у футболі її ніколи не існувало, а весь час була і є “лінія воріт”. Пригадується й матч “Португалія—Росія”. Збірна Росії вже мала позаду матч, програвши іспанцям, абсолютно нічого путнього не показує в матчі з португальцями, програв і 0:1 (воротар Овчинников ще не був видалений із поля), їй уже нічого не “світить” на цьому ЧЕ, а коментатор народжує глибокодумну сентенцію: “Тренер Ярцев обрав правильну тактику в цьому матчі, і збірна Росії цілком її виконує...” Пригадуються й філіппіки, які вивертали коментатори на голову італійського арбітра Коліни (“одіозний Коліна” і т. д.). Цей арбітр колись невадало судив один матч збірної СРСР, і злочинні коментатори й досі цього не забули. Ім, бідним, “невдомок”, що Коліна є одним із найкращих і найдосвідченіших арбітрів Італії і що УЄФА та ФІФА зовсім не випадково запрошують його судити на найвідповідальніших турнірах і матчах, що й на цьому ЧЕ він не припустився якихось серйозних помилок. Навіщо ж у такому зневажливо-ворожому тоні говорити про заслуженого арбітра? Поговорили б так у прямому ефірі про когось із тих, хто творить нині режим особливого сприяння київському “Динамо” чи “Шахтареві” у матчах першості України! Як тут не пригадати сумних традицій радянського футбольного телекомунікування доби “застою”, коли щосили лаяли арбітрів, які нібито підсуджували ворогам СРСР; критикували довге волосся іноземних зірок, яким протиставляли зачіски радянських футболістів; коли вихваляли реальний, а особливо віртуальний високий рівень радянського футболу (тут варто нагадати, що в радянські часи не демонстрували, за рідкісними винятками, матчів іноземних збірних, найсильніших клубів, навіть фіналів Кубка європейських чемпіонів, якщо в них не брали участі радянські клуби, тому порівнювати радянському вболівальникові було важко).

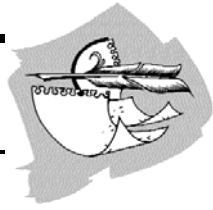
У тому, що телекомментатори постійно рекламували “Союз-Віктан”, гріха немає. Спасибі йому, що спонсорував показ ЧЕ-2004. Але весь час лунала й реклама якогось спортивного видання як найкращого в Україні (шкода, що в нас немає закону про чесну рекламу, як у США!), пропонувався вгадати рахунок матчів, які вже закінчувалися, та виграти авто. А ці чим угодили коментаторам? Особливо неприємно були чути від коментаторів рекламу Г. Суркіса, який нібито дуже й дуже турбується про долю українського футболу. Он у карликовій Латвії турбуються, і не на словах, а на ділі! Якби цей (у даному випадку, футбольний керівник) так вболівав за долю вітчизняного футболу, то не напав би київське “Динамо” іноземними легіонерами по зав’язку! Якою ж буде збірна, коли українцям — гравцям провідних клубів — немає можливості набиратися досвіду в матчах із сильними зарубіжними командами? Я — вболівальник київського “Динамо” з понад сорокарічним стажем (це при тому, що я родом із Дніпропетровська, і доля “Дніпра” мені зовсім не байдужа!) — значно охолонув до улюбленого клубу, наприкладі котрого, либонь, відпрацьовується модель майбутньої космополітичної “сдпеушно-нульової” України, в котрій українцям та українській мові місця не буде...

Але я оптиміст за натурою і вірю, що самостійна українська команда не вмерла і не вмере! Вона неодмінно стане на міцні ноги з новою і чесною українською демократичною владою. Тоді й на нашій футбольній вулиці буде свято!

• **о. Юрій МИЦИК,**
професор

АВТОГРАФ

ДОВГА ДОРОГА-ПОВЕРНЕННЯ, або ГЕНІАЛЬНО-НЕВІДОМІЙ ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО

Ця сторінка нашого тижневика має одного автора. Це — Михайло САЧЕНКО, поет і кінорежисер. Нам здається, що люди, побачені його очима, промовлені його словами, прочитані його думками, будуть небайдужі нашим читачам.

ші, Чехословаччини, США, Канаді, Аргентині, Австралії, Ізраїлі. Василь Авраменко володів неабияким літературним даром, його листи, щоденники, лібрето — то окремі острівці його творчого життя.

Якщо бодай-бо виривково згадати деякі біографічні факти Василя Авраменка, то вони становлять окремішньо-виосіблений, незалежний творчий світ українського митця світового обшару. Наприклад, 1925 року Василь Авраменко прибуває до Канади за підтримки, як він потім напише, “блаженнішого митрополита Андрія Шептицького”, де він одразу ж засновує школу народних танців, і де кращі його вистави й концерти з величезним успіхом тріумфують по всій Канаді, а заосіблений танець “Чумах” авторської композиції вже на той час визнали вершиною артистичної творчості Василя Авраменка. Саме там, у Канаді, Авраменко знайомиться і тісно співпрацює з композитором Олександром Кошицем і його знаменитим хором.

Молодий митець іще в ті роки виступає в канадському товаристві імені Т. Г. Шевченка з двогодинною промовою, де озвучує свій біль за український народ, за його нерозквітлу ще культуру, зокрема він узагальнює:

“Ми маємо працювати для України не лише тоді, коли нас будуть вітати й виїжджати до нас густою юрбою, але ми маємо працювати для України й тоді, коли не схочуть до нас прийти і коли не схочуть із нами знатися, а навіть камінням кинуть”. Воістину біблійно-пророчі слова!

У Канаді танцювальний ансамбль під керівництвом В. Авраменка до 1928 року об’їздив усі великі й малі міста, найбільший виступ випав на Торонто, Саскатун, Едмонтон, Оттаву, Мелвил. І вже одтоді починається справжній переможний хід і похід українського танцю Авраменка до США.

Бурхлива діяльність Авраменка в Канаді й США поставила його в ряд визначних представників нашої творчої інтелігенції — поруч із композиторами О. Кошицем, Р. Придаткевичем, М. Гайворонським, Є. Турулою — та сприяла популяризації нашої культури за океаном.

Крім гастролей своїх численних шкіл, Авраменко організовує ряд масових концертів — на міжнародних виставках у Торонто, Чикаго, Нью-Йорку, в “Метрополітен-Опера”; в Білому домі в 1935 році був прийнятий дружиною президента Елеонорою Рузвельт.

Деталь-штрих: провідна газета

“Нью-Йорк Пост” визначила й увідомила творчому світові, що “В. Авраменко, без сумніву, людина виняткової особистості, високих талантів — можливо, й геній...” Потім була Мексика, та всі свої сили він віддавав слухачам “школи українського народного танку”, яка почала функціонувати під його керівництвом на американському континенті.

Підсумовуючи свою хореографічну діяльність, маестро видає книжечку “Українські національні танки, музика і стрій”, в якій описує складові елементи танцю.

Із прибуттям до США нової хвилі поселенців після Другої світової війни Авраменко й далі організовує танцювальні школи, а також їде з цією метою до Австралії, Південної Америки, Ізраїлю, видає унікальну 80-сторінкову книжечку “Українські національні танки, музика і стрій”, де, зокрема, одверто українськи-патріотично наголошує: “Нам потрібна свідомо національна й сильна духом молодь! Український танок допоможе нашій молоді стати такою! Наш танок зміцнить дух поневоленої нації”.

Олександр Кошиць, який захоплено писав, що в постановках Авраменка все так глибоко національно, так сміливо, яскраво і гор-

до зроблено, що, коли дивився на його полум’яні танці, “швидше б’ється українське серце, почуваші, як немов виростають за плечима могутні крила національної гордості”.

Як кіномитець, Авраменко має добрий десяток найрізноманітніших утематичених фільмів суто класичного творчого спряму і суто документальних подієвих, усього часених місцевими традиціями, побутом, етнографією, має знято-зафіксовану: “Розтин-розкадровку українського танцю”.

Чимало його творів увійшли до золотого фонду української духовності — “Козачок подільський”, “Гречаники”, “Великодня гаївка”, “Гопак парубоцький” та інші.

В умовах своєї творчої еміграції В. Авраменко крок за кроком переконував і стверджував своїм могутнім талантом, що українська культура жила, живе та буде вічно жити.

Проживаючи останні роки в родині відомого діяча західної діаспори Мар’яна Коця, Василь Авраменко просив спалити себе і поховати в Україні, в рідному Стеблеві біля своїх батьків, як тільки Україна стане вільною, а весь його творчий набуток-архів передати, коли це буде можливо, також на рідну Україну. Заповіт Авраменка було виконано.

КІНОЗАДУМ

Місто Стрий на Львівщині. Затишна квартира. В кухні пораються дві старенькі жінки. Одна з них відкриває холодильник. У ньому виє вітер, сипле сніг. Друга жінка підходить до чайника. Він кипить, свистить, парує...

А на екрані пропливає лісоповал, горить-палає вогнище. І тільки руки-руки-руки чоловічі, жіночі коло нього.

Біля телевізора сидять дві старенькі худенькі жінки. На екрані — кінокадри “переможної ходи будівників комунізму”, а в їхніх стомлених очах — інші картини.

...Село Старий Угринів на Калущині. Село як село. І люди як люди. Гомінка багатодітна родина пароха Андрія Бандери. Шестеро дітей, і всі різні, зі своїми характерами. На все село віділялися три красуні — Оксана, Володимира і Марта. Вже й хлопці почали залицятися до них, уже в юних душах прокинулося трепетне й ніжне перше дівоче почуття. Та не судилося їм приміряти білу шлюбну сукню, бачити свої весілля, мліти в обіймах суджених, народжувати дітей, стрічати в веселому сімейному гурті Різдва Христове, Великдень, писати листи до братів, милуватися дорідним урожаєм...

Усе це не для них. Бог та батьки дали їм життя і красу. А Доля від них не залежала.

О С Е С Т Р И ,

Володимира і Оксана Бандери... О сестри, сестри... Де ваша краса, ваші сонячно-променисті очі, розкішні коси, дзвінкий сміх, жагучі губи, тугі перса? Де?

За що? Навіщо? Чому? А за те, що ви — сестри Степана Бандери! За те вам і кара вища, ніж іншим людям.

Ви — єдині серед в’язнів ГУЛАГів витримали муки, розлуки, страждання довжиною в тридцять п’ять років кожна. А тепер ви сидите перед нами, легкі й світлі, як весняні кульбаби, як травневий кульбабовий сніг. Ви, які пройшли найстрашніші тортури і знущання, в Сибіру і на Колимі піднімали своїми руками такі тягарі, що в очах темніло, а з горла сочилась кров, були роз’єднані, але зберегли усмішку і якусь дивовижну віру в життя. Схилимося перед вами. О сестри, сестри...

Знімати цей фільм будемо два дні. Взимку й навесні. Взимку, як спогад про страшні роки ув’язнення і заслання, як символ людської непокори залізній льодово-бетонній системі нищення людей. І навесні, як спогад про юність сестер, про їхню цвітіння

серед розквіту вишень у саду, коли у відкриті криницю опадає вишневий цвіт.

О сестри, сестри... Ми приведемо вас весняною стежкою до вашого села. А ви нам покажете ваші далекі й гарячі стежки вашої пам’яті, вашої юності...

І ви будете йти в білому вбранні серед білих вишень і білих акацій. І промчить мимо вас, наче символ часу, білий кінь із білим лошам. І пролетять чорні розгнудані коні. Чорні-чорні зі своїм чорним іржанням. То вони вас вивезли, викрали, забрали з рідної землі...

О сестри, сестри... Ви вже не плачете. У вас уже сухі очі. Жодна сльозинка не зринула з ваших очей, бо останню ви вже виплакали. І там, де падали ваші сльози, нині ростуть верби і тополі, чорнобривці, любисток і незабудки.

О сестри, сестри...

Ми йдемо з вами пережесними стежками весни... Чуєте, як кує зозуля? Вона хоче відкувати назад вам вашу молодість і роки. Та жодній зозулі не вдається цього зробити, не вистачить голосу й весни... Нехай хоч ни-

ні вони накують вам і тихий спокій душі, і тишу тишу. Нехай накують вам ще хоч трішки щастя... Ви ж бачили самі суцільні зими в житті. Нехай вам нині тільки весни світять і горять... О сестри, сестри...

Цей фільм має бути, як блискавка серед темно-чорного неба... І в цім короткім спалаху вперше в світі пронесеться і відчуття легендарне життя двох легендарних і дивовижних жінок з України...

Не треба загадувати, якими будуть кадри і як вони будуть робитися. А робитися вони повинні, як дихання, як погляд обох сестер. Як вони йтимуть, як розмовлятимуть, як сядуть відпочити на зеленій весняній траві.

О сестри, сестри!

Ви — вічно жива історія в трагічно-великій Долі України... Ваше життя, страждання, ваша невольничо-в’язнична мужність — то Високий Символ незнищеного духу української нації, жертвовної боротьби за українську Соборну Самостійну Державу членів ОУН-УПА, і в нашому фільмі сповіді ваші, як і спогади ваших побратимів-соратників зазвучать новітнім голосом Совісті, Святості, Чистоти українського народу. Унікальні, збережено-конфісковано-повернуті знімки, книги, речі додадуть особливого колориту й значимості майбутньому фільму...

РЯДОК ОБРИВАЄТЬСЯ...

Той, хто не знав хоча б епізодично цього письменника й кінорежисера, уявляє його собі імпульсово-здинамним, крутовимірним, погордливо-іронічним, але ж і обережно-мудрим, за всієї своєї впертості та щирості. І, мабуть, читач таки не помилиться.

— говорив він рясно-гучною російською мовою...

Мені тоді не вірилося, що переді мною — автор “чистоукраїнсько-націоналістичних” “Набоїв для розстрілу”, бо саме таким його відрекомендував “утаємничено-секретно” кіностудійний оператор Федір Забігайло, що працював із Гелієм і знав його значно ближче, краще і ширше.

І в пам’яті ще лишився епізод: Снегірьов, уже знаючи про своє звільнення зі студії, розкуто-гнівно викрокував од приймальні до коридору, щоб підписати обхідний листок і нарешті, побачивши молоденьку секретарку, закричав: “Де цей педераст?” (це про директора студії — М. С.) — “А він на партбюро!” — несхибно-спокійно

мовила та. Без ніякого стуку він увірвався тоді до партбюро, і я на-решті почув справжньоукраїнську лайку — одвертість Гелія Снегірьова. Я не випадково задовжив цей давній спомин, бо ж у повісті постають отодішнені живі, як можна їх назвати, — “кіногерої снегірьовського часу”.

Рафаїл Нахманович, Едуард Тимлін, “найвищий режисер” Михайло Юдін, начальник кіновиробничого процесу Наталя Самохвалова. Живуть в “Автопортреті” й письменник Володимир Кисельов зі своїм юно-обнадійливим синонимом Леонідом, і, звісно, Віктор Некрасов. Із розстані нинішнього часу парадоксально й цікаво прочитати розмаїтий епізод “підпільних кінозйомок” невідомого за-

кладення пам’ятника, а натомість — голосного мітингу пам’яті жертв Бабиного Яру: “Чуєш, на тій нараді (в ЦК Компартії України — М. С.) сказали, що стихійна демонстрація в Бабинім Яру готувалася зараді, відомі всі імена “закаперщиків”, і всі, кому треба було, знали про це за кілька днів наперед. Ага, каже Микола Іванович (це директор кіностудії — М. С.), знають навіть про те, що з Москви спеціально приїжджали письменники (з-поміж інших — Войнович, син Якіра приїжджав, ждали Євтушенка).

...На хрена вам була здалась ця зйомка (відзначення двадцятиріччя Бабиного Яру — М. С.). Ну, ходило туди чоловік одинадцять — добре. Жаль, що не всі тріста. І що самі пішли — пре-

красно, але ж треба було подумати, що через це ви позбудетеся гарного директора (кіностудії — М. С.) і, щонайперше, буде вам усім погано, ой, погано вам буде. І ти, Вікторе Платоновичу”, теж тут прошляпив, сказав би ти їм, ти, мудрий старий обстріляний чоловік: та киньте ви ту апаратуру...”

“Автопортрет-66” Гелія Снегірьова — це жива доля непокороного письменника, це лабіринт поміж страхом і воявою-інтелектуальною одвагою творця-інтелегента, неадарма ж сам автор упереджує, що це “...своє, відверте, заповітне. Те, чого я ніколи тут не надрукую...” Так він тоді думав. А майже через тридцять років “Автопортрет” дійшов до справді терплячого читача.

Неадарма ж письменників син Пилип казав про “незгорілий рукопис” “Автопортрета”: “Ця проза заворує й сьогодні”.

Лиш хочеться наостанок додати справді прощально-снегірьовське: “Не полиш бо, читачу! І згинуть не дай! Бо це вже — останнє моє, і в цьому весь я... (рядок обривається — М. С.)”.

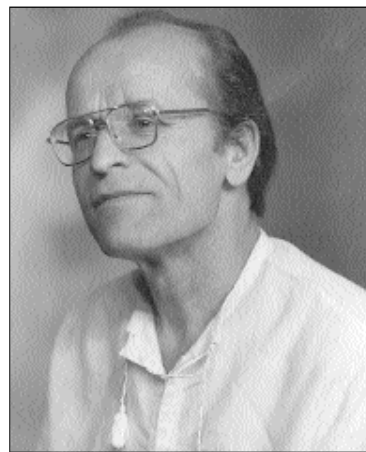

«ЛЮДСЬКА ДУША НЕТЛІННА...»

Українському поетові Миколі Самійленку (1917—2000) випала нелегка доля. Народився у с. Спаське на Дніпропетровщині в селянській родині, хотів бути філологом, вступив до університету, але — війна... Микола Самійленко вибрав свою дорогу — в українське національне підпілля. 1944 р. у повстанській польовій «друкарні» був затриманий контррозвідкою СМЕРШ. Вирок — 10 років концтаборів і довічне заслання.

1963 р. Микола Самійленко самовільно полишив Караганду й добрався до Києва. Тут осів, прижився в добре знайомій собі з часів ГУЛАГу ролі будівельника. Був у давній і писав, вірячи: «ти був і є, коли про тебе свідчать Любов і труд — вони і є твій слід».

НЕЗАБУТНІ

Де змовк наш гук свободи,
Цвітуть в лісах дзвіночки.
* * *

Приходим з небуття —
на мить життя!..
І в небуття йдемо —
воно лиш вічне.
І паморочний страх невороття
Химерою нам постає на вічі.
В безмежності твоя
світнула мить —
Пугар отрути повний
вже по вінця!
Його до дна в земний
світ час допить —
Невже то вічна доля українця?
Були ми, не були —
стає, як міф.
Хоч, може, на землі ми —
найдавніші!..
Аби ж того хтось
докопався міг,
Самі — еге-е!
Пісні складаєм, вірші...
Крім них, народе, ти
Чи що й припас?
З якої давнини ти
ними дмухнув,
З яких часів так гукає до нас
Цей справді неповторний
покликання духу?!
Його безсмертя
Подолася смертю!
Лише від остраху очисти душу.
Ладнайсь і — пий!
Пугар твій повний вщерть.
А заодно і я свого,
Я — мушу!..

НА ПОКРОВУ
Сьогодні небо — золотаве!
І срібні — дзвони!..
Словам низатися б в октави,
Та кров холодне.
Покрово, золота матусю,
Рятуй, то — набір...
На Україну чи й вернуса —
Уріс в коншатабір.
Ба, небо — птаху! А мені —
Ярмо, Покрово.
І ровом у життя на дні
Йти — безголово.
Ба, я пенюк в тайгових нетрях
На віки вічні.
Готуюся. Мій шлях уже стрях —
Курить у вічі.
То — змилуйся.
Аби ж я — скеля
Німа й безкровна.
Кому постіль із глици стелеш,
Ясна Покрово?
Що — смерть?
Смерть — вічність.
А під небом
Благаю — паю!..
Надію на єдину тебе
Ще покладаю.

МЕСІЯ
І — по всьому!
Дихнуло згубою.
Всепогливаюча ненависть!
Смертолюбну Європа
пригублює,
А Росія її

дудлить!

П'яна Росіє, здрастуй!..
Месіанствує ім'ярек?..
Увічнює рабство
І комуніст, і зек.

Червоним мечем під корінь
Вирубана дотла,
В колінкуванні і непокорі
Ти себе відбула.

Де вже тобі, месіє,
Людство кудись вести?!
Стіли, імперська Росіє,
Пророки твої!
Й хрести!

НАД РІДНИМ ЛАНОМ
Найзаповітніший!.. Владар
Мого села, рідні моє!
Стою між тіннями примар
І неминучістю твоєю.

Найстраховинніший
з ланів!..
Лежиш мені між мишаками,
І я довбаю з-під снігів
Мишій голодними руками.
Ні, не од зашпорів стогну,
Тиран — живий
(то вам — з портрета) —
Мене, сільське хлоп'я, в труну
Живцем спихає в
тридцять третім.

Край надвечірніх синіх
гонів,
Як у безодні на краю,
Над пам'яттю семи мільйонів,
Печалю зломлений, стою.
Стою. Темнію у жалобі.
Спокутую батьківський гріх,
Що прашурів жажне у гробі,
Внучат і правнуків своїх.
Стою між
привидів страшних,
В запамороченні читаю
Найзаповітнішу із книг
Найзаповітнішого краю.
Од Колими і до Говерли

—
І небо вуст не розтуля!..
Попухли з голоду, померли —
І страшно так мовчить земля.

* * *
Все приймаю, земле!
Щиро дякую
За степи, за ранки голубі,
За громи, що здалеку

погрякують,
За грозу, що сам ношу в собі.

Дякую за ночі: місяць вповні —
Веселію й не збагну, чому?
Може, почуття то невимовні
І тому на голос не візьму.

Дякую за дні в зеленім полум'ї,
Холодки — темніші
від криниць...
Я хотів би вмерти влітку
в полудень
Під кущем калини горілиць —

В час, коли хмарки
злинають мєвами,
Іх з очей не вибере пітьма!..
Повінь літа. Люди під
деревами —
Кращого на світі і нема!

Хто там знає: близько
чи далеко
Та — остання — мить...
Дай же, земле, в твій
зелений клекіт
І себе краплиною долить.

* * *
Тепло модрину в зелень убира.
Душе моя, що без кінця ячати,
Хіба забути, що це та пора,
Коли у нас цвітуть
сади й дівчата?!

Знесилений, а думаю
й навлежки
Про втечу...
Воле, воле!..
Не мани!..

За зоною оточення —
ні стежки,
Ні навіть сліду хоч би звірини.

Легка ранкова мла
понад тайгою,

Сибір залито сонцем
з краю в край.
Ні, волею не важко дорогою,
Побудьмо ще, надіє,
не вмирай!

* * *

Ба, звичне все, а що не ранок —
нові і світлотіні, й гами,
і починається все заново:
як між людьми, поміж словами
снуга, і повна голова
думок та мрій нерозповитих,
але не просто на словах
на тон півтону помінити,
бо є слова, що — нітелень,
є — горлані, є — на подзвіння,
до свят є, і на будній день,
болючіші є за сумління,
і є слова — ієзуїти,
агресори, і оборонці —
то ж за одним єдиним «сміти!»
ідеш по волоконцю.

* * *

Людська душа нетлінна,
Ніхто не зна, що з нами, —
І ступонить Вкраїна
Підземними шляхами.

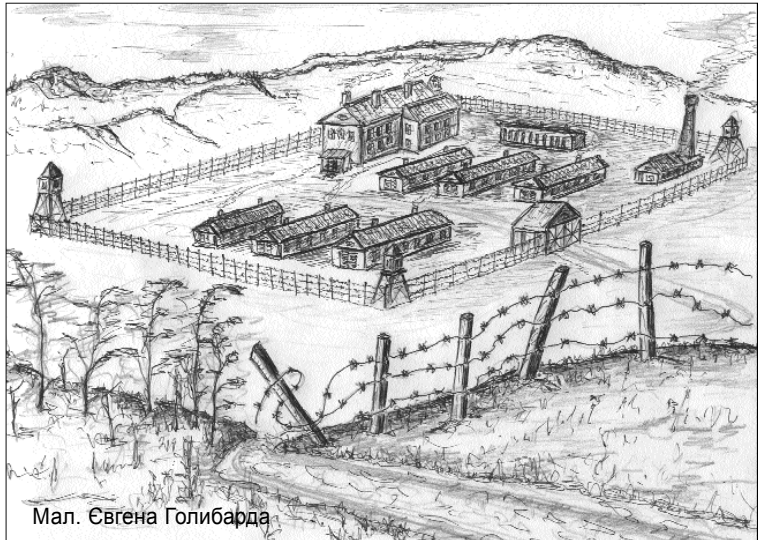
Коли ми умирали,
Нам дзвони не дзвонили.
Червоні генерали
Загнали нас в могили.

Від Дону до Говерли
Вчувається яса нам —
Ми не навіки вмерли,
У судний день ми встанем.

Земля здригнеться з ляку,
Що є нас так багато.
Не оживуть прокляті
Лиш кайні й пілати.

Трудний, безсмертний роде,
Сини Вкраїни й дочки,

ШЛЯХИ ВОЛОДИМИРА НАРБУТА

Мал. Євгена Голибарда

З діда-прадіда Нарбути проживали на хуторі Нарбутівка поблизу Глухова. Землі, що дісталася від предків-козаків, було обмаль, а тому батько працював конторником на товарній станції. Із трьох синів два старші — Георгій і Володимир — навчалися в Глухівській гімназії. Були кмітливі й дотепні, завжди вбиралися по-українськи, багато читали. Підлітком Володимира спіткало нещастя: його підстрілили з берданки, і він на все життя став кульгавим. Саме так прізвисько через 13 років після поранення приклеїв йому дотепний одесит, письменник Валентин Катаєв у повісті «Діамантовий мій вінок».

Брати Нарбути йдуть до Петербурга здобувати освіту в університеті. Старший — Георгій — з головою поринає в мистецтво, молод-

ший, Володимир, близько сходиться з Миколою Гумільовим, пише вірші. При його ж активній підтримці залучає до організації «Цех поетів», допомагає у виданні збірки поезій «Алілуя» (1912), яку ілюструє брат Георгій. Окремі свої вірші В. Нарбут супроводжує мотто з творів Сковороди, Шевченка, Гоголя. Мова його творів насичена українськими образами та пейзажами глухівської природи. Майже кожен рік брати Нарбути приїжджають до батьківських пенатів, але суспільно-політичним життям краю не цікавляться. Володимир весь час ходить ніби похмурий і замкнутий, щось приховує від батька та брата. Він не наважується зізнатися, що вступив до партії есерів, — до її радикального крила, що підтримувало більшовиків. А коли відбулася Лютнева револю-

ція в Росії, Володимир Нарбут якось зненацька випірнув у Глухові на посади редактора і видавця часопису «Глуховская жизнь».

І знову його спіткало лихо. У січні 1918 року, під час гостини з малолітнім братом у поміщика Лисенка, на садибу зненацька напали червоні повстанці. Загинув брат і керуючий маєткою, а Володимир Нарбут і дружина поміщика дістали поранення. У лікарні йому ампутували кисть лівої руки. Костянтин Паустовський прозвав його «Сухо-руким», натомість чекісти до рубрики «особливі прикмети» навично внесли запис: «На лівій руці нет кисти, деформирована левая нога» (о. с. № 141518).

Невдовзі Володимир Нарбут примкнув до більшовиків, став членом РКП(б). Спершу, з огляду на буремні революційні події, його призначили редактором «Южноронжских известий». Потім, підтримуючи тандем Х. Раковського й М. Скрипника, які за вказівкою з Кремля розбудовували «радянську» УНР, він перебрався до Харкова. І це тоді, коли його старший брат Георгій ще в жовтні 1917 року, переїхавши до Києва, з головою поринув у роботу на ниві національної культури. Його обрали професором і ректором новоутвореної Української Академії Мистецтв.

Громадянська війна в Україні сягнула апогею, і В. Нарбут дістає призначення директора організатора «ЮГРОСТА» в Одесу і керівника РТАУ в Харків. Словом, купатися в стихії, як сир у сметані; за якийсь рік пише і видає близько десятих книжок віршів, зокрема «Веретено» в Києві, «Тіло» й «У вогняних стовпах» в Одесі, «Вірші про

війну» в Полтаві, «Радянську землю» в Харкові, «Червоноармійські вірші» в Ростові-на-Дону... На жаль, у Ростові він потрапляє в поле зору денкінської контррозвідки. Прикра обставина, але він нібито вийшов сухим із води: під загрозою розстрілу дав підписку, що відмовляється від співпраці з більшовиками, — і його відпустили на всі чотири сторони. Народжений у сорочці, він був покликаний на відповідальну посаду в секторі преси ЦК РКП(б).

1922 року його призначили керівником ним же організованого книжкового видавництва «Земля і фабрика» та головним редактором журналу «30 днів» і «Вокруг света». Працював до самозабуття.

Спливло майже десятиліття, і В. Нарбут став помітною постаттю. А тим часом у партії більшовиків розгорнулися широкомасштабні чистки. 1928 року Нарбута виключили з рядів ВКП(б), і він, щоб якось виправдати себе, подає до ЦК заяву з обвинуваченням в опортунізмі та вульгарному соціологізмі Олександра Воронського — професійного революціонера, письменника і критика, редактора першого радянського «грубого» журналу «Красная Новь». Натомість Воронський не залишається в боргу. Він роздобуває з-за кордону документ, підписаний Нарбутом у денкінській розвідці. Ба більше, він надає парткомісії монархістські вірші поета, які друкувалися в суворинському «Новом часі». Питання розглядалося на Політбюро. Автори вступної статті до книжки «Владимир Нарбут» (1990) Белосинська та М. Панченко стверджують, нібито Сталін виступив на захист В. Нарбути, але це не допомогло — знайшлися інші компрометую-

ДОЛЯ

чі матеріали, його заарештували 11 листопада 1936 року.

Перебуваючи на межі смерті, В. Нарбут у листі до дружини пише 29.09.37 р.: «Послани мені випробування переноси твердо, героїчно — буду працювати, як лев. Я доведу, що я — не контрреволюціонер, ніколи ним не був і не буду — ні при яких обставинах».

Не встиг він у таборі розглянути-ся, як його спіткала нова судимість. Я розгортаю справу № 10746, яку мені надав письменник Олександр Бірюков: «Володимир Іванович Нарбут, 1888 р. народження, уродженець Чернігівської області, м. Глухова, УРСР, за походженням — дворянин, росіянин, гр. СРСР, колишній член ВКП(б) з 1917 по 1928 р., виключений за приховування даних про службу в денкінській розвідці в 1919 р., засуджений ОСО НКВД СРСР за контрреволюційну діяльність у 1937 році строком на 5 років. У таборі «ДС» (Дальбуд) звинувачується за участь у контрреволюційній групі саботажників на другому каральному пересильному пункті м. Магадана, разом з іншими учасниками групи закликав в'язнів до організації масового саботажу (о. с. 7, 8, 9); займався антирадянською агітацією і розладом дисципліни в таборі (о. с. 7, 9); 7 квітня 1938 року Трійкою УНКВД по «ДС» засуджений до розстрілу».

Як свідчить акт (копія) з архівів УМВД Омської області, де нині зберігаються справи УКГБ по Магаданській області, 14 квітня 1938 р. у Магадані було розстріляно сто сімдесят шість зеків, серед них — Володимира Нарбути.

● **Іван ГРИШИН-ГРИЩУК**, письменник, лауреат літературної премії імені Дмитра Загула, м. Вижиця Чернівецької області.

КОБЗАР У МОЄМУ ЖИТТІ

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За нею душу погублю!
Т. Шевченко, "Сон"

Ім'я нашого національного генія, великого українського поета й художника Тараса Григоровича Шевченка хвилює мене протягом усього свідомого життя.

З ранніх літ я вбачав у ньому щось величне, легендарне, овіяне красою слова та музики, оспіване народом, а його дитинство настільки мені близьке й рідне, ніби я пережив його разом із поетом.

У нашій старій хаті, побудованій ще за часів Гетьманщини, дуже схожій на Шевченкову, в одному кутку під вишитими рушниками лампада освітлювала образи Ісуса Христа та Діви Марії, в другому під таким же рушником у позолоченій рамі висів портрет Кобзаря. Його намалював професійний художник із Гадяча — копія роботи Іллі Рєпіна. Ці святині в хатах моїх земляків на Полтавщині поблизу Гадяча були майже повсюдно.

Більшість соснівчан (село має назву Соснівка) мали в користуванні зачитані, подекуди протерті до дірок Шевченкові "Кобзарі", видання 20-х, а то й раніше, років. У нашій родині "Кобзарів" було два: один — зачитаний, невідомого року видання, другий — новий, гарний зовні з ілюстраціями художника Іжакевича.

Пригадую, як зимовими вечорами при гасовій лампі (а було це в 20—30-х роках минулого століття) моя сестра Ліда читала "Кобзаря" сільським жінкам із сусідніх дворів, що приходили до нас послуухати "Катерину", "Утоплену", "Гайдамаків"... Зворушені Шевченковими поезіями, вони плакали й просили сестру прочитати одне й те ж по кілька разів.

ІЗ ГЛИБИНИ СЕРЦЯ

Частенько, слухаючи це читання, розчулено крізь сльози шморгав носом і я, лежачи на теплій печі. Ходив я тоді десь у 2-й чи 3-й клас Соснівської семирічної школи. Мені було дуже шкода й Катерини, і малого Тараса, який за селом пас ягнята. Найчастіше це відбувалося в Новорічні свята або ж на Різдво, коли на вулиці лежали величезні кучугури снігу. Про радіо в селах тоді ще не було й мови. Коли я підріс, Шевченкові вечори, що проводились у школі, для мене були справжнім святом. У їх проведенні я брав найактивнішу участь: читав поезії Тараса, співав у хорі, а в юнацькі роки грав навіть Назара в його п'єсі "Назар Стодоля", яку ставили в сільському клубі. Біографію поета знав із дитинства, намагався в усьому його наслідувати — писав вірші, малював, що мені не погано вдавалося.

Він був для мене взірцем у всіх життєвих випробуваннях. Для моїх батьків, як і для всіх трударів нашого села, Шевченко завжди був близьким і зрозумілим народним поетом, нерозривно пов'язаним із їхнім життям, життям їхніх батьків і дідів. Не дарма вони називали його своїм Пророком.

Яскравими сторінками залишилися у моїй пам'яті святкові вечори, коли до нашої хати приходили батькові друзі й, приймаючи мамине частування, розпочинали співати українські народні пісні. І в батька, і в його друзів були гарні голоси. Співали досить злагоджено, музикально. Пісні "Реве та стогне Дніпр широкий", "Думи мої", й особливо "Заповіт", так впливали на мене, що я під час співу від хвилювання аж тремтів.

Пригадую, ще коли я був хлопчиськом, до моїх рук потрапив ча-

сопис "Рідний край", який у 20-х роках видавала Олена Пчілка, працюючи в Гадячі. Його тоді випикував мій батько. У ньому були надруковані поезії Тараса, його фото в часи солдатчини й після звільнення із заслання, а також могила на Чернечій горі. На могилі — великий хрест з українськими вишитими рушниками. Під цим фото були такі слова:

Спи, Тарасе, тихо, тихо,
Поки Бог розбудить,
Твоє слово в Україні
Повік не забудуть.

Так, з іменем Великого поета проходили мої дитячі та юнацькі роки.

Закінчивши в 1939 році Гадяцьку середню школу, я вступив до Харківського інституту журналістики, з другого курсу якого був призваний до армії. Через рік розпочалася Велика Вітчизняна війна. На фронті, маючи під рукою радіотехніку, в години затишшя постійно ловив передачі Української радіостанції імені Тараса Шевченка, що знаходилась у Саратові.

У цих передачах між офіційними матеріалами звучали для воїнів українські народні пісні та вокальні твори на тексти Кобзаря. Виконували їх хорові колективи й славнозвісні українські оперні співаки: І. Козловський, О. Петрусенко, І. Паторжинський, М. Литвиненко-Вольгемут.

Ці передачі нас, солдатів-українців, надихали на героїчні подвиги, зміцнювали нашу бойову рішучість у боротьбі з ворогом. Навчачись у Харкові, а після війни — вже працюючи в Києві, ми — молоді — за покликом душі збиралися біля пам'ятників Великому Кобзареві з вінками й квітами, вшановуючи пам'ятні дати його життя.

Як музикознавець і співак, у численних своїх лекціях і концертах я з любов'ю популяризував багатство музично-вокальних творів на тексти його поезій та поезій інших авторів із посвятою його пам'яті. Їх писали наші класики й усі українські композитори радянської доби. Існують цілі вокальні й музично-інструментальні "Шевченкіани".

Неодноразово з такими концертами відвідував могилу Кобзаря в Каневі.

Я щасливий, що є сином Української землі. Часом мене охоплює велика гордість за наш талановитий український народ, який дарував світові такого велетня думки, такого титана духу, як Тарас Шевченко. Поет завжди зі мною і в радості, і в печалі. Він допомагав мені боротись із проблемами життя, вірити в краще майбутнє, перемагати.

Із хвилюванням і шаною відвідую щорічно Київський музей Кобзаря, його музей-квартиру. Там я завжди отримую свіжий заряд духовного збагачення і творчої наснаги. Геніальний поет і геніальний художник, Тарас був надзвичайно працелюбною людиною. Навіть у надлюдських умовах солдатчини він умудрявся (при повній забороні) писати поезії та повісті (їх дев'ять), і навіть дещо малював. Розпочав писати "Журнал". Чим глибше вникаєш у Тарасове життя, його творчість, тим більше знаходиш у ньому нового, незнаного. А хочеться знати все.

Пригадую, яке незабутнє враження справив на мене фільм кіностудії імені Олександра Довженка "Тарас Шевченко", створений іще в радянські часи. У ньому роль Тараса бездоганно зіграв видатний кіноактор — наш земляк Сер-

гій Бондарчук. Де зараз цей фільм? Чому він безслідно зник із екрана? Чому ніде неможливо відшукати такі відомі книги, як "Тарас Шевченко" Марієтти Шагінян і "Біографія поета" Кониського?

Кожний патріот України славить і возвеличує свого національного генія. Для українського народу його ім'я — святиня, що є зрозумілим і закономірним. Перечитуючи його твори, вивчаючи його живопис, я щораз у цьому переконуюся.

Тарас Шевченко завжди був у моєму житті дороговказною зорею, втіленням найсвятіших моїх ідеалів синівської любові до рідної землі, до свого народу.

Таким я проніс його в собі з дитинства і до схилю літ своїх.

От що значив і значить Тарас Шевченко в моєму житті.

Удні його 190-річчя, він, як ніколи, поруч із нами й між нами. Його оспівана багатостраждальна ненька Україна — вільна й незалежна. Вона є такою, про яку він мріяв усе своє життя. І сьогодні слово поета стоїть на сторожі нашої державності. Воно оберігає, застерігає від чвар і уособиць, які в плінні століть не раз підірвали нашу єдність:

Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

Тарас закликає нас до братства й любові.

Нагадає Кобзар і про шану до рідної пісні, до рідного слова, якими сьогодні ще нехтують деякі "слуги народу".

Та попри всі окремі негаразди в нашому житті, ми впевнено рухаємось уперед і твердо віримо:

Наша дума, наша пісня
Не вмере, не загине...

От де, люде,
Наша слава,
Слава України!

● **Павло РУДЧЕНКО**, ветеран ВВ війни, учасник бойових дій, м. Київ

ВЕРНІСАЖ

«ЗЕМЛЯ, ЯКУ СХОДИВ ТАРАС МАЛИМИ БОСИМИ НОГАМИ...»

Так називається виставка творів (живопис, графіка) художника Миколи Лихошви, експонована в Національному музеї Тараса Шевченка. Шевченкіана — основа творчості члена НСХУ, старшого викладача живопису кафедри художніх основ дизайну Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва та дизайну імені М. Бойчука. І це не дивно

— Микола Петрович народився в селі Моринці, а його мама Олена Давидівна Лихошва — правнучка Тараса Шевченка по лінії його рідного брата Микити. Реалії нинішнього буття Моринців та довколишніх сіл і містечок для Миколи Лихошви навіки пов'язані з біографією Кобзаря, якому він присвятив не лише нинішню виставку, а й усю свою творчість.

"Село Моринці. Хата, в якій народився Т. Г. Шевченко"

"Земля Тараса"

"Дворик села Шевченкове"

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 2005 РОКУ

Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка повідомляє, що з 1 серпня нинішнього року розпочинається прийом творів і робіт на здобуття Національної премії 2005 року.

На здобуття найвищої в Україні премії в галузі культури, літератури і мистецтва, публіцистики й документалістики подаються нові, оригінальні твори й роботи, опубліковані (оприлюднені) у завершеному вигляді протягом останніх п'яти років.

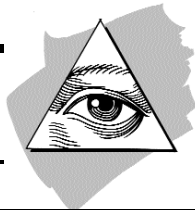
Представлення творів і робіт на здобуття Національної премії проводиться Міністерством культури і мистецтв України, Національною Академією наук України, Академією мистецтв України, творчими спілками, музеями, товариствами, фондами, закладами літературно-мистецького спрямування, членами Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Подання на здобуття Національної премії 2005 року Комітет приймає до 1 листопада ц. р. за адресою: **01001, вул. Прорізна, 2, м. Київ.**

Довідки про порядок прийому за номером тел. (044) 226-32-23, 228-77-21, тел/факс — 228-11-93.

● **Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка**

ЧАС І ПРОСТІР

7 — ЧИСЛО ЩАСЛИВЕ, 2x7 — НАСТОРОЖУЄ, 40 — ВСЕЛЯЄ НАДІЮ

Про те, що втілення комуністичної ідеї, свідомість та організацію життя багатьох народів і держав деформувало нормальний розвиток цілого людства, — годі говорити. Нас цікавить актуальне питання: коли ж вона, оця клята "комуністична епоха", на решті закінчиться, а її божевільно брехливі апологети перестануть інфікувати чесних думів казочкою про світле майбутнє диктатури пролетаріату, використовуючи злочинців для утвердження цієї диктатури? Зрештою, які шанси комуністів на майбутніх виборах?

Якщо твердження про те, що корені всіх майбутніх подій знаходяться у минулому, почнемо від того кінця.

1847 року "Комуністичний Маніфест" провів майбутнє політичне зорганізування тих, хто був нічим, для перетворення їх у тих, хто стане всім. Проходить усього п'ять років, і К. Маркс підливає масла у вогонь: "Класова боротьба веде до диктатури пролетаріату". Ще якихось 40 років "розкрутки" комуністичної ідеї — і папа Леон XIII, стривожений тим, що "комунізм уже бродить по Європі", 15 травня 1891 року публікує "Енцикліку про робітничі питання", де читаємо: "...Тому зміна приватної власності на спільну, до якої прагнуть соціалісти (комуністи), погіршила б умови життя всіх працюючих, які отримують заробіток, оскільки в такому разі (тобто, за умови загальної власності) відібрана б їм свобода використання заробітку на довільні цілі, а тим самим відібрана б у них надія і можливість помноження родинного маєтку і поліпшення своєї долі".

Зовсім не випадково Глава Вселенської Церкви підписав Енцикліку 15 травня 1891 року, тобто через 14 днів після першої в Росії першотравневої демонстрації трудящих Санкт-Петербурга.

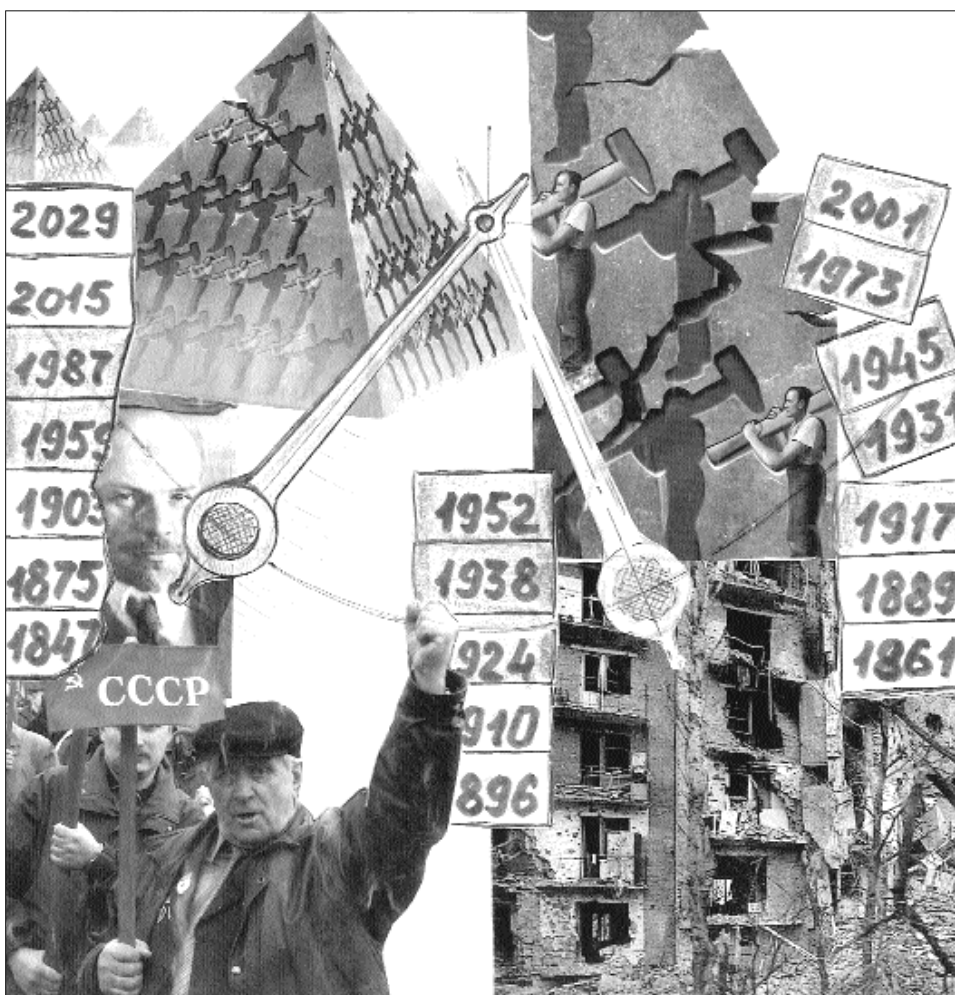
Але повернімося до історичного моменту, який зафіксував "Комуністичний маніфест" — **1847 рік**. Число 7 подобається всім, проте кількість часом переходить в іншу якість. Тому два рази по сім, тобто наступних **14 років** розвитку капіталістичних відносин, доводять до абсурду аграрний сектор господарства Російської імперії. Маятник основних тенденцій відхилився на плюс, і цар вимушений скасувати кріпацтво — **1861 рік**.

Упродовж наступних **14 років** активізується національно-визвольний рух у багатьох країнах Європи. Наростає стан тривоги, невизначеності й суперечливих тенденцій. 1870 р. народився В. Ульянов (Ленін). Але майже водночас у Львові створюється Товариство імені Т. Шевченка, невдовзі потім — засновується Чернівецький університет, виходить знакова праця В. Антоновича і М. Драгоманова "Історические песни малорусского народа" і самовчитель ("Elementarz") К. Промика в Галичині.

На перехідному моменті до наступного, загалом плюсового, 14-літнього циклу, попередні негативні тенденції нарошуються і вибухають Емським указом царя Олександра II про заборону друку і видання книжок українською мовою.

1889 рік — рубіж і початок наступного 14-літнього (мінусового) циклу; починає виходити журнал "Учитель", досягнуто угоди про взаємність між українцями й поляками, яка наступного 1890 року дістала назву "Нова ера" і була проголошена в галицькому сеймі

У нумерології нічого не смислю, а отже, й нікого не беруся переконувати. Проте деякі спостереження та порівняння на зрізі хронологічному дають підстави для неспішних і подекуди небезпідставних припущень.

лідером українського клубу Роменчуком.

Але... В. Ульянов (Ленін) повертається в Самару після першого заслання і стає на шлях здійснення ідеї диктатури пролетаріату; цього ж року народився Адольф Шикль-грубер — майбутній Гітлер — диктатор Німеччини, автор німецького варіанта комуністичної диктатури.

Минає ще **14 років**, настає 1903 р.; створюється партія більшовиків РСДРП(б)-РКП(б), яка починає готуватися до втілення ідеї "диктатури пролетаріату"; але загалом маятник відхиляється на плюс, оскільки Перша світова війна активізує процеси руйнування імперії через національно-демократичні рухи.

Рух маятника в мінус у наступному 14-річному циклі розпочинається 1917 року більшовицьким переворотом у Санкт-Петербурзі, звідки бере початок практичне впровадження ідеї "диктатури пролетаріату" в управління державою: ліквідація Держав-

ної думи, заборона страйків і демонстрацій, початок репресій проти інтелігенції, приватних власників та інакодумців. Далі — війна більшовиків проти власного народу за утвердження кримінальної влади.

Негативний **14-річний** цикл мав би закінчитися 1931 року, але... але ще живе Україна. Тому рух маятника в мінус продовжується розгортанням антиукраїнських репресій, ведеться підготовка до проведення голодомору, колективізації та індустріалізації, відбувається нищення української інтелігенції, створення системи ГУЛАГ; того ж 1931 року німецька націонал-соціалістична робітничка партія на чолі з А. Гітлером вступає на арену політичної боротьби за владу; того ж року народився М. Горбачов, який через 40 років стане членом ЦК КПСС і придумав перебудову.

Через сім років (половина 14-літнього циклу) — 1938 р. — маятник зупинився. Точка вибору. 1 січня М. С. Хрущова призначають керівником Компартії України. Остаточний

на придушення національно-визвольної боротьби ОУН-УПА, підтриманої українським народом; арешт митрополита Йосипа Сліпого; загострюються антиукраїнські репресії; локальний голод 1946—1947 років; наприкінці 1952 року захворів і невдовзі помер Й. Сталін, і маятник пішов у зворотному напрямку.

Через **14 років** після закінчення Другої світової війни — 1959 рік — початок "хрущовської відлиги"; маятник рухається на плюс; трохи відхиляється "залізна завіса", з'являються перші прояви розширення національно-демократичної свідомості в середовищі української інтелігенції і студентства.

1973 рік — помер С. М. Будьонний — колишній командир створеної Леніном 1-ої Кінної армії, яка вогнем і мечем встановлювала московську владу в Україні; тихо знімається гасло "диктатури пролетаріату"; проте маятник хилиться в мінус: загострення ситуації в національно-свідомих колах України у зв'язку з черговою хвилею боротьби проти "українського буржуазного націоналізму"; активно розвивається брежнєвський варіант "розвинутого соціалізму" з його чергами й дефіцитом, подвійною мораллю і доведенням комуністичної ідеї до абсурду; нова хвиля дисидентського руху і самвидаву; страйк робітників машинобудівного заводу в Києві.

1987 рік — плюсовий хід маятника: М. Горбачов розвиває проголошену ним перебудову (перестройку) — зміну устрою і господарчого механізму СССР; "гласність"; початок активних міжнародних контактів на рівні рядових громадян; заява країн Балтії про вихід із СССР; невдовзі потім — зруйнування берлінської стіни, національна революція в Польщі на чолі з об'єднанням "Солідарність", заборона компартії, а слідом — початок національно-демократичного зриву в Україні і здобуття незалежності.

2001 рік — перші прояви можливостей нормального розвитку незалежної України, зокрема переконливі успіхи національно-патріотичного уряду на чолі з Віктором Ющенком, але одразу по тому — мінусовий хід маятника — нова хвиля кучмономії і подальша криміналізація влади в Україні (у тому числі за рахунок російської експансії в усіх сферах життя країни).

2015 рік — ліквідація компартії, кінець комуністичної епохи; друге народження України після перемоги у громадянській війні проти кримінально-олігархічної корумпованої влади.

2029 рік — утвердження України як суверенної, демократичної, самодостатньої держави після 40 років (од 1989 р.) "блукання по пустелі".

* * *

Звичайно, деякі читачі можуть зі мною не погодитися. А тому пропоную всім бажаючим запропонувати свою періодизацію. Можливо, навіть більш оптимістичну.

● **Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ**

РЕЗОНАНС

Відгук на статтю Юрія Іллєнка від 8—14 квітня 2004 р. "І мертвим, і живим, і ненародженим!"...

І відправили батька будувати Біломорсько-Балтійський канал. Але той адвокат, що був на суді, написав у Москву — куди потрібно, і батька через 8 місяців виправдали.

Батько не захотів ризикувати повертатися в с. Кричунове Любашівського р-ну Одеської обл., а поїхав на Донбас, де я народився в м. Макіївка. Тато усе життя й пробув робітником. До землі, котру він так любив, уже ніколи не повертався. Але, як кажуть, у генах кипить батьківська душа, і тому, закінчивши школу, я вступив до Уманського сільгоспінституту. Був агрономом, головою колгос-

УКРАЇНУ ПОТРІБНО РЯТУВАТИ...

Я, Зброжко Павло Миколайович, 1935 р. народження. Син людини, котра по-божому любила землю і вміла на ній господарювати. Та радянській владі думаючий і розумний господар був непотрібний, а то навіть і ворожий. У 1932 р. моєму батькові, як "ворогу" нової влади, присудили 12 років таборів. Та все ж, хоч і судила "трійка", на суді був присутній адвокат.

пу. Але, знову ж таки, бунтарські гени передалися мені, і я не міг бути звичайним гвинтиком. Бо ж біля землі не стільки потрібно виконувати циркуляри згори, як самому думати — думати й вирішувати. Проте система з цим не рахувалася. Хоч у мене й були гарні успіхи, мусив залишити сільське господарство.

Цей мій допис прошу вважати заявою про вступ до лав УПА. захищати Вітчизну мусять усі. А захищати потрібно. Бо вже так наб-

ридли жити на своїй землі приймаком. Так уже гидко слухати оту брехню нашої "руськоязычної" влади про прямо-таки шалені успіхи. Хоч би соромилися заявляти, що у нас темпи ВВП найвищі в Європі! Ну, це ж курям на сміх. В Україні за 12 років усі види виробництва впали майже до нуля. А Президент наш ніби чеке з моря погоди — коли нас запросять до об'єднаної Європи. Не може бути, щоб Україну туди запросили за просто так. Треба спочатку

щось гідне уваги й пошани самим зробити. Насправді ж наш Президент у Європу й не рветься. Його тягне в шатро до таких самих старців, як Україна (Росія, Білорусь, Казахстан). Потрібно пам'ятати, що Росія завжди дбає тільки про себе. Так що ЄП — це фата-моргана.

У розвинутих країнах Європи валовий прибуток на одну людину становить близько 20000 доларів на рік, а в Україні — близько 1000. Із такими нашими прибутками в

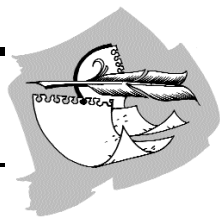
Європі робити нічого. Зайдіть у горіланчий магазин. Подивіться, які там шедеври зі скла. Неначе всі мистецькі потуги пішли на вигадкування форми пляшок. Ото ми й перетворилися з хліборобської держави на пляшкову.

То чи є насправді Незалежна Україна? Швидше — ні.

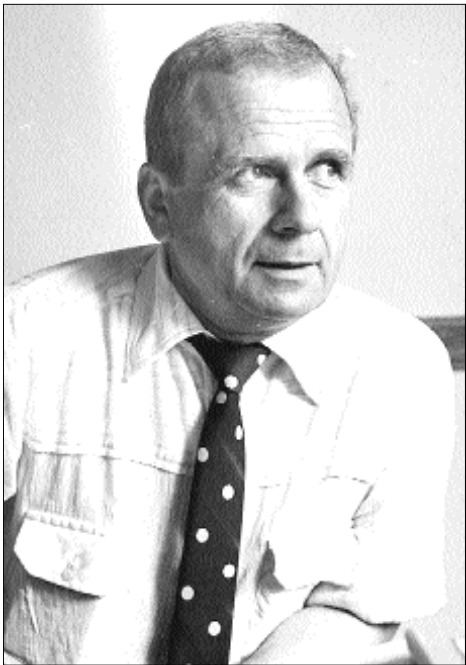
Національна Церква — в загоні. Без національної ідеї — не може бути національної армії. Морів у нас, практично, немає, бо російський флот у Криму й "операція Тузла" вказали, кому належать моря.

То чи існує насправді наша держава? Потрібно насправді організувати УПА і боротися за відновлення Національної Української Держави і якнайшвидше.

● **Павло ЗБРОЖКО**, смт. Саврань Одеської обл.

ВАЛЕРІЙ ГУЖВА: «АБИ ЗАВЖДИ І ДОЛЯ, Й МОВА — ВЛАСНІ»

ПАПЕРОВИЙ ПІЛОТ

Череп'яні кордони цієї держави,
дерев'яні ракети, солом'яний флот.
В літаку з бузини, у шоломі іржавім
пролітає над нею паперовий пілот.

Унизу попід ним — іграшкові палаци,
станіольні лани, гори з пап'є-маше.
У вертеп головний позбирались паяци,
щоб поїсти муляжні еклери й буше.

То нічого, що тістечка їхні несправжні,
то нічого, що їхні костюми смішні, —
персонажам отим розписним картонажним
лише власні промови поживні й смачні.

У вертепі відбудеться свіжа вистава —
ляльководі накрутив на всі пальці нитки —
і лунає звідтіль: "Нова ера настала,
для дорослих дітей — безкоштовні квитки!"

О країно лялькова, настільний вертепе,
Що насправжки, що ні в потойбіччі куліс?
Скільки літ не служи Мельпомені й Евтерпі —
прийде край твоєї службі і вірі колись.

Мов пілот іграшковий, згори на країну
подивлюсь і своїм не повірю очам.
Геть алюзії, там, унизу, не Україна,
а держава-фантом, а вертепна свіча.

Череп'яні кордони цієї держави,
дерев'яні ракети, солом'яний флот.
В літаку з бузини, у шоломі іржавім
Стеаринові сльози ронить горе-пілот.

* * *

Я — купка праху. З погребі століть
від мене ані знаку, ані звуку.
...Мені з братами випало спинить
нашесть печенігів і сільджуків.

Я — геть ніщо. Доісторичний пил.
Хвіст мамута коштовніший од мене.
...Нащадок мій Василька осліпив —
князь Святополк підступний і скажений.

Я — тіні тінь. Історії міраж.
Сон привида реальніший, їй-богу.
...Богданів лицемірний макіяж
не клав я на лице Вітчизни строге.

Я — шелест вітру, вічна ковила
на залишках розораного степу.
...Сковородою з міста до села
мандрую під анафему Мазепі.

Скажи, нащадку, чи твоя земля
оця, що я давненько є вже нею?
Чи й досі тінь мордовського кромля
не скинув з неї, наче з пліч кирею?

Я — праху прах, я геть ніщо, я тінь,
але зятямте, земляки лукаві:
ми в битвах мерли, щоб не животіть
історії своєї байстрюками.

Я — лиш фантом. Хоча й ви всі — то я:
герої, мучні, президенти, блазні...

Аби лиш не міраж — земля своя,
аби завжди і доля, й мова — власні.

ПОХОРОН

Відробив ти своє. Відбабахав.

Поставлено крапку.

Вже на віко труни полетіла з лопати земля.
Відлетіла душа, мов налякана

пташка оляпка,
як нам страшно дивитись на завтра
своє звіддала...

Стоїмо, мовчимо, наче винні у тому,
що сталося.
Нетверезий оркестрик забрав свої
гроші і зник.

Ну, якби ж то хвороба, а чи
запланована старість —
ні, узяв і пішов навмання
на той світ чоловік.

Ці обряди правічні... Вдова помарніла
на поминки кличе.

Поминальна горілка на смак,
наче з крана вода.
Відробив ти своє. Відбабахав.

Прощай, чоловіче,
відгорить і для нас в небесі
поминальна зізда.

Править час і по нас непомітну
свою панахиду.
Відтепер і за тебе, друже,

повелено жить.
Треба милості не жаліть бомжуватому
лисому діду,

що на вході в метро, мов апостол
України, стоїть...

ДЕВ'ЯТИНИ

Який нещадний день... Гонитва
за минулим.

Трава поміж могил. Надгробки і хрести.
Захланні жебраки в злиденнім караулі,
В людей — нулі облич. О Господи, прости.

В церковці плачуть свічі поминальні
з надією на те, на що надій нема.
Безжальний, часе, ти, але ж —
і тривіальний,
мов піп у підjackку, як ризи позніма.

Подамся звідси. Край. Навідаюсь.
Не вперше
верстати шлях назад від дорогих могил.
Тутешні ворони, мов офіцери "СМЕРШу",
злітають із хрестів в масних погонах крил.

Надвечір вип'ю ритуальну чарку.
Душа — мов цвинтар, тиха і німа.
Надії наші — фантастичні кварки:
є на папері, в досліді — нема.

Нема кінця думок скорботних плину,
одна, мов кат, веде на ешафот:
отак на цвинтарі поляже й Україна,
яку ізнов проспять довірливий народ.

Нещадний день. Біда.
Ще й похоронний пафос,
і карби дат, імен на щоках сірих брил...
Мажор трибунних фраз відлунює,
мов ляпас
марноті сподівань і спокою могил.

Стулю вуста. Авжеж, не все
підвладне слову.

Цей сповідальний день у вчора відпушу,
та німоти рабів колаборантську змову
лише одним покійникам прощу.

* * *

Безпорадна мелодія. І текст дерев'яний.
І співак — на три ноти. Ну, кругом
примітив.

Ніби хлопець хмільний у гостях на дивані
саморобним словам приліпив ще й мотив.

Химородна ця пісня не вперше в ефірі.
"Ну, попса є попса, не чіпляйся, нехай,

хоч своєю співа ця естрадна офіра,
а що хисту катма — всі ми не без гріха"...

Та воно, може, й так, мій поблажливий брате,
куций зайцем не стане, хоч дуже кортить.
...Полетіла зозуля через нашу хату —
до кінця України, дастьбі, не долетить.

1947

Їсть затірку гречана Україна,
неначебто війни не відбула,
неначебто жива наполовину,
а півдуші вже Богу віддала.

Їсть вариво майбутній урядовець,
ковтає харч майбутній президент,
і солять казанки сльозами вдови,
і всіх, хто ходить, партія веде.

Рік сорок сьомий. Розпачу безодня.
Та пережив народ і цей шеол.
По жменьці борошна із денця бодні —
щоб син дожив до вступу в комсомол.

А далі — Ти вже, якимось, Боже правий,
спаси і вбережи, допоможи...
Вберіг і спас. Тепер пасуть державу
на затірці замішані мужі.

Перебрали з епохи ув епоху
поміж новітніх гасел і знамен.
Були хамелеони, скоморохи —
тепер іконостас гучних імен.

Хіба ж у тому батьківщина винна,
що повно в їхній пам'яті лакун?
Їсть затірку і досі Україна,
присмачену брехнею із трибун.

ГЛУХИЙ

Ані грому подій,
ані шелесту листя —
раювати, однак,
неспроможна душа.
В сурдокамері днів
до труни від колиски —
обезбарвлений рух,
циркові антраша.

Я не знаю давно,
чи жива моя мова
і якою мене
перехожий пита.
Відкіля він — земляк
чи приїжджий з Ростова?
І чи та це країна,
чи геть вже не та?

Я до болю в очах
видивляюся губи
молодиць-щебетух
і дебелих дядьків
і читаю по них
"дарагой",
а не "любий",
і ростуть через них
остюки матоків.

Не тужу, що Господь
одібрав мені вуха:
серцю менше гризот,
хоч і тиша важка.
Віпіка мені очі
політична порнуха,
котра слинить у титрах
свого язика.

Віртуальна моя,
онімела країно,
може, купиш мені
слуховий апарат,
щоб нарешті почув,
як завзято й сумлінно
рве сорочку на грудях
за народ депутат?

Ні, таки обійдусь,
бо вже звук в безгомінні.
Ще повірю в словесність,
глухий наївняк.

Чи мені розкидати,
чи збирати каміння?
Хто на овиді там:
Хмель, а чи Залізняк?

* * *

Горіла, як свіча,
світила уночі,
і засинав огонь
у мене на плечі.

Була, як оберіг.
і тіла, і душі.
Із нею раював
в палаці й шалаші.

Не знали ми табу,
не відали страху.
Були, як і усі,
щасливі у гріху.

О, цей минулий час:
було, були, була...
Розтала, наче віск,
згоріла вся, дотла.

Ще блимає мій гніт,
справляючи свій чин.
І попіл на душі.
І опік на плечі.

* * *

Як тяжко знати жінці: вже стара.
Зів'яли очі. Звітрились принади.
У перетлілих купах догора
колись барвисте листя вертограду.

Хоч як майстерно гриму не клади,
однаково у дзеркалі — поразка:
як знак невідвортної біди —
чи вітамінна, чи посмертна маска.

У відчаї ображена на світ —
ще обтуляв любов'ю ніби вчора, —
лаштується в далекий переліт,
не знаючи, чи вернеться з-за моря.

Однаке почина ранковий бій
за себе, за свою колишню вроду —
байдуже, що тепер спокусник-змій
їй принесе хіба огризок плоду.

Дурман парфумів голову п'янить,
підлещується тьмава амальгама,
та серце перетруджене щемить,
рипить паркет під ватними ногами.

Не пожалійте милої брехні,
скажіть їй, що краса її не згасла,
що красень-князь на білому коні
по неї скаче через Переяслав.

Нехай всміхнеться долі вперекір,
на хвилечку повірить в неможливе,
і з-за вікна столітній осокір
її лице благословить щасливе.

ОДВІЧНА ТЕМА

Незграбна любов, неоковирна і кострубата,
та — любиш і ходиш по світу ногами із вати,
І хочеш, аби не заникала, не зникла
в колодязі часу,
бо звідти відерце вже сили не стане дістати.

Ім'я її носиш, бідак, у портмоне
свого серця —
потертий уже гаманець, що поробиш,
не сердься,
то правда, що все побивався,
а роки минали,
і вже не дістане любов ані загс, ані церква.

Даремні слова, але всі ми так
прагнемо слова,
у слові бодай би не дати померти
колишній любові.
Поза ґратами рим, поза часом,
байдужим, до речі,
зрозумію: безсмертна любов,
решта все — тимчасове.

«О, СЕСТРИ, СЕСТРИ...» ХАЙ ВАМ ЩАС-

ЗНАЙОМСТВО ЗБЛИЗЬКА

— А от про пісні — окрема розмова. Ви їх підбираєте до свого репертуару за яким критерієм?

— Любимо українську ліричну пісню — народну й сучасну. А вона — чарівна і подобається людям будь-якого віку, що прагнуть розради для душі. Самі співаємо з дитинства, бо ми — рідні сестри з дуже співучої родини і маємо цікаве родинне коріння, яким можна пишатися. Сім'я нашої мами, Зої Іванівни, ще до її народження переїхала з Черкащини до Східного Казахстану. І там, далеко від України, наші рідні співали українські пісні, грали на різних музичних інструментах, не забули рідної мови та національних традицій. Співав і наш прадід по батькові, бо був дяконом Києво-Печерської лаври. Дід, Трохим Іванович, навчався в Музично-драматичному інституті ім. Лисенка в Києві. До дев'яноста років співала наша бабуся. По лінії цієї бабусі був брат, який сам виготовляв бандури й грав на них. У нашого тата є брат і дві сестри — професійні музиканти, які дуже добре співають, а крім цього, мають хист до театального мистецтва. Тато наш, Леонід Трохимович Коваль, — співак. Він працював у хорі Держтелерадіо України, у хорі Іконника та в ансамблі бандуристів під орудою Андрія Бобири. Мамину ніжну пісню ми слухали з першого дня свого життя, і саме мама почула, як Галочка у рік і вісім місяців співає дорослу пісню про любов, і свідомо змінила її репертуар на дитячий. А коли народилась я (Людмила), то невдовзі ми співали разом зі старшою сестричкою.

Під час літніх канікул до нашої бабусі з'їжджалися її дорослі талановиті діти, вечорами приходили друзі-односельці, й починалися цікаві домашні концерти. Я й сама організовувала концерти за участю

Рівно десять років тому вони записалися для участі в першому міському конкурсі "Співуча родина" як "Сестри Турчак". Назва була умовною і планувалася як тимчасова. Так мимоволі склалося, що дуєт живе і співає вже десять років. Пісні звучать і в телефірах УТ-1, ТЕТ, ТРК "Київ", "Гравіс", і по радіо. Сестри були гостями різних радіо-програм — "Обрії", "Мистецький простір", "Знакова постать", "Булочка на двох", "Пісня року", "Зустріч на Майдані", "Подарунок від Лукова" та інших; були переможцями "Пісні року", "Прем'єри пісні", "Доміно".

сільських дітей, була режисером лялькових музичних вистав. Усі рідні захоплювали нас до творчості. Певно, ширі пісні полтавського краю та репертуар наших батьків — справжніх цінителів української пісні — сформували наші пісенні вподобання й визначили творчу долю. А взагалі, якщо згадати найприємніші та найсильніші враження дитинства, то, напевне, це були ті часи, коли ми мали змогу слухати пісні у виконанні наших батьків і гостей-артистів. Найулюбленішою справою було читання збірок пісень, найулюбленішим уроком — співи, а найцікавішим магазином у Києві — нотний магазин на Хрещатику. Першою нашою професійною роботою став дуєтний виступ по радіо з піснею про білочку. Тоді мені вже було шість років. Згодом ми закінчили музичну школу, вчилися у студії училища ім. Глієра та брали приватні уроки з вокалу. Ще в дитинстві ми часто співали на чотири голоси — батько, мама, я та Галочка. Коли співаєш, то більше працюєш душею, ніж голосом. Це й

Квіти від шанувальників — радість для батька

досі — наша улюблена манера виконання пісень, навіть стиль, якщо так можна сказати.

У нашій родині був культ любові до пісні й культ любові до дітей. Певно, що саме таке виховання і сформувало нас як творчих особистостей. Ми ніколи не виходимо до людей байдужими, адже артист, на наше глибоке переконання, — це людина, яка широко дарує тепло свого серця людям, несе їм шматочок свого сонця. Ми просто інакше не вміємо. І хоча ми не можемо присвятити себе повністю професійній пісні, бо Галина — держслужбовець, а я працюю стилістом на каналі СТБ, дякуємо Богові за те, що є у нашому житті ця велика радість — можливість співати. Як засіб самовираження, як можливість подорожувати, знайомитися із цікавими людьми, як ліки для душі від всіляких життєвих негараздів.

— Як ви реалізуєтесь як митці? Масте певну структуру, що організовує гастрольні поїздки, концерти, виступи?

— Найчастіше співаємо в клубі

"Співуча родина", що при столичному Будинку вчителя, бо вже десять років є віде-президентами цього клубу. До речі, разом із президентом Г. М. Локтіоною та іншими членами клубу у вересні 2004-го ми святкуватимемо десятирічний ювілей. Все інше — це або приватні знайомства з організаторами концертів, або просто наші друзі з музичних кіл запрошують нас виступити. Нещодавно ми повернулися з Литви, де проводилися святкування шевченківських днів. Литовська діаспора сама виїхала на зв'язок, бо вони десь чули нас, і ми їм сподобались. А в Острог нас запросили після того, як там побував у відраженні Галоччин чоловік. Іноді до нас звертаються представники концертних агенцій і пропонують свої послуги, але ми ні з ким конкретно не співпрацюємо. Гроші від творчої діяльності, тобто заробітки, — не головна наша мета, тому маємо можливість і свободу вибору: де співати, що співати і з ким.

— Ви масте якусь підтримку з

боку чоловіків, дітей, рідних? Як вони ставляться до ваших концертних і гастрольних виїздів?

— Із цим ми маємо повний комфорт. Чоловіки в усьому підтримують нас, допомагають. На концертах завжди присутні наші діти, батьки, рідні, свекрухи разом зі своїми друзями. Маємо й просто шанувальників, які завжди приходять на наші концерти.

Людмила: Мій чоловік — професор, доктор технічних наук, але дуже любить, коли ми співаємо українські та російські романси.

Галина: А мій чоловік працює у Київській міській адміністрації, але, як і Людин, підтримує мене в усьому.

— А з ким Ви працюєте?

— У нас все — поетапно. Коли був етап активної співпраці з Мар'яном Гаденком. Ми познайомилися на конкурсі сучасного романсу "Осінні рандєву", який він проводить у вересні кожного року в м. Миргород. Результатом знайомства став випуск компакт-диска та аудіоальбому "Я тебе не забуду ніколи". А ще до цього був випущений аудіоальбом "Тиха вода", хрещеним батьком якого став Ігор Поклад. Виконуємо пісні Віктора Ліфанчука, Василя Іваницького, Сергія Мороза, Ігоря Якубовського, Олександра Мірошніченка, Леоніда Нечипорука, Людмили Височинської.

Із поетів співпрацюють з нами Юрій Рибчинський, Лариса Петрова, Вадим Крищенко, Василь Іваницький, Наталя Зубицька, Зоя Кучерява, Олександр Грек. Разом ми всі складаємо добрий творчий колектив, який творить сучасну естрадну українську пісню, бо любимо її самі всім серцем і даруємо тим, хто потребує тепла для душі й слова для розуму.

Розмову вела
Леся САМІЛЕНКО

РОМАНТИЧНЕ

ЮВІЛЕЙ

Немало гучних ювілеїв відсвяткували українські митці та колективи останніми роками. І лєвова частка цих імпрез випала на долю великих оркестрів, ушавлених хорів, танцювальних ансамблів, зірок-солістів вітчизняної оперної, а чи концертної сцени. І якось "за кадром" залишаються численні колективи виконавців, творчим кредо яких стала камерна музика. Саме до них можемо зачислити й чудовий дуєт солістів Національної філармонії України, заслужених артистів України Германа Сафонова (скрипка) та Олени Строган (фортепіано), відомий далеко поза межами рідного Києва. Днями шанувальники їхнього таланту прийшли до Колонного залу імені М. В. Лисенка, щоб послухати нову концертну програму, підготовану цими музикантами до десятиріччя своєї плідної діяльності на концертній сцені.

Цей некороткий шлях був пройдений гідно й приніс виконавцям не лише справжнє визнання, а й чимало вагомих досягнень. І коли ми нині замислюємося над питанням, у чому ж полягають секрет успіху цих двох обдарованих людей, то, перш за все, визнаємо: у великій працелюбності. Адже впродовж свого творчого десятиліття вони виступили з десятками концертних програм. Репертуар дуєту нині охоплює музику понад трьохсотрічного періоду, чимало творів цей колектив не тільки виконав уперше, а й зробив популярними в українського слухача.

Оснору репертуару дуєту складають переважно твори романтичного звучання. Саме такі були обрані артистами для свого ювілейного вечора. Чотири сонати для скрипки та фортепіано представників європейської музичної класики склали програму концерту: в першому відділі звучали твори В. А. Моцарта та Р. Шумана, у другому — А. Онеггера та С. Франка. Урочиста атмосфера вечора була підкреслена у вступному слові першого заступника Головного управління культури і мистецтва та охорони культурної спадщини КМДА Валентини Ліновської, яка привітала музикантів та передала їм подяку Київського міського голови, а також пам'ят-

ний сувенір і чудовий букет орхідей. А далі звучала музика...

Соната для скрипки і фортепіано соль мажор, KV 379 В. А. Моцарта, що є однією із часто виконуваних та популярних у скрипковому спадку цього композитора, була виконана в ліричному ключі. Музика усіх трьох частин твору дихала свіжістю, приваблювала щирістю мелодики та продуманістю фразування. На одному диханні із першою прозвучала й наступна соната — одна із пізніх композицій (ор. 121, ре мінор) великого німецького романтика Р. А. Шумана. Ця соната, написана за кілька років до трагічної смерті композитора (до речі, майже водночас із другою сонатою ор. 105, ля мі-

ДЕСЯТИРІЧЧЯ

нор), на відміну від щирої, об'єктивного характеру лірики геніального австрійця, сповнена неспокоїних, бурхливих (як у другій частині), а часом вибухових (у фіналі) почуттів, що віддзеркалюють нам стан душі змученого дошкулюною невиліковною хворобою композитора. Музика сонати — не надто легкого для виконання твору — передає багатий спектр романтичних емоцій та змальовує образи лірико-психологічного звучання, хоча й залишає у слухача лєдь вловиме почуття внутрішньої скрути та нависання над ним невимовно жорстокого фатуму.

Сонати другого відділу представляли романтичну музику французької традиції. Насичена, масштабна і — сказати б — симфонієподібна Соната для скрипки і фортепіано ля мажор С. Франка звучала насичено й самоствердно. Філософсько-драматична авторська концепція твору була тонко відчута виконавцями і втілена у звуках. Особливо слід відзначити інтерпретацію другої і третьої частин сонати із фрагментами речитативно-драматичних висловлювань та насиченими гармонічно фактурними арабесками.

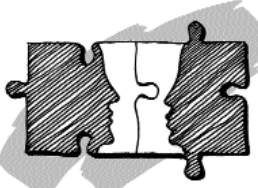
Соната № 2 для скрипки і фортепіано франкомовного і відданого французькій культурі уродженця Швейцарії Артюра Онеггера однозначно належить до числа улюблених і часто виконуваних творів артистичного дуєту Г. Сафонов—О. Строган. Як на мене, то ця світла лірична композиція класика музики ХХ століття знайшла в

їх особах першорядних інтерпретаторів. Багатство відтінків ліричного почуття, тонкощі меланхолійного відсторонення чи враження, викликані захопленістю образами природи, — усе було передане в блискучому виконанні, переконливому і самовідданому.

Бурхливі оплески були кращою нагородою талановитим музикантам. Та перед завершенням вечора вони виконали на біс іще один шедевр романтичної музики — славетний "Вокаліз" С. Рахманінова.

Хочеться думати, що творче десятиліття було таки "однією із" значних віх у творчій еволюції відомого дуєту. Адже ми знаємо цих музикантів і як блискучих виконавців французької класики ХVIII—ХІХ ст.ст., і як натхнених інтерпретаторів непрості музики ХХ ст., і як невтомних популяризаторів творчості українських авторів. Це ще раз підтверджує записаний нещодавно режисерами "EMI" та відтиражований компакт-диск із програмою скрипкових сонат у виконанні Г. Сафонова та О. Строган. На диску представлена також відома скрипкова соната Ю. Іщенко, кращими виконавцями якої вважаються саме ці музиканти. Не будемо, як то кажуть, забігати наперед, але, сподіваюся, ми станемо слухачами ще не однієї блискучої концертної програми столичного дуєту й триматимемо в руках не один компакт-диск, що фіксуватиме їхні переконливі інтерпретації творів світової музичної класики.

Богдан СЮТА

ВЛАДА

ТЕОРІЯ ПІРАМІДИ

Прислухаймося до деяких сен-тенцій, викладених у Книзі Проповідника (євр. — “Когелет”, грец. — “Еклезіаст”), що її авторство дослідники приписують цареві Соломону:

“Криве не може стати прямим, і того, що бракує, не можна полічити. Ліпший юнак убогий та розумний, ніж цар старий та дурний, що вже не годен слухати поради. Ліпше слухати догану мудрого, ніж похвали дурнів. Ліпший кінець справи, ніж її початок. Ліпше покірний духом, ніж гордовитий.

Не спішиш до гніву духом, бо гнів гніздить в серці дурнів. Є зло, що бачив я під сонцем, промах, що від володаря походить: безумному дають гідності високі, обдаровані ж мусять униз сидіти” (Проп. 1:15; 4:13; 7:5,8-9; 10:5-6).

Попри архаїчну своєрідність лексики Старого Завіту (написання книги Еклезіаста відносять до кінця III — початку II ст. перед РХ), бачимо тут цілком актуальний на-черк постатей і стосунків у сучасній службово-адміністративній піраміді. Стосунки й постаті оцінено в узагальнених категоріях — дурний, безумний, розумний, обдарований, мудрий, добрий, злий, покірний, гордовитий, молодий, старий...

Але чи не найцікавішим для нас, котрі живемо через 2200 років після написання книги Еклезіаста, є дивовижне **статус-кво несправедливості**, з чим і нині важко погодитися: *“безумному дають гідності високі, обдаровані ж мусять униз сидіти”*. Адже це про нас, нинішніх...

У 1994—1995 роках по всіх інформаційних каналах України майже щодня повторювалися ключові слова тоді ще новоспеченого Президента, котрий саме будував “адміністративну вертикаль”. Невдовзі ця “вертикаль” (після закінчення її будівництва та проведення наступних кадрово-косметичних ремонтів) набула форми й суті фінансової піраміди, породивши на всіх рівнях сотні й тисячі менших пірамідок, спочатку в бюджетній сфері, а потім і в приватному секторі.

Таким чином, адміністративна пара “начальник — підвладний”, розмножена масовим тиражем, не лише не втратила своїх якостей з епохи “диктатури пролетаріату”, а й зміцнилася, збагативши стару номенклатурну конструкцію новими ринковими формами ба-тога і пряника.

Наприклад, тривання замовле-них теле-, радіо- і пресових дискусій навколо залишків непоховано-го тіла журналіста допомагає адміністраторам підтримувати в суспільстві необхідний рівень пере-ляку, тенденцію подальшого збай-дужіння й посилення впевненості, що влада сильніша, ніж правда. Що сприяє збільшенню номіналу зелених у конвертах, тінховий обіг яких у адміністративній системі чимдалі удосконалює її в напрямку підвищення корумпованості.

Звичайно, адміністрацію пар-ку культури і відпочинку немає сенсу порівнювати, наприклад, з Адміністрацією Президента Укра-їни. Хоча б тому, що остання вза-галі знаходиться поза й понад за-коном.

У кожному разі, в нашому Ос-новному Законі — Конституції Ук-раїни — про неї й згадки немає — нема там такого слова, нема! А дивись — керує всім нашим па-роплавом, на борту якого тільки й

чути: “Куди йдемо?” Із натяком, що явно не туди. Що не заважає капітанові та його команді впро-довж майже десяти років тримати той самий курс.

А як же інакше? Бо друга запо-відь адміністративної пари (як і всієї адміністративної системи) проста, як холера: *“Ти — началь-ник, я — дурень; я — начальник, ти — дурень”*. Друга адмінзаповідь розвиває першу: *“Хто не з нами, той проти нас”*, а третя остаточно затверджує її застереженням: *“Критикувати начальника — все одно, що плювати проти вітру”*.

Дотримання цих заповідей га-рантує кожному членові адмініс-тративної команди на будь-якому рівні піраміди певний комфорт і,

СИСТЕМА І КАР’ЄРА

Можуть заперечити: адже за-раз XXI століття, замість митаря в дранті при вході до міста — рес-пектабельний менеджер із кар-ткою VISA при комп’ютері; замість бідного рибалки — президент кор-порації; і якщо вже доведеться урочисто в’їжджати до міста, то в кожному разі не на віслюку, а на су-часному суперавто в супроводі ес-корту спецназівців на супермото.

Проте, як виявляється, техніка не лише не виключає, а навіть сприяє тому, що “обдаровані ж му-сять униз сидіти”.

А як же тоді досягнення науки? І чи взагалі можливо — не втратити своє людське **Я** у цій не дуже люд-

Прагнення до задоволення цього бажання і його розвиток тісно пов’язані із пихою, гординою. Під-свідоме бажання підкорити собі ін-ших і панувати над ними в більшій або меншій мірі притаманне кож-ній людині генетично. Цілком нор-мально воно виявляється в ло-кальних сімейних суперечках і сприяє пошукам консенсусу.

Але для того, щоб **визискува-ти інших на свою користь**, пот-рібні певні **риса характеру**, серед яких одне з перших місць посідає **заздрість**.

“...Каїн приніс Господові жер-тву з плодів рілля. Та й Авель приніс жертву — з первістків свого дрібно-го скоту, і то — з найгладкіших. І споглянув Господь на Авеля і на йо-

тачає бажуючих для “висування” на рівень *“дилетантів”*.

“Дилетанти” — це вже особи на службових посадах першого, на разі, найнижчого адміністративно-го рівня. Інколи вони мають одно-го-двох підлеглих, а отже, вже мо-жуть реалізувати свої командир-ські прагнення і здібності. На “ди-летантському” рівні відбувається навчання (в міру бажання), нагро-мадження досвіду (в міру уваги) і починається боротьба характерів за подальше “висування” на ви-щий щабель.

Перед “дилетантом” розкрива-ються три напрямки можливостей: у сфері емоцій — подальшого вдосконалення характеру й психо-логічного впливу на підлеглих; у професійній сфері — вивчення і застосування раціональних мето-дів організації праці своїх підле-глих і всієї системи; можливість по-єднати обидва напрямки вдоско-налення для їх оптимального за-стосування в конкретних умовах на основі моральних критеріїв (на-приклад, совісті).

МЕТОДИ І ХАРАКТЕРИ

Дехто з “дилетантів” залиша-ється на цьому першому щаблі — чи то через брак певних рис ха-рактеру (наприклад, вимогливості), чи з неохоти до вивчення сучасних методів організації праці, або з ус-відомлення межі своєї адміністра-тивної компетенції. Можуть бути й інші причини: інвалідність, релігійні переконання тощо.

Найбільш типовий “дилетант” — це **“дятел”**. Усвідомлюючи, що стоїть на початку кар’єри, він ста-ранно й уперто “довбе” собі свій авторитет, тобто місце під сонцем, освоюючи і застосовуючи прийо-ми, що їх переймає від своїх на-чальників. Уважний начальник це помітить і, при нагоді, з приємніс-тю для себе зазначить для ширшої аудиторії: *“Моя школа!”*.

Порядний “дятел” ще якимось намагається зберегти себе: уни-кає ситуацій, що вимагають зра-дити, піти проти совісті, не хоче “йти по головах” або “розштовху-вати ліктями”. Він багато що бере на себе — на службі, у відносинах із колегами, в сім’ї. У роботі зати-кає собою всі дірки. Як правило, “дятел” — трудоголік. Серед “дятлів” найбільше трапляється людей творчих, яскравих, безпо-середніх, відкритих.

Нерідко трапляються “дятли”, для яких чесність, сумлінність, правдивість і чиста совість важ-ливіші, ніж “висування” на вер-шину піраміди. Мати справу з та-кими — це велике щастя, бо вони завжди готові пожертвувати со-бою задля інших.

Тим не менше, певна частина “дятлів”, не завдаючи собі клопотів докорами сумління, без особливих труднощів переходить вище, на наступний щабель кар’єрної драби-ни, де вони стають **“новаторами”**.

На рівні *“новаторів”* зустрічає-мо два психотипи вчорашніх “дят-лів”: *“науковці”* і *“розпорядники”*.

“Науковці” у своєму адмініс-труванні надають перевагу органі-заційно-технологічним прийомам удосконалення роботи, тоді як *“розпорядники”* покладаються на свою міцну волю і вміння викорис-товувати недоліки підвладних.

Далі буде.

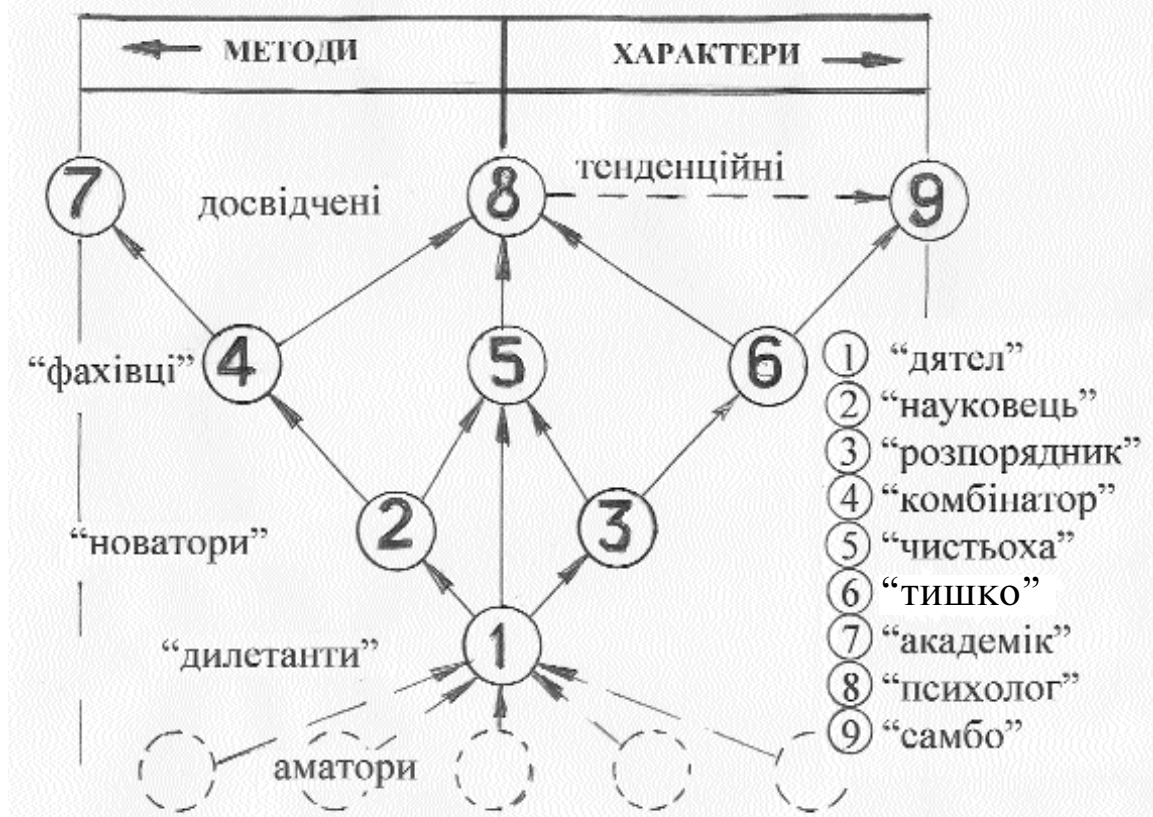
Євген ҐОЛИБАРД

Ми — кожен із нас — дуже поступово рухаємося од тоталітарного суспільства до суспільства громадянського. У громадянському суспільстві кожній людині — громадянинові — практично гарантовані всі права, зафіксовані в законах, тому що влада підпорядкована громадянам. Тоді як у тоталітарному — громадяни підпо-рядковані владі.

Основою тоталітарної підпорядкованості громадян є тотально орієнтована (тоб-то деспотична, з диктатором на чолі та його бюрократичним апаратом насильства) адміністративна система управління, яка оперує двома правдами: однією — для адміністрації, другою — для громадян.

Натомість, у громадянському суспільстві гарантією свобод громадян є одна правда для всіх, а тому всі громадяни, незалежно від посади, взаємодіють у спіль-ному інтересі як партнери, бо це є раціональнішим і вигіднішим для всіх.

Автор мав на меті подивитися на проблему в її системному розрізі, не перехо-дячи на персоналії. А тому будь-яка подібність розглянутих тут психотипів до кон-кретних осіб абсолютно випадкова.

Мал. Психотипи адміністративної піраміди

після чергового тасування тієї са-мої номенклатурної колоди, дає можливість подальшого просуван-ня нагору по щаблях кар’єрної драбини. А якщо, наприклад, **Я** — як окремий член цієї піраміди — відчуваю якийсь душевний дис-комфорт і докори сумління, то все одно **МИ** — потужний адмінресурс! І тому, хоча **кожен** із нас — проти, але всі **ми разом** — за!

Практичний досвід нашої роз-будови довів, що адміністративна потуга спроможна в один момент перемістити конкретну особу з в’язниці в крісло депутата парла-менту, чесну людину, яка викриває корупцію, — на нари, а діяча з кри-мінальним минулим — в уряд. Бо, як сказано, це *“від володаря похो-дить: коли безумному дають гід-ності високі”*.

ській адміністративній машині, де так званий “людський фактор” до-ведено до повного абсурду?

Ясність у цю суперечливу ситу-ацію вносить *Основне правило уп-равління: “У добре організованій системі працюють раціональні методи і факти, у поганій — при-пущення, характери і емоції по-садових осіб”*.

Відповідно й ад-міні-стратори (тобто, по-сучасному — менедже-ри-розпорядники) бувають двох різновидів: *ад-раціо* і *ад-емоціо*, утворюючи дев’ять психотипів на п’яти рівнях адмінпіраміди, в за-лежності від пропорцій викорис-тання ними методів і характерів у стосунках із підвладними (мал. 1).

Аматори керівної справи існу-вали завжди. Бажання керувати ін-шими закладено в кожній людині.

го жертву; на Каїна ж і на його жер-тву не споглянув. Розсердився Каїн вельми і спохмурнів” (Бут. 4:3-5).

Заздрість — це, по суті, страшна психічна хвороба. Вона може штовхнути людину на боже-вільні вчинки. Саме через заз-дрість (“Розсердився Каїн вельми і спохмурнів”) біблійний Каїн забив Авеля, а заздрісно-егоїстичний шекспірівський Отелло задушив Дездемону. Це, звичайно, екстре-мальні випадки. У більшості — хво-роба заздрості протікає майже не-помітно, загострюючись найчасті-ше в ситуаціях суперництва. У тому числі — суперництва ділового, службового, адміністративного.

Нині поняття **кар’єра** вже втратило своє нещодавнє “со-вецьке” негативне трактування. А тому серед **аматорів** завжди вис-

КАЗКА ДИТЯЧИХ МРІЙ

СВІТ ТАЛАНТІВ

Творча особистість — це натура дуже тонка, чутлива, з власним неповторним баченням цього світу. Підтримка й розуміння чи несприйняття можуть вирішити все життя обдарованої дитини. 13-річній киянці, балерині Оленці Ромащенко, пощастило — вона має не лише гарну, ніжну, люблячу матусю, а й справжню подругу, натхненницю, порадилицю в усіх творчих починаннях.

— Мені з Оленкою дуже цікаво, бо вона справжня творча особистість. У процесі обговорення деяких питань, наприклад, створення того чи іншого образу в танці, я сві-

домо не звертаю уваги на її вік, а пояснюю доволі складні речі. Акцентую увагу на психологічні зміни, можливі в цьому випадку, потім — на зовнішні прояви через міміку, жести, рухи. Прошу показати все це, відповідно до музики, запропонувати своє... Мені подобається, що їй цікаво так працювати... — розповідає мати юної танцюристки Марина Григорівна.

Бажання танцювати у Оленки Ромащенко з'явилося рано. Спочатку танці-погойдкування у мамі на руках, а потім — концерти перед сім'єю з незмінними поклонами та аплодисментами. Серед глядачів — і кішка з собакою (вівчарка завдяки цьому також танцює). А з 4-х років почалися системні заняття хореографією, гімнастикою.

— Зараз у мене в репертуарі 18 танців різних жанрів, — говорить Олена. — До останнього навчального року більше було сучасних номерів, але це тому, що ми ще лише виходимо за програмою на той рівень, коли можна серйозно подати на сцені класику.

А все почалося з "Янголятка". У 1999 році був перший конкурс, перша робота з хореографом-постановником над сольним номером. Пам'ятаю перше інтерв'ю після того, як стала "Міні-міс Києва". Тоді розповідала, що я, ніби янголятко, яке прилетіло на Землю подивитися, як живуть люди. Перед сном воно молилося і просить у Господа Бога благословіння для нас.

Я вірю, що Господь Бог благословив мене на Танець. Перед виходом на сцену я завжди подумки звертаюся до Нього...

У спогадах — яскраві враження від першого в житті професійного — Третього Міжнародного — конкурсу класичного танцю "Фуєте Артек" імені Юрія Григоровича, де в дев'ять років стала дипломанткою.

А потім у життя Олени увірвалася героїня А. Ліндгрена — Пеппі. Танець, поставлений молодим хореографом Тетяною Островерх, називають зразком дитячої хореографії, а Оленку Ромащенко неофіційно — кращою Пеппі України...

— Дуже було цікаво працювати. Я завжди вислуховую побажання хореографа щодо характеру героя, прошу розповісти про ідею, тему, зміст. Який образ у цілому, яку думку закладає автор у той чи інший рух. Це дуже важливо, — вступає у розмову мама Олени. — У Пеппі є дуже показовий у цьому плані фрагмент. Протягом 10—11 секунд Пеп-

пі-Оленка повинна пережити й донести до глядача декілька настроїв: байдужість — "порожнечу погляду", потім питання — "що ж це таке?", обурення — "не хочу бути такою, не буду, як усі" та... почуття самотності у світі, який її не розуміє. Плач — звернення до померлої матері... Вона ледь-ледь показала себе просто маленькою дівчинкою — і рок-н-рол — "сміх крізь сльози".

— У мене цікаве дитинство, — продовжує Олена. — Я вже була Принцесою, Попелюшкою, Метелицею-пустункою, Пеппі, Янголом, Скіф'янкою з легенди... Справді, я багато працюю, але це необхідно. Я буду балериною. Це моя мрія, і я вчуся для того, щоб вона здійснилася.

У мене прекрасні педагоги були раніше і є зараз. У Київському державному хореографічному училищі, де я навчаюся, — Зоя Долгих, а до останнього конкурсу мене готували Наталя Березіна, в минулому солістка Національної опери України, і Галина Подкопай — заслужений діяч мистецтв України, педагог-репетитор Національної опери.

На моє прохання Оленка показує відеоматеріали з конкурсів, телепрограми "Ква-Кваша", "Мандрівка в дитинство"... На екрані Шаманка із джунглів змінює непосидючу дівчинку, якій так іноді не хочеться виконувати нудні "па", а пустотливу Метелицю — спокійна лірична Попелюшка, Ляльку з "Копелії" — дівчинка-україночка... Музику П. Чайковського, М. Мусоргського, Й.-С. Баха продовжують мелодії українських композиторів А. Іващенка, М. Чембержі, І. Кириліної...

Мама юної балерини пані Марина говорить:

— Мені здається, що результат на сьогоднішній день (я не маю на увазі конкурси) — творче зростання — свідчить про те, що ми на правильному шляху. Якщо ж говорити про моральний аспект, то це — більш глибоке розуміння добра і зла, любові, милосердя, вміння співчувати... Мені здається, тут самі за себе говорять останні хореографічні мініатюри... Звичайно, були помилки, розчарування, періоди відчаю. Але це проходить.

Недавно надійшла добра звістка із Австрії. На п'ятому Міжнародному балетно-танцювальному конкурсі, організованому Австрійською Танцювальною Радою і Всесвітньою Радою Танцю ЮНЕС-

КО, що пройшов у Відні у квітні цього року, також відзначена київська балетна школа. Приз "Визнання" — так оцінило журі виступ юної української балерини Олени Ромащенко! Ця поїздка була б неможлива без підтримки "Міжнародних авіаліній України", народного депутата Миколи Гапочки і депутата Київської Олександр Кондратьєва.

Вона єдина з майже 200 конкурсантів — представників 17 країн — узяла участь у 2-х категоріях серед "учнів професійних шкіл" та "професійних танцюристів" і підкорила серця глядачів та журі своїм артистизмом і грацією, притаманною вихованцям нашої школи. До речі, за визначенням організаторів конкурсу, це ніби один із "Оскарів". А конкурентами Олени

в категорії "Сучасна хореографія" були професійні танцюристи з 13 країн у віці від 20 до 32 років.

Юній актрисі, що створила образ дівчинки-сироти, аплодувало міжнародне журі у Відні. "Г.-Х. Андерсен. Дівчинка з сирніками" — так називався цей номер, що був поставлений на музику Я. Тирсена.

...Пізній холодний зимовий вечір. Заметіль. Вулицями сучасного міста бредє маленька дівчинка-сирітка. Чути музику. Лунає пісня-мрія про щасливе життя. Що чекає цю дитину, викинуту долею на вулицю? Трагедія і реальність. Протест, жаль, співчуття та бажання змінити дійсність, допомогти цим дітям — цілу гаму почуттів викликає танець-спектакль, образ дівчинки-сироти, майстерно (не побоюєшся цього слова), з глибоким розумінням психології, дуже емоційно створений юною актрисою-танцівницею та балетмейстером.

Тема дитинства (а воно має бути щасливим!) продовжується. Перед глядачем — "Дівчинка на кулі" (музика К. Дебюссі). Воістину — це радість: красиве море, здається, ніби весь світ радіє, спостерігаючи за грою з м'ячем витонченої, граціозної юної чистої дівчинки! Зберегти, подарувати це почуття щастя всім...

Я подивилася два номери, а за задумом хореографа буде ще один — у цілому це трилогія. Ще одна історія, танець, спектакль...

• **Марина ГРИГОР'ЄВА**
Фото **О. ЦЕАЦУРИ**

НА ВАС ЧЕКАТИМУТЬ У «ДИВНОМУ ЗАМКУ»

Щовечора, о 19 годині, коли у вузьких коридорах цього дивовижного замку з'являються люди, в темних сутінках великої зали оживають тіні минулих століть, образи ліричних героїв, картини драматичних творів, широкі почуттів, переданих у пластичні рухи, виразних поглядах, поетичних словах...

Йдеться про Київський камерний театр-студію "Дивний замок", що знаходиться у напівпідвальному приміщенні житлового будинку по вулиці Єреванській, 11.

Творчий колектив театру складається з молодих і зовсім юних акторів, які оволодівають також основами режисури, драматичного мистецтва та гриму під керівництвом директора театру та його художнього керівника, молоді та-

лановиті актриси, автора багатьох постановок Олени Ігорівни Іванченко.

Створений у 1987 році, театр-студія має певне коло постійних глядачів і шанувальників. Він гостинно відчиняє двері всім, хто надає перевагу змістовному дозвіллю, і вже добре відомий вчителям та учням Київських шкіл, іншим мешканцям міста. У репертуарі театру-студії — твори відомих авторів і власні вистави творчого колективу.

З великим натхненням грають актори "Тополю" Т. Шевченка, містичну драму Едгара По "Маска червоної смерті", комедію Е. Свєрділґа "Випадок для Фредентала", казку Ф. Кривіна "Паперова троянда", народні казки тощо.

Театр відомий далеко за межами Києва. Під час гастролей його щиро вітали в містах Литви, Молдови, України, Кримської та Київської областей. Артистам і постановникам театру-студії "Дивний замок" аплодували великі й малі аудиторії Фестивалю театр-студій у 1991 р., Фестивалю молодих драматургів у 1998 р., Міського огляду народної творчості у 2000 р., Конкурсного показу "Золота пектораль" у 1992 р. А на Міжнародному фестивалі у Молдові "Ван мен шоу" 1999 р. актор-виконавець вистави "Вертеп" В. Завальнюк, який одночасно був і режисером цього моноспектаклю, здобув "Золотий приз".

Нині творчий колектив "Дивного замку" працює над постановка-

ми "Великий льох" за твором Т. Шевченка, "Жаба", "Пригоди ведмедиків Панда" за М. Вішнєк. Актори готуються до участі у фестивалі "Золотий лев", який відбудеться восени цього року.

Якщо вперше потрапите до цього театру, вас, без сумніву, вразять виразні очі юнаків і дівчат, які грають на сцені, і тих, хто присутній в залі. Особливість постановок театру в тому, що вони змушують мислити та проникати в зміст і задум кожної сцени, кожного руху та слова акторів. Під час спектаклю виникає зв'язок і взаєморозуміння між акторами та глядачами.

Незважаючи на певні перешкоди й незручності, викликані відсутністю пристосованого для театру приміщення, складнощами побу-

тового характеру та іншими проблемами, театр не лише працює над розширенням репертуару, а й підтримує талановиту молодь і щиро вітає всіх, хто відчуває потяг до мистецтва. Щороку, з 1 вересня, театр-студія "Дивний замок" оголошує набір дітей та молоді у театральну школу, де їх навчатимуть сценічному руху, сценічній мові, вокалу, гриму й іншим театральним дисциплінам.

Органічне поєднання теоретичного навчання й участі у спектаклях допомагає виховувати справжніх майстрів сцени, митців, здатних передати людям багатство своєї душі.

• **Зоя КУЧЕРЕНКО,**
м. Київ

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

Вінець та використання рясен, колтів і нашійних прикрас. Реконструкція В. І. Якубовського, малюнок художника Б. М.

Це було так давно (в минулому столітті), що вже й не згадати дослівно нашої розмови. Зосталося від неї лиш враження — розмите, серпанкове.

Я знаю, Василю, таке не дозволяється, але мені кортить їх погладити. Узяти в руки, відчуті їхню вагу. Василь знижує плечима: чудний ти — бери, раз так хочеться.

І він обережно підіймає скло факультетської лабораторної вітрини, де знайшли собі притулок видобуті із землі, з-під трави забуття, кам'яні сокири, шкребки, ножі, вудила...

І ось я вже погойдую їх у руці — ті неймовірні, ті посивілі в часі бронзові вудила. Власне, цієї миті, я ніби зважую на долоні відшумілі роки, віки, тисячоліття. Бо ж вудила — скіфські! Бо ж якийсь незмірно далекий наш пращур, не раз, бувало, устромлював ті вудила (авжеж, авжеж, не сумнівайся, — саме так воно й було!) в оскалену морду жеребця, й зелена від степової ковили конева слина скрапувала на витерті рукави шкрявної скіфської одяганки, на молоду траву, на вічну землю, яка ще не відала тоді, що в майбутньому їй суджено йменуватися подільською, вкраїнською.

Цікаво мені, чи годилися б ці вудила для сучасного коня?

А чого ж, каже Василь. Чіпляй вуздечку, та й...

І що той нинішній жеребчик? Відчує себе вільним, майже диким? Таким, як був його непідкований предок?

Гм... Чи може вважати себе вільним той, кого загнуждали?

АРХЕОЛОГОМ ТРЕБА НАРОДИТИСЯ

Кандидат історичних наук, доцент Кам'янець-Подільського університету Василь Якубовський — мій одноліток, я старший усього на кілька тижнів, проте почувався в його товаристві нетямущим підлітком. Бо що я таке? Бачу і сприймаю світ, сказати б, у тій площині, яка нині є переді мною. Бачу світ плоским, одновимірним. Не щастить мені постійно перебувати в плінні історії. А Василь... Він дуже навіть просто, залюбки бесідує собі з віками! З отими кам'яними сокирами, кістяними наконечниками стріл, керамічними статуетками, з глиняними печами, жертвниками, прадавніми точильними брусками, горщиками, попелом, майже до історичним обсмаленим зерном, а через них — зі скіфами, кіммерійцями, слов'янами. Для нього отой наконечник із уявною стрілою ще й досі летить у небі, прошиває, з'єднує, в'яже собою століття... І хоч колись, во врем'я оне, і я вирушав із Василем в археологічну експедицію, ділив із ним похідний хліб-сіль та вечірнє вино, дрімив просто неба на ожередній соломі, мокнув у дощі та запізнілій весняній хурделиці під Летичевом, збирав давні-прадавні черепки в басейні подільської річки Вовк, — нічогосінько я в тому череп'ї не тямив, не відчував себе археологом, не став істориком. Бо й істориком, і археологом треба, либонь, народитися. Як і музикантом, малярем чи, скажімо, страсто-терпцем-ченцем.

А Василь? О, він божою милістю історик, археолог, дослідник матеріальної та духов-

ПІД ТРАВООЮ ЗАБУТТЯ — СКАРБИ ПАМ'ЯТІ

ної культури давніх українців. Не раз добував він із землі, з-під трави забуття коштовні скарби, але жодного разу не відповідав на обивательське запитання, скільки ж вони коштують у сучасному грошовому вимірі. "Ім немає ціни, — мовив у таких випадках. — Бо скажіть, яку ціну має людська пам'ять?"

Народившись у славній сопілкарнями Мельниці-Подільській, закінчивши там школу, він вступив на історико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського педінституту (нині університету), а далі й сам став доцентом цього ж вузу.

БОЛОХІВСЬКА ЗЕМЛЯ

Пишу ці рядки, спонукуваний не просто ностальгічними спогадами молодості про незабутні мандрівки отчим краєм. Причина, що змусила мене взятися за перо, — теперішня, зовсім "свіжа" причина. Це — великоформатна книга Якубовського "Скарби Болохівської землі", видана в 2003 р. Інститутом археології Національної академії наук України.

Що ж то за край такий — Болохівська земля? Де його межі? Про це вже у нас на Хмельниччині писав кандидат історичних наук, хмельничанин Олекс Журко, спасибі йому. Писав про це і я ще в сімдесятих роках минулого століття, та, на жаль, не зберіг тих друкованих у періодиці матеріалів.

Але ж є у мене ходячий "матер'ял", себто Василь Іванович Якубовський! За його словами, Болохівська земля — це той простір, що простерся поміж річкою Хоморою та Бужком на Хмельниччині. Сюди входила також незначна частина нинішніх Житомирщини та Вінниччини. Тобто, ця земля була розташована на порубіжжі Київського і Галицько-Волинського князівств, займаючи верхів'я річок Случі і Теретів та північно-східну частину Побужжя з центром у Меджибожі. Городища в селах Губин, Великі Деревичі й Кудинка вчені визнають рештками однойменних болохівських літописних міст Губин, Деревичі і Кудин. Літописній назві "Сімоць" відповідає село Сьомаки, назві "Чарнятинці" — село Великий Чернятин. А от згадку про Білобережжя вчені пов'язують із селом Берегелі. Уявляю, як же возгордиться поет Павло Гірник, який придбав собі там хатину, коли довідається, що він відтепер "автоматично" став болохівцем, що безмежні луки за його городом, ліс на обрії ("аки боровъ" зі "Слова о полку...") воістину "літописні", й очерет у тамтешніх берегах шумить тривожно й віщо, достоту, як у тому ж слов'янському "Слові".

А втім, Якубовський видовжує південні кордони цієї землі аж до басейнів річок Вовк, Згар і Згарок, до Хмельницького, деражнянських Вовковинців та вінницького Літина. І які ж вони войовничі були, ті славні болохівці! З самим Данилом Галицьким воювали. Аж мусили у 1235 році заступатися за них князі Михайло Чернігівський та Ізяслав, вимагаючи від Данила Романовича, могутнього короля, відпустити додому захоплених ним у полон болохівців: "лето же наставшу нача посылать Михаил и Изяслав и грозячи: дай нашу братию или придем на тя войною".

Усе це, либонь, цікаво небайдужому серцю, йдеться ж бо про історію рідної сторони! І все ж, і все ж... Мусимо жорстко звукувати тему, адже мова в книзі — про відкриття речових скарбів, виявлених у процесі археологічних розкопок деяких населених пунктів Болохівської землі (хоча, з іншого боку, як же розповісти про скарби, оминувши історію краю!).

Важливу роль, отже, в історичному пізнанні Болохівської землі посідають скарби. То також своєрідні "стріли", випущені з минулого в нинішній день, дарма, що тамтешні люди ховали їх у тайниках лихої воєнної пори монголо-татарських завоювань XIII століття. Окремі з них — досконалі взірці ювелірного мистецтва світового рівня. Як, приміром, унікальний комплекс прикрас із розкопок болохівського укріпленого центру біля села Городище Деражнянського району. Скарб відкрито слов'яно-руською археологічною експедицією у 1970 році під керівництвом автора книги. Знахідка демонструє

комплекс срібних і позолочених прикрас XII—XIII століть, який належав феодальній родині з династії чернігівських князів Олеговичів. За збереженістю, комплектною та історико-художньою вартістю цим коштовностям в Україні рівних немає.

Першу публікацію скарбу на рівні сучасних вимог здійснив Василь Якубовський в українському академічному виданні "Археологія" за 1975 рік. Деякі прикраси зведено ним у дисертацію, що її Василь Іванович успішно захистив на спецраді Інституту археології НАН України в 1984 році (один наруч скарбу, що відображає дії скоморохів, опубліковано у знаменитій праці Б. О. Рибаківа "Язычество Древней Руси").

На початку 1980-х, згідно з урядовим рішенням, скарб із Хмельницького передають у Київ, де він тривалий час прикрашав експозиції Державного музею історичних цінностей України. Відтак окремою пересувною виставкою експонувався для вчених 5-го Міжнародного конгресу слов'янської археології, а в складі виставок Міністерства культури СРСР побував у Канаді, Італії, Японії, аж доки його повернули у фонд Хмельницького обласного краєзнавчого музею (А скільки тих скарбів, наших, українських, віднайдених українськими ж археологами, осіло в ленинградському Ермітажі, в московських музеях! Це могло б стати темою окремої публікації, своєрідної монографії).

У результаті багаторічних розкопок болохівського городища Вали в околицях села Теліжинці (Старосинявський район), що також велися під керівництвом Василя Якубовського, 1978 року добуто ще один великий і багатий скарб XII—XIII ст. — 32 срібні та позолочені жіночі прикраси.

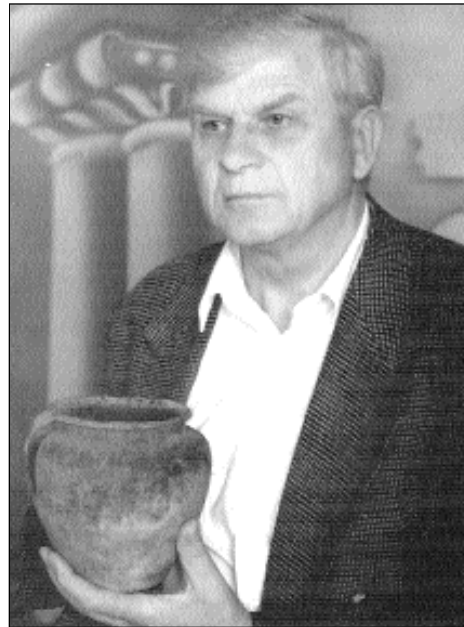
Друга велика частина матеріалів, залучених у це дослідження, походить із розкопок болохівського укріпленого центру поблизу Шепетівки (с. Городище). У літературі він знаний ще під назвою Велике Городище, яке автор, до речі, ототожнює з літописним містом БОЛОХІВ.

ЗА МОЄ ЖИТО...

Майже сорок років минуло з того часу, як тут завершилися археологічні дослідження. І що ж? Матеріали розкопок у вигляді багатотисячних колекцій пам'яток матеріальної та духовної культури України-Руси в 60-х роках вивезені в Ленінград і, як власність, передані у фонд Відділу історії руської культури Державного Ермітажу. Хочеш нині вивчати СВОЇ матеріали — плати в російську музейну казну неабиякі гроші! Майже неможливе і публікація цих матеріалів: Відділ виставок і розвитку Ермітажу за поліграфічне відтворення археологічних пам'яток (не своїх, а чужих, себто НАШИХ!) ставить перед закордонними (тобто неросійськими) юридичними та фізичними особами такі фінансові зобов'язання — аж страшно стає. Як же діяти в цій ситуації? Якубовський залучає до роботи над відповідним розділом своєї книги росіянку Г. О. Піскову. Вона й подає інформацію про вивезені з України археологічні колекції — 16 речових скарбів!

ПРОМІЖНИЙ ФІНІШ

Спробуємо, отож, дещо підсумувати. Наприкінці 90-х років список коштовностей Болохівської землі поповнився ще п'ятьма скарбами із розкопок літописного Губина. Загалом, авторові вдалося зібрати відомості про 24 знахідки болохівських скарбів. Вони, як і заведені на них польові охоронно-інвентарні документи, зберігаються у відомчих архівах і державних сховищах Хмельницького, Києва, Санкт-Петербурга. Їх досліджували в культурних шарах, вік яких конкретно датується літописними повідомленнями, й тому вони є еталонними в розкритті багатьох проблем, пов'язаних із вивченням історії та культури Болохівської землі XII—XIII століть. Ці скарби засвідчують, що згадані історико-мистецькі джерела поки що не зведені в од-

Якубовський Василь Іванович

ну публікацію, дані про них розсіяні в різних, переважно обласних, виданнях, а самі скарби, зосереджуючись у музеях України та Росії, в силу відомих правил, мало доступні для вивчення. Ось чому давно назріла потреба повноцінної публікації, яка б відкрила фахівцям широкі перспективи для роботи з матеріалами скарбів. Заповнити існуючу прогалину й покликана праця Василя Якубовського "Скарби Болохівської землі". Подякуймо ж йому за вагомий внесок у вивчення історії рідного краю. Порадіймо, що не перевелися люди, котрим та історія болить.

Додам до цього, що книга щедро ілюстрована. Ми бачимо скарби в кольорах — оті сережки, колти, намиста, підвіски, рясна, скроневі кільця, персні, браслети, іконки, хрестики, медальйони... Який же вигляд мали вони на тодішніх жінках і дівчатах? І таке питання теж передбачив автор: запросив до співпраці кам'янецького художника Бориса Негоду, і той створив кілька акварельних образів "болохівських" жінок, "одягнувши" на них оті ювелірне диво. Прекрасні жінки, чарівні дівчата!

* * *

...У молодості Василь Іванович (буває ж таке на світі!) разуче нагадував 35-го президента США Джона Кеннеді. Обличчям, поставою. Колись я буквально доймав його тією схожістю. Уявіть собі: блукає подільськими полями та заплавами президент Америки, визбирує черепки черняхівської, трипільської чи ще якоїсь культури. Визбирує та усміхається, заглядаючи тим черепкам в обличчя, наче щойно знайдено невольцят-сиріткам, обережно стирає з них брудні висохлі слізи гірких століть, ніжно гладить... Тільки усміхається не так, як більшість американців, завчено, ненатурально, а по-своєму, по-слов'янському: лагідно, щиро, лише зморшки від польових вітрів на його засмаглому виді біліють...

● **Броніслав ГРИЩУК,**
м. Хмельницький

Зміни в суспільному житті впродовж тринадцяти років існування незалежної України відбуваються занадто повільно, особливо в їх позитивній частині. Натомість негативна частина змін є тим дошкульнішою, що стосується найбільш вразливої частини суспільства: людей похилого віку та дітей.

Щоб не лише вижити, а й безбідно жити, необхідно усвідомити очевидний факт: громадянська самодіяльність людей в умовах демократичного ринку об'єктивно поділяє їх за здібностями та рівнем розвитку.

Совецький принцип — усі гуртом працюємо і всі гуртом відповідаємо за “наше” — вже не має сенсу. Пояснити це майбутнім громадянам необхідно ще в школі.

фото Ганни Оборської

ТОЧКА ЗОРУ

Якби у фізиці було кілька визначень таких основних понять, як **відстань, час, маса**, то чи змогли б інженери побудувати найпростіший механізм чи машину? Відповідь — зрозуміла. А в психології та педагогіці — десятиж визначень одного й того ж поняття.

Наприклад, існує більше десяти основних підходів до розуміння поняття “особистість”, кілька підходів до розуміння поняття “виховання”. У такому теоретичному “плюралізмі” навіть спеціалісту важко орієнтуватися. А що ж тоді робити пересічному вчителю та психологу? У цих умовах, у принципі, неможливо здійснити проголошене нині особистісно-орієнтоване навчання. Це сучасна психолого-педагогічна байка, міфологема.

Наслідками такого теоретичного “плюралізму” є не тільки криза навчально-виховного процесу, а й деградація всіх суб'єктів освітнього простору, бо лицемірство не щадить нікого.

Уважне вивчення творів психологів Е. Фромма, К. Юнга, О. Леонтьєва, робіт філософа Ортеги-і-Гасети приводить до висновків, що далеко не кожна людина за рівнем своїх здібностей здатна досягти показників видатної особистості.

Вважаю, що об'єктивно існує **чотири рівні розвитку здібностей**. До першого відносяться індивіди, яких спонукають до життєдіяльності стимулом отримання матеріальних благ і які будуть відчувати залежність від нерозвинутих власних потреб та зовнішніх

ДРАМА ШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Комуністична доктрина виховання нової (совєцької) людини вимагала практично “стріч всіх под одну гребонку”, незалежно від здібностей. Нині — інша крайність: парад методичних порад на основі концепції особистісно орієнтованого навчання.

обставин. Їх об'єктивно треба визнати **залежними**.

До **другого** — індивіди, які керуються в діяльності мотивом вигоди, — це індивіди **середнього рівня здібностей**, люди маси, пристосовані до існуючих соціально-політичних умов. До **третього** необхідно віднести індивідів, які спонукаються інтересом, що не розходиться з інтересом будь-якої людини у даному суспільстві, — це особистості в повному розумінні цього поняття. До **четвертого** відносяться індивіди, які побуджуються ідеалом добра та краси, — **генії**.

Здоровий глузд не може знайти аргументів, щоб заперечити запропоновану схему. У будь-якій країні, в будь-яку епоху суспільство складається з індивідів залежного рівня здібностей, середніх та особистостей. У цьому співвідношенні головне полягає в тому, яке місце належить особистостям. При такому підході виникає скрутне етичне питання: “Як ставитися до індивідів, які об'єктивно не досягли рівня особистості?” Який би не був рівень розвитку здібностей індивіда, ставлення до нього повинне бути як до особистості.

Подивімося на результати діяльності української школи радянського та сучасного періодів. Ра-

дянська школа виховувала “стійких олов'яних солдатиків”, які мовчки тягли ярмо тоталітарної ідеології та практики. Сучасна школа не спроможна зробити навіть цього. Продукт її діяльності, значною мірою, — примітивні люди, потреби яких не виходять за межі власного тіла, психологічні раби нерозвинутих власних потреб, які стають із часом предметом піару наших політиків та влади.

Справжнє зло як радянської, так і сучасної української школи — людина середнього рівня здібностей, пристосованець, який швидко засвоює пануючу політичну фразеологію і вміє в будь-якій ситуації отримувати економічну, політичну, моральну, а часом і духовну вигоду.

Драма сучасного виховного процесу полягає в тому, що значна кількість учнів настільки психологічно розбещена сучасними умовами життя і лицемірством школи, що діти з іронією або й зовсім вороже сприймають нормальні людські цінності. Але є ще й **трагедія** виховного процесу: свідомість учителя теж втратила орієнтири, і він де не може, а де не хоче запропонувати учням таємницю рівнів розвитку людських здібностей, бо сам дуже часто не відповідає своєму високому призначенню.

Визнання ідеї чотирьох рівнів розвитку людських здібностей на-

повнить навчально-виховний процес реальним змістом. Із цієї точки зору, виховання особистості — це виховання індивіда третього рівня здібностей, який спонукається власним, але суспільно орієнтованим інтересом і спроможний розв'язувати в реальному житті існуючі проблеми. Для цього школа повинна взяти курс на перетворення нині визнаної безособистісної моделі навчально-виховного процесу в альтернативно-варіативну модель.

Ще в школі кожен учень повинен отримати об'єктивну інформацію, хто є хто за рівнем розвитку здібностей та суспільними можливостями. Звичайно, цього неприємного питання не може уникнути ні пересічний громадянин, ні вчитель, ні професор, ні міністр освіти, ні академік, ні президент. Маючи об'єктивну інформацію про структуру та рівень розвитку своїх здібностей і потенційні можливості, кожен учень повинен самостійно вирішувати, ким йому бути в житті: залежним, людиною середнього рівня здібностей (пристосованцем) чи особистістю.

Чи вистачить сил у еліті суспільства розпочати справді нагальні зміни у сфері освіти?

● **Володимир САБАДУХА**, член “Просвіти”, м. Луганськ

ВІДЛУННЯ ТЕМИ

Півтора року тому “Слово Просвіти” вмістило на своїх сторінках статтю “Формула суспільства” (“СП”, ч. 47(146), 22—28 листопада 2002 р.), щодо публікації якої існували певні упередження й сумніви самого автора. Бо відомо: переважна більшість членів нашого суспільства легко ображається (як правило, не на себе — на когось), а от усвідомити власні реальні можливості й узгодити їхнє практичне використання із потребами суспільного життя, наразі, не спроможна. А внаслідок — деякі кримінально орієнтовані меншості створюють певні “більшості” для надання легітимності своїм підступним діям. Результати цих дій суспільство відчуває на собі, досить мляво реагуючи на, м'яко кажучи, експерименти можновладців.

На мою думку, однією з причин суспільного невігластва є відсутність у підлітків чітких уявлень про диференціацію суспільства і про

ДО ЯКОЇ КАТЕГОРІЇ СЕБЕ ДОЛУЧАЄШ?

свій обов'язок щодо нього, а отже, й брак усвідомленого вибору засад моделі життя, її громадянської орієнтації.

Звичайно, це є інколи дуже драстичним — запитувати у самого себе: хто я є, до чого прагну і на що здібний?

Ніхто не збирається поділяти людей на категорії, позаяк вони самі себе поділяють. Хтось упродовж усього життя старанно працює (і над собою, і для суспільства), а комусь достатньо “ходити на роботу” п'ять днів, щоб у суботу-неділю “відірватися по повній програмі”.

Якщо хтось уперто працює для досягнення суспільно важливої, благородної мети, то він хоче, щоб поряд були його, якщо не партнери, то хоча б однодумці. Поділ на потенційних партнерів, однодумців, невігласів та ін. відбувається ще в

школі. Відбувається це, переважно, хаотично, без чіткої диференціації навчально-виховних моделей, а отже, адекватно до об'єктивного саморозподілу учнів-вихованців.

Мені довелося прочитати кілька лекцій на тему: “Я і суспільство” для учнів 5—6-х і 10—11-х класів однієї з київських шкіл. У дискусії ми розглядали також і формулу суспільства, тобто $9+9+9^2+7=100\%$, досить детально зупиняючись на характеристиках кожної складової.

Треба зазначити, що учні спокійно, вдумливо, без жодної образи чи екзальтації сприйняли цю інформацію. Поняття “ринкові умови життя” вони нині розуміють ширше, ніж їхні батьки, для котрих ще досі слово **ринок** часто залишається синонімом слова **базар**.

У процесі дорослішання кожен член суспільства, звичайно, займе

свою нішу на ринку, що являє собою складну суспільну композицію всіх попитів і пропозицій. Але бажано, щоб підліток якомога раніше і якомога глибше усвідомив існування тієї ніші, того суспільного попиту і необхідність власної пропозиції.

Тому точка зору вчителя Володимира Сабадухи мені видається цілком слушною.

А що з цього приводу думають наші читачі? Гадаю, що після шкільних випускних вечорів у освітян знайдеться трохи часу на висловлення своєї точки зору для нашої газети. Зокрема було б цікаво отримати відповідь на таке, на перший погляд, банальне питання: хто з колишніх учнів, які подавали певні надії, потрапив у “свою” категорію? Заздалегідь вдячні за відповідь.

● **Євген ҐОЛИБАРД**

РЕПЛІКА

ПИШУ З ПРИВОДУ

статті “Замість відкритого листа” п. Ольги Слоньовської, бо сама належу до знедоленої інтелігенції і думаю: яка б у нас була школа й освіта, якби нею керували такі освічені люди!

Але з однією думкою пані Ольги не можу погодитися: це щодо Михайла Старицького, який нібито й не повинен належати до письменників-корифеїв, бо запропонована школярам його п'єса “ніякими художніми досягненнями не наділена”. Не збираюся сперечатися з авторкою, але, як читачка, маю право судити про художні твори. Невже письменниця не звернула уваги на такі твори класика, як “Останні орли” чи “Ніч яка місячна...” (цю чудову пісню), чи на п'єсу “Талан”? Гадаю, що недоречно цього справжнього інтелігента прирівнювати до казкового багатого Нобеля. Адже отой маєток, відданий на професійний театр, мабуть, для сина поневоленого народу важив немало.

А та духовна цінність — його твори — хіба менше важить? Хоча б це: протиставити “останніх орлів” таким перевертням, як Голохвостий-Галахвостов та Проня Сірко-Серкова. Побачив би наш класик сьогоднішніх своїх землячок із цигаркою в чарівних вустонках і послухав би їхню нецензурщину!.. Але чого ж було чекати нам від окупантського виховання, адже й сьогодні не маємо ні своєї держави, ні своєї школи, ні свого телебачення — все чуже й агресивне. Чужинці-забродили й по сьогодні виганяють нас із власної хати, а з нами — наше слово та пісню...

Молоді письменники чомусь вважають “несучасними” своїх колег, письменників старших. І вигадують щось на зразок того, щоб твори живих письменників до підручників не включати. То й не дивно, що дивляться зверхньо на тих, які писали сто років тому. А хіба не живих П.Тичину, М.Рильського, В.Сосюру, О.Гончара, О.Корнійчука ми колись вивчали в школі? Правда, в їхніх творах не було нічого про репресії, голодомор, про нашу справжню героїчну й трагічну історію. Я не думаю, що писати про те все не треба, аби не травмувати дитячої психіки. Це ж неможливо, якщо не хочемо, щоб ті страхоття жорстоко правду вивчали ще до війни галицькі діти-юнаки, що з них виросли патріоти-білці, які відтак очолили національну боротьбу?

Загалом, пані Слоньовська, я з Вами погоджуюсь. Ваша стаття змушує думати і діяти. Але тільки тоді буде наша школа й наш учитель (а не бідний принижений прохач!), коли владу візьмуть патріоти.

А письменники нехай пишуть так, щоб той вірш, оповідання чи казочку можна було читати всією сім'єю, щоб не було соромно ні перед дітками, ні перед старенькими батьками. Бо молода просль “мотає на вус” пропагований нині усілякий чужинецький непотріб — і виростають не козацькими дітьми, а зerotизованими “блатними” й “паханами” — “правнуками поганими”.

З повагою

● **Лідія ОВЧАРЕНКО**, м. Суми

ГІДНА ШАНА КОБЗАРЕВІ У США

Відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні 40 років тому і величезна кількість присутніх на ньому — близько 100 тисяч — справили велике враження на американську пресу. Це багатотисячне зібрання, крім усього іншого, привернуло міжнародну увагу до порушень людських прав і свобод колишнім радянським режимом і політичних репресій проти борців за звільнення України. Досить згадати, що вашингтонська газета "The Sunday Star" наступного дня назвала цей пам'ятник "новою Статуєю Свободи".

Пам'ятник-переможець конкурсу, оголошеного створенням етузіастами Комітетом пам'ятника Шевченкові, спроектований і виконаний скульптором Леонідом Молодожановим на добровільні пожертви понад 50000 американських громадян, переважно українського походження. На всі заходи було витрачено 424 122 американські долари.

На невисокому підніжжі з сірого граніту — простий напис: "TARAS SHEVCHENKO — 1814—1861 — BARD OF UKRAINE". На зворотному боці — напис англійською мовою такого змісту:

"Присвячений визволенню, волі й незалежності всіх поневолених націй, цей пам'ятник Тарасові Шевченкові, українському поетові XIX століття, борцеві за незалежність України та за волю всього людства, який під чужою російською імперіалістичною тиранією та колоніальним пануванням закликав до "нового і праведного закону Вашингтона", був відкритий 27 червня 1964 року. Цією історичною подією вшановано 150-ліття народження Шевченка. Пам'ятник був дозволений 86-им Конгресом Сполучених Штатів Америки 31 серпня 1960 року, а закон ч. 86-749 про дозвіл спорудити пам'ятник підписав 34-й Президент Сполучених Штатів Америки Дуайт Ейзенхауер 13 вересня 1960 року.

26 червня за ініціативою Українського Конгресового Комітету Америки (УССА), який сформував національний ювілейний комітет, українськими організаціями діаспори було широко відзначено 40-річчя створення пам'ятника Кобзареві у Вашингтоні.

Пам'ятник спорудили американці українського роду та їх друзі".

Друга частина — велика плита світло-сірого граніту, поставлена руба трохи позаду й збоку від кололя з постаттю Шевченка. Спереду на ній вирізьблено скованого Про-

метея, а на зворотному боці — англійський переклад рядків із Шевченкового "Кавказу":

*Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не вiorе
На дні моря поле.*

ПРОМОВА ПРИ ВІДКРИТТІ ПАМ'ЯТНИКА ТАРАСУ ШЕВЧЕНКОВІ У ВАШИНГТОНІ В СУБОТУ 27 ЧЕРВНЯ 1964 РОКУ ДУАЙТА ЕЙЗЕНХАУЕРА, 34-ГО ПРЕЗИДЕНТА США

Насамперед, дозволяю мені подякувати вам за великодушний прийом.

13 вересня 1960 року, коли я своїм підписом перетворив у закон ухвалу, яка уповноважувала побудову цього пам'ятника, я вірив, що ви влаштуєте урочистість відкриття, яка відповідала б величчю Тараса Шевченка. Цей день настав, і до вас прийшли тисячі з усіх частин Сполучених Штатів; ви прийшли з Канади, з Латинської Америки і Європи, та навіть із далекої Австралії, щоб ушанувати пам'ять поета, який так переконливо висловив невмирущу рішучість людини боротися за волю та її негасиму віру в кінцеву перемогу.

Цей порив прихильників волі, щоб віддати шану українському героєві, далеко переходить мої сподівання. Але його значення не перевищує моєї надії, бо моєю надією є те, що ваш величний похід від Монумента Вашингтонів до пам'ятника Тарасові Шевченку запалить тут новий світовий рух у серцях, умах, словах і справах людей; безперервний рух в ім'я незалежності та волі всіх народів і всіх поневолених націй у всьому світі.

У мої юнацькі роки з певністю твердили, що впродовж життя моєї генерації принципи нашого вільного суспільства стануть відомі всім народам по всіх усядах та що вони будуть універсально прийняті у світі. Ця мрія розвіялася.

Упродовж кількох минулих десятиліть можновладці, які здобули контроль над великими обширами нашої планети, зневажали й заперечували засади волі й людської гідності. Революційні доктрини нашого вільного суспільства ще далекі від універсального застосування. Навпаки, ми бачили протинаступи фашизму й комунізму, придушення

особистих прав, заперечення національної незалежності та навіть знищення свободи запитів і дискусій.

Тиранія і гніт сьогодні не різняться від тиранії і гніту за часів Тараса Шевченка.

Сьогодні, як і тоді, тиранія означає зосередження всієї влади в руках елітарної групи, урядового бюро, однієї людини. Це значить, що кінцеві рішення, які стосуються кожного аспекту життя, залежать не від самого народу, а від тиранів.

Шевченко зазнав того роду урядових узурпацій, рішень, та він вважав, що повинен терпіти сам за себе.

Але він звияжець волі не тільки для себе самого. Коли він говорив про українську незалежність від російського колоніального правління, то ставив під загрозу свою власну волю. Коли ж він приєднався до Братства, метою якого було встановлення республіканської форми влади в країнах Східної Європи, його ув'язнено — навіть відібрано у нього право користуватися олівцем і папером, щоб записувати свої думи про волю.

Сьогодні такий самий зразок життя існує в Радянському Союзі та в усіх поневолених країнах. Де тільки при владі є комунізм, там існує накинений контроль думки, вислову і фактично кожної фази людського існування, яку держава забажає опанувати. Наріжним каменем кожного вільного суспільства є обмежена влада, яка виконує тільки ті завдання, що їх народ потребує і яких він сам за себе взагалі не може виконати або не може виконати так, як це належить.

Наша власна країна була створена як суспільство вільне, у широкому переконанні, що де люди вільні, де вони мають право думати, молитися і діяти за своєю волею, — аби тільки не топтати таких самих прав

інших людей, — там буде швидкий людський поступ.

Ми також віримо, що коли така воля буде гарантована універсально, тоді буде мир між усіма націями.

Хоча світ сьогодні поділений між тиранією й волею, ми маємо надію і віримо, що так не залишиться назавжди. Між усіма, хто заселяє земну кулю, в кожній поневоленій країні — навіть у самій Росії — тільки горстка творить лиху конспірацію, опановуючи своїх співгромадян силою або ошуканством. Тому що людина інстинктивно бунтується проти уніформованості, вона прагне до волі, до добробуту й до миру. Тим часом воля кількох осіб заперечує волю мільйонів, і воля пригломшена таким станом речей. Але не забуваймо вікової правди, що "це також минеться".

У країнах Східної та Центральної Європи, серед неросійських націй СРСР і в самій Росії, — де поезія Шевченка добре відома, — є мільйони поодиноких людських істот, які серйозно бажають права на самовизначення й самоуправління. Його постать, що стоїть тут, у серці столиці країни, близько амбасад, де її можуть бачити представники майже всіх країн світу, є світлим символом його волелюбності.

Вона промовляє до мільйонів гноблених. Вона дає їм постійну заохоту боротися без упину проти комуністичної тиранії, аж доки одного дня буде досягнена кінцева перемога, що напевно станеться.

Більшість із вас, тут присутніх, — українського походження або роду.

Усі ми, — якщо вернемося на одну, дві чи десять генерацій назад, — знайдемо своє родинне коріння в якійсь іншій нації, на якому іншому континенті.

Але сьогодні ми всі стоїмо разом як американці, з'єднані на-

*Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.*

Звіт Контрольної Комісії Комітету пам'ятника Шевченкові в Америці з перевіреної діяльності Комітету від 1.01.1961 до 30.11.1965 року було опубліковано в газеті "Свобода". Зауважу, що прозора діяльність організації у демократичній країні є нормою. Як і повага до законів країни, бо спорудження пам'ятника, як ми бачимо, проводилося згідно рішення Конгресу США. На відкритті з палкою промовою, яка наводиться нижче як історичний документ, виступив 34-й Президент США Дуайт ЕЙЗЕНХАУЕР.

Читаючи першоджерела, цікаво було звернути увагу на те, що ця подія була заполітизована, з огляду на тодішнє панування "холодної війни". Проти встановлення пам'ятника були деякі впливові газети, як-то "Вашингтон пост"; нещодавно там лунав заклик до демонтажу через те, що він, на їх погляд, є ідолом радянських комуністів. Різно проти виступали "Советська культура" та "Радянська культура". Під статтею в "Літературній Україні" підписалися 34 провідні діячі української культури із закликом не використовувати образу Кобзаря проти Советського Союзу. "Облудне, підступне слово", — називалася відповідь у газеті "Свобода". А грудку землі, яку без згоди офіційної Москви взяв заступник ООН-Союзу інж. Куропас із могили Шевченка, відібрали! Взамін запропонували таку ж, але з рук влади.

Закінчуючи короткий екскурс в історію, хочу зауважити, що Вашингтон діджався-таки Шевченка, а ось в Україні наваєм Вашингтона ні як символу найвищих ідеалів нації, ні самого поки що немає.

● **Микола ВІДЗІМІРСЬКИЙ,**
м. Севастополь

шою спільною відданістю системі самоуправління — системі, яка уможливорює нам бути іншими, але взаємозалежними; різними, але нероздільними.

Щоб змогти з успіхом принести світові мир із волею та справедливістю, ми мусимо збільшити наші спільні зусилля, щоб люди по всьому світу краще усвідомлювали, що тільки у волі можна знайти правильний шлях до людського поступу, шастя й самовиявлення. Шевченко жив цією правдою і її навчав. Відкриваючи цей пам'ятник Великому Українському Поетові XIX століття, ми заохочуємо сьогодинішніх поетів в Україні, у Східній Європі і в усьому світі включати в їхні поезії прагнення людства до волі, до самовияву, до національної незалежності та до волі для всіх людей. Якщо б Шевченко жив сьогодні, він був би у першому ряду цього великого змагання.

А тепер я пригадаю слова одного з найбільших синів Америки — Абрагама Лінкольна. Промовляючи тут якраз сто років тому, він сказав: "Це не тільки для сьогодні, але й на всі грядущі часи ми повинні для дітей наших увічнити це величне і вільне правління, яким ми втішались усе наше життя".

І в цей час так само — це не тільки на сьогодні, але й на всі грядущі часи ми зараз даруємо світові цю постать Тараса Шевченка, Кобзаря України та Борця за Волю, щоб увічнити віру людини в кінцеву перемогу волі.

Безупинною нашою працею та за Божою допомогою одного дня настане нова доба, доба вселюдського миру з волею і справедливістю для всіх.

● **З видання "Нові дні". — № 174/175 (7—8). — 1964.**

ОБГОВОРИМО?

СВІЧКА ЗА ШЕВЧЕНКА

Розповім вам про свою подорож до Почаївської лаври. Коли я поверталася з Італії (ще будучи там, у готелі, я надумала подякувати Богові за те, що онука все-таки побачила, що живою лишилася), заїхала до Почаєва. І от замовила службу за здоров'я та за упокій. Ви ж, певно, знаєте, що пишуться такі записочки. Коли я подала ченцю ті записки, він підрахував, скільки я винна грошей, та сказав, що за Тараса Шевченка молитися не будуть, бо він не православний. Повірте, я розгубилася, але викреслювати прізвище та ім'я Поета не стала, сказавши ченцю: "То викреслїть, коли не можна". І він викреслив. У тих записочках пишуться лише імена, я теж так роблю, але ім'я Тараса Григоровича завжди пишу з прізвищем, сама собі пояснити не можу чому. Цей випадок у Почаєві так мене приголомшив, що я до Тернополя їхала та все бідкалась із цього приводу. Жінка в машині, котра їхала також із Почаєва, навіть запитала: "А хто він вам такий, що так сприйняли, — родич, чи що?" Я спочатку розгубилася, думала, що вона не знала, хто такий Шевченко, а потім мені її стало шкода. Не розуміти болю за Шевченка — то вже край убогості, чи що? Повернувшись додому, невдовзі я дивилася передачу на УТ-1, там отець Юрій (депутат ВР) наприкінці передачі звертався до глядачів і просив, аби ми, будучи в храмі, не забували поставити свічку за Шевченка. Ось таке різне ставлення!

А та подія 31 березня 2004 р. заронила в мою душу сумнів — не щодо Шевченка, не щодо Бога, а щодо слуг Божих. Та все ж я не звинувачую того ченця за таке ставлення до Шевченка, бо його так навчили, переконали. А насправді він щиро віруючий, це одразу видно. Почала писати вам іще до обіду, а зараз уже ніч. Робила перерву, бо на роботу бігала. Ой, Боже, пишу: бігала. Бігаю вже, як черепаха. Проглянула вашу газету, ще не всю, але відповідь знайшла у статті "Православність Тараса Шевченка" Дмитра Степовика. Та з'явилося нове запитання: хто ж навчив так того ченця з Почаївської лаври? Завдала мені болю публікація про пам'ятник Т. Шевченку в Угорщині. Я підтримую протест української громади в Угорщині.

● **Валентина ІГНАТЕНКО,**
Херсон

ПРИТЧА ПРО НІМОГО ПАПУГУ

Майя Максимівна Розумовська, відколи отримала інститутський диплом, жила самотньо в однокімнатній квартирі в центрі міста. Ні, вона не була відлюдкуватою, не цуралася концертів, виставок, гамірних вечорниць у гурті колег. Та коли закінчувалися розваги або чергове зібрання майже наукового товариства, до якого належала, — таки мусила вертатися в самоту, в своє тихе помешкання.

Однак думка про те, що ця вродлива й тілесно довершена тридцятирічна дівка, аж надто страждала від самотності, нарікала на власну долю, шукала собі розради в знайомствах із мужчинами або у вечірній чашці хмільного зілля, — була б поспішна, якщо не помилкова. Бо енергійна Ем-Ем (так її називали колеги) мала чим розважити душу, дати навантаження інтелектові. Як і м'язам свого тіла. Тіла досконалої краси, ідеальних пропорцій, тіла, що хоч якими довгими й просторими шатами його маскуй, а чоловічого ока, яке безцеремонно роздягає тебе кризь одіж, одверто милується тобою, — не обманеш!

Ох, ті мужчины, їм одне на гадці, максимум хтивості — мінімум Духовності. А під духовністю Майя Максимівна розуміла читання фоліантів східної філософії, нічні медитування, вегетаріанство, щоденні йогівські вправи, нічні мріяння у плетеному лозовому кріслі на балконі, коли зоряне небо вдвляється в тебе сонмищем незмірно далеких світів, коли Його Величність Космос дихає в обличчя, кличе до себе, обіцяє щось солодко-незбагненне, Сакральне, Трансцендентне...

І все-таки... І все-таки Майї іноді хотілося чути в своїй бездоганно прибраній оселі чийсь живий голос. Не обов'язково чоловічий. Просто лагідний голос. Який би сколихував застоюну багаторічну тишу, який озивався б у твоєму серці, долубив тебе. А ти вдячно розкривалася б йому назустріч, і, хоч би який істоті він належав, тобі було б приємно зогрівати ту істоту теплом своєї душі, втішати її, а може, годувати, поїти — чи ділитися з нею мріями, сумнівами, радощами.

Такі незвичні думки останнім часом усе частіше діймали Майю. І вдома, й на роботі. Не давали спокійно засинати. Вторгалися навіть у її нічні медитації, ті своєрідні заміники молитов, отой самозабутній стан, у якому ти зливаєшся не тільки з Часом теперішнім, минулим чи грядущим, а й із самим Абсолютном, розлитим у всьому безмежжі Всесвіту.

Старію я, чи що? — питала себе жінка (хоч називати її жінкою у вичерпному розумінні слова було б необачно, адже зберегла свою дівочу цноту, позаяк життя її досі було наскрізь духовним, виповненим високими пориваннями й екзальтаціями, властивими чи не всім представницям чарівної статі, котрі щиро й пристрасно віддаються в обійми екзотичних теософських віровчень).

Та ні ж бо, заспокоювала себе вранці, розглядаючи власне обличчя й чарівну наготу свою у старовинному дзеркалі, обмацуючи тонкими пальчиками граційну свою шию, проводячи долонями по засмаглих боках і стегнах... У ці хвилини у ній щось солодко тьохало, м'яко дотикало серця, перехоплювало подих. "О Небо, що зі мною діється?" — зараз же відступала од свічада, накидаючи на себе квітчастого японського халатика.

Оті прискіпливі саморозглядання-самовивчення, а ще невірні передчуття чогось незвіданого неабияк непокоїли Ем-Ем. Будили серед ночі, вабили. Або звалювалися на усеньке ество холодом Самотності й незнаной досі Туги.

Про що йтиметься? Чи ж тільки про папугу, нездатного "визубрити" бодай один якийсь вислів? Чи, може, про людей, котрі "по-пташиному" засвоюють улампочки чужої культури, не переймаючись справді глибинним знанням культури вітчизняної? Чи про тих, хто вимірює своє життя лише "умовними одиницями"?

Либонь, мова — і про те, й про інше. Автор використав право змінити імена дійових осіб, із якими мав нагоду спілкуватися і, як наслідок, написав цю іронічну статтю.

Так не може тривати вічно, — подумала якось Майя. — Старію чи ні, а таки мусить чиясь жива Душа оселитися в моїй обителі... От заведу собі собачку. Чи, може, кицю чистеньку.

Втім... Хіба ж кіт або пес здатні дарувати радісну Розкіш Діалогу? Ти — хоч слово, хоч десять, а воно тобі — "няв", "гав"! — і все спілкування...

І як же у цій майже драматичній ситуації не зрозуміти радості, що охопила Майю, коли вона дізналася від приятельки, що якийсь мужчина — напрохуд інтелігентний мужчина, адвокат — продає папугу. Порода — жако, чия батьківщина — Екваторіальна Африка. Ну, скажімо, тіністі оази спекотної Кенії, чи джунглі Конго, чи баобабові зарості Берега Слонової Кості?..

Щось у цьому є... Справді, папуга — не кіт і не пес. З ним, все-таки, можна словом перекинутися. Яка ж то радість, коли прокидаєшся на світанку від бадьорого пташиного заклик: "Віддати швартові, підняти вітрила!" Або: "Доброго ранку! Як спалося?" Або ще щось. Ця ідея полонила Майю. Вона прискіпливо обмірковувала, де саме слід поставити чи підвісити клітку, які жердиочки та годівнички прилаштувати — так, либонь, вагітні жінки обдумують завтрашній день грядущих своїх первістків.

Хоч би настав уже той день!

Адвокатове помешкання, куди привела її давня приятелька Валентина, з японським телевизором, музичним центром, гарним посудом у серванті Майї сподобалося. Неприємно вразила лише попілниця (власне кажучи, висушена шкаралупа кокосового горіха) з сигаретним недопалком. І ще одне:

від господаря заносило спиртним.

— Ви що ж, дозволяєте собі палити у його присутності? — суворо запитала Майя. На що господар — лисуватий, приземкуватий чоловіча роки сорока — легенько почухуючи густий заріст на грудях, що сівів з-під напіврозстебнутої спортивної курточки, поблажливо всміхнувся:

— А наші пращури — курили. Нічого страшного — вікно ж одчинене.

Майя не чула його. По-дитячому розтуливши губи, зачудовано розглядала екзотичну африканську пташу: "Он ти який, маціпужечко... Та ні, не маціпужечко, раз довжина твоя — аж тридцять чотири сантиметри! Його ж ти кольору, пташечко? Ніби сірого. Оперення й справді сірувате. А от хвіст... Який же він яскраво-червоний, хвостик твій. А пір'я яке на голівці й на ший! З облямівочкою білою, ніби луска перламутрова. А на грудях? О, середина пера світла, а краєчки темніші. Які ж боки ясно-сірі, які ж голісінькі кільця довкола оченят! А дзьоб, ти тільки поглянь, Валюшо, який дзьоб..."

Подруга поблажливо усміхалася... А господар пускав струмінки диму у розкішні зарості дикого винограду, що обплутали балкон.

— Можна, я його погляджу? — ніжно лепетала Майя, просуюючи пальчика поміж дротяними прутками клітки.

— Не раджу цього робити, — відказав господар. — Забери руку, дурна!

— Чому? — не вгавала збуджена Ем-Ем, не зауваживши навіть епітету "дурна".

— Тому що...

— Ой-ой! — заверещала Майя. — А він б'ється, негідник! — Просто дзьобає,— заперечив господар. — А ви чого чекали? Ви ж на його суверенітет, на територію його зазіхнули. Покажіть-но... Яка ж гарна рука, аж не віриться, що такі бувають!.. Нічого страшного. Трапляється іноді — до крові. Неохоче відпустив Майїну руку, замислився на хвилину, а тоді мовби стрепенувся:

— То як ми далі, вельмишановні пані? По келишку коньячку закарпатського?

Майя одразу відмовилася, зате Валя такий розвиток подій схвалила. На журнальному столику з'явилася уже трохи надпита пляшка коньяку, шоколад і навіть окраєць хліба, накритий зжовклим салом.

Господар, галантно перекинувшись через столик, церемонно цокнувшись з Валентиною, щось промовив про здоров'я та про ясні перспективи... Випили, закусили.

— Може, приєднаєтесь? — звернувся господар до Майї. — Хоч цукерочку візьміть. Чи хліба з салом.

— Сало? — Майя зневажливо пхикнула. — Ви хочете, аби я, Майя Розумовська, жувала сало?

Валентина пояснила:

— Розумієш, Васю, — вона вегетаріанка, здається, вже років з десять.

— Нічого собі, — пробурмотів господар. — Як же це? Десять років без сала... Мене, до речі, звали Василем... По батькові? Ну як же може бути по батькові Василь? Правильно, Іванович. А Ви? Здається, Майя? Чудове ім'я. Весняне. Радісне... Ну — ще по одній. Ось так... А за папужку не хвилюйтеся, настане час — набриднуть його розмови. Йому ще й року немає. Пам'ятайте: купуючи цю пташу, ви отримуєте супутника життя, який, можливо, переживе вас. Він же, бестія, довгожитель. Знаю папугу, якого у сімнадцятім році минулого століття з Анголи до Одеси привезли. Досі балакає. Правда, вже не літає. І глухий як пень. Цікавий співбесідник.

Подмухуючи на пальчик, Майя вже з інтересом спостерігала за господарем.

Цікавий екземпляр. Широке чоло, вилицювате обличчя. Голова посаджена на потужну м'язисту шию. Кого ж він їй нагадує? Якогось кіноактора? А от щодо Духовності... Казала Валя: інтелігентний, іронічний, розумний, — та щось не бачу на його книжкових полицях ні "Листів махатми", ані "Бхагавад-гіти".

А господар продовжував монолог на честь папуги:

— Коли хтось купує такого красеня на пташиному ринку, то яка в покупця турбота? Аби птаха був здоровий. Мій — здоровий, це неозброєним оком видно. Погляньте, як щільно й гладенько прилягає до тіла пір'я! Це найперша ознака здоров'я. Подивіться, як блищать його очі, які вони жваві та бистрі, як міцно стоїть він на своїх лапках!.. Ну, щодо розуму, то навряд чи вам хотілося б, аби він читав чужі думки. Навіщо вам такий тип у хаті? Бо за що ми любимо котів, собак, тих самих папуг? За те, що всі вони дурні. А от у Кузьми все-таки дрібочка розуму є.

Папуга ж, легенько погойдувався на жердинці, перекиляв голівку й примружував око, наче уважно слухав мовлене господарем.

— Бачте? Розуміє, каналія гвінейська, що говорять — про нього... Його я не віддаю ні за що, якби не моя служба теперішній. Доки їв тільки адвокатський хліб, — іще нічого. А пішов юристом у фірму... День удома — два в Києві, день тут — тиждень у Польщі, або десь у Литві. Ну ж бо, Валюшо, ще по одній... Ох, добре ж зілля. Знамените. А то в нас як? Усе французький, французький... Та тому "Наполеону" до "Ужгорода" ще рости й рости! До речі, якщо виникне амурна проблема, тобто

ЖИТЕЙСЬКІ ПЕРЕХРЕСТЯ

Кузьма також забажає єднання з протилежною статтю, — я це влаштую, є у мене знайомі...

Майя насторожилася... Чого він сказав — "до речі", "також забажає"? На кого натякає — на себе чи на мене? А може, на Валентину? Цікаво. Ну й нехай. Яке їй до цього діло. Та й, зрештою, ні загадковості в ньому, ні шарму. Лиш сила пре од усього його єства. Пересічний мужичок, таких — мільйони. Що мені до його звичайності чи незвичайності?

— Хочу, аби ви знали, що я не маю наміру благоді: купити мого Кузьму, бо він, мовляв, ляля. Більше того: оскільки він ще не навчився говорити, то віддаю його просто так. Заплатите, коли Кузьмич вимовить перше слово.

Того чудового вечора Ем-Ем вирушила додому з новенькою кліткою і з шикарним папугою в ній.

Відтоді Майїні вечори були схожі, як дві краплі води: жінка всідалася перед кліткою і повторювала одне й те ж, сподіваючись, що колись-таки птаха вимовить запевітні слова: "Віддати швартові, підняти вітрила!"

Однак папуга затято мовчав, бездумно кліпаючи. Або дзьобав заморський корм. Або перебирав пір'ячко гачкуватим дзьобом чи пурхав собі то в один, то в другий куточок просторої клітки.

Нічого, — втішала себе Майя, — я терпляча, даремно ж йогою стільки років займаюся.

Аж якось навідався до них сам Василь Іванович. Бездоганно вдягнутий, чисто виголений, напакчений. Вручив збентеженій Ем-Ем плитку пористого іспанського шоколаду, пляшку барселонського лікеру на стіл виставив (саме ж прибув із закордонного відрядження), став розпитувати про успіхи в пташиній орфоєпії. Майя Максимівна від алкоголю рішуче відмовилася, а от за шоколад щиро подякувала й призналася, що наука, власне, зовсім не просувається. "Не все одразу", — глибокодумно запевнив адвокат. І перекиляв чарочку, знову налив, випив. І, після куценського джентльменського вступу, своєрідної розминкової інтродукції, наполегливо став домагатися у Ем-Ем того, що вже, отримував од Валентини (подруга, звісно ж, призналася Майї в цьому буденному факті власної біографії). Дійшло до напористих обіймів, до спроби роздягання й брутального насилля, гарячкових обіцянок не брати платні за Кузьму, але Майя Максимівна, врешті, перемогла, нагородивши занахабного адвоката ляпасом. Після чого гість доброзичливо й інтелігентно запропонував:

— А чи не пішла б ти, мадемуазель...

І при цьому повідомив цілком конкретну адресу, за якою мала вирушити Ем-Ем. Адвокат поправив шикарну краватку, недбало кинув у портфель (перед тим старанно закрутивши корка) недопиту пляшечку лікеру — та й рушив до виходу. На порозі спинився на мить і з лагідною усмішкою на губах зронив: "Гроші за Кузьму, триста умовних одиниць, надішлеш поштовим переказом, адресу, сподіваюсь, не забула". І причинив за собою двері. Не гримнув, а тільки причинив — безшумно й делікатно...

Ем-Ем упала знеможено на стілець, пригладила скуйовджені кучері й, потроху заспокоюючись, промовила:

— От бачиш, Кузю, як воно буває...

І тут Кузьма, безголосий, німий Кузьма, озвався хрипкуватим людським голосом.

Промовив одну лише фразу, одну-однісіньку. Але яку!

— А чи не пішла б ти, мадемуазель...

● **Броніслав ГРИЩУК,** м. Кам'янець-Подільський

ЩОЙНО З-ПІД ПЕРА

ПОХОРОН

— Телеграма з Успенки? — Таня здивовано взяла телеграму й прочитала страшний звістку: “Помер Георгій — похорон чотирнадцятого грудня”. Здригнулася, закліпала очима й ще раз перечитала по словечку, не ймучи віри написаному. Георгій же недавно, живий і здоровий, хоча відразу впало у вічі — дуже змарнілий, приїжджав з трьома дітьми на вирядження сина його молодшого брата до війська; приїжджав, як прийнято з давніх, воєнних, часів, на тривожне свято їхньої родини. Згадала, як тоді хтось пізно увечері постукав у її двері, й, коли спиталася: “Хто там?”, почула жалібний дитячий голос:

— Люди добрі, подайте бідній сиротині милостину!

Із насторогою відхилила двері й справді побачила дівчинку восьми-десяти років, блаженно одягнену, худесеньку, й від мерехтливості світла, що падало з відчинених дверей, здавалося, аж позеленілу з виду. Раптом на розі хати почувся веселий сміх, і Таня впізнала свого двоюрідного брата Георгія та двох його старших дітей — дівчину й хлопця, що виринули з нічної темряви, наче з якоїсь безодні.

Георгій був зроду веселої вдачі, любив пожартувати, і радіючи, що після довгої розлуки побачить ірпінську родину, яка живе за тридев'ять земель від його Успенки, підмовив меншу донечку розіграти таку правдоподібну в нинішній важкий для народу час сцену прохання милостині. У хаті після зворушливої зустрічі й розмови за вечерею Таня збагнула, що розіграна сцена не дуже далека від правди його сімейного життя і шахтарської дійсності. Усі четверо так виглядали, ніби повернулися з довголітньої неволі: виснажені, змучені, видно, не тільки довгою дорогою, але й пережитими негараздами; лиця посірілі, з випнутими загостреними щоками, навіть очі здавалися якимись вицвілими, тьмяними. Та найбільшче свідчив про їхнє життя старенький зношений одяг, із якого діти вже давно повиростали і який на них, здавалося, скоро стане по швах розходитися. Як же в такому одязі бути на родинному святі?

Наступного дня жінки їхньої родини позналися в себе чимало одягу, ще майже нового, з якого їхні діти вже повиростали чи такого, що поблизу столиці вийшов з моди, й подарували Георгієвим дітям. Найменша Катруся, що так непідробно “просила під хатою милостині”, ніяк не могла натішитися своїми обновами, по кілька разів на день переодягалася в ніби на неї шиті сукенки й знову акуратно складала їх до батькової валізки; особливо раділа книжці народних казок із чудовими ілюстраціями, яку їй переортала, й читала, й притискала до серця, не в силі повірити, що ту книжку подарували їй назавсім.

А Георгій, щасливий, що бачить любу родину, не міг знайти місця для себе: провідував то одних, то других, і всюди згадував про свого доброго тестя, що, повдовівши й живучи на старості самотньо, не мав ні спириту, ні сили ходити коло корови, тож мусів її продати, а частину грошей, взятих за неї, дав йому з дітьми на дорогу, кажучи: “Поїдь до родини, розкажи їй про наше шахтарське життя на Луганщині й подивися, як живуть люди біля стального Києва”.

Щось боляче здушило вражене чорнобильською радіацією горло — стало важко дихати... Таня ходила по хаті й не стримувала сліз, яких ніколи не показувала ні перед злими, ні перед добрими свідками: навчилася тамувати їх навіть перед рідною матір'ю, коли вона ще жила на білому світі. Але в чотирьох стінах віч-на-віч із своїм горем можна й поплакати. Чомусь прийшла на згядку давній-давно забута телеграма, надіслана з тієї ж Успенки: Георгієва мати просила зустріти його, семилітнього, з меншенькою за нього сестричкою на вокзалі, бо ніхто з дорослих не може завезти їх до Ірпеня подихати після степової закам'янілої спеки свіжим лісовим повітрям. Таня, що вже перейшла до десятого класу, трішки запізнилася до поїзда — бігала сюди-туди по перону, не знаючи, що їй робити, й раптом побачила хлопчину, що тримав за руку дівчинку та торбину з якоюсь поклажею. У сірому картузику з довгим козирком, що захищав очі від сліпучого сонця, він так тривожно розглядався навколо, що вона відразу ж кинулася до них:

— Ви з Успенки, дітоньки?

— З Успенки! — вигукнули в один голос обое.

Пригорнула, розцілувала одного й другого, рада, що знайшлися, й ціле літо була для них і старшою двоюрідною сестрою, і вихователькою, що заступала матір. Таня так зріднилася з ними, що почуття двоюрідності просто зникло в її розумінні назавше. А коли Георгій після військової служби приїхав до Ірпеня на роботу, вона сприйняла його за рідного брата, не відчуваючи ні незручності, ні тісноти в невеличкій хатині, в якій ще жили і її дідусь з бабусею, і повдовіла в страшну війну мати — рідна Георгієва тітка, — в людській сердечності завжди вистачає і місця, і хліба, і, головне, любові. Потім не один рік жив у них, навчаючись в Ірпінському технікумі, його молодший брат Іван, що в Ірпені й одружився, пустивши своє сімейне коріння. Ніхто так сердечно ні з батьковою, ні з матиної родини не ставився потім до самотньої Тані, як Іван та Георгій: чи то неелегке життя зробило їх такими чуйними, чи така їхня вроджена вдача? Тільки загляне котрийсь до хати — зразу за відра й до криниці по воду; не забуде до смерті, як на похороні її матері, коли всі полягали здрімнути, лише Іван був коло неї до самого ранку...

Зателефонував Іван, не знаючи, що Таня теж отримала страшну телеграму, — домо-вилася їхати на похорон разом. Уже вчоріло — й треба було квапитися в дорогу. Хапала то одну річ, то другу, кидала до сумки й зразу чомусь виймала. Нарешті взяла себе в руки: переодяглася, приготувала буханець хліба, шматок солонини, сховала пашпорта, гроші (слава Богу, саме дали місячну пенсію) й присіла перед дорогою. Їхали вчотирьох: Іван з дружиною і вона з братом. Із Києва до Луганська ходять два поїзди — котримсь таки доїдуть.

Перехрестилася й, замкнувши хату, пішла у темряву ночі.

Більше доби кружним поїздом петляли вони по Україні, доки десь після опівночі доїхали до Луганська, потім легковим автомобілем, власник якого, здерши за нічний проїзд безбожно великі гроші, завів їх на місце, висадив просто на вулиці шахтарського висілка. Ще з годину поблукали в темряві й нарешті знайшли Георгієву хатину.

Таня з Іваном, як і в страшну поховальну ніч її матері, голодні й перемерзлі до кісточок (в хаті не палилося), просиділи вдвох біля домовини Георгія до ранку, не зводячи очей з його невіпізнанно змарнілого обличчя; майже не розмовляли: все було і без слів зрозуміло. А коли вранці почали сходитися рідні й сусіди, зайшли обое до кухні чимось трохи закропитися. Таня дістала із сумки й стала краяти привезений хліб та солонину. І тут чуйним серцем побачила, як Георгієві діти, такі ж марні, як і він у домовині, принесли й голодними очима стежать за її рухами.

А Катруся, тягнучи до неї тонку, наче в гусочки, шийку, мимоволі облизувала губки й мовчки ковтала запах їхніх пожитків.

Вражена голодними поглядами посиротілих дітей Георгія, Таня забула й про себе і про Івана — тремтливими від переживання руками квапливо подавала їм скибки хліба із солониною, дивилася, як вони, не проронивши й слова, жадібно їли, і шкодувала, що не купила й не привезла більше: не сподівалася ж, що шахтерські діти так гірко бідують. Раптом почула, як хтось легенько пошарпав її за спідницю — глянула, а то сусідська трьохлітня дівчинка, звівши на неї розширені оченята, лебедить тоненьким голосом: “Я теж хочу сальця і хліба”.

Дивлячись на тих голодних дітей, Таня, ледве стримуючи сльози, роздала все до крихітки — дорослі можуть потерпіти...

Невдовзі люди почали сходитися на похорон. За давнім шахтарським звичаєм прийшли шахтарі з усієї шахти: любили Георгія за його добру вдачу і працьовитість. Чи не вона, саме та вроджена працьовитість, і звела його передчасно в могилу. Важко було їм з трьома дітьми, жити в тісній кімнатці шахтарського гуртожитку, й декілька років тому Георгій став будувати власну хатину. Але як її тепер збудує, коли шахтарям із їхніх заробітків давали на руки лише мізерну децищу, — решту грошей, наче імена покійників у церковну грамоту, записували в якусь облікову книгу “Чекайте з моря погоди”. Якось Георгій був натякнув начальникові шахти про зароблені гроші — і відразу за той натяк позбувся роботи; півроку мусив оббивати поріг начальникавого кабінету, благаючи поновити його, бо ж не було за що дітям хліба купити. Начальник добре знав, що сім'ї тих шахтарів, які на роботу ходять, мають змогу лише раз на день пообідати — про сніданки й вечерю давно вже забули. Знав, але хіба його сите серце могло відчувати їхнє недоїдання? І тільки тому, що Георгій був безвідмовним трудою, він змилостивився над ним і знову прийняв його на роботу. Щоправда, за двома заявами: однією з датою прийняття, а другою — без необхідної дати — про звільнення “за власним бажанням”, на якій з будь-якого приводу начальник може поставити ту дату і підпис. Тими двома заявами шахтарі змушені самі прирікати себе на безборонну бідність і рабство. Мабуть, тому Георгій, виснажений тяжкою працею і кількарічним недоїданням, нагло помер просто в забої: серце не витримало — і розірвалося, як по-своєму трактують люди незрозуміле їм слово “інфаркт”.

Тіло з хати виносили мовчки: ні похоронної музики, ні священика. Шахтарі несли домовину на плечах до самого цвинтаря; поставили над ямою на перекладинах, і гробарі вчотирьох узялися за канати, щоб опустити її в могилу. І тут голосно, на цілий цвинтар, Іванова дружина Людочка, ставши над моги-

кого в Успенці ще не було.

— Бог його простить! — дзвінко відповіла їй за прадавнімпоховальним звичаєм Таня.

— Георгій просить простити його! — вдруге і потім утретєповторила Людочка, й щоразу Таня врочисто проказувала:

— Бог його простить!

Успенчани здивовано похитували головами і перешіптувалися, схвалюючи їхнє прощання. А коли домовину вже опустили в яму й гробарі висмикнули з-під неї канати, рідні покійного підходили й кидали дрібненькі камінчики на віко: в Успенці ґрунт кам'янистий, і замість грудок землі кидали, як завше, каміння, гучний стукіт якого моторошно пробирав людей й котився далеко за межі цвинтаря.

Поминки після похорону справляли в хаті скромно й тихо. Шахтарів — Георгієвих побратимів — зібралось стільки, що його родина мусила трьома групами запрошувати їх до столу. Керівництво шахти за установленим здавна звичаєм, виділило на поминки децищу продуктів та випивки — було чим хоч для видимості їх справити. Перед кожним шахтарем на столі лежав пиріжок, стояла склянка домашнього компоту й тарілка з дрібненькою закуски. Тільки посідали — відразу подали кожному по невеличкій чарці горілки, потім — по мисочці борщу, каші й знову по чарці; шахтарі мовчки випили й закусили, дружно встали і, взявши по своєму пиріжку, звільнили місце для наступної групи, чекаючи на подвір'ї, коли всі пом'януть покійного Георгія.

Таня вийшла за ними і прислухалася, як вони, повеселівши від чарки, все сміливіше й сміливіше стали нарікати на свою гірку долю. Тверезі — мовчали б: завчене “й стіни мають вуха” міцно увійшло в їхню свідомість. Але, захмелівши, про обережність забули, особливо тоді, коли хтось із них нагадав про двадцять вісім вагонів вугілля, що повезли на продаж, і вирученими грішми начальник шахти обіцяв сплатити їм хоча б трішечки їхнього заробітку, якого не бачили вже більше ніж півроку. А вчора довідалися, що ті вагони, як не раз уже було, десь пропали: знову високопосадові злодії, захищені беззаконням, обікрали їх і прирекли на безпросвітне голодування та горе.

— Треба знову бити ноги до самого Києва і домогтися повернення своєї кривавиці! — гукнув хтось із гурту, здійнявши в ньому гомін гніву й рішучості.

— Треба, треба йти! Доки будемо терпіти й один за одним гинуть по забоях?! — викрикували, як на мітингу, дійняті до живого втратою свого кривого заробітку.

І тут наче б якась невидима сила підхопила Таню й підняла її, рішучу, струнку та вродливу навіть у своєму шістдесятилітньому віці, над ними:

— Чого вам — до Києва? Що, забирати копійки в нещасних калікта бабусь, які просять милостині на кожного кроці? Самі ж кажете, що вас безкарно грабують свої казнокради! Хіба не вони звели передчасно в могилу Георгія?! — чула, як ридання і гнів розпирають їй серце, і, не в силі стримати їх, наскрізь пронизувала поглядом шахтарські очі й душі. Не вірилося, що то вона — та сама Таня, яка завжди сповідувала доброту й любов, та, що, будучи важко хворою, свято постила в призначені дні й довгопістя, знаходячи в молитві заспокоєння духу й смирення. Її голос, такий ніжний, м'який з дитинства, мов оксамит, дзвенів і ламався від болю, як меч від удару об камінь.

Шахтарі принишкли й розгублено дивилися в її вогненні очі, а вона блискавично звела над ними простерту правицю й, націливши вказівного пальця на терикони, як свята месниця, владно закінчила свою, несподівану й для себе самої, промову:

— Бачите ці терикони? Ось там, на одному з них, виставте кількох грабіжників — і відразу знайдуться вагони вашого вугілля та ваші зарплати!

Шахтарі закам'яніли й мовчали... Ніхто навіть не ворухнувся, коли вона круто повернулася й пішла до хати, щоб разом з родиною пом'янути Георгія.

●

Іван ГНАТЮК

ЮРКО ТЮТЮННИК — ОТАМАН І ГЕНЕРАЛ

Свого часу ці рядки вийшли з-під пера генерал-хорунжого Юрка Тютюнника, про якого жодним словом не обмовилися такі видання, як "Радянська енциклопедія історії України" та "Енциклопедія Радянської України", хоча знайшлося місце і для барона П. Врангеля, і для генерал-лейтенанта А. Денікіна й адмірала О. Колчака... Одних знищували розчерком пера, деяких "зрадників" і "відступників", "опортуністів" і "ревізійоністів" милостиво "перевиховували" у засіжених ГУЛАГх. Розстріл зовсім чекав на класових ворогів, а надто на "українських буржуазних націоналістів", на "мазепинців", "сепаратистів" і "самостійників". Юрко Тютюнник був одним із них — запеклий ворог більшовизму.

Драматичний шлях випав на долю генерал-хорунжого армії УНР Юрка Осиповича Тютюнника. "Нічого не вчиташ у нього на обличчі. Похмуро зламані брови й над ними високе чисте чоло. Далі й сурові уста запримітиш і скажено сильне підборіддя. Ні орлиних очей, ні соколиних брів, ні блискучої краси. Це — звичайний сільський парубок. Роки царської війни поклали багато важких думок у мозок — і ці думки світять тепер із очей. Суворо обличчя". Саме так Юрій Яновський у своєму романі "Чотири шаблі" змалював зовнішність головного героя Шахая — Юрка Тютюнника, з яким приятелював.

У своїй книжці споминів про двадцять й тридцять роки в українському побуті "Розповідь про неспокій" Юрій Смолич пригадав обставини появи 1926 року на диспуті з

Перевидані "Універсумом" у 2004 році книги споминів Юрка Тютюнника

"Минає час, і учасники боротьби забувають факти. Великий і неоцінний, кров'ю найкращих синів народу куплений досвід може бути втрачений для загалу нації. Досвід боротьби — найдорожчий національний скарб, і мусимо його передати в цілості молодшим поколінням, що мають нас заступити в будучих етапах боротьби".

приводу виходу в світ його роману "Фальшива Мельпомена" колишнього члена Центральної Ради, колишнього отамана, колишнього заступника командувача військ УНР генерал-хорунжого Юрка Тютюнника:

"З глибини залу, від вхідних дверей, попрямував до трибуни якийсь невідомий мені чоловік: невисокий на зріст, але кремезний, з широкими плечима й чіткою, військовою муштри ходю. Його чисто виголене підборіддя було майже квадратове, на лоба спадав русавий чубчик, сірі глибокі очі поглядали якимсь холодним сталевим блиском — пильно й пронизливо.

— Хто це? Хто це? — питали всі один в одного: ніхто цієї людини не знав.

— Ваше прізвище? — поцікавився й голова, коли оратор став на трибуні.

— Мене звуть Юрко Тютюнник.

— Що за ідіотські жарти! — гукнув хтось із першого ряду.

— Ніяких жартів, — відказав чоловік на трибуні, — я той самий Тютюнник, про якого ви й подумали. Отаман Юрко Тютюнник.

У залі враз запанувала тиша (...).

— Тут розійшлися думки з приводу визначення ідеального сенсу роману: частина промовців вважає, що автор картає, ганьбить та засуджує націоналістів, інші навпаки — доводять, що автор націоналістів ідеалізує, ошляхетнює, отже, й наче виправдовує.

Можливо, аудиторії буде цікаво почути й мою думку? Вважаю себе дещо компетентним у цьому питанні (...). Я був не тільки лідером націоналізму, а й командиром армії націоналістів та керівником націоналістичного підпілля. Отже, маю певний досвід у цій справі. (...) Заявляю: коли б отакою, як описано в романі, виявилася у своїй підпільній діяльності боївка націоналістів, яких я посилав у підпілля в Україну (...), то я б наказав тих нікчем розстріляти!

І пішов із трибуни геть. Натопв у проході розступився перед ним, сотні очей зорили йому вслід, у залі була абсолютна тиша".

Не менш цікавими є свідчення Муравйова, який у лютому 1918 року вчинив червоний терор у Києві. Колишній царський підполковник високо оцінює боездатність загонів Вільного козацтва Звенигородщини, що діяли під орудою отамана Юрка Тютюнника: "Революційна російська армія пройшла Україну, змітаючи на своєму шляху все, що носило на собі ознаки буржуазно-шовіністичного сепаратизму... Та інакше було в Звенигородському повіті, де український шовіністичний націоналізм збудував собі заборолу у вигляді так званого вільного козацтва. Ця організація не тільки не допустила нашої влади в повіті, а навпаки — перейшла в наступ, чим зробила чималу шкоду нашим військам (сам Муравйов ледь не потрапив у полон. — О. Р.)".

Зі вступом українсько-німецького війська до Києва Вільне козацтво за наказом уряду Центральної Ради було розформоване. Невдовзі Юрко Тютюнник разом зі своїми загонами вливається у військову отамана Григор'єва, відтак стає начальником його штабу. Взимку 1919 року повстанці переходять на бік червоних. Однак одне за одним вибухають повстання проти московських комісарів, реквизицій, комуни, чека, продрозкладки... "Если вслед за мною будет вырастать такая паршивая власть, какую я видел до настоящего времени, — заявляє у телеграмі на ім'я голови Українського Раднаркому колишній штабс-капітан Никифор Григор'єв, — я, отаман Григор'єв, отказуюсь воевать". Грізна військова сила (23 тисячі бійців, 52 гармати, 20 бронепоездів) під командуванням Григор'єва і Тютюнника визволяють від інтервентів Миколаїв, Херсон та Одесу. Однак уже в травні 1919 року переважаючи сили червоних завдають поразки григор'євським формуванням. У липні, під час зустрічі колишнього штабс-капітана з Нестором Махном, отаман із Гуляй-Поля власноруч застрелить Григор'єва. Тютюнник на чолі загону вирушає під Жмерин-

ку, де в той час перебувала ставка Головного Отамана військ УНР Симона Петлюри. Незабаром Юрко Тютюнник очолить селянську групу республіканських військ, потім командуватиме Залізною дивізією, а під кінець 1919 року обійме посаду заступника командувача військ УНР.

Від 6 грудня 1919 р. до 6 травня 1920 р. триває зимовий похід армійської групи під командуванням генерал-хорунжого М. Омеляновича-Павленка (помічник — генерал-хорунжий Ю. Тютюнник) по денікінських і большевицьких тилах. Подолавши 2500 кілометрів і провівши кілька блискучих операцій, частини республіканських військ успішно повертаються назад, з'єднавшись із регулярною армією УНР, точніше, з її рештками, які незабаром будуть інтерновані на території Польщі.

Другий зимовий похід наприкінці 1921 року в Україну з самого початку був приречений на невдачу. Ні військовий хист Юрка Тютюнника, ні мужність бійців його загонів не змогли протистояти переважаючим регулярним частинам большевицьких військ. Намір генерал-хорунжого стати на чолі Повстанської Армії зазнав краху.

Подальша доля Юрка Осиповича Тютюнника склалася трагічно. Ось що пише у "Споминах советського дипломата" Г. Беседовський, колишній член советської дипломатичної місії у Варшаві, "невозвращенец":

"...Агенти ГПУ натрапили на слід підпільної української організації — Вищої Військової Ради. Замість того, щоб арештувати членів організації, агенти ГПУ ввійшли до її складу і фактично взяли організацію у свої руки. Потім послали одного керівника цієї організації (не агента ГПУ, а особистого знайомого Тютюнника) з дорученням нав'язати зносини з Тютюнником для співпраці і викликати його в Україну для таємного об'їзду організації. Тютюнник, дуже досвідчений конспіратор, послав наперед одного із своїх помічників. Той об'їхав "організацію", що мала розгалуження по всій Україні, і, повернувшись, заявив Тютюнникові, що ця організація дуже поважна та що їй "можна цілком довіряти"... Спочатку Тютюнник вагався, та потім згодився. Перейшов советську границю в умовленому пункті. Але не встиг ступити й кількадесять кроків, як був схоплений. Його привезли до Києва, а потім до ГПУ в Харкові. Почалася тепер боротьба між Харковом і Москвою за долю Тютюнника. Держинський рішуче домагався його розстрілу. Але Харків вважав, що Тютюнника можна буде "присвоїти і використати"...

Можна лише здогадуватися, що коїлось у душі Юрка Тютюнника, коли він звертався до Українського Радянського уряду з клопотанням про помилування. 28 грудня 1923 р. Президія ВУЦВК задовольнила клопотання Тютюнника. Примирення відбулося (з-за кордону були привезені хвора жінка й діти, передав генерал-хорунжий органам ГПУ і свій архів). Більше того, Юрка Осиповича призначають викладачем "стратегії і тактики громадянської війни" в Харківську школу червоних старшин.

Ось як описує уже згадуваний Г. Беседовський випадкову зустріч із Тютюнником у той період: "Пам'ятаю, я спіткав його на вулиці в Харкові в 1925 році і запитав, що він робить. Відповів із глумливим усміхом: "Даю виклади бандитизму".

Різкобічно обдарований, Юрко Тютюнник пише кіносценарії під псевдонімом Г. Юртик, обіймає посаду старшого редактора художніх фільмів у редактораті "Всеукраїнського фотокіноуправління", бере участь у написанні сценарію доженківської "Звенигори", грає роль самого себе у фільмі "ПКП". З-під його пера вийшли 1925 року спогади "З поляками проти України", що, правда, написані не без підказки ГПУ...

Далі Г. Беседовський засвідчує: "Нова політика Сталіна, спрямована спеціально проти селян, не могла не відбитися й на Ук-

Грамота Юрку Тютюннику від побратимів, вручена йому за Перший зимовий похід

раїні, де вона повела до цілковитої зміни навіть тої обмеженої автономії, яка тоді ще існувала... Тютюнник почав настроюватися опозиційно і на весну 1929 р. в одній приватній розмові сказав, що при такій політиці советська влада на Україні, без сумніву, впаде та що на її місце прийде фашизм. Про цю розмову донесли в ГПУ. Тютюнника безпроважно арештували і вислали в Москву".

Смертний вирок колегія ОГПУ винесла 3 грудня 1929 року. 20 жовтня 1930 року присуд було виконано. Згодом були знищені й ті, хто "вивів" генерал-хорунжого з-за кордону. Така історія...

27 листопада 1997 року Юрка Осиповича Тютюнника офіційно було реабілітовано "...у зв'язку з відсутністю сукупних доказів, які підтверджують обґрунтованість притягнення до відповідальності".

У літературному доробку Юрка Тютюнника особливе місце займають спомини "Революційна стихія", уперше надруковані 1923 року в "Літературно-науковому віснику", та політичний огляд "Зимовий похід 1919—20 рр.", що побачив світ того ж таки року в Коломиї. Написані "по гарячих слідах", вони є своєрідним документом тієї буремної епохи.

Ось лише один витяг із цих споминів:

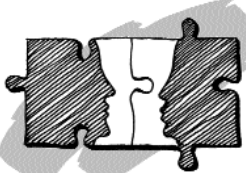
"Ми мали сприяючі умови, щоби творити, — наш ворог, Росія, захитався в своїх найголовніших підвалинах. Ми мали знаменитий матеріал для будівлі — спалахнувши революційним ентузіазмом народні маси. Та серед керманичів Центральної Ради не знайшлося людини з творчим геном. В нас були каменярі, і часом непогані, але не було архітекторів-творців. Ми не мали провідників. Ті люди, що вважали себе провідниками, не були ними. Час, дорогий час, минав; умови змінювалися не на нашу користь; дорогий матеріал псувався.

Були люди, що вже тоді прозріли нашу внутрішню трагедію. Їх було небагато. Вони не могли значно впливати на розвиток подій. Проти світлих одиниць стояла ціла темна сила нашого ката — Росії, яка охоче підтримувала угодівців... Угодівці дорого платили Росії за тимчасову підтримку і платили інтересами цілої нації... Росіяни — великі митці обіцяти, щоб ніколи не виконувати своїх обіцянок..."

Нещодавно у видавництві "Універсум" за сприяння Фондації імені Івана Багряного (США) побачили світ спомини Юрка Тютюнника "Революційна стихія. Зимовий похід 1919—20 рр.", які, на наш погляд, можуть зацікавити не лише спеціалістів, але й широкій загал шанувальників вітчизняної історії. У книжці представлені унікальні документи та світлина доби українських визвольних змагань 1917—1920 рр.

Видання можна замовити за адресою: "Універсум", п/с 2994, Львів, 79017. Тел./факс: (0322) 768397.

● **Олег РОМАНЧУК,**
м. Львів

ВІН ВИКУВАВ УКРАЇНУ МАЙБУТНЬОГО У СВОЄМУ СЕРЦІ

Ми кажемо, Тарас Шевченко — співець. Говоримо — пророк. Перш за все — української свободи. Реалізується ця ідея, за ним же, коли запанують “у своїй хаті своя правда, і сила, і воля”. Нині українська громадськість, особливо її політично організовані сили, напружено осмислюють, на яких засадах найкраще консолідувати наше суспільство. Провідним мотивом цього є солідарність національно-демократичних сил, свідомих національної самобутності й самодостатності та кращих зразків світової демократії. Як ці суспільства, на котрі буде орієнтуватися наш здоровий глузд? І які вони — українська воля, свобода, врешті, душа нації, що є посередником між світом почуттів та розуму і світом ідей?

Саме свобода, іншими словами — державна незалежність нації, виявить могутність, добродійну силу її. Силу, якої жахалися, і не безпідставно, ті, хто прагнув світового панування.

Цього року в травні минає 151 рік, як наш поет вирушив до рідного краю. Він причастився землею батьків, відчув тепло України в особі української еліти. Ще збагнув із усією ясністю стан Вітчизни:

Україна — розрита могила! Від таких контрастів у його душі постали у величї й трагізмі вищезгадані національні проблеми. Вилились, вибухнули в ті 23 вірші збірки “Три літа”, які є й будуть для всіх поколінь українців Пророчим Словом, рушієм визвольних змагань. Тоді Тарас Шевченко остаточно прозорів і просвітив поневолений люд: “Чиї сини? Яких батьків? Ким? За що закуті?..” Збагнув свою долю — бути рушієм української державності. Із травня 1843 року, періоду “Трьох літ” — однієї з вершин світової поетичної творчості, — українська державна ідея розвивається по висхідній. Принагідно зауважимо, що трохи пізніше, 1848 року, вперше в дев’ятнадцятому сторіччі замайорів синьожовтий прапор у Галичині.

Важливо простежити джерела формування в нашому поетові державницької ідеї. Із картин живопису, поетичних образів можна збагнути, що живив його пафос. Перший зразок, безсумнівно, — “братерська наша воля” — все добре й славне, пов’язане з козацько-республіканською Запорозькою Січчю та гетьманським часом.

Ось один штрих, кілька імен... Із них пласти історії спалахнуть у

нашій уяві: “У нас Брути і Коклеси! Славні, незабутні”. Розшифруємо. Брут Люцій Юній — римлянин, республіканець. Під його керівництвом повалено імператорську владу 509 року до н. е. За участь у змові проти республіканського устрою Брут засудив до страти двох своїх синів. Брут Марк Юній (85—42 роки) — учасник змови проти тирана Цезаря... Коклес Публій Горацій 507 року до нашої доби сам рятую Рим від етрусків... Не довільно поет оперує віками, епохами. Пильно вибірує... Республіканців усіх часів об’єднувало: любов до свободи й ненависть до гніту, насилля, до царів, імператорів, цезарів, генеральних секретарів. Тарас Шевченко — не виняток. Ще 1937 року, коли в ньому кипіла молода енергія, він малює “Смерть Сократа”, одного з найвеличніших людей, які жили на землі. Знову — не просто малюнок. В уяві молодого генія Сократ символізує демократичну Елладу, поліс-республіку. Сократ (близько 475—399 до н. е.) — один із перших в історії філософської й політичної думки принципово став на захист (ціною власного життя!) індивідуальної свободи й гідності. Тієї гідності, яка

все більше ставала принципом людської доброчинності й знайшла свій апогей розвитку в загальній Декларації прав людини, затвердженій ООН 1948 року.

Люди типу Сократа випереджували свої епохи на віки й тисячоліття. Найважливіше для них — щастя Вітчизни й гідне життя. Терзався цими проблемами й Тарас Шевченко: “Дрібніють люди на землі, ростуть і висяться царі”.

Поет знаходив у рідній історії, в світовій культурі подібних до себе натур: Палія, Вашингтона, Гуса та багатьох інших героїчних характерів. Він осмислював і шукав дорогу, як організувати життя по правді. Глибоко знав і шанував творчість Григорія Сковороди, зокрема його “Горню республіку”. Окремо можна говорити про вплив Тараса Шевченка на “Книгу буття українського народу” Костомарова.

Поет знайшов цей ідеал розбудови нашої державності в національній самобутності української демократії.

Нині цей ідеал, цю ідею називають республіканізмом, які він геніально відчув, передбачив, спостеріг і опосередковано як митець, пророк пропагував. За дві-

ті років ця ідея перетворила світ, стала універсальною політичною системою. Там, де вона панує, уникли хаосу, геноциду, голодомору, абсолютизму.

Цей дух республіканізму, за Іваном Франком, — “дух, що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя й волю...” — виблискував на лезах козацьких шабел у XVII—XVIII сторіччях, витав над десятками малих і великих наших республік від Турбаївської 1789 року до Медвинської та Холодноярської початку двадцятих років XX століття, над Карпатами й у Галичині в середині віку... Цей дух із нами сьогодні — як віха, дороговказ до суспільства здорового глузду.

Таку Україну майбутнього викував наш поет у своєму серці в неймовірно чорні дні її долі. Нині квітучого травня на роковини вічного повернення Кобзаря в Україну, серед великих протиріч і безладдя перехідного періоду, заклично лунає нам із “Трьох літ”:

*Страшно впасти у кайдани,
Умирати в неволі,
А ще гірше — спати, спати,
І спати на волі...*

● **Олександр ДРОБАХА,**
член НСПУ

ДІТИ — ШЕВЧЕНКУ

У зв’язку зі своєю громадською діяльністю мені досить часто доводиться зустрічатися з учнями шкіл нашого міста. Розмовляємо, звісно, в основному про літературу й місце літератури в суспільстві, вбачаючи в письменниках авангард носіїв мови, її неповторної краси та величчя. І що приємно вражає, у кожній школі є діти, котрі до самозабуття закохані в поезію, у Слово.

До подібних зустрічей я давно звик. Відчуття таке, немов ідеш добре второваним шляхом. Покликали — прийшов, зустрілися — пішов, дець у глибини совісті лишивши позначку про свій, нехай і невеличкий, але внесок у справу виховання молодого покоління, в якому вбачав дітей, а не особистостей.

Діти — та й годі. Звичайнісінькі наші діти: несвідомі, недосвідчені... Але недавня зустріч із учнями школи № 13 м. Юнокомунарівськ поламала всі мої стереотипи в питанні дитячої свідомості-несвідомості, відкривши очі на те, як мало ми їх знаємо, діточок наших!

У той день школа вшановувала Тараса Григоровича Шевченка. В актовій залі — жодного вільного стільця, жодного байдужого обличчя. Звучали українські пісні у виконанні хору міського палацу культури, уривки з поеми “Катерина” і “Наймичка”. І все це — з дивним натхненням і досконалістю.

Якось невідома сила зірвала мене з місця і, в дружки ламаючи репертуар свята, примусила зі словами подяки вклонитися і глядачам, і виконавцям, і організаторам цього справжнього форуму. А далі розповів, що сьогодні український народ збирає пожертви на побудову Кобзареві церкви на місці поховання Тараса Григоровича.

Отут і сталося те, чого я ніколи не чекав. Соромно, але як я недооцінював наших дітей, хоч і напевно знаю, що у зборі пожертв Схід і Південь України участі майже не беруть, за винятком поодиноких випадків. Наче вони — не Україна, а Тарас Григорович — іноземець. Може, люди не знають?

Але ж діти! Збудженням натовпом вони оточили мене, допитуючись, як можна перерахувати гроші на побудову церкви. Ошелешений, я дивився в палаючі рішучістю дитячі оченята і бачив у них готовність на вчинок. Це був порив якраз тієї духовності, яку ми, на жаль, лише декларуємо, а не будимо. Бо ця духовність заснула спершу в нас і, як наслідок, генетично дрімає і в дітях наших.

А будити не вміємо або не хочемо. Швидше, не хочемо. Бо ні в відділі культури виконком, ні в відділі освіти сном і духом ніхто не чув про акцію збору пожертв. Не чули, бо випадок у школі № 13 не поодинокий. Так само сталося і в школі

№ 40 поселення Вільхуватка.

Доки зібрався писати ці рядки, вже було зібрано 60 гривень, і збір пожертв продовжується. Цікаво, що вчителі виконують роль спостерігачів, учні все роблять самі. Нещуть, хто скільки може. Але, як на мене, не сумою пожертв оцінюється Вчинок. Головне — участь у такій благородній акції.

Це чимось нагадує прекрасну українську традицію виходити до шанованих людей із хлібом-сіллю на вишитому рушнику. А кожна жертва кожної окремої людини і є отим хлібом на рушнику. Ось вона — духовність!

Мабуть, підсвідомо це розуміючи, учні школи № 13 через засоби масової інформації звернулися до своїх ровесників з інших шкіл і не тільки міста Єнакієве, а всієї області: “З хлібом-сілля до Тараса, трудовий Донбасе!”

А я пишу. Пишу й бачу теперішніх дітей, що вже зі своїми дітьми, а то й онуками, приїждять до Кобзареві церкви і з любов’ю та гордістю пояснюють, що теж доклали зусиль, аби вона стояла. Чи не найкращий приклад для наслідування?

Впевнений, заклик учнів школи № 13 відгукнеться в серцях більшості: від пенсіонера до бізнесмена, від окремої людини до трудових колективів. Тобто, в серці кожного, хто вважає себе Людиною.

● **Василь ЧУБЕНКО,**
член НСПУ, м. Єнакієве
Донецької обл.

НЕ ВМРЕ, НЕ

Днями ми надіслали чергову суму пожертв на Тарасову церкву. Всього протягом Шевченківських днів студенти Київського енергетичного технікуму надіслали на відповідний рахунок понад 320 гривень. У цій благодійній акції взяли участь більшість студентів, у яких викладає Литвин Вікторія Миколаївна, досвідчений педагог і організатор. Саме вона розповіла нам про цей патріотичний рух в Україні. Хоча наша сума невелика, та гроші збирали від душі!

А ще ми провели яскраве й змістовне свято Тарасової поезії в кабінеті-музеї культурології, що в нашому технікумі є центром просвіти й національно-патріотичного виховання.

Удався цікавим усний випуск літературно-поетичного журналу під назвою “Тарасове слово житиме вічно!”, в якому взяло участь

майже 50 студентів.

Ми співали пісні “Реве та стогне Дніпр широкий”, “Думи мої, думи мої”, “Заповіт”, читали напам’ять вірші Генія української нації. Усього виступило 48 читців. Після цього заходу до фонду церкви Тараса надійшло ще близько 60 гривень!

Молодіють, поповнюються лави любителів і знавців Шевченкового слова — слава і справа Тараса Григоровича Шевченка “...не вмере, не загине...”

● **Студенти групи 1 ТМ-1 і 1 ТМ-2 Київського енергетичного технікуму**

P.S. Надсилаємо Вам світлинку, яку ми зробили на пам’ять про цю подію.

На фото: активісти театралізованого гуртка кабінету культурології з викладачем Литвин В. М.

ДО КОБЗАРЯ НА СПОВІДЬ...

Слово “офірувачі” поступово набуває нових значеннєвих відтінків. Виходячи з того, що доводиться чути і з ким знайомитися та спілкуватися з тих пір, як почався збір коштів на будівництво Тарасової церкви (як на мене, то краще б — “храму”), мимоволі приходиш до висновку, що коло так званих “офірувачів” складають саме ті, кого можна назвати красивим і неможливим словом — *порядні* люди. Про деякого з них ми вже писали й друкували в тижневику. Більшість — не

заходять до редакції, дехто в листах розповідає про себе та свої помисли й роздуми щодо побудови церкви, дехто повідомляє тільки прізвище та ім’я. А іноді трапляється й так, що людина заходить як офірувач, але заводиться цікава актуальна розмова, зміст якої може відтворити нехай локальну ситуацію чи суть людини, яка має власну сердечну потребу в тому, щоб ідея побудови канівського храму збулася.

Моїм співрозмовником став учитель-методист київської школи

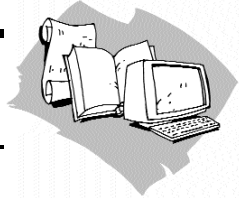
№ 152 Микола Филимонович Петруля. Добре, симпатичне обличчя цієї людини та сумні очі спровокували запитання: “А як Ваші справи у школі, де вже не один десяток років викладаєте українську?” Відповідь мене не здивувала, бо загальні проблеми виховання столичних дітей знаю, але ж бувають і винятки — завдяки, як правило, вчителям, що сповідають українську ідею. Вони є, і в столиці їм, мабуть, найважче, бо тутешній підлітковий стиль життя, мораль та пріоритети оминають

стежки до Тарасових вершин. Діти здебільшого або не хочуть, або просто не готові сприймати перлини національної культури. Від учителя в школі залежить дуже багато. Таким учителям-сподвижникам найважче бути на висоті. Тому й не здивувала мене сповідь Миколи Филимоновича, який своїми силами створює сприятливий для розвитку національних ідей клімат у школі, де панує “русскаяязичіє” та в моді англійські предмети. Але ж віват йому, бо звернувся до своїх учнів, і підтримали його школярі, що разом із учителем стали офірувачами Тарасової церкви. Каже, що не всі захотіли, дехто просто проігно-

рував його пропозицію. Але все ж, діти, яким не байдуже слово вчителя, та й просто українське, є й серед зграй цинічних і духовно обділених.

А очі в учителя сумні — такі сумні, що аж переймають своїм болем. Йому болить за Україну. Таким його виховали... І не батьки, бо він — сирота, як і Шевченко. Трапилися на його життєвому шляху добрі наставники. І втілює свою просту земну мрію в життя щоденною працею шкільного вчителя, якого знають і люблять діти, бо Филимонович, як той Святий Миколай, — добрий і чесний.

● **Леся САМІЙЛЕНКО**

ГОЛОВНОЮ ПЛОЩЕЮ — З ОРКЕСТРОМ

Щодо тематично-проблематичного насаження заходу, то його можна окреслити так: традиція просвітництва — реалії сьогодення — завдання Товариства на сучасному етапі й майбутні перспективи розвитку ВУТ «Просвіти», місія якої не обмежується досягненням вузько-організаційних цілей, її мета — загальнонаціональна. «Просвіта» нині — центр об'єднання всього національно сформованого українства, який акумулює патріотичну ідею, взявши на себе занедбані владою функції здійснення державної ідеології. Про це йшлося у доповідях голови ВУТ «Просвіта» **Павла МОВЧАНА** та голови Івано-Франківської ОО ВУТ «Просвіта» **Степана ВОЛКОВЕЦЬКОГО**.

Відзначалося, що робота Івано-Франківської організації в минулому й сьогоднішні її активні кроки з удосконалення організаційних форм, урізноманітнення їх видів і поглиблення змісту діяльності, об'єктування на певні соціальні сфери можуть стати зразком для розвитку Товариства на всеукраїнських теренах. Степан Волковецький поінформував про створення й реалізацію концепції відродження «Просвіти» на селі.

Павло Мовчан висловив подяку просвітянам області за їхню працю. *Почесні грамоти Центрального Правління імені Т. Шевченка вручили:*

Оресту ІВАСИКУ — члену правління Івано-Франківського міського об'єднання «Просвіта»;

Оресту ЮРКОВСЬКОМУ — голові Городенківського райміського об'єднання,

Михайлові САВЧУКУ — голові первинного осередку «Просвіти» с. Чернятин Городенківського району;

Стефанії ЮРКЕВИЧ — активній просвітянці м. Івано-Франківськ;

Василію РОМАНКУ — заступнику голови Івано-Франківського міського об'єднання.

Медаллю «Будівничий України» нагороджено:

Богдана РАДИША — голову Косівського райміського об'єднання «Просвіти»;

Степана ГЕНИКА — члена ради Івано-Франківського ОО ВУТ «Просвіта»;

Василію ФАШУКА — члена ради Івано-Франківського обласного

та члена правління Івано-Франківського міського об'єднання.

А посвідчення почесних членів обласної «Просвіти» отримали активні діячки просвітницької ниви — Божена Макоїда, Наталія Синиця, Олена Сенік, Надія Івасик, Бориса Сілецька.

Лейтмотивом прес-конференції за участю Павла Мовчана, Степана Волковецького й Олександра Пономарева було визначення ролі й місця «Просвіти» як організації, що виокремлюється з-поміж інших політично-громадських організацій своїми історичними й мотивованими потребами дня завданнями — бути не тільки рушієм культурно-духовного розвитку, школою патріотичного виховання, а й втілювати загальнонаціональну, державотворчу ідею, в усьому комплексі її складових. Охорона й укріплення основ державності, серед яких свобода й вільний розвиток громадянина, утвердження природного права української мови бути єдиною державною, відновлення й сприяння поступу традиції господарювання (кооперативи, кредитові спілки, професійні товариства тощо), виховання молодого покоління свідомих громадян — лише частина обов'язків, які бере нині на себе «Просвіта». А конкретні завдання найближчого часу — залучення якнайбільшої кількості молоді до Товариства, розробка гуманітарної концепції розвитку України, активна участь просвітян у виборчій кампанії задля сприяння перемозі патріотичних сил.

На засіданні був схвалений запропонований Центральним правлінням проект плану діяльності Всеукраїнського товариства «Просвіта» на 2005 рік. Він буде затверджений з урахуванням доповнень, що їх внесли голови Чернівецького й Тернопільського обласних об'єднань.

Святковий похід учасників важливого зібрання вулицями Івано-Франківська — під супровід мелодій у виконанні оркестру муніципального центру, під прапорами з просвітянськими емблемами й транспарантами із гаслом: «Єднаймося в «Просвіті» — сколихнув суботній спокій центральної частини міста й привабив погляди городян. Що символізує цей гурт інтеліген-

26 червня 2004 року в Івано-Франківську відбулося виїзне засідання сесії Головної ради ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка, приурочене 15-й річниці відновлення в області просвітницького руху — заснування Товариства української мови імені Т. Шевченка.

Окрім київської просвітянської делегації, очоленої Павлом МОВЧАНОМ, у заході взяли участь голови обласних і міських організацій «Просвіти» — Вінницької, Житомирської, Луганської, Рівненської, Чернівецької, Херсонської, Одеської, Тернопільської, Харківської, а також голови районних об'єднань Івано-Франківської області.

Урочисте засідання проходило в Народному домі «Просвіта». Святкове оформлення просвітянського центру давало гостям змогу наочно пересвідчитися в здобутках різнопланової діяльності івано-франківського та районних осередків. Виставкові стенди рясніли розмаїттям і чисельністю друкованих видань, барвами моделей народного костюма, фотографіями, на яких зафіксовані моменти просвітянського життя, стінгазети утверджували велич Шевченкового генія.

Єпископ-ординарій УГКЦ Софрон МУДРИЙ поблагословив зібрання й разом зі священиками українських Церков освятив прапори Івано-Франківського обласного, районних та міських об'єднань ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка.

тів, який рухався поміж недавно відреставрованими будівлями архітектури пізнього бароко? Може, хвилю інтелектуально-духовної сили, яка має прорвати греблю байдужості, морально-духовного занепаду, суспільної зневири?

ДО ОСНОВ

У Коломиї — цьому історично українському місті з багатьма традиціями — просвітяни поклали квіти до пам'ятників Степану Бандері й Тарасові Шевченку, оглянули шедеври музеїв писанки та народного мистецтва.

Несподіване враження учасники виїзного засідання отримали, відвідавши Коломийське медичне училище, яким керує просвітянин Федик Ігор Дмитрович: були приємно подивовані способом і результатами виховної роботи, яка тут проводиться. Заклад розташований у приміщенні колишнього окружного суду, де була й в'язниця, в якій три місяці перебував Іван Франко. Нині тут — музей Івана Франка, де екскурсоводами — учні, майбутні медики, члени осередку «Молодої Просвіти». Неможливо передбачити, хто з випускників цього закладу йтиме дорогою здобутої професії, але те, що кожен, хто навчався тут, здобуваючи фах, пройшов іще й школу національного виховання, прилучився до надбань української культури, — беззаперечно. «Ми маємо велику ідею. І не повинні нарікати, а кожен на своєму місці — добре працювати, щоб та ідея стала дійсністю», — таке педагогічне й просвітянське кредо директора цього навчального закладу.

Об'їхавши Косів, Криворівню, Верховину, Ворохту, Микуличин, Яремчу — так зване «золоте кільце» Гуцульщини, — гості з різних куточків України мали змогу не тільки ознайомитися з роботою місцевих осередків «Просвіти», поспілкуватися між собою, обмінятися досвідом роботи, а й намілюватися скарбами гуцульської культури, діткнулися землі, яка безперестанно плекала українську традицію. Цих першородних основ шукав у цьому гірському краю не один сподвижник української справи. Припадали до цих вершин і глибин й Іван Франко та Михайло Грушев-

ський, часто зупинялися в Криворівні, де тепер є їхні музеї.

Величні гори, поцятковані копицями сіна, чисті, охайні подвір'я біля гуцульських осель, каплички й криниці з різьбленими візерунчастими дашками, а на обрії — снігова вершина Говерли — вкарбуються в картину спогаду про Івано-Франківщину.

І, напевне, на тлі впровадження державних програм розвитку туристичної галузі, просвітянам варто попрацювати над тим, аби зайняти свою нішу в цій сфері, — адже хто краще від них знає історію, культурно-побутові традиції, міфологію своїх теренів, хто краще ознайомить туристів із принадами рідного краю? Прикладом у цьому може бути діяльність голови Яремчанського осередку «Просвіти» Юрія Боберського, який створив музей, де представлені найрізноманітніші речі побутово-обрядового призначення, що були у вжитку в гуцульському селі. І про кожну з них залюбки й професійно розповідає син пана Юрія.

ОПЕРАТИВНІ ВРАЖЕННЯ І ПРОПОЗИЦІЇ

Павло МОВЧАН, голова Центрального правління:

— Головною метою виїзного засідання Головної ради було стимулювання формування низових ланок у найвіддаленіших районах Івано-Франківщини. Це була не тільки ознайомча, а й взаємозаохочуюча робота, бо кожен працює автономно, має свої регіональні проблеми й не бачить справи загальної, загальнонаціональної. При зустрічах такого формату кристалізується і загальна стратегія, і необхідність думати про політичні питання, й вирішення не тільки культурологічних проблем, а й загальнополітичних.

Сьогодні перед «Просвітою» — такі ж проблеми, як і 135 років тому, бо відомо, в якому стані нині українське слово, українська культура й економіка. Не можна стояти осторонь ні від економічних, ні від екологічних, ні від освітянських проблем. Зустрівшись, ми почули один одного й зрозуміли головне: завдання «Просвіти» — дуже серйозне, бо серйозними є наші національні проблеми. Досі ця громадська організація не мала тісного інформаційного зв'язку. Розрізнений рух — малопродуктивний, тому слід утворити своєрідний інформаційний холдинг, де місцеві просвітянські редакції були б своєрідними кореспондентськими пунктами «Слова Просвіти», мусимо завойовувати своє інформаційне місце в глобальному процесі інформатизації. Під час цього заходу визріло багато думок, які Центральне правління має опрацювати, щоб внести уточнення до плану роботи Товариства на наступний рік.

Леонід ФІЛОНОВ, Вінницьке обласне об'єднання «Просвіти»:

— Такі заходи потрібні, ми маємо змогу поспілкуватися зі своїми колегами з інших областей і ознайомитися з роботою конкретного обласного об'єднання. Що вразило мене в Івано-Франківську, — то це високий рівень активності просві-

тян. Частина голів місцевих осередків самі займаються науковою, музейною діяльністю, що є перевагою «Просвіти» з погляду значимості її як просвітницької організації. В Івано-Франківську «Просвіта» має високий творчий потенціал, може бути культурологічним центром міста.

Проблема, яка, мабуть, існує скрізь, — мало молоді, переважна більшість просвітян — ті, кому за сорок. А громадська організація мусить рости, мати своїх послідовників, а значить — займатися молоддю. Добрий приклад якраз такої виховної роботи ми бачили в Коломийському медучилищі.

Василь КЛІЧАК, голова Київського обласного об'єднання:

— Основний результат — отриманий досвід. Звичайно, кожен регіон має свої властивості. Та запропонована й започаткована Степаном Волковецьким концепція розвитку сільських «Просвіт» може бути застосована в усіх областях. Калейдоскопічна, насичена програма виїзного засідання дала змогу ознайомитися з конкретним регіоном. Особливо сподобалися сучасні районні центри — Надвірна, Коломия — оновлені, ошатні. Люди — просвітлені, хочуть щось робити, залучатися до просвітницької праці.

Як голова обласної «Просвіти», також планую об'їхати всі райцентри Київщини, аби активізувати там просвітянську роботу, вивчити ситуацію на місцях, і, звісно ж, — пропагувати українську книгу.

Олександр ПТАЩЕНКО, голова Одеської «Просвіти»:

— Хочу повідомити, що 12—15 жовтня Одеська «Просвіта» проводить II Міжнародну науково-практичну конференцію «Українська національна ідея: минуле, сучасність, майбутнє». Працюватимуть секції, серед яких — «Становлення і розвиток української національної ідеї», «Мова і нація», «Національний рух і «Просвіта» та ін. За підсумками конференції планується видання збірника матеріалів. Нині чекаємо заявок на участь у цій конференції від просвітян України та Києва.

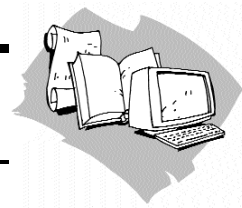
Мирослав ПОПАДЮК, Снятинське районне об'єднання:

— Просвітництво на Снятинщині має глибоке коріння. Традиційно пропагуємо українську книгу. Вже 10 років діють у нас Стефаниківські читання, щороку друкуємо матеріали цих читань. Нинішнього року ми вперше провели Черемшинівські читання, відзначили 130-річчя Марка Черемшини. Почалося святкування з пошанування письменника в Снятині. Хотілося б, аби було більше учасників із Києва, звідусіль, — як, пригаду, було при відзначенні 120-річчя ювілею.

Намагаємося прилучити до праці «Молоду Просвіту», створили творчий клуб, який щорічно видає кілька чисел «Стрітення», де друкуємо твори молодих просвітян.

Кожного року проводимо два зльоти молодих просвітян. Цього річ до учнівства прилучили й педагогів, виготовили й вручили 17-ти освітянам дипломи молодого вчителя-педагога й азбуку молодого

вчителя-педагога. Мусимо опиратися на школярство, на учнівство, бо це люди, які йдуть слідом. Ті набутки, що маємо, намагаємося висвітлювати в нашому видавництві “Тризуб” (в доробку якого 35 видань різного ґатунку).

Іван КУЗЬМЮК, Рівненське обласне об’єднання:

— Сповнений позитивними враженнями від Франківська, від просвітян і людей, які тут мешкають. Особливо вразили гори, села, долини — там люди прекрасні, зберегли власну культуру, вона живе: мова прекрасна, мистецтво неповторне. Як я приїхав до Івано-Франківська, то обійшов автовокзал, залізничний вокзал — придивлявся, прислуховувався. Що мене вразило — це те, що я не почув російської мови. Був приємно здивований тим, що всі в місті знають, де будинок “Просвіти”.

Анатолій КІНДРАТЕНКО, голова Харківської “Просвіти”:

— Івано-Франківщина справила глибоке враження. Я тут уперше, все мені було незнайоме, і тому з великою цікавістю за всім спостерігав — і за роботою “Просвіти”, і за життям людей. Тут збережена національна культура, українська мова. Такого в нас немає, навіть у Києві цього нема. Вважаю, що наше самоусвідомлення має бути таким, як на Івано-Франківщині.

Маємо бути дружні, підтримувати один-одного, бо один в полі не воїн. Видається, що для івано-франківців “Просвіта” — це задоволення й розвага, а в Харкові місцеве начальство немов українців не помічає, немов їх немає, не існує. Та що більше нас б’ють, то сильнішими стаємо. Ми переможемо!

Володимир ОЛІЙНИК, Івано-Франківськ, голова “Молодої Просвіти”:

— Вже два роки я в “Просвіті”. Дедалі більше переконаюся, які в цьому товаристві розумні, неординарні люди. Та якими б ви оригінальними, великими, непростими людьми не були, — якщо це не передаватимете свій досвід далі, — ваша справа загине. Адже молоде покоління має завершити розпочате нашими дідами, продовжене вами і створити державу, яку всі хочемо бачити.

Віктор КОСЯЧЕНКО, Чернівці, обласне об’єднання:

— Івано-Франківщина продемонструвала глибокі традиції в українстві. Слушно наголошувалося на проблемі “Молодої Просвіти”, та вважаю: лише силами Товариства зрушити цю справу неможливо, потрібний державницький підхід до виховання молоді.

У наступному році виповнюється 100 років поемі Івана Франка “Мойсей” — другому українському заповіту. Гадаю, ця дата заслуговує на те, аби бути широко відзначеною. Франкове “І в труднощах не покладаю рук” має стати для “Просвіти” основним правилом.

Ярема ГОЯН, лауреат Шевченківської премії, Київ:

— Я ніколи не запитував себе, чого я в “Просвіті”, бо душу не питають. В Івано-Франківському Народному домі думав: як добре, що збереглась ця назва — Народний дім. І згадував своє село над Черемошем. Де мої батьки за Польщі ставили вистави, збирали по злоту і збудували Народний дім — читальню, як потім називали. “Просвіта” тоді там добре трималася (мала прекрасні народні костюми, багато музичних інструментів) і піднімала село духовно. Вважаю, що кращого товариства немає ніде — це святе товариство.

Микола НЕСТЕРЧУК, відповідальний секретар ВУТ “Просвіта”, Київ:

— Хочу вірити, що просвітянська родина стане монолітом і таким монолітом прийде до виборів.

Василь ГЛАГОЛЮК, Коломийське міськрайоб’єднання:

— Коломийське об’єднання, у свій час єдине в регіоні, підтримало ідею реорганізації Товариства української мови ім. Шевченка в матірнє Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Т. Шевченка. На сьогоднішній день змінився зміст і форми роботи. Нині широке поле діяльності відкривається перед молоддю, і Коломийська “Просвіта” вважає пріоритетним завданням створення осередків “Молодої Просвіти”. Один із таких працює в Коломийському медичному училищі.

Василь НАГІРНЯК, Верховинське об’єднання “Просвіти”:

— Сьогодні слід налагодити діяльність первинних осередків у кожному населеному пункті, особливо на селі, залучити до спільної праці з розвитку культури й традицій села всю сільську інтелігенцію, посадових осіб. Просвітяни мають бути активними пропагандистами українського слова, книжок. Верховинська “Просвіта” планує відновити випуск всеукраїнського культурно-мистецького етнографічного журналу “Писанка” задля відродження культурно-мистецьких цінностей Карпатського краю, матеріальної та духовної гуцульської етнокультури.

Юрій БОБЕРСЬКИЙ, голова міського Яремчанського об’єднання ВУТ “Просвіта” — “Гуцульська Березина”:

— Ми повинні мати діючі первинні осередки на місцях у кожній громаді. Хотілося б побажати, щоб газета “Слово Просвіти” стала колективним організатором. Нині не маємо достатнього методичного спрямування, а не всюди в низинах є лідери, які знають, що робити.

У статуті передбачено, що первинний осередок діє самостійно, але поки ми таких лідерів не підготували, треба, щоб — зверху донизу — подавалась стратегічна програма дій. Чомусь вважається, що “Просвіта” має займатися тільки культурологічною та освітньою діяльністю. Але ми живемо в час протистояння інформацій, тому перше завдання — формування свідомого українця-патріота. Слід виробити стратегію, щоб перехопити всі національні свідомі сили, згуртувати їх навколо “Просвіти”. Має бути стратегічна рада при Центральному правлінні, при обласних об’єднаннях.

Петро ШИМКІВ, Тернопіль, обласне об’єднання:

— Прекрасно, що встановлюється традиція проведення наших зустрічей у форматі виїзної сесії Ради ВУТ щоразу в іншому регіоні. Є одне побажання — більше часу виділяти для безпосереднього спілкування голів осередків, для обміну досвідом. Івано-Франківщина зберегла й продемонструвала обличчя справжньої України.

Василь УШТАН, м. Калуш, міське об’єднання:

— Коли щось робимо, то маємо зважувати, що від того діяння буде мати Україна. Щоб ми не ставили собі за мету зробити щось, чим могли б прозвітувати. Хоч якось допомогти Україні стати українською, — це наша робота. Не маємо самозакохуватися, пишатися тим, що зробили для себе, а робити те, що потрібне Україні. І коли будемо ставити такі критерії, — матимем добрий результат. Працюємо ж не для слави, а для загальної справи.

Калуська “Просвіта” зробила чимало. Чи не найбільшим нашим досягненням вважаю те, що нам удалося налагодити добрі стосунки з керівництвом міста Новогорівка Донецької області. Ми добре попрацювали, щоб там відкрили українські навчальні заклади, щоб бібліотечні фонди поповнилися українськими книжками. І показовим є те, що на свята першого й останнього дзвоника голова міста відвідає саме українську школу і з розумінням зустрічає наші пропозиції.

Іван ПАВЛІХА, Калузьке районне об’єднання:

— Як і кожна земля, Калущина дала визначних діячів, і передусім — Степана Бандеру. І якими ми нині

мали таку державу, як співається в пісні: “Ой слава, ой слава! Україні слава! Най живе Бандера і його держава”, то чи залишилися б досі проблеми української мови, українського книговидавництва? Сьогодні для більшості калушан втіленням ідеї про таку державу є Віктор Ющенко, тому завдання “Просвіти” — об’єднання національних сил перед виборами.

Прабабця “Просвіта” має більш як 140 років і могла би вже йти на пенсію. Але наша держава не відповідає прагненням, мріям наших попередників-просвітян. Тому мусить “Просвіта” працювати й сьогодні: треба в старі міхи вливати нового вина.

Олег ОЛЕКСЮК, Херсонське обласне об’єднання:

— Завжди при таких зустрічах народжуються нові думки, нові пропозиції. І ось зараз у нас спільно з керівництвом Івано-Франківської організації є пропозиція не лише щодо обміну дитячими делегаціями (що ми вже робимо протягом трьох років), а й щодо спільного проведення різноманітних акцій, культурного обміну шляхом організації виступів наших колективів. Думаю, це — перший крок до того, щоб були не лише зв’язки “область — центр”, а й щоб налагоджувались міжобласні стосунки. Сподіваюся, що Івано-Франківськ і Херсон будуть прикладом для всіх інших.

Володимир СЕМИСТЯГА, Луганське обласне об’єднання:

— У нашій області добре налагоджена співпраця з військовими частинами — це були колективні члени “Просвіти”. Тепер, у зв’язку зі скороченням чисельності військових кадрів, — відповідно катастрофічно зменшується кількість просвітян. А офіцерський, особовий склад — це ж еліта нації, так само, як і вчителі, медики, науковці, митці. Тому недопустимо применшувати чи обходити увагою проблеми військових, адже відо-

мо, що без національно свідомого війська немає держави.

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ, Івано-Франківське обласне об’єднання:

— Я дуже задоволений результатами проведення виїзної сесії. Для нас велика честь таким чином відзначити день народження нашого Товариства.

У такому форматі центральне керівництво й регіональні керівники ще не збиралися, й такі зібрання показують високу ефективність із погляду обміну досвідом, модернізації просвітянських акцій. Маємо використати геніальну просвітянську ідею, яку витворив український народ, щоб поєднати її з вимогами сьогодення часу, який характеризується високим рівнем інформатизації, новими історичними реаліями. І ми, просвітяни, віримо, що це є не тільки можливим, а й дуже важливим завданням нашого часу.

Очевидно, будуть наступні зустрічі, де визначатимемо шляхи розвитку “Просвіти” й адаптації до сьогоденних реалій, уточнюватимемо й конкретизуватимемо наші стратегічні завдання, форми роботи.

Ми упевнилися, що потенціал “Просвіти” далеко не вичерпаний, що за нею — історичне майбутнє.

● Матеріал підготувала **Леся ТКАЧ**

Від редакції: Надаючи можливість висловитися учасникам акції, звертаємося до вас, шановні просвітяни, з проханням дописувати до рубрики “Просвіта сьогодні”. Від вас залежить, як буде висвітлюватися робота ваших осередків. Пишіть про проблеми й позитивний досвід, а не тільки про культурологічні події. Звертаємося до читачів-просвітян: станьте нашими кореспондентами на місцях! Тільки з вашою допомогою зможемо відродити рубрику “Як живеш, первинна?”.

ПРО-ЧИТАННЯ

Читаючи книгу Леся Панасовича Силина “Народ мій є! Народ мій завжди буде!” (Київ, 2003) знову й знову згадував слова Винниченка про те, що читати історію України без броду неможливо. І все ж — радію, що на нашій праведній землі є Силини, хоча й мучить запитання: чому ми сотні років повинні комусь доводити своє право на нормальне життя на власній землі, право говорити рідною мовою, розвивати свою культуру? Коли бундючні англійці та педантичні німці ще годувались корінцями, українці вже пекли короваї. Ще в ХІ столітті грали на скрипці (подивіться фрески в Київській Софії). Та, мабуть, не вистачить газетних шпальт, щоб лише перелічити видатні досягнення нашого працьовитого народу. І як добре, що є люди, які їх знають і пам’ятають, примножують щоденною працею ці досягнення. Книга Олеся Силина — це сповідь великого сина великого народу, сповідь чистосердечна, без прикрас, вихвалання, посилення на власну багату подіями і зустрічами долю.

Тільки поміж рядків можна прочитати, що Леся Панасович пройшов крізь пекло двох воєн, кілька разів був пораненим, горів у танку, має десятки нагород. У розумінні Леся Силина війна — це кривава справа і ратний труд, завершивши який, слід повертатися до хліборобської ниви, науки, архітекторського пульмана. Саме тому, мабуть, Леся Панасо-

КНИГА — ЕНЦИКЛОПЕДІЯ, КНИГА — САМОПОСВЯТА

вич веде мову про те, що оберігав і творив, будучи архітектором, а не руйнував. Його книга — вичерпний довідник, підручник духу і знань. Як голові “Просвіти” будівельного університету мені хочеться щиро подякувати Лесеві Панасовичу за цю книгу, бо саме нею ми, просвітяни, сьогодні користуємося найчастіше в нашій повсякденній роботі. Отримуючи унікальну професійну інформацію, студенти засвоюють знання з історії власної держави, уроки патріотизму.

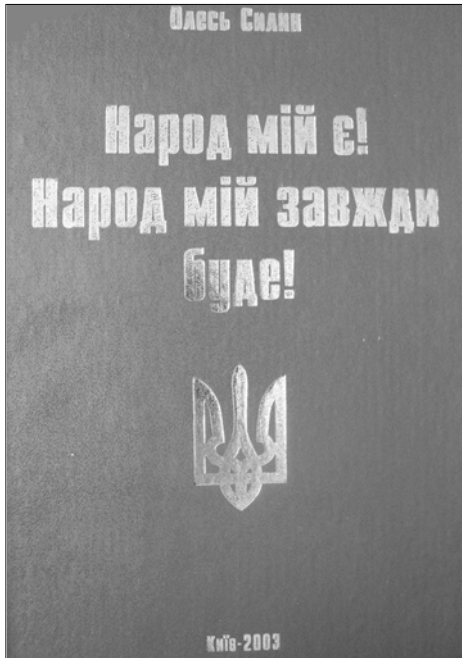
Деякі роки тому ми започаткували ідею створення галереї відомих українців. За два роки студенти-просвітяни намалювали 51 портрет всесвітньо відомих українців (політиків, національних героїв, поетів, артистів, учених). Дізнавшись про це, Леся Панасович попросив мене написати для нього список цих видатних діячів України. Перебуваючи в лікарні, він за декілька днів доповнив цей список, вніс деякі корективи в тексти (підписи під портретами). Його небайдужість до всього пов’язаного з історією України, просто фантастична. Його знання в цій справі — невичерпні. Я не пам’ятаю, щоб за 44 роки нашої

співпраці він колись не відповів мені на якесь запитання, пов’язане з історією України.

На ниві охорони пам’яток історії та культури наші дороги часто перетиналися (Золотоверхий Михайлівський собор, Пирогоща, будинок-музей Т. Г. Шевченка на Козині, болоті й т. ін.). Те, що написано в цій книзі, — сота частина роботи, яку виконував Леся Панасович у цьому благородному напрямку своєї діяльності. Він завжди грав першу скрипку, його думка, як правило, була вирішальною при прийнятті того чи іншого рішення щодо збереження чи відновлення пам’ятки — тому що мислить він аргументовано, опираючись на історичні факти. Саме тому, мабуть, завжди був витривалим у душі, послідовно відстоював свою позицію, незважаючи ні на які авторитети чи обставини.

Від щирого серця хочеться подякувати Лесеві Панасовичу за його прекрасну книгу, яка тепер щодня нагадує мені про те, що життя лише тоді має сенс, коли воно осяяне ідеєю, а ідея, як ми знаємо, сильніша за зброю.

Якщо є на нашій землі такі українці, як Леся Панасович Силин, то й справді народ

наш завжди буде! Молю Бога, щоб таких людей в Україні було якомога більше.

● **М. ЯРМОЛЕНКО,** голова “Просвіти” КНУБА, лауреат державної премії

